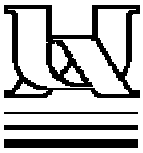

KU LEUVEN **UNIVERSITEIT GENT** **UNIVERSITEIT ANTWERPEN** **VU BRUSSEL**

INTERUNIVERSITAIRE GGS-OPLEIDING JEUGDGEZONDHEIDSZORG

Onderzoek naar het verband tussen sociodemografische variabelen en de voedingsinname bij kleuters (3-6j) in Vlaanderen

Karen De Leeneer

Eva Wittevrongel

Promotor: Prof. S. De Henauw

Co-promotor: Lic. I. Huybrechts

Verhandeling voorgedragen tot het behalen van de graad van Gediplomeerde in de Gespecialiseerde Studies in de Jeugdgezondheidszorg

11 september 2006

INHOUDSTABEL

VOORWOORD **1**

INLEIDING **2**

PROBLEEMSTELLING 2

DOELSTELLINGEN EN ONDERZOEKSVRAGEN 2

DE VOEDING VAN DE KLEUTER; EEN ALGEMENE BESCHOUWING 3

LITERATUURSTUDIE **9**

ALGEMENE BESCHOUWING VAN SOCIODEMOGRAFISCHE INVLOEDEN OP VOEDINGSKEUZE EN GEDRAG 9

OPLEIDINGSNIVEAU VADER/MOEDER 9

WERKSTATUS VADER/MOEDER 11

GEZINSINKOMEN 12

GEBOORTELAND VADER/MOEDER 13

GEZINSSITUATIE 16

BORSTVOEDING EN DUUR VAN DE BORSTVOEDING 18

OVERGEWICHT/OBESITEIT 20

METHODE **25**

STUDIE POPULATIE EN STUDIE-OPZET 25

BRONNEN LITERATUUR EN SEARCH-TECHNIEKEN 27

ONDERZOEKS- EN ANALYSEMETHODES 28

RESULTATEN **31**

OPLEIDINGSNIVEAU OUDERS 32

WERKSTATUS 45

MENING OUDERS OMTRENT GEZINSINKOMEN 50

GEBOORTELAND 53

GEZINSSITUATIE 58

BORSTVOEDING 60

BORSTVOEDINGSDUUR 67

OVERGEWICHT/OBESITAS 72

DISCUSSIE 75

KRITISCHE BESCHOUWING EN VERGELIJKING VAN DE LITERATUURGEGEVENS MET DE EIGEN ONDERZOEKSRESULTATEN 75

RELEVANTE OPMERKINGEN OVER DE BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK..... 78

AANBEVELINGEN VOOR DE HULPVERLENER 79

CONCLUSIE 81

LITERATUURLIJST 82

Voorwoord

Tijdens onze opleiding Jeugdgezondheidszorg kwamen verschillende topics over gezonde voeding bij kleuters aan bod, waaronder het artikel over de wetenschappelijke studie naar voeding bij kleuters in Vlaanderen die in 2002 van start ging. Beiden waren we in dit onderwerp geïnteresseerd en geleidelijk aan kwam het idee om hierover samen een thesis te maken.

In overleg met onze promotor, Professor Stefaan De Henauw en onze co-promotor, licentiate Inge Huybrechts, kwamen we tot de consensus ons specifiek te richten op de sociodemografische variabelen. Dit onderwerp was volgens onze promotor en co-promotor breed genoeg om met twee studenten aan te pakken, zodat ook de mogelijkheid om elk onze eigen inbreng te geven, zeker aanwezig was. De literatuurstudie en verwerking van de statistische gegevens werd evenredig verdeeld. De inleiding, methode, discussie en conclusie werd gezamenlijk besproken, verwerkt en neergeschreven omdat dit naar ons aanvoelen niet kon opgesplitst worden.

Graag wilden we iedereen bedanken die ons steunde bij de verwezenlijking van dit eindwerk:

- Professor De Henauw, voor het aanreiken van het onderwerp en opnemen van het promotorschap.
- Mevrouw Inge Huybrechts, onze co-promotor, voor haar doorgedreven begeleiding, groot enthousiasme en eindeloos geduld.
- Ons gezin, familie en vrienden voor de mentale en praktische ondersteuning, in het bijzonder onze (schoon)moeders voor de intensieve kinderopvang tijdens de voorbije periode en ook Hannes voor zijn hulp bij de lay-out.

Dank!

Inleiding

Probleemstelling

Het belang van een evenwichtige en gevarieerde voeding begint reeds in de kindertijd.

De eerste jaren van een mensenleven zijn cruciaal om de fundamenten van een goede gezondheid te leggen voor het verdere leven. Immers, het voedingspatroon dat we aannemen tijdens onze kindertijd, is mede bepalend voor het voedingspatroon op latere leeftijd én voor de daaraan gerelateerde ziekten (hart- en vaatziekten, kanker, diabetes).

Ook voor osteoporose of botontkalking is de oorzaak vaak al op jonge leeftijd te vinden. Wanneer je als kind te weinig calcium inneemt, dan mis je de kans om een zo hoog mogelijke botmassa op te bouwen en vergroot je de kans op botontkalking op latere leeftijd.

Recente studies tonen aan dat het eerder ongunstig voedingsprofiel van onze kinderen en het gebrek aan lichaamsbeweging resulteren in een onrustwekkend groeiend aantal kinderen met gewichtsproblemen. Ook de Wereldgezondheidsorganisatie heeft in dit verband reeds een wereldwijde oproep gedaan naar een meer doorgedreven onderzoek en gepaste acties om deze problemen in te dijken (World Health Organisation 2002).

Doelstellingen en onderzoeksvragen

De Universiteit Gent (vakgroep Maatschappelijke Gezondheidskunde onder leiding van Prof.Dr.G. De Backer) startte in 2002 met een grootschalig onderzoek naar de voedingsgewoonten van kleuters (3 tot 6 jaar) in Vlaanderen (1,2). Dit alles gebeurde in samenwerking met het Nutrition Information Center (NICE) en de Vlaamse Vereniging Kindergeneeskunde (VVK).

De doelstelling van dit onderzoek was het voedingspatroon van Vlaamse kleuters in kaart te brengen en de belangrijkste knelpunten te identificeren. Hierbij dienden de resultaten getoetst te worden aan de voedingsaanbevelingen voor kleuters. Wij werken verder met de gegevens verkregen uit dit onderzoek en in deze thesis gaan we, zoals eerder aangegeven, het verband tussen sociodemografische variabelen en het voedingsprofiel van de kleuter onder de loep nemen. De variabelen die we specifiek bestuderen zijn: overgewicht, het feit of het kind borstvoeding gekregen heeft en de borstvoedingsduur, het opleidingsniveau van de ouders, de werksituatie van de ouders, de gezinssituatie, het gezinsinkomen en het geboorteland van vader en moeder van het kind. De bedoeling is om een zicht te krijgen op het feit of een verschil in sociodemografische variabelen een merkbaar en significant verschil geeft in de voedselinname bij kleuters.

De voeding van de kleuter; een algemene beschouwing

Wat is gezonde voeding? Onderzoek naar het voedingsprofiel van en de voedings-aanbevelingen voor de Vlaamse kleuter

De volgende tabel is een weergave van de voedingsaanbevelingen voor kleuters (3 tot 6 jaar) (3):

Tabel 1: Voedingsaanbeveling voor kleuters

Voedingsmiddelen (groep)	Aanbevelingen VIG en Kind & Gezin
1. water	1,5 l drinken
2. aardappelen, gekookt	1 – 4 stuks
brood, bruin	3 – 5 sneden
3. groenten,	2 – 3 groentelepels
vers, diepvries	
4. fruit, vers	1 – 2 stuks
5. volle / halfvolle melk(producten)	3 – 4 glazen (min. 500 ml)
kaas	½ - 1 sneetje
6. vlees, vis, ei	65 – 100 g rauw of 50 – 75 g gaar
vervangproducten	of 1 ei (slechts 1 x per week)
	of peulvruchten: 3 eetlepels droog of 3 – 5 eetlepels gaar
vleeswaren	½ - 1 sneetje
7. smeervet	1 koffielepel / sneetje
bereidingsvet	1 eetlepel
8. restgroep	-

Hoewel nog veel andere aanbevelingen voor Vlaamse kleuters geformuleerd zijn (oa door pediaters) werd in dit eindwerk geopteerd om de resultaten van de studie te vergelijken met de aanbevelingen van het VIG en Kind & Gezin, aangezien deze door het grote publiek (oa de ouders van kleuters) het best gekend zijn en het meest gebruikt worden.

Dit kan ook visueel voorgesteld worden door middel van de voedingsdriehoek voor kleuters (4):

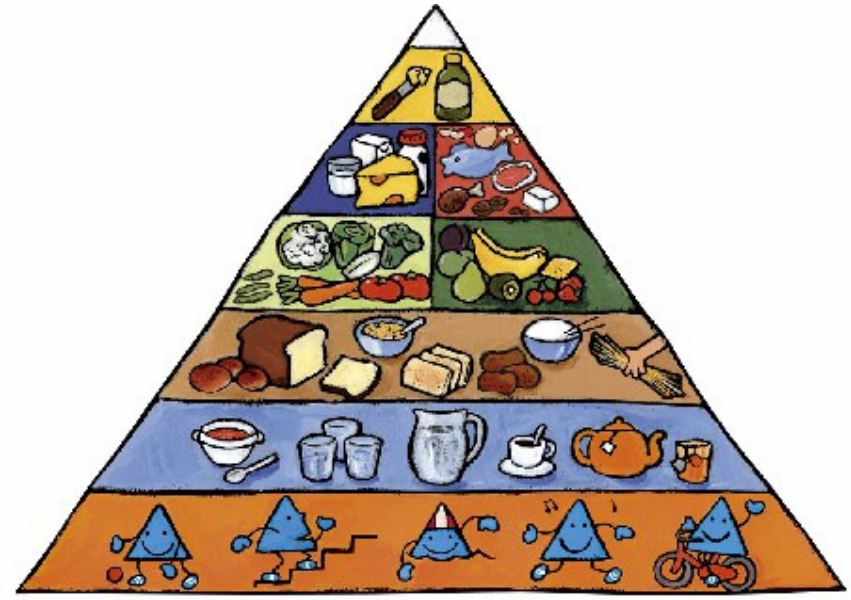

Figuur 1: Voedingsdriehoek voor kleuters (K&G)

Van een aantal topics uit het onderzoek naar het voedingspatroon van de Vlaamse kleuter (3-6 jaar) worden hier vervolgens de belangrijkste bevindingen weergegeven (1,2).

<u>Het algemeen voedingspatroon</u>

Los van wat men eet, is regelmaat eveneens noodzakelijk om van een gezonde voeding te kunnen spreken.

Algemeen wordt aanbevolen om 3 maaltijden per dag te gebruiken met twee tot drie kleine tussenmaaltijden. Hierbij wordt vooral de nadruk gelegd op een ontbijt, dat hoogst noodzakelijk is alhoewel het vaak wordt overgeslagen. Hoewel de grote meerderheid van de kleuters elke dag de tijd neemt voor een ontbijt, is er toch nog 19,4% van de kleuters die niet dagelijks een ontbijt neemt. 3,1% neemt zelfs nooit een ontbijt en 4,9% hoogstens 1 keer per week. Er zijn respectievelijk 4% en 4,5% van de kleuters die niet dagelijks een middagmaal en avondmaal nuttigen. Uit de studiegegevens kan afgeleid worden dat de meisjes vaker een ontbijt overslaan dan de jongens (respectievelijk 22,3% en 16,5 %) (p=0,002).

Uiteraard is het niet alleen belangrijk om regelmatig te eten, maar dient de nodige aandacht uit te gaan naar wat men eet. De resultaten uit het voedingsonderzoek bij kleuters werden dus vergeleken met de voedingsaanbevelingen voor deze doelgroep.

Vochtinname

Water of vocht is onmisbaar voor ons lichaam. Bijgevolg is water een essentieel bestanddeel in een gezonde voeding. Voor kinderen wordt (in normale fysiologische omstandigheden) aangeraden om minstens 1,5 liter water per dag te drinken. Uiteraard wordt vocht ook uit andere dranken gehaald zoals koffie, thee, soep, frisdranken, fruitsap,… Dranken die tot de watergroep (energiearme dranken) behoren zijn water, koffie, thee en bouillon. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat koffie en thee minder geschikt zijn voor kinderen, met uitzondering van de lichte kruidenthees (venkel, kamille, linde,…).

Om een schatting te maken van de totale dagelijkse vochtinname via dranken bij kleuters werd het volume van alle dranken samengeteld (melk inclusief). Uit de resultaten bleek dat 93,5% van de kinderen hoogstens 1,5 liter vocht per dag innam via dranken, waarvan 59,4% hoogstens 1 l en 4,5% hoogstens 500 ml. Verder zag men dat slechts 3,8% van de kinderen meer dan 500 ml water per dag drinkt. Gemiddeld wordt door de bevraagde kleuters 215,89 ml (SD 168,99) water per dag gedronken.

Frisdranken leveren voornamelijk energie en geen voedingsvezels, mineralen of vitaminen, vandaar dat ze zeker niet essentieel zijn binnen een gezond dieet en zelfs afgeraden worden. De consumptie dient dus zoveel mogelijk beperkt te worden, voornamelijk voor de preventie van obesitas en tandcariës. Uit de analyse blijkt dat slechts 25% van de kinderen nooit frisdranken gebruikt, terwijl 18,4% dagelijks frisdranken gebruikt. Gemiddeld wordt 89,43 ml (SD 131,38) frisdrank per dag gedronken bij de kleuters. Jongens blijken beduidend meer frisdranken te gebruiken dan meisjes (respectievelijk 97,86 ml en 80,86 ml). Meer dan de helft van de kinderen (51,5%) drinkt meer dan 200 ml suikerrijke dranken (fruitsap inclusief) per dag en 15,5% zelfs meer dan 500 ml per dag.

Melkproducten leveren een deel vocht maar worden omwille van het belang in het aanleveren van calcium, vitamines B, meer specifiek vitamine B2 en eiwitten in een aparte groep ondergebracht.

Melkproducten en kaas

Kinderen worden aanbevolen om dagelijks 3 tot 4 glazen (± 500 ml) melk te drinken, hoewel 1 glas melk ook vervangen kan worden door een potje yoghurt of platte kaas. Om de resultaten van de studie te vergelijken met deze aanbeveling, werd het totaal van melk en melkproducten die melk kunnen vervangen (yoghurt en platte kaas) berekend, waarbij de hoeveelheden via omrekeningsfactoren omgerekend zijn naar melk. Meer dan de helft van de kinderen (58,8%) blijkt deze aanbeveling van 500 ml melk of afgeleide producten per dag niet te halen. Gemiddeld wordt door de bevraagde kleuters 378,60 ml (SD 240,09) melk of afgeleid product ervan verbruikt.

Onder de 5 jaar wordt volle melk aangeraden; boven de 5 jaar halfvolle melk. De voorkeur voor melk met verlaagd vetgehalte door 68,6% van de kleuters onder de 5 jaar, evenals de voorkeur voor volle melk door 26,6% van de kinderen boven de 5 jaar zijn in strijd met de aanbeveling.

Kleuters worden aanbevolen om dagelijks 10–20 g kaas te eten. Slechts 19,6% van de kleuters valt binnen deze categorie en 8,9% eet meer dan 20 g kaas per dag. De overige kleuters eten minder dan 10 g kaas per dag. Hierbij dient opgemerkt te worden dat dit alleen vaste kazen en smeerkazen betreft (platte kaas werd bij de yoghurt en melkproducten gerekend). Gemiddeld eten de kleuters 8,11 g (SD 8,67) kaas per dag.

Fruit

Fruit staat net als groenten garant voor koolhydraten, voedingsvezels, vitamines en mineralen. Omdat groenten en fruit verschillende voedingsstoffen bevatten, moeten ze allebei dagelijks gegeten worden en is afwisseling binnen elke groep noodzakelijk.

Door Kind & Gezin wordt aan kleuters aanbevolen om 1 à 2 stukken fruit per dag te eten. Een grote groep kinderen (41,4%) eet hoogstens 100 g fruit per dag (waarvan 17% minder dan 50 g). Gemiddeld wordt door de kleuters 113,13 g (SD 64,92) fruit per dag geconsumeerd.

Groenten

Groenten bieden enkel- en meervoudige koolhydraten, voedingsvezels, vitamines en mineralen. Er wordt aanbevolen om kinderen zoveel mogelijk groenten te geven, zelfs als tussendoortje. Hoewel de minimum aanbeveling voor kleuters 100 g per dag is, volgt uit de analyses dat een grote groep van de kleuters daar niet aan voldoet (65,7%). Gemiddeld eten kleuters 77,88 g (SD 46,72) groenten per dag.

Uit de analyses blijken jongens significant meer groenten te eten (82,04 g ± SD 48,10) dan meisjes (73,89 g ± SD 45,04).

Graanproducten en aardappelen

Graanproducten en aardappelen leveren meervoudige koolhydraten, plantaardige eiwitten, voedingsvezels, vitaminen en mineralen. Zij vormen onze basisvoeding. Volle graanproducten zoals bruin brood of volkorenbrood, volkoren deegwaren, volle rijst, muesli en havermout zijn rijker aan vitamine B, ijzer en voedingsvezels, vandaar dat deze de voorkeur dienen te krijgen. Uit de analyses blijkt dat de consumptie van ontbijtgranen gering is bij kleuters, 23,5% eet nooit ontbijtgranen en de overigen slechts af en toe eens.

Hoewel door Kind & Gezin voor kleuters aanbevolen wordt om 3 tot 5 sneden brood per dag te gebruiken, blijkt uit de analyses dat de grootste groep (57,6% van de kleuters) slechts 2 tot 3 sneden brood per dag eet (conversiefactor gebruikt: 20 g ontbijtgranen ≈ 1 snede brood). Gemiddeld eten kleuters 66,34 g (SD 34,68) brood per dag. Hoewel bruin brood sterk gepro-

moot wordt omwille van het vitamine B, ijzer en voedingsvezel gehalte, is er nog 37,8% van de kleuters die voornamelijk wit brood gebruiken.

Aardappelen leveren bovenop de belangrijke voedingsstoffen die hierboven reeds werden opgesomd ook nog vitamine C. Kleuters worden aanbevolen om dagelijks 1 tot 4 stuks aardappelen per dag te eten (50 tot 200 g). Uit de analyses volgt dat het grootste deel van de kleuters (77,5%) dan ook binnen deze categorie valt (20,8% eet zelfs meer dan 200 g van deze productgroep). Gemiddeld eten de kleuters 147,70 g (SD 68,05) aardappelen of vervangproducten (zoals rijst of pasta).

Uit de analyses blijkt dat jongens dagelijks significant meer aardappelen en graanproducten (zoals rijst, pasta, …) gebruiken (152,44 g ± SD 66,65) dan meisjes (142,58 g ± SD 67,73)

Vleesproducten

Vlees, vis, eieren en vervangproducten zijn een bron van eiwitten en mineralen, zoals ijzer. Ze brengen ook vet en cholesterol aan. Het vetgehalte van vette en halfvette vis is lager en de vetsamenstelling is gunstiger in vergelijking met de meeste vleessoorten. Een tot twee porties vis per week (50–150 g/week of 7,1–21,4 g/dag) voor jonge kinderen stimuleert ook de voorziening van vitamine D. Men merkt op dat er veel te weinig vis geconsumeerd wordt door de kleuters (20,3 % eet zelfs nooit vis en 60,5 % eet niet wekelijks vis). Gemiddeld wordt 7,06 g (SD 7,80) vis per dag geconsumeerd.

Vleesvervangende producten (zoals quorn, tofu, …) blijken slechts zelden door kleuters geconsumeerd te worden. Zo is er 86,1% van de kleuters die nooit vleesvervangende producten gebruikt. Bij de gebruikers is er 6,6% die minder dan 1 maal per week deze producten gebruikt en slechts 3,2% die meer dan 1 maal per week vleesvervangers gebruikt. Wanneer gekeken wordt naar de totale dagelijkse consumptie van vlees en vleesvervangende producten, dan blijkt uit onderstaande tabel dat veel kinderen (41,4%) teveel (meer dan 75 g) van deze voedingsmiddelengroep gebruiken. Gemiddeld wordt 72,04 g (SD 28,54) vleesproducten per dag verbruikt.

Uit de analyses blijkt er eveneens een significant verschil tussen meisjes en jongens te bestaan voor wat betreft hun vleesproductenconsumptie ($p=0,001$): jongens eten gemiddeld 75,01 g (SD 29,57) vleesproducten per dag en meisjes 68,84 g (SD 26,74).

Restgroep

Tot de restgroep behoren koekjes, zoetigheden, snoepjes, alcoholische en suikerrijke dranken, mayonaise enz. Zij leveren meestal enkel energie (vet en suiker) zonder hierbij voedingsstoffen zoals vitaminen en mineralen aan te brengen. Alhoewel deze voedingsmiddelen dus niet essentieel zijn, kunnen we ze toch niet wegdenken uit onze voedingscultuur en –gewoonten. Uit de analyses blijkt dan ook dat deze producten door de meeste kinderen enorm gegeerd zijn. Meer dan de helft van de kleuters (70,3 %) gebruikt dagelijks snoep. Gemiddeld wordt door de kleu-

ters 43,07 g (SD 25,81) snoep per dag gegeten. De zoete melkdesserts, zoals ijs, chocolademousse, tiramisu,… behoren ook tot de restgroep omwille van hun hoge energieaanbreng. Gemiddeld wordt door de bevraagde populatie dagelijks 11,84 g (SD 17,29) van deze zoete melkdesserts verbruikt.

Calcium

Calcium is een essentieel bestanddeel van het skelet en verzekert de hardheid van de tanden. Het speelt ook een belangrijke rol in talrijke metabole functies zoals bloedstolling, neuromusculaire prikkelbaarheid, membraandoorlaatbaarheid en vrijstelling van hormonen. Voor kinderen van 1 tot en met 10 jaar, is de aanbevolen dagelijkse opnamehoeveelheid 800 mg/d. De voornaamste calciumbronnen in de voeding zijn zuivelproducten en groene bladgroenten. Het blijkt dat de gemiddelde inname van alle kleuters dicht bij deze aanbeveling ligt. Toch dient opgemerkt te worden dat de benedengrens zeer laag is (132,33 mg), wat er op wijst dat bepaalde kinderen een bijzonder lage dagelijkse calciuminname hebben. De resultaten voor jongens en meisjes zijn niet significant verschillend.

Literatuurstudie

Algemene beschouwing van sociodemografische invloeden op voedingskeuze en gedrag

De voeding van kleuters is minder onderzocht dan de voeding van schoolgaande kinderen, hoewel het één van de meest kritische periodes in het leven is. Voeding heeft op jonge leeftijd een enorme impact op groei en ontwikkeling. Kinderen onder de 5 jaar hebben een grotere nood aan voedingsstoffen en energie, dan op eender welk moment in hun levensloop. Dit betekent ook dat jonge kinderen extreem kwetsbaar zijn voor nutritionele deficiënties en dat het heel belangrijk is dat ouders geïnformeerd worden over de geschikte voedingspatronen voor hun kinderen (5).

In de literatuur worden verscheidene factoren die geassocieerd zijn met het voedingspatroon bij kinderen uitvoerig besproken. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de voornaamste bevindingen. Om het geheel overzichtelijk te maken, worden de verschillende factoren en de daarover uitgevoerde studies apart besproken. Een strikte scheiding maken is evenwel niet mogelijk, deze factoren overlappen en beïnvloeden elkaar immers continu.

Opleidingsniveau vader/moeder

De drie kernvariabelen van de socio-economische status, blijken opleidingsniveau van de ouders en dan voornamelijk de moeder, daarmee samenhangend de beroepsklasse van de ouders en hun inkomstenniveau te zijn. Uit onderzoek (6-11) bleek dat deze variabelen tot verschillende ouderlijke gewoonten leidden. Ouders beïnvloeden de voedingsvoorkeur en voedselinname van hun kinderen door een aantal zaken: de voeding die ze beschikbaar en toegankelijk maken voor het kind, hun eigen eetgedrag (‘food modelling’) alsook de tafelgewoonten die ze gebruiken. Bij dit laatste punt zijn twee aspecten enorm belangrijk: de beperking van voedselinname (vooral met betrekking tot ongezonde voeding) en de druk om te eten (voornamelijk van gezonde voeding). Moeders met een hoger onderwijsniveau waren volgens de auteurs minder toegeeflijk, prezen hun kinderen vaker bij de consumptie van fruit en groenten en onthielden zich in de aanwezigheid van hun kinderen meer van zoetigheden. Een andere studie toonde aan dat deze moeders ook meer geneigd waren om borstvoeding te starten en vol te houden (12). De consumptie van voedsel dat van tevoren bereid is, is groter bij kinderen van deze hoog opgeleide moeders dan bij anderen. Dit is een fenomeen dat volgens de onderzoekers vermoedelijk gerelateerd is aan de werksituatie van deze vrouwen. De voedingspatronen van kinderen die door hoger opgeleide moeders opgevoed worden, benaderen sterker de aanbevolen innames voor foliumzuur, vitamine C en jodium. Een minder positief punt is dat, voor bijna de helft van de groep van hoog opgeleide moeders, hun drukke werkrooster een beletsel vormt om samen met de kinderen te eten; dit in vergelijking met een kwart van de

laagst opgeleide moeders (6). Men zag in dit zelfde onderzoek wel dat in gezinnen met gemiddeld en laag opgeleide moeders, heel vaak naar de televisie gekeken werd gedurende de maaltijd. In dit verband bleek dat televisie kijken tijdens het eten interacties tussen de gezinsleden verarmt en geassocieerd is met slechtere eetgewoonten. Dergelijke kinderen consumeerden minder fruit en groenten en meer pizza's, snacks en frisdranken. Een studie die specifiek de fruit- en groenteconsumptie van kinderen bestudeerde, toonde aan dat vooral het verbruik van groenten door kinderen, positief geassocieerd is met het opleidingsniveau van de moeder. Moeders met een laag onderwijsniveau meldden ook een hogere consumptie van frisdranken. Deze gesuikerde frisdranken zorgen voor een hogere energie-inname en bevatten weinig voedingswaarde (13,14). Ook het gebruik van snacks was frequenter bij kinderen van moeders met een lager opleidingsniveau. Men zag geen verschil tussen de twee groepen van moeders in het uitoefenen van druk, het gebruik van materiële beloningen, het in acht nemen van de voorkeur van hun kinderen, het ontmoedigen van frisdranken of het aanmoedigen van fruit en groenten met rationele argumenten. Er werd ook geen significant verschil gevonden voor het gebruik van snoep (15).

Aansluitend hierbij worden drie voedingsgerelateerde stijlen bij ouders weergegeven (8,10,11,16) : *autoritair:* waarbij ouders voortdurend commando's en instructies geven; *toegeeflijk:* waarbij de kinderen als het ware mogen eten wat ze willen; *autoritatief of gezaghebbend:* waarbij men gaat vragen, onderhandelen en redeneren om een kind zijn gedrag te vormen/leiden. Volgens de auteurs blijkt dat de autoritatieve ouderstijl, in tegenstelling tot de twee anderen, de ontwikkeling van de zelf-controle en gezonde voedingsgewoonten bij het kind bevordert. Zowel het extreem controleren van een kind zijn voedingsgewoonten als het extreem toegeeflijk zijn, kan dus een negatief effect hebben op het uiteindelijk eetgedrag van het kind. Men vond ook, in correlatie met de verschillende voedingsstijlen, verschillende body mass indices bij de kinderen. Vooral kinderen van ouders die een héél sterke controle uitoefenden over het dieet en ondertussen zelf een ongeremd eetgedrag vertoonden, verzwaarden het meest. Wanneer men als ouder de kleuter enerzijds bepaalde keuzevrijheid geeft, maar anderzijds ook beperkingen en verplichtingen oplegt, dan zou dit ook leiden tot een lagere consumptie van ongezonde voeding in de adolescentie. De gangbare regel hierbij is: 'de ouders bepalen wat en wanneer gegeten wordt, het kind bepaalt hoeveel het eet' (10).

Hupkens et al. (17) tonen heel concreet aan dat kinderen uit een hogere klasse anders eten dan kinderen uit een lagere klasse. De onderzoekers gebruiken opleiding van de moeder als een klassenvariabele en analyseren of moeders met een hogere opleiding meer gezonde voedingswaren aan hun kinderen aanreiken en of ze meer ongezonde voedingsmiddelen beperken dan de minder opgeleide moeders. De gegevens werden verkregen van 849 vrouwen uit Maastricht, Luik en Aaken. De inclusiecriteria waren: een gezin hebben met ten minste één kind tussen 4 en 14 jaar dat thuis leeft en het samenleven met een mannelijke partner. De vragenlijst bevatte vragen over maaltijdpatronen, de bereiding van maaltijden, voedingsregels,

gezondheidsbeschouwingen en voorkeuren. Ook werden vragen over leeftijd, burgerlijke staat, familie compositie, religie, opleiding, beroep en werksituatie bijgevoegd. Voedingsproducten waarvan ten minste 1/3 van de moeders aangeeft dat hun kinderen ze zou eten, zijn: gekookte groenten, vlees, rauwe groenten, melk, aardappelen, fruit, soep, bruin brood. Hoewel in de meeste gevallen een lichtjes hogere proportie van de moeders uit de hogere klasse de opgesomde producten oplegde, waren de verschillen te klein om significant te zijn. Uitzonderingen waren melk, bruin brood en gekookte en rauwe groenten die aan de kinderen opgelegd werden door een significant hogere proportie van de moeders uit de hogere klasse. Wanneer we kijken naar klassenverschillen in voedingsrestrictie, dan gaan moeders uit de hogere klassen meer frequent de inname van snoepjes, frisdranken, chips en wit brood limiteren. Bekeek men de associaties tussen klasse en gezondheid en smaakbeschouwingen, dan leverde dit de volgende bevindingen op: meer moeders uit de hogere klasse waren van mening dat ze rekening hielden met de gezondheid en dat de smaak van hun kinderen zich kon ontwikkelen. Moeders uit de lagere klassen gingen er vaker mee akkoord dat de kinderen snacks aten, zo lang ze maar 3 hoofdmaaltijden per dag aten, deze moeders vonden ook dat lekker voedsel belangrijk is om het gezin te plezieren. Het besluit van de auteurs is dat in vergelijking met moeders uit de lagere sociale klassen, moeders uit de hogere klassen zoveel mogelijk gezonde voedingsmiddelen oplegden aan hun kinderen en meer ongezonde voedingsmiddelen beperkten. Ze gaven aan dat dit gedeeltelijk verklaard kon worden door het feit dat de moeders uit de hogere sociale klassen de gezondheidsaspecten frequenter in rekening nemen en de voedingsvoorkeuren van hun kinderen minder vaak. Lissau (18) voerde een longitudinale studie uit die testte of de attitude van de moeder ten opzichte van het eten van snoep door haar kind, de kans/waarschijnlijkheid voorspelde voor het kind om 10 jaar later overgewicht te hebben. 552 kinderen, bij het begin van de studie 9 tot 10 jaar oud, werden gevolgd. Die kinderen wiens moeder een beperkte of afwezige kennis hadden over het eten van zoete voeding, waren 4,5 keer meer geneigd om overgewicht te hebben en 3,8 keer meer geneigd om later overgewicht te ontwikkelen dan kinderen van moeders die wel over de nodige kennis beschikten.

Werkstatus vader/moeder

Het is een feit dat de laatste jaren het aantal werkende moeders sterk gestegen is, voornamelijk bij kinderen jonger dan 6 jaar, waardoor het bestuderen van deze invloed zeker relevant is. De voedingsgerelateerde taken blijken het meest tijdsintensief van alle huishoudtaken. Vrouwen die na hun werk moe thuis komen, zijn dus vaak geneigd om de bereidingstijd van de maaltijd in te korten, iets wat ook zijn weerslag kan hebben op de kwaliteit van de voeding. In sommige gezinnen gaat men omwille van dit tijdsgebrek frequenter buitenshuis eten of meer bereide voedingen gebruiken (19).

De bevindingen van de weinige studies die de associaties tussen de werkstatus van de moeder en het voedselgebruik van hun kinderen onderzochten, zijn echter tegenstrijdig (19,20). Zo

bekeek men bij een eerste studie bij 442 kinderen tussen de 2 en 5 jaar of het beroep van de moeder enig effect had op hun voedingspatroon (20). De kwaliteit van het dieet werd vastgesteld door middel van een eetdagboekje dat twee dagen bijgehouden werd. Hierbij werd specifiek gelet op: zink, vitamine E, ijzer en calcium daar een groot aantal van de kinderen hiervoor onder de aanbevolen hoeveelheden valt. De auteurs van deze studie stelden, enigszins verrassend, vast dat het beroep van de moeder niet significant bijdraagt aan de variatie in het dieet. Een ander onderzoek bij kinderen van 11 jaar oud, toonde wel een associatie tussen het eetpatroon van het kind en variabelen als structuur van het gezin, de frequentie waarmee samen maaltijden geconsumeerd werden en de werkstatus van de moeder. Op basis van hun voedingspatroon werden de kinderen onderverdeeld in groepen, waarbij de personen uit de groepen met een 'minder gezond eetgedrag' en een 'ongezonde snackinname' gevolgd werden. Met 'minder gezond eetgedrag' bedoelde men kinderen wiens gebruik van voedingswaren rijk aan vet (volle melk, kaas, chips, bereide vleeswaren) groter of gelijk was aan het gebruik van vezelrijke voedingswaren (bruin brood, granen, fruit, groenten). De kinderen met een 'ongezonde snackinname' aten frequent snoep, chocolade, koeken en koolzuurhoudende frisdranken. De neiging om ongezond te eten bleek minder aanwezig bij kinderen wiens moeder parttime of fulltime werkte of werkloos, ziek of invalide was; dit telkens in vergelijking met kinderen wiens moeder fulltime huisvrouw was. Er was geen associatie tussen een minder gezond eetpatroon en de gezinssituatie of met de dagelijkse maaltijden met de familie.Kaas, granen, fruit, salades, gebakken bonen en aardappelen bleken geen associatie te vertonen. Andere producten, vooral deze rijk aan vet, vertoonden wel een associatie: chips, bereide vleeswaren, volle melk. Het frequent eten van ongezonde snacks bleek geen verband te houden met de gezinssituatie, familiemaaltijden of werkstatus van de moeder (19).

Gezinsinkomen

Armoede is geen zeldzaam fenomeen, in Engeland leeft één op drie kinderen in een armoedig gezin. Onderzoek door Nelson (21) toont aan welke gevolgen dit heeft voor de voeding van deze kinderen. De zuigelingen tot 12 maanden krijgen minder frequent borstvoeding, koemelk en melkproducten en fruit. Ze krijgen vaker klaargemaakte melken, aardappelen, koeken, snoepgoed, limonade en frisdrank. De kleuters tussen 1,5 en 4,5 jaar uit arme gezinnen eten frequenter voedingsmiddelen die armer zijn aan voedingsvezels (zoals wit brood), rijker aan vet (gefrituurde voedingswaren, hamburgers, frieten) en rijker aan suiker. Ze vertonen een lagere consumptie van pizza, producten rijk aan voedingsvezels (hierbij ook fruit en groenten) en bepaalde vleeswaren en gevogelte. Ze consumeren ook minder fruitsap en halfvolle melk. De dranken die meer door de kleuters uit gezinnen met een laag inkomen gedronken werden zijn: magere melken, frisdranken, alcoholische dranken, thee en koffie. Een andere studie naar de voedingsgewoonten bij moeders en kinderen uit gezinnen met een beperkt inkomen toonde aan dat het vooral de eetgewoonten van de moeder waren die de kwaliteit van het dieet bij het kind

bepaalden. Kinderen van moeders die het ontbijt oversloegen of fruit, groenten en zuivelproducten weglieten, hadden het hoogste risico op een dieet met lage kwaliteit (22).

Vroeger hadden kleuters uit gezinnen met een laag inkomen vooral een verhoogd risico op ondervoeding, maar recent is de prevalentie van overgewicht in deze groep ook gestegen. In deze gezinnen worden immers frequent goedkope voedingsmiddelen aangeboden zoals snacks die veel vet, suiker en energie en weinig voedingswaarde bevatten (5,13). Bovendien bevordert de penibele situatie thuis het zelfvertrouwen en de cognitieve stimulatie van het jonge kind niet, wat op zijn beurt geassocieerd is met een significante stijging van het risico op het ontwikkelen van obesitas. Overgewicht en obesiteit gaan bij deze jonge kinderen vaak gepaard met fysische en emotionele problemen en vormen dus een belangrijk aandachtspunt. Bovendien hebben obese kinderen meer kans om obese volwassenen te worden en de morbiditeit, kosten en mortaliteit bij zwaarlijvigen op volwassen leeftijd zijn enorm hoog. Moeders hebben een belangrijke rol in de preventie van overgewicht bij hun kinderen, doordat zij het voedings- en activiteitenpatroon van jongsaf aan bepalen. Toch stellen de auteurs in deze onderzoeken vast dat vooral in gezinnen met een laag inkomen, moeders met obese kleuters zich minder ongerust maken over het gewicht van hun kind. Men zou kunnen stellen dat voor de moeders de financiële en daaruit voortvloeiende andere problemen, een groter struikelblok vormen dan het gewicht van hun kind. De onderzoekers vonden echter een andere en eerder verrassende verklaring. Men zag dat ‘overgewicht’ en ‘obesitas’ door gezondheidswerkers vaak anders gedefinieerd wordt, dan door deze moeders. Artsen baseren zich bijvoorbeeld vooral op lengte- en gewichtscurven. De moeders zagen daarentegen ‘gepest worden over het gewicht’ of ‘beperkingen in fysieke activiteit’ als overgewicht-indicatoren voor hun kind. Ze geloofden met andere woorden niet dat hun kinderen te zwaar konden zijn als ze vrolijk en actief waren en een goede eetlust hadden. De meeste moeders uit deze onderzoeksgroep geloofden bovendien dat een aangeboren (erfelijke) neiging tot overgewicht zowieso tot uiting kwam in het kind, onafhankelijk van de omgevingsfactoren (23,24).

Geboorteland vader/moeder

Het lijkt aannemelijk dat ook de ‘roots’ en cultuur van de ouders invloed zou hebben op de wijze waarop ouders hun kinderen voeden. Ook deze factor staat niet los van andere factoren, uit onderzoek blijkt immers duidelijk dat bepaalde culturen ‘armer’ zijn en het moeilijker hebben dan anderen, wat zoals eerder aangegeven ook zijn stempel drukt op de voeding van de kinderen uit het gezin. In de VS leven, net als in veel andere landen, verschillende culturen naast elkaar: de ‘dominante’ blanken versus de minderheidsculturen: het Afro-Amerikaanse en Hispanic ras.

Sherry et al. (25) volgden 12 groepen moeders; 3 groepen met blanke, 3 groepen met Afro-Amerikaanse en 3 met Hispanic-Amerikaanse moeders met een laag inkomen en 3 groepen

van blanke moeders met een gemiddeld inkomen. Het doel van de auteurs was de verwachtingen, bezorgdheden en handelingen van moeders, uit cultureel en economisch verschillende achtergronden, ten opzichte van het voeden van hun kind te bestuderen. De 6 punten die in dit onderzoek naar voor kwamen, samen met hun belangrijkste bevindingen, worden hieronder besproken.

- Wat betreft de overtuigingen van de moeders over wat goede en slechte voeding is, zien we dat de meeste blanke moeders de inname of toegang van de kinderen tot 'voedsel waarvan ze niet wilden dat hun kinderen het overdadig aten' controleerden. In de andere groepen waren de ideeën over 'goed' of 'slecht' weinig uitgesproken.
- Bij de belangrijkste determinanten van de beschikbaarheid van voedsel thuis vermeldde slechts 1 Hispanic-Amerikaanse groep specifiek de kosten als bepalende factor. 2 Hispanic-Amerikaanse groepen gaven moeilijkheden met transport en tijdsgebrek om te winkelen aan. De overige groepen gaven dit niet aan als een probleem.
- In verband met de maaltijdomgeving en zaken die de maaltijd met jonge kinderen gemakkelijk of moeilijk maken was het opvallend dat zowat alle moeders uit de groep met het gemiddeld inkomen niet toegaven aan de eisen van de kinderen voor bepaalde specifieke voedingswaren. De moeders uit andere groepen die wel toegaven aan de eisen van hun kinderen, meldden dat het moeilijk was om samen met hun kinderen de hele maaltijd neer te zitten. Twee van zowel de laag inkomen als gemiddeld inkomen blanke groepen gaven aan dat het plezant was wanneer de kinderen betrokken werden in de bereiding van de maaltijd. Ook kwamen in dit onderzoek verschillende knelpunten specifiek voor bepaalde etnische groepen naar voor. De blanke moeders met een gemiddeld inkomen gaven de volgende knelpunten aan: vermoeidheid bij volwassenen en kinderen, de invloed van een oudere broer/zus, het opstellen van een tijdschema bij het ontbijt dat moeders en kinderen toelaat op tijd naar het werk of de school te gaan. Bij de Afro-Amerikaanse moeders toonde het onderzoek de meeste problemen. Alle groepen van Afro-Amerikaanse moeders vermeldden moeilijkheden met externe factoren, zoals gezelschap, buiten spelen met andere kinderen, beperkte toegang tot voedsel, moeilijkheden met kinderen die ziek zijn, moeilijke eters, problemen met het (teveel) drinken van vloeistoffen voor de maaltijden. Bijkomende uitdagingen die in deze groepen gerapporteerd werden: het omgaan met conflicten over het eten van het voedsel dat geserveerd werd bij de maaltijd, verkrijgen van een gebalanceerd dieet, het vinden van voedsel dat gemakkelijk klaar te maken is en dat hun kinderen kunnen opeten zonder er een puinhoop van te maken. Verschillende werkende moeders uit zowel de laag inkomen groepen als uit de groepen met een gemiddeld inkomen, vermeldden gebrek aan tijd om een maaltijd klaar te maken als een uitdaging, voornamelijk 's avonds wanneer hun kinderen hongerig en moe waren. Wat betreft tijdsgebrek voor het klaarmaken van maaltijden zag men dus geen verschil tussen de verschillende culturen.

- Over de strategieën van de moeders om hun kinderen te overtuigen (deftig) te eten kunnen we vermelden dat twee groepen (blanke en Afro-Amerikaanse moeders, beiden met een laag inkomen) zeiden het drinken tijdens de maaltijd te verbieden totdat de vereiste hoeveelheid voedsel opgegeten was. Alle Hispanic-Amerikaanse groepen gaven aan fruit te geven als een speciale traktatie, in contrast met maar 1 of 2 groepen in elk van de andere ethnische categorieën. Afro-Amerikaanse moeders gaven aan dat ze geen snacks of speciale traktaties gaven, wanneer hun kinderen vervelend deden. Blanke vrouwen met een gemiddeld inkomen gaven toe voedsel te gebruiken als zoethoudertje voor hun kinderen in de auto of tijdens het winkelen.
- De reacties van de moeders op de bewering van hun kinderen verzadigd of hongerig te zijn, tonen aan dat de blanke vrouwen met een laag en deze met een gemiddeld inkomen rapporteerden dat ze probeerden te begrijpen wat kinderen bedoelden wanneer ze zeiden dat ze 'verzadigd' of 'hongerig' waren.
- Bij de bezorgdheden van de moeders over het gewicht van hun kinderen en algemene overtuigingen over het gewicht van het kind zien we dat er tussen de groepen verschillen waren in de percepties van moeders over overgewicht. De auteurs merken op dat moeders uit de Afro-Amerikaanse groepen en uit de blanke groepen met een gemiddeld inkomen, pas op een hoger gewicht van overgewicht spraken, in vergelijking met blanke moeders met een laag inkomen en Hispanic moeders.

In dezelfde studie bestudeerde men de stijgende prevalentie van obesitas bij Afro-Amerikaanse kinderen (25). Over een periode van 6 jaar, tussen 1988 en 1994, zag men een met 86% toegenomen incidentie van obesiteit in Afro-Amerikaanse kinderen in vergelijking met blanke kinderen. Een lage socio-economische status en voedingsgedragingen van de ouders kunnen zoals eerder beschreven het risico op obesitas bij het kind beïnvloeden. Doch ook slechte gewoonten in de kindertijd, zoals een te hoge voedselinname, verminderde fysieke activiteit en inname van energie-dens fastfood worden mede verantwoordelijk gesteld aan de toegenomen obesiteit bij de Afro-Amerikaanse kinderen. Uit dit onderzoek blijkt dat Afro-Amerikaanse ouders heel vaak niet opmerken dat hun kind overgewicht heeft en dat ze niet bezorgd zijn over het overgewicht zolang hun kind gelukkig lijkt en een goede eetlust heeft.

Meer specifiek blijkt ook een cultuurverschil in het gebruik van zuivelproducten (26). Volgens dit onderzoek drinkt 75% van de jonge kinderen volle melk, conform de voedingsaanbevelingen. Het gebruik van volle melk was positief geassocieerd met een jongere leeftijd van het kind en kinderen van het zwarte ras of met een Hispanic etniciteit. De inname van zuivelproducten was hoger bij blanke dan bij zwarte kinderen en de blanke kinderen hadden de neiging meer zuivelproducten te verbruiken met een verminderd vetgehalte. Ook bij adolescenten blijkt een duidelijk cultuurverschil. Uit onderzoek kwam een gemiddelde calciuminname van 938 mg/dag naar voor met 868 mg/dag voor de Aziatische adolescenten, 1180 mg/dag voor de blanke en 896 mg/dag voor de adolescenten van een Hispanic etniciteit. De oorzaak voor dit verschil moet

mg/dag voor de adolescenten van een Hispanic etniciteit. De oorzaak voor dit verschil moet volgens de auteurs in een cultureel verschillend voedingspatroon gezocht worden. Zo bevat veel Aziatisch voedsel wel calcium, maar varieert de biologische beschikbaarheid, dus de beschikbaarheid voor het lichaam, ervan (27). Bij de studie van fruit en groenten, zag men dat er een significante positieve associatie was tussen een blanke etniciteit en het gebruik van fruit (15).

Gezinssituatie

In sommige gezinnen krijgen kinderen, vaak tegen wil en dank, van jongsaf aan een grote verantwoordelijkheid. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan gezinnen met alleenstaande ouders, ten gevolge van scheiding of overlijden of gezinnen waarbij 1 van de ouders of beide ouders niet voor het kind kunnen zorgen. Dergelijke kinderen ondervinden vaak weinig controle op hun doen en laten, iets wat zich ook in de voeding weerspiegelt. Bovendien vormen alleenstaande ouders een bijzondere kwetsbare groep, daar zij bijna altijd lagere inkomsten hebben dan traditionele gezinnen. Een lagere consumptie van gezonde voedingsmiddelen werd inderdaad gevonden in huishoudens met een andere samenstelling (dan de traditionele samenstelling). Zo vermeldden alleenstaande ouders met een laag inkomen een lager verbruik van verse groenten, totaal gehalte aan groenten en totaal gehalte aan fruit in vergelijking met andere families met een laag inkomen, bestaande uit twee volwassenen en minstens 1 kind en in vergelijking met alleenstaande ouders met een hoger inkomen (21).

Een studie volgde 141 alleenstaande moeders met een laag inkomen gedurende een maand, deze moeders hadden ten minste 2 kinderen onder de 14 jaar en leefden in Canada (28). Voedselinsufficiëntie, een gebrekkige toegang tot adequaat voedsel, werd aangegeven door 78% van de moeders gedurende de studiemaand. Wat opvallend was, was dat de voedingsinname van de moeder, steeds van slechtere kwaliteit was dan de inname van de kinderen. Dat verschil was nog breder wanneer men het bekeek in het begin van de maand, wanneer de familie het meeste geld had om aan voedsel uit te geven, in vergelijking met het einde van de maand, wanneer ze het minste geld hadden. De belangrijkste reden voor dit verschil is, volgens de onderzoekers, het feit dat de moeders hun eigen voedingsinname matigen om hun kinderen te sparen, iets wat ook in andere studies bevestigd wordt (21) Glanville et al. (29) bestudeerden eveneens het dieet van alleenstaande moeders en hun kinderen. Ook hier blijkt het dieet van de moeder vaak van slechte kwaliteit te zijn. Bij kinderen varieerde de kwaliteit van hun voeding volgens de leeftijd, waarbij de onderzoekers zagen dat de jongere kinderen blijkbaar beschermd worden tegen een inadequate voedingsinname. Bij de groep kinderen tussen 1 en 3 jaar was van 22,7% de kwaliteit van het dieet goed, bij 74,6% waren verbeteringen aangewezen. Bij de groep kinderen tussen 4 en 8 jaar en tussen 9 en 14 jaar, hadden respectievelijk 2,1% van de kinderen en geen enkel kind een adequaat dieet. In beide groepen waren bij 85% van de kinderen verbeteringen aangewezen.

Een Amerikaanse studie toont aan dat in de populatie van de daklozen families met jonge kinderen de snelst groeiende groep vormen (30). Van 1985 tot 1996 is het aantal dakloze vrouwen met kinderen gestegen met 10%.Deze studie toonde aan dat deze kinderen van de volgende producten de aanbevelingen niet bereikten: groenten, fruit (vooral vers fruit was zelden beschikbaar), zuivelproducten en granen. Zoet- en vetstoffen overschrijden het getal dat dagelijks aanbevolen wordt drievoudig. Veel moeders geven bovendien toe voedsel, en vooral snoep, als een soort 'tuchtmiddel' te gebruiken of om de emotionele noden van hun kinderen te vervullen.

Vaak ziet men ook dat kinderen uit armoedige gezinnen, meer dan anderen, veel tijd voor de televisie doorbrengen. Het is bewezen uit studies (23,31,32) dat de media een grote invloed heeft op het voedingsprofiel van jonge kinderen. Wanneer onderzoekers de commerciële onderbrekingen in televisieprogramma's voor kinderen bekeken, dan zagen ze dat bijna 50% van de advertenties voedsel vertoonden, de meeste (91%) van deze producten bevatten een hoog gehalte aan vet, suiker en/of zout. Geen enkele reclame bevatte fruit of groenten. Een studie van 66 moeders met kinderen tussen 3 en 8 jaar toonde aan dat wanneer kinderen reclame voor bepaalde voedingsmiddelen zagen, ze significant meer naar dezelfde producten vroegen. Tenslotte was er nog een studie die aantoonde dat het verblijf van het kind in een kinderdagverblijf geassocieerd was met een minder lange duur van de borstvoeding en ook met een hoger verbruik van gezouten snacks (12).

Uit verschillende onderzoeken bleek vooral de samenhorigheid, het samen maaltijden nuttigen binnen het gezin een belangrijke positieve invloed te hebben op de voedingskeuze van kinderen (15,32). De auteurs speculeren dat dit komt doordat de maaltijden die samen gegeten worden met meer zorg bereid worden of doordat het samen eten familieconversaties over gezonde voeding bevordert. Een studie die specifiek het verband onderzocht tussen de frequentie waarmee samen gegeten werd en de inname van groenten en fruit, toonde een hogere inname van groenten aan, maar niet van fruit (15). In een ander onderzoek werden leerlingen in twee groepen verdeeld: in groep A zaten de leerlingen die ontbijt of avondmaal aten samen met hun familie 'bijna elke dag' of '3 of 4 keer per week', in groep B de leerlingen die 'nooit, bijna nooit' of 'één of twee keer per week' samen met de familie aten. Verder werd een onderscheid gemaakt tussen leerlingen uit de basisschool en uit het secundair onderwijs en tussen jongens en meisjes. Zowel bij het ontbijt als bij het avondmaal zag men dat bepaalde voedingsmiddelen frequenter of minder frequent genuttigd werden wanneer men samen at en dat er bovendien een verschil hierin tussen de jongens en de meisjes was en tussen leerlingen uit het basisonderwijs en secundair onderwijs. In deze studie wordt een vergelijking gemaakt tussen kinderen uit groep A en kinderen uit groep B, zowel voor de basisschool als voor het secundair onderwijs, voor ontbijt en avondmaal en voor jongens en meisjes apart. Gezien een volledige weergave van de resultaten te complex wordt en niet relevant voor dit onderwerp, beperken we ons hier tot een bepaalde groep: leerlingen uit het basisonderwijs, die samen (groep A) of niet

samen (groep B) het avondmaal nuttigen, opgesplitst voor jongens en meisjes. De resultaten tonen aan dat bij de jongens, een hoger percentage uit groep A vis, rijst en deegwaren at dan jongens uit groep B. In groep B was het percentage jongens dat vlees en brood at hoger dan in groep A. Bij de meisjes zag men dat de leerlingen uit groep A meer rijst en frisdranken consumeerden dan de leerlingen uit groep B. De meisjes uit groep B verbruikten meer vlees, groenten en melk dan diegenen uit groep A (33).

Borstvoeding en duur van de borstvoeding

De World Health Organisation beveelt exclusieve borstvoeding aan in de eerste 6 maanden postpartum. De voordelen van borstvoeding voor moeder en kind zijn immers door veelvuldig onderzoek aangetoond (34).

Voordelen voor de moeder zijn onder andere een verminderde kans op de ontwikkeling van borstkanker en eierstokkanker (dit wanneer minstens 3 maanden uitsluitend borstvoeding gegeven is), het sneller bereiken van het oorspronkelijk gewicht en een intens contact met het kind. Toch blijkt uit studies dat deze voordelen niet voldoende zijn om alle moeders te motiveren (35). Het National Immunization Survey (NIS) is een Amerikaans onderzoek dat jaarlijks uitgevoerd wordt en socio-economische en sociodemografische gegevens verzamelt over het kind, de moeder en de familiale context. De bestudeerde gezinnen bevatten kinderen tussen 19 en 35 maanden. Meer dan 2/3 van de kinderen bleek ooit borstvoeding te hebben gekregen. Op 3 maanden kreeg 42,5% van de kinderen uitsluitend borstvoeding en 51,5% kreeg borstvoeding in een bepaalde mate. Op 6 maanden daalden deze aantallen tot respectievelijk 13,3% en 35,1%. Oudere moeders (> 34 jaar) en deze met een hogere socio-economische status bleken vaker borstvoeding te geven dan andere. Tienermoeders waren het minst geneigd om borstvoeding te geven. Men zag bij kinderen wiens moeder een universiteitsdiploma had, aantallen die 21%, 22% en 9% hoger lagen voor respectievelijk het starten van borstvoeding, volhouden tot 6 maanden en exclusieve borstvoeding op 6 maanden, dit in vergelijking met kinderen wiens moeder enkel een diploma secundair onderwijs had (36). In een ander onderzoek zag men dat, na het corrigeren voor socio-economische variabelen en geboortekarakteristieken, ook het ras waartoe de moeder behoort een sterke predictor was voor het al dan niet geven van borstvoeding (37). Algemeen gezien geeft zo'n 57% van de vrouwen borstvoeding, deze percentages waren hoger voor blanke moeders (65%) in vergelijking met zwarte moeders (30%). Zwarte vrouwen waren dus beduidend minder geneigd om borstvoeding te geven dan blanke vrouwen. De gemiddelde duur van borstvoeding was 5,25 maanden voor een blank kind en 3,38 maanden voor een zwart kind. Volgens de auteurs was hiervoor in de meeste gevallen geen specifieke reden, een groot deel van de vrouwen verklaarde dat ze gewoon een 'voorkeur voor flesvoeding' hadden. Belangrijk hierbij is wel op te merken dat in het algemeen allochtone vrouwen frequenter blijken borstvoeding te geven dan autochtone vrouwen. Zo bleek uit een Amerikaans onderzoek dat moeders geboren in een ander land, 75% meer geneigd waren om borstvoeding

te geven dan moeders geboren in Amerika (37). Opmerkelijk bleek volgens Li et al. een scherpe daling in het geven van exclusieve borstvoeding tussen de 3de en 5de levensmaand van het kind. Voor veel moeders is dit immers het tijdstip waarop ze terug beginnen werken en waarbij de steun die vaak nodig blijkt om de exclusieve borstvoeding verder te zetten, ontbreekt. Sommige volwassenen geloven ook niet dat uitsluitend borstvoeding voldoende voedingswaarde bevat voor baby's in de eerste levensmaanden. Zo is 31% van de volwassenen in de US van mening dat kinderen granen of kindervoeding moeten bij krijgen op de leeftijd van 3 maanden (36).

De culturele overtuigingen van een volk beïnvloeden dus sterk de gezondheidskennis, attitudes en gedrag; in dit kader ziet men dat de afkeer voor borstvoeding of het snel stoppen met borstvoeding voornamelijk veroorzaakt wordt door negatieve invloeden binnen de sociale en culturele omgeving. Samengevat blijken de voornaamste barrières het gevoel van een beperkte vrijheid en onafhankelijkheid te zijn, de terugkeer naar het werk, sociale verlegenheid en sociale isolatie. Er wordt bovendien gesuggereerd dat borstvoeding ervoor zorgt dat de dagelijkse activiteiten niet meer behoorlijk kunnen vervuld worden. Deze tegenstrijdige sociale normen maken het moeilijk voor moeders om met succes borstvoeding te geven (36).

Voor het kind zelf, is het krijgen van borstvoeding eveneens positief (34). Moedermelk is rijk aan antilichamen waardoor de baby tijdens de eerste maanden beschermd wordt tegen allerlei infecties. Een ander positief punt is dat bij borstvoeding de baby drinkt volgens zijn behoefte en er in tegenstelling tot flesvoeding geen risico van overvoeding en overgewicht is. Een bijkomend voordeel dat vaak gesuggereerd wordt, is een kleinere kans op de ontwikkeling van obesitas op latere leeftijd. Dit wordt door verschillende studies bevestigd (13,36,38). Zo toonde een Duitse studie uit 1997 , uitgevoerd op 13345 kinderen van 5 en 6 jaar oud, aan dat de prevalentie van obesitas 4,5% was bij kinderen die nooit borstvoeding hadden gekregen, in vergelijking met 2,8% bij kinderen van wie de moeder wel borstvoeding gaf. Er werd ook een duidelijk effect gezien tussen de duur van de borstvoeding en de prevalentie van obesitas. De prevalentie was 3,8% bij 2 maanden en 2,3% bij 3 tot 5 maanden exclusieve borstvoeding, 1,7% bij 6 tot 12 maanden en 0,8% voor kinderen die meer dan 12 maanden nog in een bepaalde mate borstvoeding kregen. De verklaring van dit beschermende effect moet volgens onderzoekers gezocht worden in de voedingssamenstelling van borstvoedingsmelk, de aanwezigheid van bio-actieve substanties en dus ook in het proces van de borstvoeding zelf, dit vergemakkelijkt bij kinderen namelijk het zelfregulatie mechanisme wat betreft hun energie-inname. Ook blijkt uit een studie (39) dat borstgevoede baby's vaker een nieuwe smaak aanvaarden in vergelijking met hun flesgevoede leeftijdsgenoten, juist omdat ze via de moedermelk met veel meer aroma's in contact kwamen. Men zou zich de vraag kunnen stellen of kinderen die als baby borstvoeding kregen, dan ook sneller de typische voedselneofobie of angst van kleuters voor nieuw voedsel/nieuwe smaken overwinnen. Onderzoek toont echter aan dat dit niet het geval is. De voedingsgewoonten tijdens de babytijd (borstvoeding, exclusief of gedeeltelijk of flesvoeding) hebben geen effect op de reactie van kinderen op nieuwe voedingsmiddelen. Deze bevinding

lijkt dus wel in contrast te zijn met de resultaten van het vorig onderzoek, namelijk dat de vroege ervaringen van kinderen met de smaak van een voedingsmiddel een significante invloed heeft op de latere acceptatie van dat voedsel. De auteurs stellen dat het waarschijnlijk zo is dat de verschillen veroorzaakt door de vroege voedingsgewoonten van de kinderen, tijd nodig hebben om te voorschijn te komen (40). De bevindingen van de enige studie waarin de eerste acceptatie van groenten werd vergeleken tussen borstgevoede kinderen en kinderen die flesvoeding kregen (41) zijn in overeenstemming met deze stelling. In deze studie werd beschreven dat de beide groepen kinderen inderdaad niet verschilden in de eerste confrontatie met groenten, maar dat na een blootstellingsperiode van 10 dagen, kinderen die met borstvoeding gevoed werden een grotere stijging in de inname van groenten vertoonden. Wanneer men de associatie tussen borstvoeding en gesuikerde dranken aanschouwt, dan toont onderzoek aan dat borstgevoede kinderen een lagere inname vertonen van deze dranken. De dagelijkse inname van gesuikerde dranken gebeurt bij 29% van de borstgevoede kinderen en bij 36% van de niet-borstgevoede kinderen. Ook bleek dat de gemiddelde dagelijkse inname van toegevoegde suikers 16% lager ligt dan bij kinderen die geen borstvoeding kregen. Uit deze studie blijkt eveneens duidelijk dat borstgevoede kinderen een significante lagere inname van bepaalde voedingsmiddelen, zoals brood, vlees/vleesproducten, vis/visproducten, klaargemaakte kindermaaltijden,.. gebruikten. Ze aten wel significant meer zelfgemaakte groente- en fruitpap. Het dagelijks gebruik van groenten/aardappelen was gelijkaardig (78%) in beide groepen, terwijl 71% van de borstgevoede kinderen en 62% van de niet-borstgevoede kinderen dagelijkse verbruikers waren van fruit. Het grootste verschil tussen beide groepen werd echter op het gebied van drinken waargenomen. Zoals verwacht dronken de niet-borstgevoede kinderen aanzienlijk meer babymelken en koemelk, wat aantoont dat moedermelk vervangen is door andere melken. De onderzoekers keken ook naar de nutriëntendensiteit van de ingenomen voedingsmiddelen en dranken (anders dan melk) bij borstgevoede en niet-borstgevoede kinderen op 12 maanden, en stelden bij borstgevoede kinderen een 17% hogere nutriëntendensiteit vast van vitamine D dan niet-borstgevoede kinderen. Verder was er een licht verhoogde nutriëntendensiteit op te merken van vitamine E, vitamine C, calcium en ijzer (42).

Overgewicht/obesiteit

Ongunstige sociodemografische factoren zorgen niet altijd voor een tekort aan voedsel en ondergewicht bij het kind, meer en meer hebben ze overgewicht en obesiteit tot gevolg (13,43-45). Daar veel onderzoeken zich toespitsen op het verband tussen de directe omgeving van een kind en het ontwikkelen van een ongezond eetpatroon en daaruit voortvloeiend overgewicht, wordt hier extra aandacht besteed aan dit fenomeen.

In de Verenigde Staten alleen al is het overgewicht bij kinderen tussen 2 en 5 jaar enorm gestegen de laatste jaren (46-48). Van 5% in 1970 tot meer dan 10% in 2000. Kinderen met obese ouders hebben een duidelijk hoger risico op obesiteit als volwassene dan kinderen van

magere ouders, dit risico is meer dan 5 keer hoger (49). Adoptie en tweelingstudies hebben aangetoond dat dit risico grotendeels genetisch is, maar ook het voedingsaanbod en activiteitsniveau spelen een rol. Dit wil zeggen dat de genetische activiteit niet tot uiting zou komen, dat het kind met andere woorden niet zou uitgroeien tot een obese volwassene, als er een adequate energie-inname is. Eveneens bleek uit onderzoek dat verschillende indicatoren uit de levenswijze van het gezin, vroege voedingsgewoonten en de frequentie van de consumptie van verschillende producten in het dieet van het kind een predictieve waarde hadden voor het al dan niet ontwikkelen van obesitas op kinderleeftijd (38). ,

Er werden 5 onafhankelijke risicofactoren voor overgewicht bij kinderen gevonden, deze zijn gerangschikt van sterk naar zwak:

- overgewicht bij de ouder(s): hier dragen zowel genetische als omgevingsinvloeden bij tot een te hoog gewicht bij het kind
- temperament van het kind
- een sterke bezorgdheid van de ouders over het gewicht van hun kind
- persisterende woede-aanvallen van het kind over voedsel
- een korte slaaptijd van het kind

Deze risicofactoren voor overgewicht kunnen volgens de onderzoekers resulteren in een positieve energiebalans op verschillende manieren: een hogere calorische inname dan vereist om een normale groei in stand te houden, minder calorisch verbruik door verminderde fysieke activiteit of een wijziging in het metabolisme van de calorische balans. Overgewicht van de ouders heeft zowel een direct effect op het gewicht bij het kind, als een effect gemedieerd door het temperament van het kind. Een verklaring is dat temperament en overgewicht genetisch gelinkt zijn. De invloed van een sterke bezorgdheid over het gewicht van het kind, kan door volgend mechanisme verklaard worden. Vaak blijken dit ouders te zijn, die een mager kind verkiezen maar geconfronteerd worden met een kind dat een hoog geboortegewicht heeft, een snelle gewichtstoename in de eerste 6 maanden van het leven, een kind dat snel eet en een hoge interesse in voedsel heeft. Dit leidt tot overcontrole van het kind zijn voedingsgewoonten, ontwricht het leerproces van de zelfcontrole bij het kind en bevorderen dus de effecten van een gretig voedingspatroon. De invloed van de woede-aanvallen kan men verklaren door het feit dat de ouders het kind frequent gaan voeden om het aantal aanvallen te verminderen, eerder dan andere methoden te gebruiken. Deze risicofactor leidt dus tot gewichtstoename door een gestegen calorische intake. Tenslotte is er nog een verband tussen de tijd dat een kind slaapt en zijn/haar gewicht. Het aantal uren slaap is negatief gerelateerd met overgewicht, kinderen met overgewicht slapen ongeveer 30 minuten minder dan kinderen zonder overgewicht, vooral overdag. Dit suggereert volgens de auteurs dat deze kinderen lage activiteitsniveaus hebben, kinderen met een lage fysieke activiteit zouden immers minder slapen gedurende de dag omdat

ze minder moe zijn. Gewichtstoename wordt hier dus bevorderd door verminderde calorische verbranding (50).

Naast externe factoren als opleiding en inkomen, is dus ook de aanpak en opvoeding van de ouders bepalend voor het eetpatroon van een jong kind. In deze context bespreken we een studie over het verband tussen de controle over de voeding door de ouders en de fruit- en groenten inname door de kinderen (51). Gelijkaardige bevindingen en conclusies vinden we terug in een studie over de voorkeur voor zoete producten en het gebruik van suikers bij kleuters (52). Voor het bekomen van een optimale gezondheidstoestand en preventie van chronische ziekte, wordt per dag minimaal 5 porties groenten en fruit aanbevolen. Net als in veel andere ontwikkelde landen, eten kinderen in Groot-Brittannië geen 5 porties per dag. Het dieet van veel kinderen bevat een overdaad aan vet en geraffineerde koolhydraten. In dit onderzoek worden de voedingsgewoonten van 564 kinderen tussen 2 en 6 jaar oud bestudeerd. De variabiliteit in de fruit- en groenteconsumptie bij kinderen bleek slechts voor een klein deel bepaald te worden door persoonlijke factoren, belangrijk zijn sociale en omgevingsfactoren. Meer subtiel ziet men, zoals eerder ook vermeld, dat de eigen houding van ouders ten opzichte van voedsel de eetgewoonten van hun kinderen kunnen beïnvloeden. Hoewel deze bevinding op genetische overeenkomsten kan berusten of op wederzijdse beïnvloeding (de voorkeuren van het kind bepalen de inname van de familie), blijft men ervan overtuigd dat het voorbeeldgedrag van de ouders een sterke invloed heeft op het eetgedrag van hun kinderen (10,53-55). Er zijn onderzoeksgegevens die aantonen dat moeders uit families uit de middenklasse, waar het voedingspatroon van de kinderen de neiging heeft om gezonder te zijn, meer controle uitoefenen over het voedsel dat de kinderen mogen eten en minder rekening houden met de smaakvoorkeuren van de kinderen, dan moeders uit de arbeidersklassen. Deze maatregelen blijken een positief effect te hebben op het dieet van het kind. In een retrospectieve studie naar de eetgewoonten van Belgische tieners, vond De Bourdeaudhuij dat jongeren die meer gezonde eetgewoonten hadden op het tijdstip van het onderzoek, aangaven dat hun ouders in het verleden meer voedsel verboden (56). De kinderen zelf gaven aan in hun voedingskeuze beïnvloed te zijn door ouders (meer moeders) en vrienden. Zo werden negatieve peer reacties op het eten van groenten gerapporteerd (57).Hieruit blijkt dus ontegensprekelijk de invloed van de familie op eetgewoonten, één studie bestudeert dit verder aan de hand van de ontbijtgewoonten. In deze studie vulden 398 families gedurende drie dagen een voedingsdagboek in. Enkel families met 2 ouders jonger dan 65 jaar en tenminste 2 biologische kinderen ouder dan 6 jaar mochten deelnemen. De resultaten toonden aan dat ontbijtgewoonten door de familiale invloeden bepaald werden, dat er niet zoiets als een genetische invloed bestond. Het nemen van een ontbijt is volgens de auteurs een gezonde gewoonte met heilzame effecten op de fysische gezondheid. Zo is gebleken dat kinderen die het ontbijt overslaan, bijna twee keer zoveel overgewicht vertonen dan kinderen die wel ontbijten. Het ontbijt zou dus de basis moeten vormen voor een uitgebalanceerd dieet: het nemen van een compleet en goed gebalanceerd ontbijt vermijdt een

hevig hongergevoel gedurende de ochtend, en verhindert op die manier het eten van snacks, (voornamelijk deze rijk aan suiker en vet) in de voormiddag (58).

De 'Bogalusa Heart study' is een onderzoek dat heel specifiek het verband tussen bepaalde voedingsmiddelen en overgewicht bij kinderen aantoont (59). De consumptie van gesuikerde dranken (frisdranken, dranken met een fruitsmaak, thee en koffie), zoetigheden (desserts, snoep), allerlei vleesproducten en de totale consumptie van voedsel van lage kwaliteit was positief geassocieerd met overgewicht. Ook de totale hoeveelheid voedsel die verbruikt werd, was duidelijk positief gelinkt aan overgewicht. Bepaalde voedingsproducten hebben een hoge voedingswaarde in verhouding tot hun energie-inhoud, bijvoorbeeld fruit, groenten en zuivelproducten en zijn bewezen beschermend te zijn tegen overgewicht bij kinderen. Ook een hoge inname van voedingsvezels, die men in de meeste plantaardige voedingen als granen, noten, fruit en groenten vindt, zouden beschermend werken tegen obesitas. Ouders, vooral moeders, met een lager opleidingsniveau zijn niet altijd op de hoogte van deze eigenschappen. Bovendien zijn deze gezonde producten relatief duur en bederven ze sneller, wat ze minder aantrekkelijk maakt voor gezinnen met beperkte financiële mogelijkheden. Fastfood is wel goedkoop en gemakkelijk toegankelijk, deze voeding is echter meestal minder kwaliteitsvol en energierijker, wat opnieuw overgewicht in de hand werkt. Uit onderzoek werd opgemerkt dat moeders in de minst opgeleide groep twee keer zo vaak afhaalmaaltijden kochten, deze bevinding hield dus geen verband met het aantal uren dat de moeder werkte (6). Een verklaring voor dit hoger gebruik kan volgens de auteurs gevonden worden in de tendens dat families met een lagere socio-economische status vaker 'uit eten' gaan in fastfood-ketens dan in een restaurant (31,60).

De consumptie van dranken mag niet uit het oog worden verloren als oorzaak van gewichtstoename. Bij het bestuderen van de melkproducten, komt naar voor dat zwaardere kinderen vooral magere melk drinken (26). Zoals eerder vermeld, is de consumptie van frisdranken positief geassocieerd met overgewicht bij het kind (14,59). Welsh et al. (14) toonden in een retrospectieve studie van 2- en 3-jarige kinderen aan dat bij kinderen met een normaal gewicht bij aanvang van het onderzoek, de associatie tussen de consumptie van gezoete dranken en de ontwikkeling van overgewicht positief was maar niet statistisch significant. Deze statistisch significante positieve associatie werd wel gezien bij kinderen die al te zwaar waren. Kinderen die dus bij het begin van de studie al een zeker risico op overgewicht hadden en minstens 1 drankje per dag consumeerden, waren twee keer zoveel geneigd om overgewicht te ontwikkelen als de referentie (minder dan 1 drankje per dag). Kinderen die al overgewicht hadden bij de start van het onderzoek en 1 tot 2 drankjes, 2 tot 3 drankjes en 3 of meer drankjes per dag consumeerden, waren respectievelijk 2.1, 2.2 en 1.8 keer zoveel geneigd om overgewicht te ontwikkelen als de referentie. Belangrijk is ook om de invloed van de fysieke activiteit op het gewicht van het kind niet te onderschatten: verschillende studies hebben aangetoond dat er een belangrijke positieve associatie bestaat tussen een tekort aan (of afwezigheid)van lichaamsbeweging en obesitas bij het kind (61). De determinanten van een te hoog gewicht, vertonen ook

een verschil bij de twee geslachten. Zo vormt een lage fysieke activiteit vooral een risicofactor op obesiteit bij meisjes., Roken van de ouders en het leven bij een alleenstaande ouder vormen daarentegen de belangrijkste risicofactoren bij jongens (55).

Methode

Studie populatie en studie-opzet

Binnen alle provincies van Vlaanderen werden scholen als eerste steekproefeenheid geselecteerd en klassen als tweede steekproefeenheid. De geselecteerde scholen werden schriftelijk gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Scholen die weigerden deel te nemen werden meteen (op toevalsbasis) vervangen door een andere school in dezelfde provincie. In totaal dienden 65 scholen gecontacteerd te worden om de doelstelling van 50 scholen te bereiken. Hoewel de doelpopulatie werd gedefinieerd als “kleuters in Vlaanderen” werden een aantal exclusiecriteria gebruikt. De kleuters die voldeden aan volgende exclusiecriteria werden niet opgenomen in de steekproef:

- kleuters die kort of langdurig in een instelling verblijven en van wie het voedingspatroon voornamelijk door die instelling wordt bepaald (bv door ziekenhuisopname)
- kleuters die in het buitenland wonen
- kleuters wiens ouders geen Nederlands begrijpen
- kleuters die gedurende de volledige periode van het veldwerk afwezig zijn op school

Binnen de geselecteerde klasjes werden de kleuters die niet voldeden aan de exclusiecriteria geactiveerd voor het onderzoek (in totaal 2426). Het veldwerk (het uitdelen en terug inzamelen van de vragenlijsten en eetdagboekjes) startte in november 2002 en werd afgesloten in februari 2003. De vragenlijsten en dagboekjes, voorzien van een begeleidend schrijven en informed consent, werden uitgedeeld in de klas en door de kleuters aan de ouders overhandigd. Naar de ouders toe werd het onderzoek voorgesteld als een educatief project rond voeding. Uit de 1847 verzamelde vragenlijsten werden er 1819 (909 jongens en 910 meisjes) weerhouden voor verwerking.

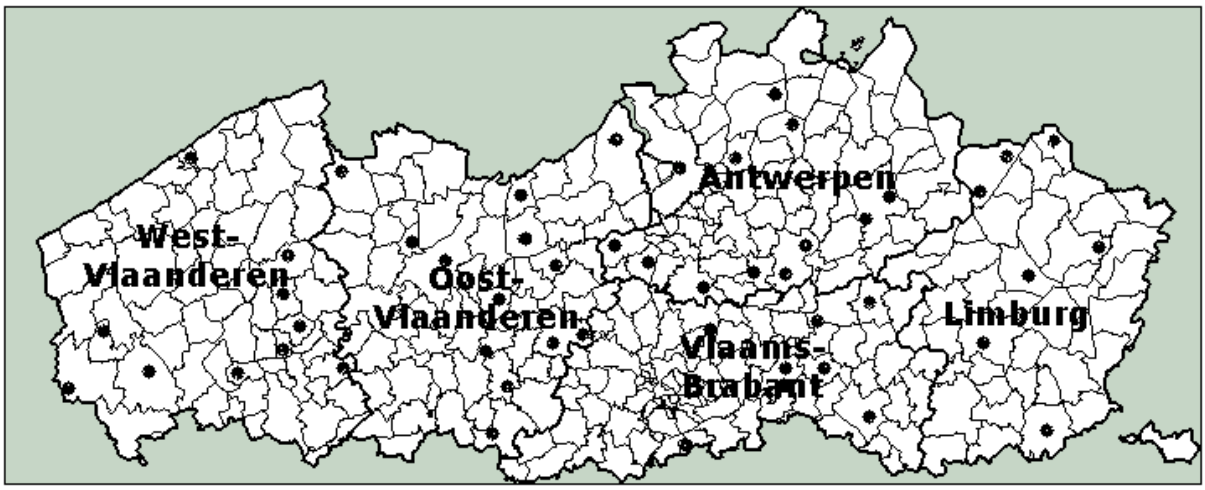

Figuur 2: Spreiding van de deelnemende scholen over Vlaanderen

Gezien de ruime steekproefgrootte en de beperkte tijdsduur van het onderzoek (2 maanden veldwerk), waren de interviewmethodes niet bruikbaar voor dit onderzoek. Er diende geopteerd te worden voor een (combinatie van) schriftelijke methode(s).

De jonge leeftijd van de doelpopulatie zorgde voor een bijkomstig praktisch probleem aangezien kleuters nog te jong zijn om zelf hun voedingspatroon bij te houden of neer te schrijven. Hierdoor werd voor een proxy bevraging gekozen, waarbij de ouders van de kleuters het voedingspatroon van hun kind dienen weer te geven. Als eerste instrument werd een semi-kwantitatieve voedselfrequentie vragenlijst (bijlage) geconceptualiseerd waarmee het algemeen voedingspatroon van de kleuter in kaart gebracht kon worden. Hierin werd vooreerst het algemeen voedingspatroon nagegaan door drie frequentievragen naar het ontbijt, middagmaal en avondmaal. Daarnaast werden de frequentie en portiegrootte voor 47 voedingsmiddelen(groepen) bevraagd. De indeling van deze voedingsmiddelenlijst was gebaseerd op de voedingsmiddelengroepen uit de voedingsdriehoek (zie Figuur 1).

In de voedingsmiddelenlijst dienden alle voedingsmiddelen uit de verschillende productgroepen van de voedingsdriehoek aan bod te komen. Om de lengte van de vragenlijst te beperken werden de meeste voedingsmiddelen in voedingsmiddelengroepen geclusterd.

Aangezien het geen zin heeft om een zeer gedetailleerde (kwantitatieve) voedselfrequentie vragenlijst (FFQ) te gaan afnemen bij een proxy bevraging (waarbij de vragenlijst niet door de persoon zelf wordt ingevuld), werd geopteerd voor een semi-kwantitatieve FFQ. In deze semi-kwantitatieve FFQ werden zes verschillende frequentiecategorieën gebruikt:

- elke dag
- 5-6 keer per week
- 2-4 keer per week
- 1 keer per week
- 1-3 keer per maand
- (bijna) nooit

Deze verdeling was gebaseerd op de frequentieverdeling die Willett W. in zijn FFQ's gebruikt. De methode om portiegroottes te bevragen was semi-kwantitatief, waarbij de ouders uit drie of vier keuzemogelijkheden konden kiezen. Bij de drie keuzemogelijkheden was het de bedoeling om kleuters te rangschikken volgens grote, matige en kleine porties, waarbij een gemiddelde kleuterportie of de aanbeveling (=standaardportie) voor kleuters als "matig" genomen werd, de helft van deze standaardportie als "kleine portie" en 1 ½ keer deze standaardportie als "grote portie".

Hoewel sommige onderzoekers de vier keuzemogelijkheden verkiezen boven de drie keuzemogelijkheden (om standaardisatie tegen te gaan en om te vermijden dat de respondent steeds de middelste portiegrootte zou aankruisen), werd voor een groot aantal voedingsmiddelen groepen

geopteerd voor het driekeuze model. Dit voornamelijk omwille van het feit dat de gemiddelde dagelijkse portie van voedingsmiddelen bij kleuters reeds zeer klein is en niet op te splitsen is in vier verschillende categorieën. Voor dranken werd toch voor de 4-keuzemogelijkheid geopteerd, aangezien het hierbij vaak om grotere portiegroottes gaat, die beter in 4 categorieën kunnen worden opgesplitst.

Er werden telkens enkele voorbeelden van portiegroottes gegeven. Dit diende als hulpmiddel om gemakkelijk de totale dagelijkse inname te kunnen inschatten.

Aan de hand van de frequenties en de porties werd dan de gemiddelde dagelijkse inname voor de verschillende voedingsmiddelen berekend en het is deze parameter die in onze thesis steeds grondig zal worden bekeken. In de semi-kwantitatieve voedselfrequentie vragenlijst werd voor een groot aantal voedingsmiddelen (groepen) ook naar voorkeurproducten binnen die groep gevraagd (bv. de voorkeur voor wit, bruin of volkoren brood, …) en om na te gaan welke types tussendoortjes de voorkeur krijgen bij kleuters, werd binnen de semi-kwantitatieve voedselfrequentie vragenlijst een aparte vraag over tussendoortjes gesteld.

Alle voedingsmiddelen die in deze thesis werden onderzocht, zijn samengevat in bijlage 4.

De meest gedetailleerde productinformatie werd verkregen met behulp van het bijkomend instrument, namelijk de 3-daagse records. Aan alle kleuters werd een eetdagboekje meegegeven, waarin de ouders gedurende de eerstvolgende 3 dagen alles moesten noteren wat hun kind at en dronk. Deze data werden niet in beschouwing genomen voor ons eindwerk.

Naast de voedselfrequentie vragenlijst, was er dan ook een algemene vragenlijst, die peilt naar enkele karakteristieken van het kind (socio-demografische karakteristieken, fysieke activiteit, attitude, …) en ook van het gezin waarin het kind opgroeit (gezinssituatie, fysieke activiteit ouders, attitude ouders, …). De indeling in socio-demografische karakteristieken binnen onze thesis berust dan ook op de vragen uit deze algemene vragenlijst.

Bronnen literatuur en search-technieken

Het literatuuronderzoek omvat twee delen. Enerzijds is er een algemeen deel, waarin de huidige voedingsgewoonten van de Vlaamse kleuter besproken worden. Uitgangspunt hiervoor was het onderzoek naar het voedingspatroon van de Vlaamse kleuters (3-6 jaar), door I.Huybrechts, C. Matthys, M.Bellemans, M.De Maeyer, S.De Henauw, G. De Backer (Gent, 2002-2003). Aanvullend werden een aantal websites geraadpleegd, waaronder de website van de Federale Overheid Volksgezondheid en van Kind en Gezin. Het tweede deel van de literatuurstudie is specifiek toegespitst op de sociodemografische variabelen.

De artikels werden gezocht via PubMed op Medline en via Elin@Gent (Electronic Library Information Navigator), de toegang tot de elektronische literatuurcollectie van de Universiteit Gent. Bij deze zoektocht werden de volgende beperkingen ingevoerd: ‘humans’ en ‘English’.

De volgende 'keywords' werden, in verschillende combinaties, gebruikt:

"child", "toddler", "infant", "adolescent", "environment", "family", "food", "profile", "insufficient", "income", "poverty", "family situation", "birthplace", "unemployed", "health", "analysis", "determination", "calcium intake", "human milk", "breast milk", "breast feeding", "breastfeeding", "duration breastfeeding", "overweight", "obesity", "educational status", "education level", "mothers", "mother", "fathers", "father", "parents", "parent", "eating", "food intake", "nutrition", "diet".

Van de verkregen artikels, werden 61 relevante artikels gebruikt voor onze literatuurstudie.

Het artikel over het onderzoek naar het voedingspatroon van de Vlaamse kleuter (3-6 jaar) kregen we via de lessen Jeugdgezondheidszorg, het rapport hierbij werd ons door onze co-promotor Inge Huybrechts gegeven. De voedingsaanbevelingen en de voedingsdriehoek voor kleuters, die we ter illustratie in het inleidend deel plaatsten, namen we over van de website van respectievelijk het VIG en Kind & Gezin. Verder werd naar 3 brochures verwezen, 1 over borstvoeding en 2 specifiek over voeding bij kleuters . Deze brochures werden via ons werk in CB en CLB bekomen.

Voor het archiveren van de literatuur en voor de bronverwijzing werd gebruik gemaakt van Reference Manager[1].

Onderzoeks- en analysemethodes

Na een grondige literatuurstudie zijn we nagegaan of er in de gegevens van het onderzoek naar het voedingspatroon van de Vlaamse kleuter (3-6 jaar) (Huybrechts I et al.) ook verbanden konden gevonden worden tussen de sociodemografische variabelen en de voedselinname van de kleuters.

De cijfergegevens die verder zullen vermeld worden, zijn (tenzij expliciet anders vermeld) berekend met behulp van SPSS 12.0[2] op de totale populatie van Vlaanderen. Hierbij worden de foutieve[3] waarden geëlimineerd, waardoor de bekomen resultaten enkel betrekking hebben op de personen die correct op de betreffende vragen geantwoord hebben. Er werd niet gekozen

[1] Reference Manager is een database programma speciaal ontwikkeld om bibliografische referenties te beheren.

[2] SPSS = Statistical Product Service Solutions.

[3] Onder foutieve vragen wordt verstaan:

- open gelaten vragen: geen antwoord of weet niet;
- onmogelijke waarden
- fout geregistreerd door de respondent (bv. 2 bolletjes gekleurd bij variabelen waarvoor slechts 1 keuzemogelijkheid mag aangeduid worden);

voor Excel voor de verwerking aangezien de oorspronkelijke data ook in SPSS werden verwerkt en hierop werd verder gebouwd. Bovendien werd SPSS speciaal ontwikkeld om op een efficiënte manier statistische toetsen te kunnen uitvoeren op zowel kleine als grote databanken.

Eerst en vooral werd nagegaan of de onderzochte variabelen normaal verdeeld waren (Bijlage 5). Daaruit kon dan afgeleid worden welke statistische testen we konden gebruiken voor het berekenen van significante verschillen tussen de verschillende groepen. Alle onderzochte variabelen zijn niet normaal verdeeld. Voor het vergelijken van continue variabelen (zoals calciuminname) bij niet gerelateerde groepen werd de Mann-Whitney U test gebruikt. De Chi-kwadraat test werd gebruikt voor het vergelijken van dichotome en categorische variabelen. Voor alle testen werd 0,050 als significantie niveau gebruikt. (Bijlage 7).

De variabelen die onderzocht werden zijn de gemiddelde dagelijkse porties (berekend uit de dagelijkse portie x de frequentie). Vaak werden variabelen gehergroepeerd in 2 of 3 categorieën om duidelijker verbanden te kunnen aantonen.

- De *duur van de borstvoeding* werd op verschillende manieren onderzocht: minder of meer dan 2 weken, minder of meer dan 4 maand.
- De *gezinssituatie* werd opnieuw onderverdeeld in traditionele (twee-ouder) gezinnen en niet traditionele gezinnen: co-ouderschap, een-ouder gezin en andere
- Het *onderwijsniveau* werd onderverdeeld in laag opgeleid, zijnde lager onderwijs, onvolledig secundair onderwijs, volledig secundair onderwijs en post secundair onderwijs (vb. 7de jaar sec. onderwijs, aanvullend beroepsonderwijs) en hoger opgeleid, zijnde hoger niet-universitair onderwijs, post hogeschool onderwijs, universitair en postuniversitair onderwijs
- Bij *mening omtrent inkomen* werd nagevraagd of de ouders vonden of het gezinsinkomen hen toeliet gezonde voeding te kopen voor alle gezinsleden. In de eerste groep kwamen de mensen die ‘ja’ en ‘meestal wel’ antwoorden, in de tweede groep de mensen die ‘neen’ en ‘meestal niet’ antwoorden.
- De *werkstatus* werd onderverdeeld in tewerkgesteld (voltijds en of deeltijds) en niet tewerkgesteld (huisvrouw/huisman, werkloos, student, ander)
- De *leeftijd van de moeder* werd gehercodeerd op basis van de gevonden literatuur namelijk jonge moeders (<21j op moment van de geboorte van het eerste kind) en oudere moeders (>34j op het moment van de geboorte van het eerste kind). Bij de geselecteerde moeders werd nagegaan hoe oud ze waren en de leeftijd van hun kind werd in rekening gebracht om hen onder te verdelen in de nieuwe categorieën.
- De *BMI* (volgens Tim Cole, internationale standaard) werd opgedeeld in normaal gewicht en overgewicht.
- De *duur van de fysieke activiteit van het kind* werd opgedeeld in minder en meer dan 1 uur per dag.

Wat betreft de voorstelling van de resultaten werd er voor gekozen om het verschil tussen de gemiddelden van de onderzochte groepen in de tekst te bespreken, de mediaan wordt steeds vermeld in tabellen in bijlagen. Alle significante verschillen worden steeds voorgesteld door middel van tabellen en boxplots in bijlage, bij een significantieniveau vanaf 0,010 wordt een grafische voorstelling in de tekst bijgevoegd.

Resultaten

Hieronder wordt per variabele het verschil in voedingsinname besproken. In onderstaande tabel wordt het aantal deelnemende individuen weergegeven voor de verschillende groepen.

Tabel 2: Aantal individuen in de verschillende groepen van elke variabele

		Aantal individuen (FFQ's)	
		N	**%**
Totaal		1847	100
Borstvoeding			
	Ja	1083	61,8
	Nee	670	38,2
Borstvoedingsduur			
	< 1 maand	175	16,2
	1-4 maand	539	49,9
	> 4 maand	366	33,9
Opleidingsniveau			
	Moeder		
	Lager opgeleid	797	46,2
	Hoger opgeleid	927	53,8
	Vader		
	Lager opgeleid	889	54,0
	Hoger opgeleid	758	46,0
Werkstatus			
	Moeder		
	Tewerkgesteld	1262	73,2
	Niet Tewerkgesteld	462	26,8
	Vader		
	Tewerkgesteld	1454	88,0
	Niet Tewerkgesteld	199	12,0
Gezinssituatie			
	Traditioneel	1632	93,2
	Ander	119	6,8
Gezinsinkomen			
	Mening moeder		
	(meestal) voldoende	1709	98,7
	(meestal) onvoldoende	23	1,3
	Mening vader		
	(meestal) voldoende	1629	99,0
	(meestal) onvoldoende	17	1,0
Geboorteland			
	Moeder		
	België	1648	94,9
	Ander	88	5,1
	Vader		
	België	1547	93,8
	Ander	102	6,2
BMI (Tim Cole)			
	Normaal	1278	90,2
	Overgewicht	139	9,8
Calcium			
	< 750 mg	596	48,3
	750-850 mg	159	12,9
	> 850 mg	478	38,8

Opleidingsniveau ouders

Het opleidingsniveau van de ouders werd onderverdeeld in 2 categorieën: lager en hoger opgeleid. Onder lager opgeleid verstaan we onvolledig of volledig secundair onderwijs. Onder hoger opgeleid verstaan we hogeschool opleiding, universitaire opleiding en voortgezette opleiding. We bemerken ook dat we een positief verband zien tussen het opleidingsniveau van de ouders (zie Tabel 31, Bijlage 6)

Totaal vocht

Kleuters van lager opgeleide moeders nemen gemiddeld 701,1 ml vocht in per dag, 20% van hen drinkt 900 ml of meer per dag, waarvan 2% meer dan 1200 ml/d. Kleuters van hoger opgeleide moeders nemen gemiddeld 596,4 ml vocht in per dag, bijna de helft drinkt 300 tot 600 ml per dag, slechts 10% drinkt meer dan 900 ml per dag en 5% drinkt meer dan 1200 ml per dag. (zie Figuur 3 en Tabel 1, Bijlage 6).

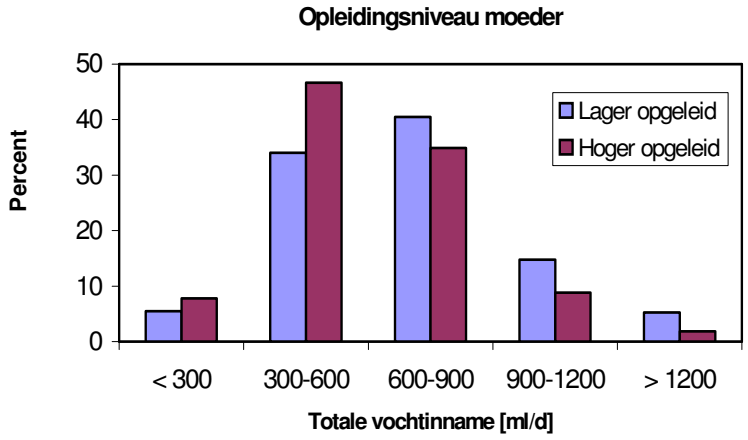

Figuur 3: Opleidingsniveau moeder en totale vochtinname

Kleuters wiens vader laag opgeleid is, drinken gemiddeld 683,8 ml vocht per dag. Kleuters van hoger opgeleide vaders drinken gemiddeld 585,6 ml per dag, de helft drinkt dagelijks gemiddeld 300-600 ml water en slechts 1% drinkt meer dan 1200 ml per dag, in vergelijking met bijna 5% bij de kleuters van lager opgeleide vaders (zie Figuur 4 en Tabel 2, Bijlage 6). We kunnen hieruit dus afleiden dat het overgrote deel van de kleuters de aanbevolen vochtinname niet haalt.

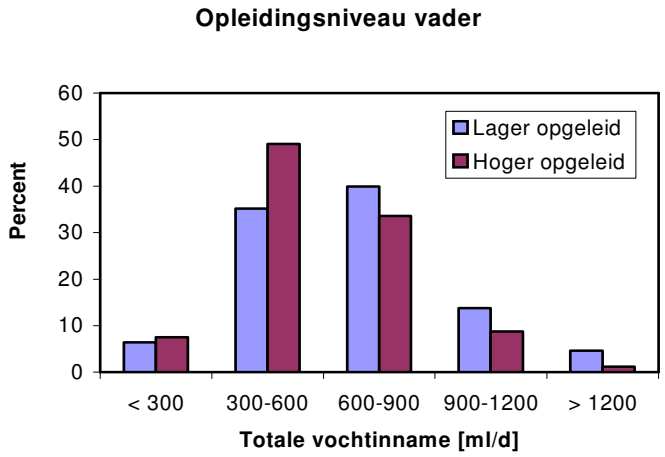

Figuur 4: Opleidingsniveau vader en totale vochtinname

Dagelijkse portie water

De kleuters van lager opgeleide moeders drinken dagelijks 194,3 ml water, 44,8% drinkt minder dan 150 ml water per dag. Kleuters van hoger opgeleide moeders drinken gemiddeld 235,2 ml water per dag, 27% drinkt minder dan 150 ml per dag (zie Figuur 5 en Tabel 3, Bijlage 6).

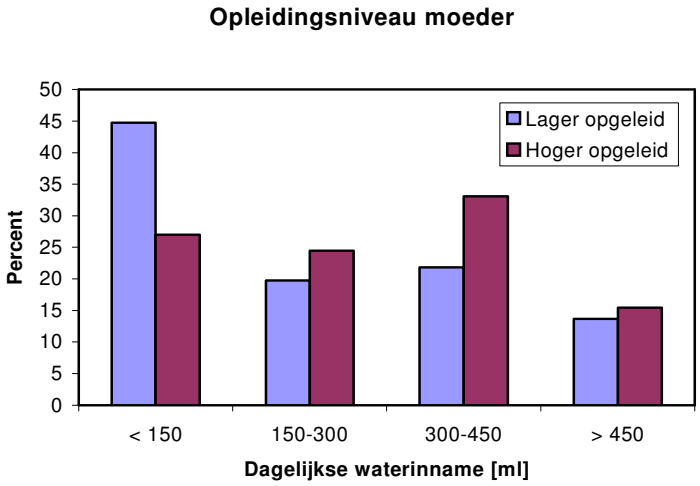

Figuur 5: Opleidingsniveau moeder en inname water

Bij de laag opgeleide vaders ligt het gemiddelde op 199,5 ml water per dag, 42% van de kleuters drinkt minder dan 150 ml water per dag, 22% drinkt 300 tot 450 ml per dag. Kleuters van hoog opgeleide vaders drinken gemiddeld 234,4 ml water per dag, 1 op 4 drinkt minder dan 150 ml water per dag en meer dan 1 op 3 drinkt 300 tot 450 ml per dag (Figuur 6 en Tabel 4, Bijlage 6).

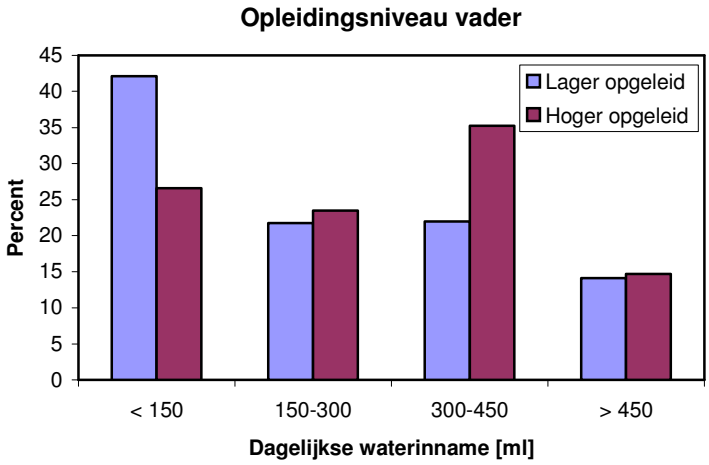

Figuur 6: Opleidingsniveau vader en inname water

Portie lightdranken

Kleuters wiens moeder lager opgeleid is, drinken dagelijks gemiddeld 47,9 ml light dranken, 62,1% van hen drinkt deze dranken nooit en 16,8% drinkt meer dan 100 ml per dag. Kleuters van hoger opgeleide moeders drinken gemiddeld 22 ml light dranken per dag, 70,6% drinkt dit nooit en 8,4% drinkt meer dan 100 ml per dag (zie Figuur 7 en Tabel 5, Bijlage 6).

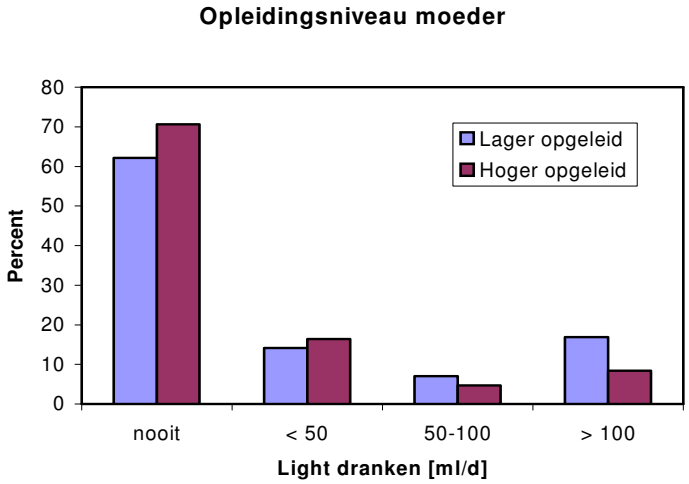

Figuur 7: Opleidingsniveau moeder en inname light dranken

Kleuters van laag opgeleide vaders drinken gemiddeld 45,8 ml light dranken per dag, 61,8% drinkt het nooit en 16,9% drinkt meer dan 100 ml per dag. Kleuters van hoger opgeleide vaders drinken gemiddeld 19,2 ml light dranken per dag, bijna 3 op 4 drinkt nooit dergelijke dranken en 7% drinkt meer dan 100 ml per dag (zie Figuur 8 en Tabel 6, Bijlage 6).

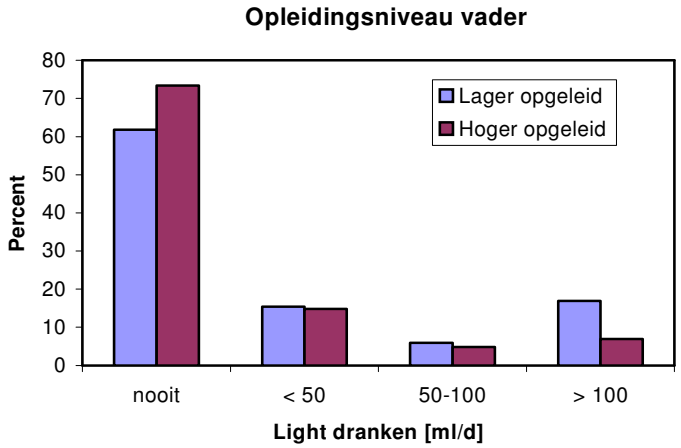

Figuur 8: Opleidingsniveau vader en inname light dranken

Gesuikerde dranken

Kleuters van laag opgeleide moeders drinken gemiddeld 309,4 ml gesuikerde dranken per dag. Slechts 1,6% drinkt deze dranken nooit, meer dan 1/4 drinkt hiervan 450 ml of meer per dag. Kinderen van hoog opgeleide moeders drinken gemiddeld 217,6 ml gesuikerde dranken per dag, 3% drinkt het nooit, 40% drinkt minder dan 150 ml per dag en slechts 12% drinkt meer dan 450 ml per dag (zie Figuur 9 en Tabel 7, Bijlage 6).

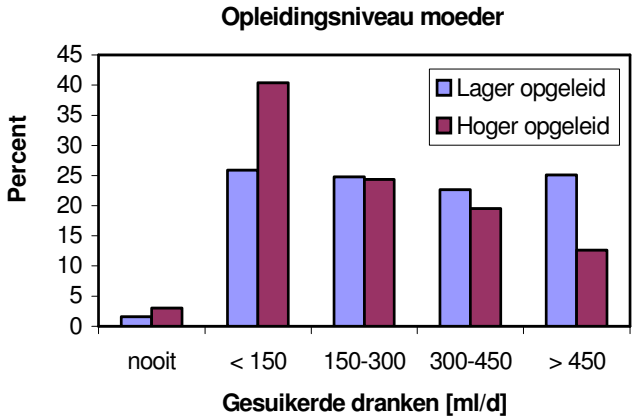

Figuur 9: Opleidingsniveau moeder en inname gesuikerde dranken

Kleuters van lager opgeleide vaders drinken gemiddeld 295,4 ml gesuikerde dranken per dag, wanneer de vader hoger opgeleid is daalt dit gemiddelde tot 212,8 ml. Bij de hoger opgeleide vaders drinkt 11% van de kinderen meer dan 450 ml van deze dranken per dag in vergelijking met 24% van de kleuters van lager opgeleide vaders (zie Figuur 10 en Tabel 8, Bijlage 6).

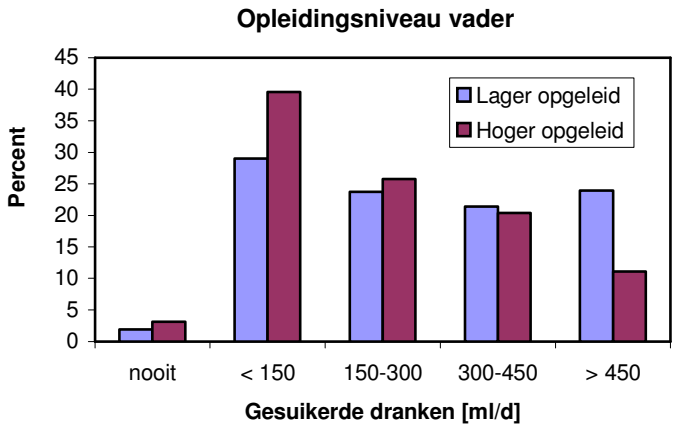

Figuur 10: Opleidingsniveau vader en inname gesuikerde dranken

Broodproducten

Kleuters van laag opgeleide moeders eten gemiddeld 81,7 gram broodproducten per dag. Bij hoog opgeleide moeders zien we dit aantal stijgen naar een gemiddelde van 85,5 gram per dag. Beide groepen halen dus niet de aanbevolen 100 tot 150 g/d. Een op drie kinderen van laag opgeleide moeders eet minder dan 75 gram brood per dag, bij de kleuters van hoger opgeleide moeders is er 1 kind op 4 dat dagelijks minder dan 75 gram brood eet. Voor de verschillen tussen beide groepen (zie Figuur 11 en Tabel 9, Bijlage 6).

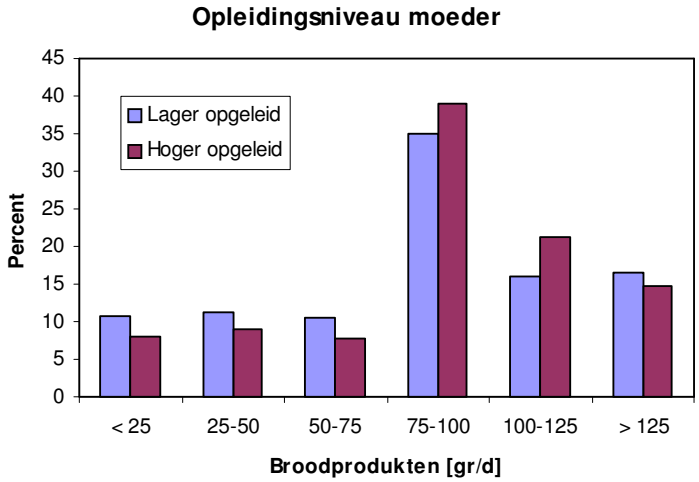

Figuur 11: Opleidingsniveau moeder en inname broodproducten

Fruit

De aanbevolen hoeveelheid fruit ligt voor deze leeftijdsgroep tussen de 100 en 200 g/d. Kleuters wiens moeder lager opgeleid is, eten gemiddeld 107,2 gram fruit per dag, bijna 3% van hen eet nooit fruit en ongeveer de helft eet 100 gram of meer per dag. Kleuters met hoger opgeleide

moeders eten gemiddeld 117,5 gram fruit per dag, slechts 1% eet nooit fruit en meer dan 60% van deze kinderen eet 100 gram of meer per dag (zie Figuur 12 en Tabel 10, Bijlage 6).

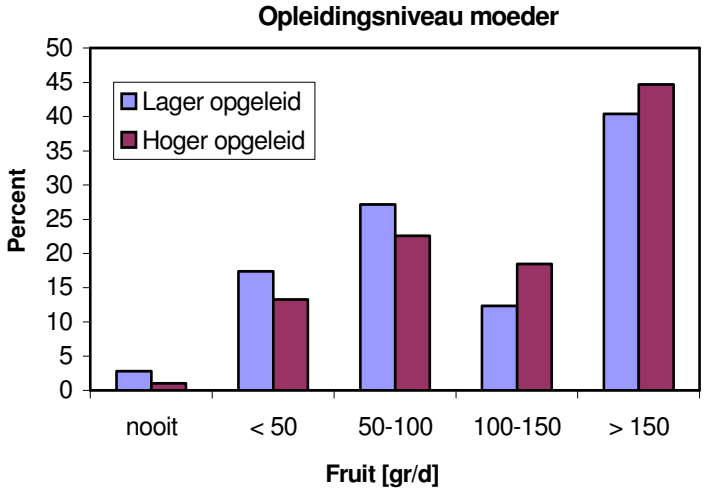

Figuur 12: Opleidingsniveau moeder en inname fruit

Wanneer de vader lager opgeleid is, eten kinderen gemiddeld 109,2 gram fruit per dag. Dit aantal stijgt naar 117,2 gram fruit bij kinderen van een hoger opgeleide vader. Van de kinderen van hoog opgeleide vaders eet 63% meer dan 100 g fruit, terwijl 55% van de kinderen van laag opgeleide vaders meer dan 100 g fruit eet.(zie Figuur 13 en Tabel 11, Bijlage 6).

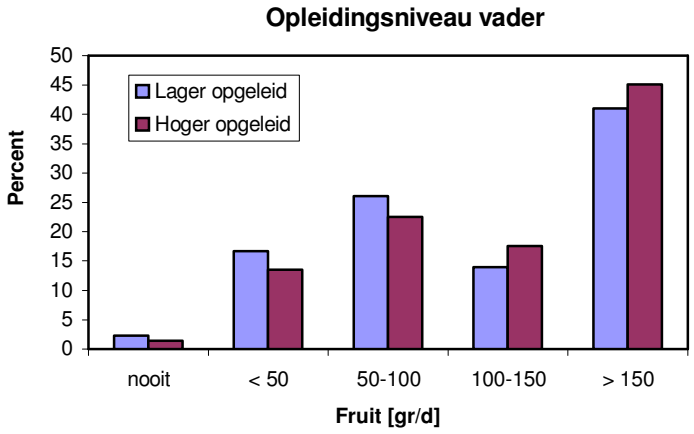

Figuur 13: Opleidingsniveau vader en inname fruit

Groenten

Kinderen wiens moeder lager opgeleid is eten gemiddeld 74,3 gram groenten per dag, 17% eet minder dan 25 gram groenten per dag. Bij leeftijdsgenoten met hoger opgeleide moeders zien we een gemiddeld verbruik van 81,3 gram groenten per dag, 8% eet minder dan 25 gram per dag en 30% eet de aanbevolen 100 tot 150 gram groenten per dag in vergelijking met 22% bij

de kleuters van laag opgeleide moeders. In beide groepen is er maar een beperkt percentage dat meer dan 150 gram groenten per dag eet (zie Figuur 14 en Tabel 12, Bijlage 6).

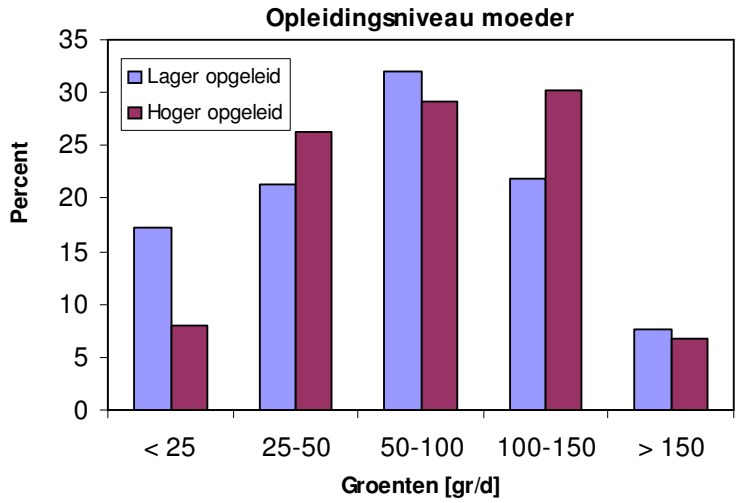

Figuur 14: Opleidingsniveau moeder en inname groenten

In gezinnen met lager opgeleide vaders eten kleuters gemiddeld 75,2 gram groenten per dag, kleuters met hoog opgeleide vaders eten gemiddeld 80,9 gram groenten per dag, 30% van hen eet de aanbevolen 100 tot 150 gram per dag in vergelijking met 23% van de kinderen van lager opgeleide vaders (zie Figuur 15 en Tabel 13, Bijlage 6).

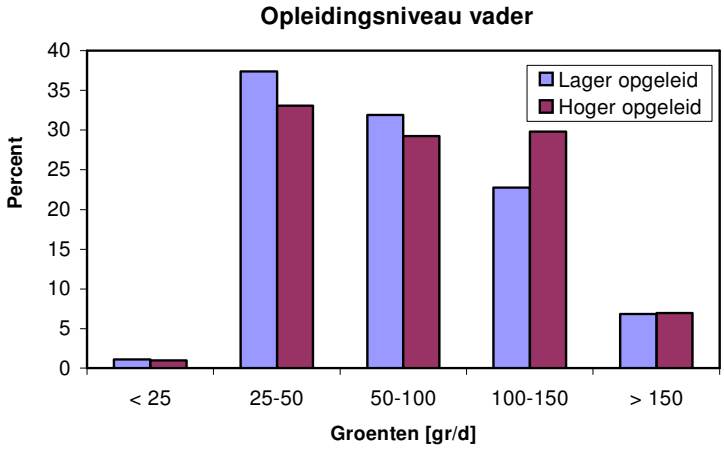

Figuur 15: Opleidingsniveau vader en inname groenten

Melk en melkproducten

Kinderen van laag opgeleide moeders consumeren gemiddeld 295,1 ml melk en 371,5 ml melkproducten per dag. Kinderen van hoog opgeleide moeders verbruiken respectievelijk gemiddeld 315,8 ml en 387 ml van deze voedingsmiddelen. Beide groepen consumeren dus

veel minder dan de aanbevolen 500 ml/d. Voor de verschillen tussen beide groepen zie Tabel 14 en 15, Bijlage 6.

Vis

We bemerken een gemiddeld verbruik van 6,4 gram vis per dag bij een kind van een laag opgeleide moeder. Kinderen van hoog opgeleide moeders eten gemiddeld 7,5 gram vis per dag en komen dus in de buurt van de aanbevolen 7 tot 21 g/d. Meer dan 1 /4 van de kleuters met een laag opgeleide moeder eet nooit vis in vergelijking met 16% bij de kleuters met een hoog opgeleide moeder. Voor verdere verschillen tussen beide groepen zie Figuur 16 en Tabel 16, Bijlage 6.

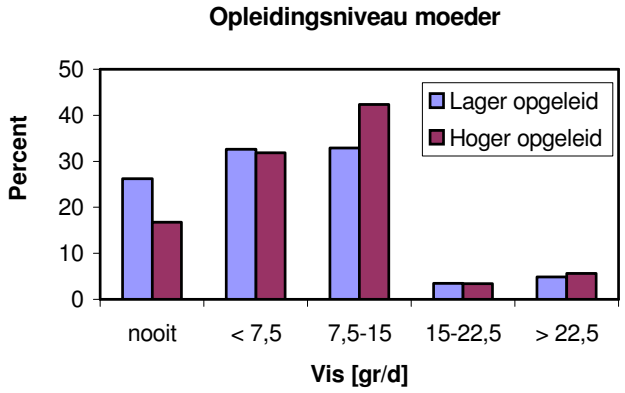

Figuur 16: Opleidingsniveau moeder en inname vis

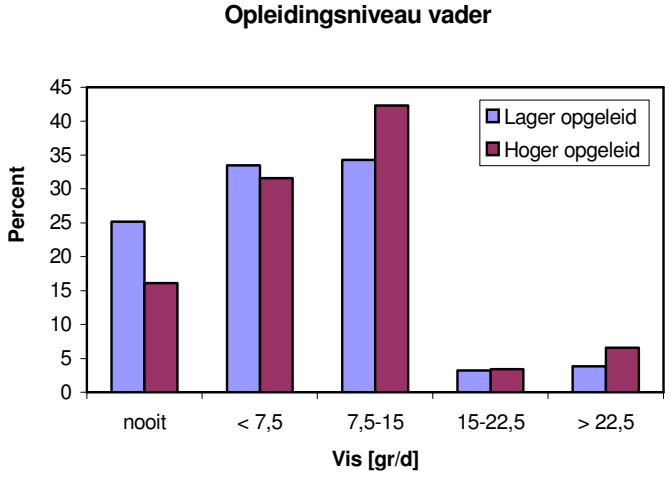

Figuur 17: Opleidingsniveau vader en inname vis

Kleuters van laag opgeleide vaders eten gemiddeld 6,2 gram vis per dag, 1/4 eet nooit vis en slechts 3,8% eet meer dan 22,5 gram per dag. Bij hoog opgeleide vader is de gemiddelde consumptie van het kind 7,8 gram vis per dag, 16% eet nooit vis en 6,6% eet meer dan 22,5 gram per dag (zie Figuur 17 en Tabel 17, Bijlage 6).

Vleesproducten

Van vleesproducten eten kleuters van laag opgeleide vaders 72,8 gram per dag, 11,8% eet 100 g vlees of meer per dag. Bij hoog opgeleide vaders daalt dit naar gemiddeld 68,3 gram, 17,3% van hen eet meer dan 100 g/d. Deze inname valt dus voor beide groepen binnen de aanbevolen hoeveelheid van 50 tot 75 g/d. Voor de verschillen tussen beide groepen verwijzen we naar Figuur 18 en Tabel 18, Bijlage 6.

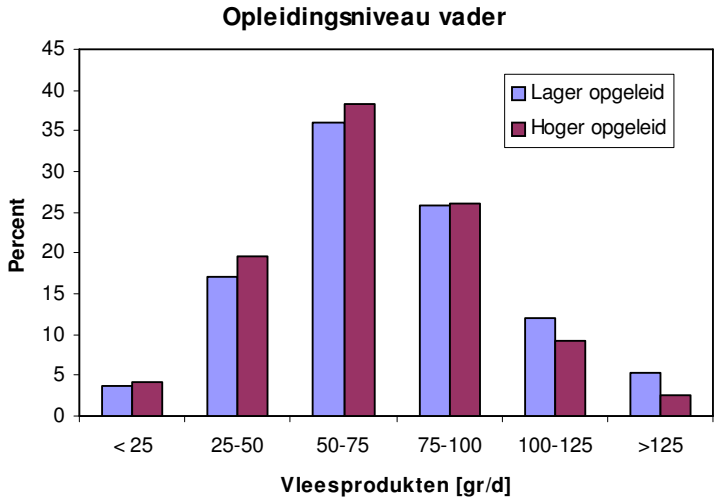

Figuur 18: Opleidingsniveau vader en inname vleesproducten

Smeervet

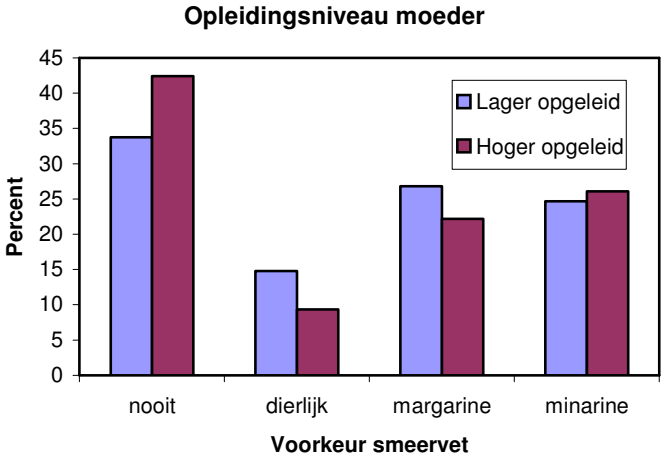

Figuur 19: Opleidingsniveau moeder en voorkeur smeervet

We zien dat hoger opgeleide moeders en vaders vaker kiezen om geen smeervet te gebruiken dan lager opgeleide moeders en dat ze ook minder vaak kiezen voor dierlijke smeervetten (zie Figuur 19 en Tabel 19 en 20, Bijlage 6).

Snacks

In gezinnen met lager opgeleide moeders, zien we een gemiddeld verbruik van 45,8 gram snacks per dag, 1/4 van deze kinderen eet minder dan 25 gram snacks per dag, bijna 15% eet dagelijks meer dan 75 gram. Kleuters van hoger opgeleide moeders eten gemiddeld 41,3 gram van deze producten per dag, 1/3 eet minder dan 25 gram en bijna 7% eet dagelijks meer dan 75 gram (zie Tabel 21, Bijlage 6).

Voorkeur melk

Bij de kleuters van hoog opgeleide moeders is er slechts 2,5% die magere melk drinken, bij de kleuters van laag opgeleide moeders stijgt dit aantal tot 5% (zie Tabel 22, Bijlage 6). Ook bij de vaders zien we hetzelfde fenomeen optreden (zie Figuur 20 en Tabel 23, Bijlage 6). Wat betreft de keuze voor volle of halfvolle melk zien we geen significante verschillen en zowel bij de groep vaders als de groep moeders drinkt nog zo'n 30% van de kleuters volle melk.

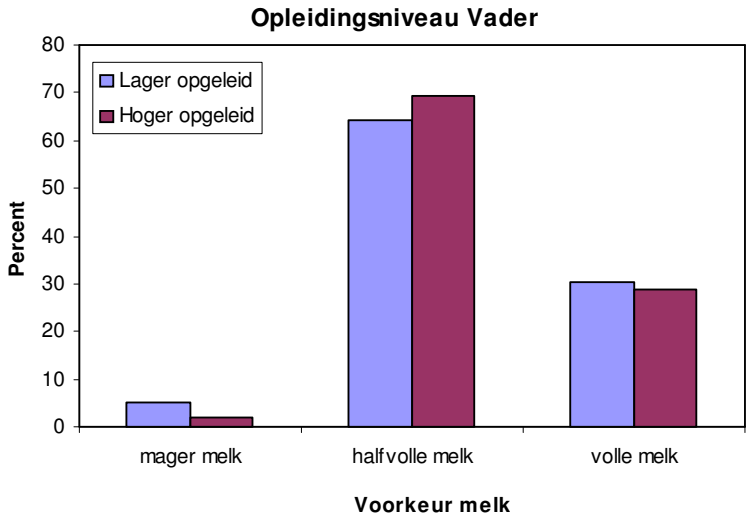

Figuur 20: Opleidingsniveau vader en voorkeur melk

Voorkeur brood

Ongeveer de helft van de kleuters van laag opgeleide moeders eet wit brood, in vergelijking met 30% bij de kleuters van hoog opgeleide moeders. 56,7% van de kleuters van hoog opgeleide moeders eet bruin boord en 12,8% eet volkoren brood. Bij kleuters van lager opgeleide moeders is dit respectievelijk 43,5% en 9,4% (zie Figuur 21 en Tabel 24, Bijlage 6).

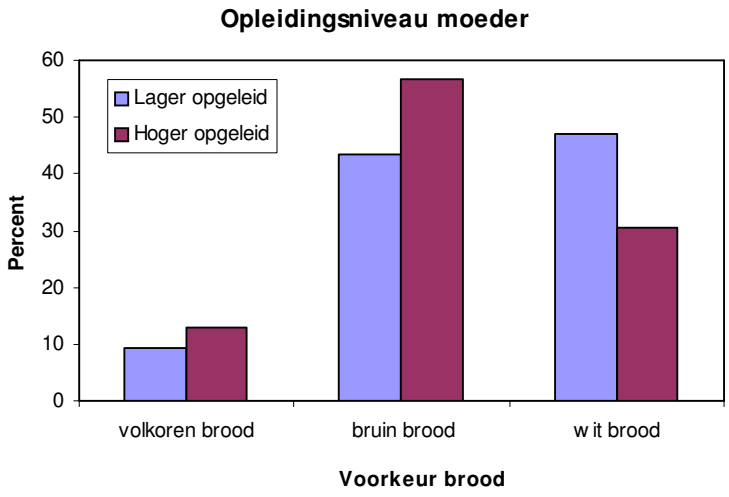

Figuur 21: Opleidingsniveau moeder en voorkeur brood

Van de kleuters van lager opgeleide vaders is er 43,4% die wit brood eten en 9% eet volkoren brood in vergelijking met respectievelijk 31,5% en 14,4% van de kleuters van hoger opgeleide vaders (zie Figuur 22 en Tabel 25, Bijlage 6).

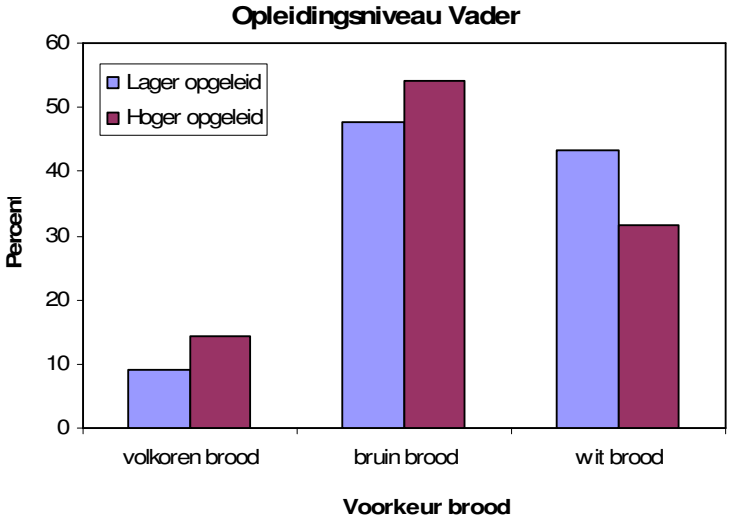

Figuur 22: Opleidingsniveau vader en voorkeur brood

Ontbijt

Bij de lager opgeleide moeders zien we dat bijna 7,5% van de kinderen minder dan 2 dagen per week ontbijt neemt in vergelijking met slechts 2,9% bij de hoger opgeleide moeders (zie Figuur 23 en Tabel 26, Bijlage 6). Bij vaders is dat respectievelijk 6,4% en 3,6% (zie Figuur 24 en Tabel 27, Bijlage 6). Bij hoger opgeleide moeders neemt 86% van de kinderen dagelijks ontbijt ten opzichte van 75% van de kleuters van laag opgeleide moeders. Bij de laag opgeleide

vaders eet 83,4% van de kleuters elke dag ontbijt, bij de kinderen van hoger opgeleide vaders is dat 90,5%..

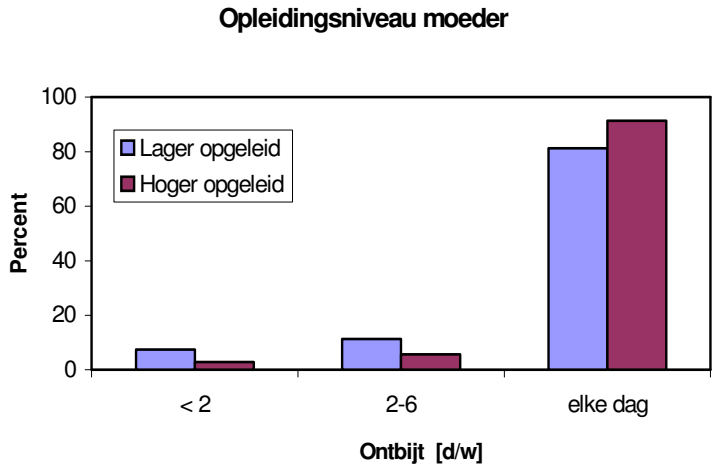

Figuur 23: Opleidingsniveau moeder en ontbijtgewoonten

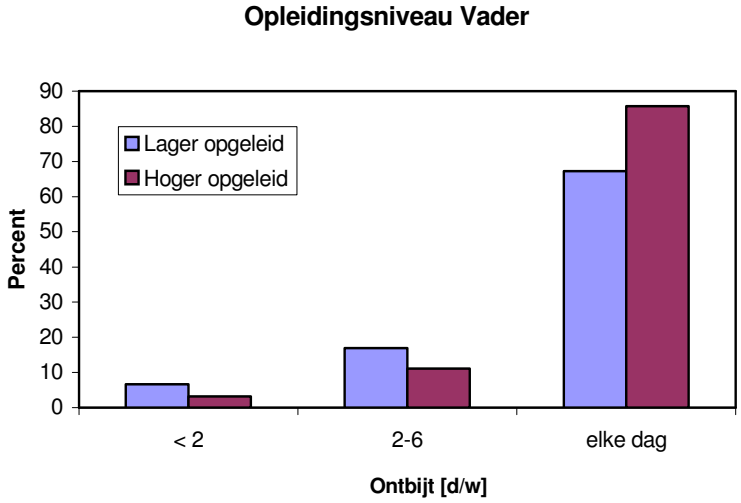

Figuur 24: Opleidingsniveau vader en ontbijtgewoonten

Fysieke activiteit kind

Bij de vaders met een lager opleidingsniveau geeft 15,8% aan dat hun kind minder dan 1 uur per week sportieve activiteiten doet in vergelijking met 9% van de kleuters van hoger opgeleide vaders (zie Figuur 25 en Tabel 28, Bijlage 6).

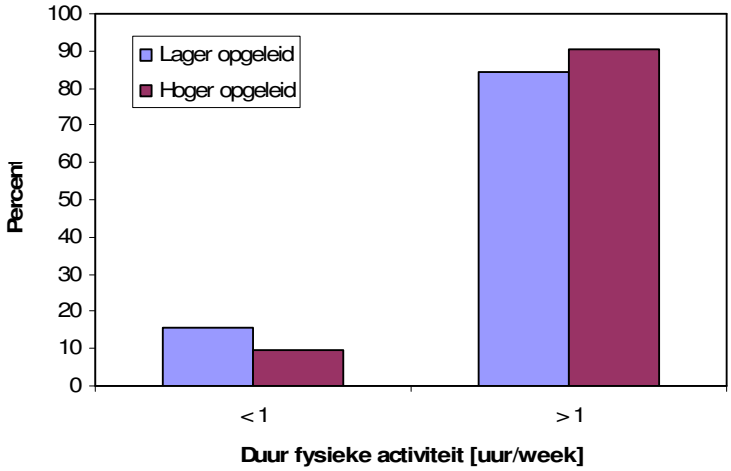

Figuur 25: Opleidingsniveau vader en fysieke activiteit kind

Calcium

De gemiddelde calciuminname bij kleuters ligt op 916,9 mg/d wanneer de moeder hoger opgeleid is en 817 mg/d wanneer de vader hogere studies deed. Bij kleuters van lager opgeleide ouders liggen die gemiddelden respectievelijk op 713 mg/d en 675 mg/d, dus onder de aanbevolen 800 mg/d. De verschillen tussen beide groepen worden geïllustreerd in onderstaande grafieken (zie Figuur 26,Figuur 27,Tabel 29 en 30, Bijlage 6).

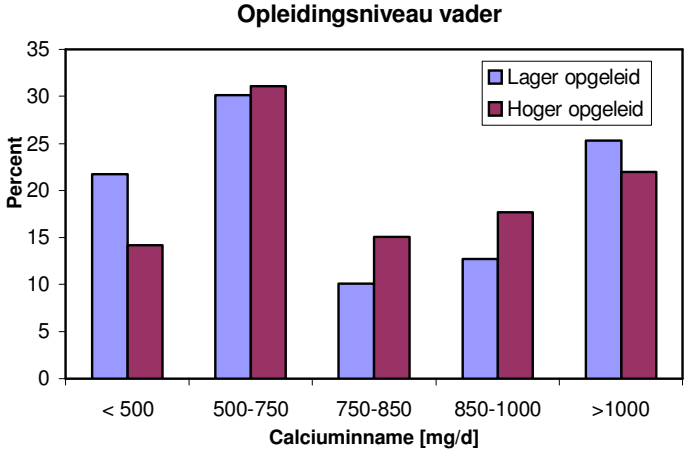

Figuur 26: Opleidingsniveau vader en calciuminname

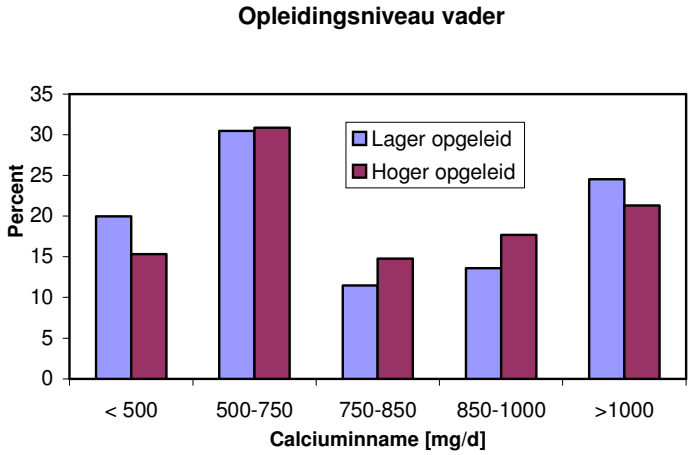

Figuur 27: Opleidingsniveau moeder en calciuminname

Wat betreft het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en andere sociodemografische factoren zien we dat bijna dubbel zoveel kleuters van laag opgeleide moeders in een niet traditioneel gezin leven in vergelijking met kinderen van hoog opgeleide moeders namelijk 8,3% tov 4,2%(zie Tabel 35, Bijlage 6). Bij de hoger opgeleide moeders zien we ook dat minder dan 1% aangeeft dat het gezinsinkomen hen niet toelaat om te voorzien in gezonde voeding voor het hele gezin, terwijl van de laag opgeleide moeders 2,2% aangeeft hiermee problemen te hebben(zie Tabel 34, Bijlage 6). Meer dan 1/3 van de lager opgeleide moeders is niet werkzaam buitenshuis in vergelijking met 16,8% van de hoger opgeleide moeders, bij de hoog opgeleide vaders is slechts 7% niet tewerkgesteld in vergelijking met 16% van de lager opgeleide vaders (zie Tabel 32, Bijlage 6 en Tabel 33, Bijlage 6). Bij hoger opgeleide ouders kiest 3/4 voor borstvoeding terwijl het bij de lager opgeleide ouders ongeveer de helft is. Ook wat de borstvoedingsduur betreft zien we verschillen: lager opgeleide ouders stoppen vaker dan hoger opgeleide ouders met borstvoeding voor de baby 1 maand oud is. (zie Tabel 36,37,38 en 39, Bijlage 6).

Werkstatus

We zien een positief verband tussen werkstatus van moeder en vader. Bij moeders die niet tewerkgesteld zijn, zijn ook 75% van de vaders niet tewerkgesteld. Tewerkgestelde moeders hebben in 92,5% van de gevallen ook een tewerkgestelde partner (zie Tabel 56, Bijlage 6).

Totale vochtinname

Kleuters van moeders die tewerkgesteld zijn drinken gemiddeld 630,8 ml per dag. Kleuters van moeders die niet tewerkgesteld zijn drinken gemiddeld 689,4 ml per dag. Voor de verschillen tussen beide groepen (zie Figuur 28 en Tabel 40, Bijlage 6).

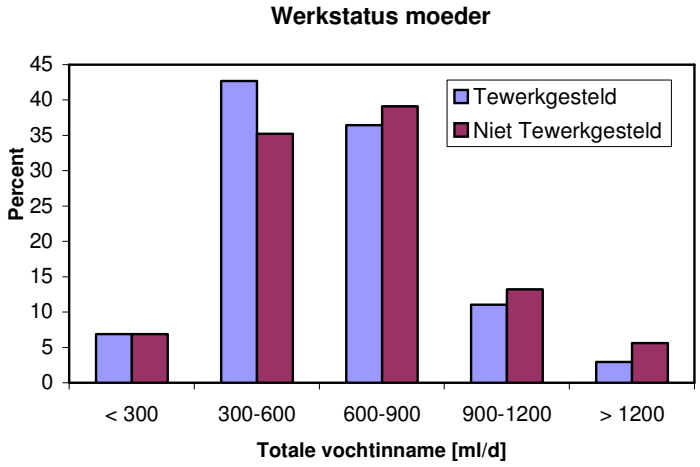

Figuur 28: Werkstatus moeder en totale vochtinname

Gesuikerde dranken

In een gezin waar de moeder tewerkgesteld is, drinkt een kleuter gemiddeld 250,8 ml gesuikerde dranken per dag. Bij een moeder die niet tewerkgesteld is, ligt dit gemiddelde op 291,8 ml per dag. Een vierde van de kleuters van niet tewerkgestelde moeders drinkt meer dan 450 ml van deze dranken per dag in vergelijking met 16% van de kleuters van tewerkgestelde moeders (zie Figuur 29 en Tabel 41, Bijlage 6).

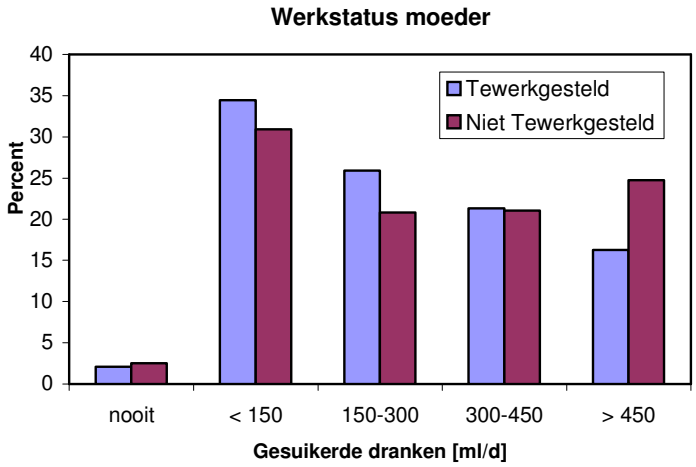

Figuur 29: Werkstatus moeder en inname gesuikerde dranken

Aardappelen

Er is een gemiddelde consumptie van 144,6 gram aardappelen per dag bij kinderen wiens moeder werkt, 1/5 van deze kinderen eet meer dan 200 gram per dag, dus meer dan de aanbevolen 50 tot 200 g/d. Kleuters van moeders die niet uit werken gaan, eten 155,4 gram aardappelen per dag en hier eet 1/4 meer dan 200 gram per dag (zie Tabel 42, Bijlage 6).

Broodproducten

Wanneer we het verbruik van broodproducten aanschouwen, dan zien we bij een kind waarvan de moeder werkt, een gemiddeld verbruik van 82,4 gram per dag. Bij moeders die niet werken, eten kleuters gemiddeld 87,5 gram per dag. De verschillen tussen beide groepen worden geïllustreerd in Tabel 43, Bijlage 6.

Fruit

Een kind wiens moeder werkt, eet gemiddeld 110,8 gram fruit per dag. Dit verbruik stijgt tot 118,2 gram wanneer de moeder niet werkt. Bijna de helft van de kinderen van niet tewerkgestelde moeders eet meer dan 150 gram fruit per dag in vergelijking met 41% van de kinderen van moeders die wel uit werken gaan(zie Tabel 44, Bijlage 6).

Melkproducten

Kleuters van werkende moeders consumeren gemiddeld 370,1 ml melkproducten per dag, 16% zelfs meer dan 600 ml per dag. De consumptie van een kind waarvan de moeder niet werkt, is gemiddeld 403,9 per dag. Bijna 1 op 4 van deze kinderen drinkt meer dan 600 ml melkproducten per dag(zie Tabel 45, Bijlage 6).

Kaas

Kleuters van moeders die werken, eten gemiddeld 39,1 gram kaas per dag. 35% eet meer dan 45 gram per dag. Leeftijdsgenoten van moeders die niet werken, eten gemiddeld 45,1 gram kaas per dag, 45% eet meer dan 45 gram (zie Figuur 30 en Tabel 46, Bijlage 6).).

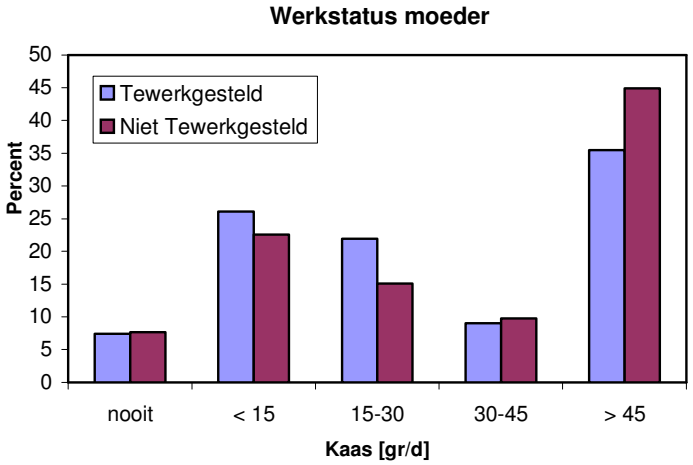

Figuur 30: Werkstatus moeder en inname kaas

Vleesproducten en vleesproducten met vegetarische producten

Kleuters van moeders die werken, eten elke dag gemiddeld 69,8 gram vleesproducten, 8% eet meer dan 125 gram en 31% eet 50-75 gram, de aanbevolen hoeveelheid voor deze leeftijdscategorie. Als we ook de vegetarische producten in rekening brengen eten ze gemiddeld 70,9

gram per dag. Kleuters van niet tewerkgestelde moeders eten dagelijks gemiddeld 74,9 gram vleesproducten, 3,2% eet meer dan 125 gram en 40% eet 50-75gram vlees. Deze kinderen eten gemiddeld 76,2 gram vlees en vegetarische producten per dag. Voor verdere vergelijking tussen de groepen (zie Tabel 47 en 48, Bijlage 6).

Smeervet

20% van de niet tewerkgestelde vaders kiest voor dierlijke smeervet ten opzichte van 10% van de werkende vaders. Deze laatste groep kiest vaker voor minarine en margarine (zie Figuur 31 en Tabel 49, Bijlage 6). Bij de moeders werd er geen significant verschil gezien.

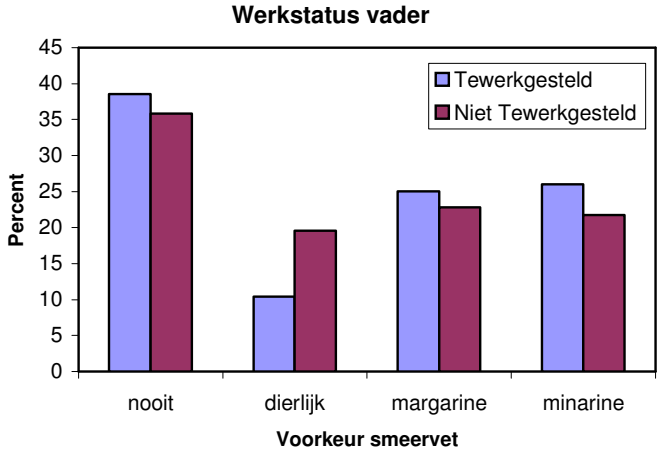

Figuur 31: Werkstatus vader en voorkeur smeervet

Voorkeur melk

Bij de niet tewerkgestelde moeders is er bijna 6% van de kleuters die magere melk drinken in vergelijking met 3% van de kleuters van tewerkgestelde moeders (zie Tabel 50, Bijlage 6).

Ontbijt

Bij de niet tewerkgestelde moeders is er 7,2% van de kleuters die minder dan 2 dagen per week ontbijt neemt, bij de tewerkgestelde moeders is dat 4,2%. Bijna 20% van de kleuters van niet tewerkgestelde vaders neemt minder dan 5 dagen per week ontbijt, 7,6% neemt zelfs minder dan 2 dagen per week ontbijt. Bij de tewerkgestelde vaders is er bijna 13% van de kinderen die minder dan 5 dagen per week ontbijt neemt en 4,8% die minder dan 2 dagen per week ontbijt neemt (zie Tabel 51 en 52, Bijlage 6).

Calciuminname

Kleuters van werkende moeders, nemen dagelijks gemiddeld 777,8 mg calcium in en zitten daarmee onder de aanbevolen hoeveelheid van 800 mg per dag. Bij leeftijdsgenoten met een moeder die niet werkt, ligt dit gemiddelde op 852,7mg. 20% van de kleuters van werkende moeders neemt meer dan 1000mg calcium per dag in, in vergelijking met 30% bij de kleuters

met niet werkende moeders (zie Tabel 53, Bijlage 6). Ongeveer evenveel kleuters in beide groepen nemen elke dag 750 tot 850 mg in. Bij de vaders werd er geen significant verschil opgemerkt.

Wat betreft het verband met andere sociodemografische factoren zien we dat meer werkende ouders kiezen voor borstvoeding (bij moeders is het 65% tov 55%, bij vaders is het 64% tov 49%), maar dat de niet tewerkgestelde moeders vaker langer dan 4 maand borstvoeding geven in vergelijking met de tewerkgestelde moeders (zie Figuur 32Figuur 33,Figuur 34 en Tabel 60,61 en 62, Bijlage 6).

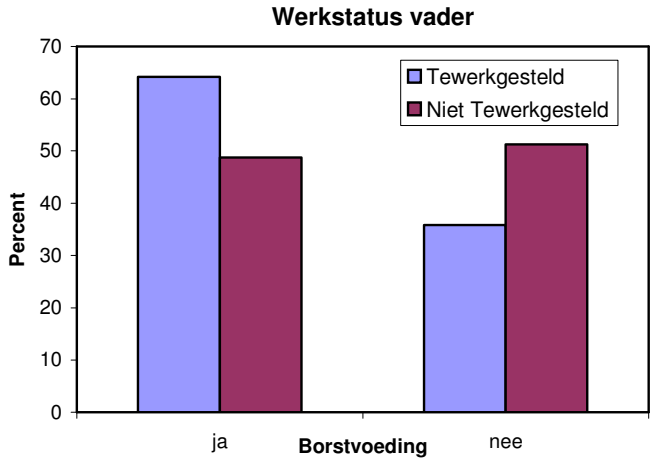

Figuur 32: Werkstatus vader en borstvoeding

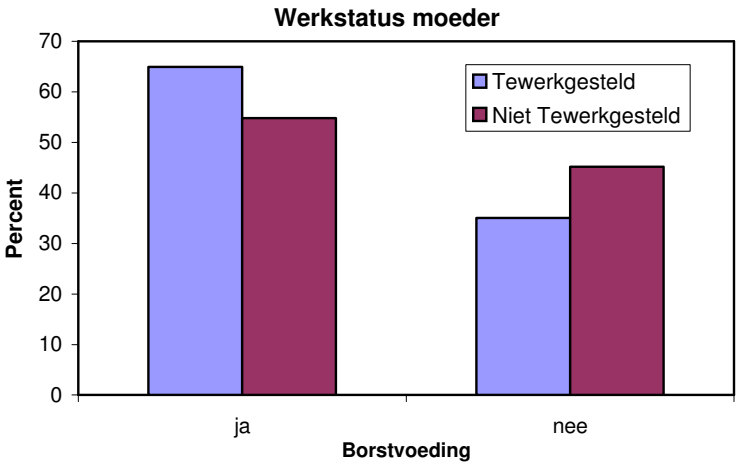

Figuur 33: Werkstatus moeder en borstvoeding

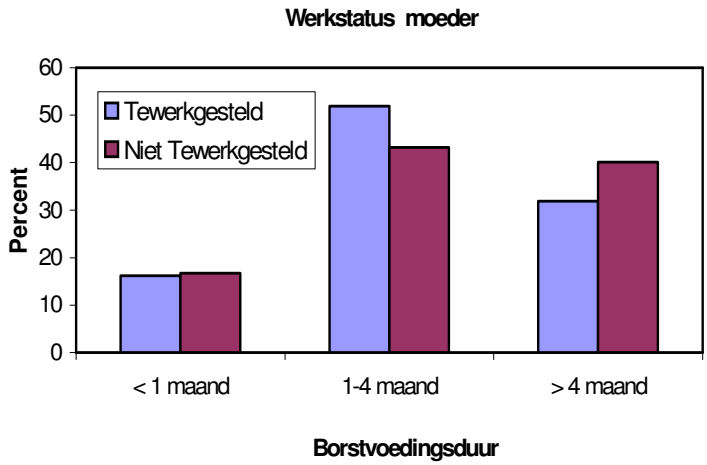

Figuur 34: Werkstatus moeder en borstvoedingsduur

Bij de werkende moeders is 3% allochtoon, bij de niet werkende moeders stijgt dit aantal naar 10%. Voor de vaders zijn deze aantallen respectievelijk 5,4% en 12,4% (zie Tabel 58 en 59, Bijlage 6). 8% van de kleuters waarvan de moeder niet werkt, leeft in een niet-traditioneel gezin, in vergelijking met 5% van de kleuters met werkende moeders (zie Tabel 60, Bijlage 6). Minder dan 1% van de tewerkgestelde moeders geeft aan problemen te hebben om met het gezinsinkomen gezonde voeding te voorzien voor alle gezinsleden, bij de niet tewerkgestelde moeders geeft 3% aan hier wel problemen mee te hebben (zie Tabel 57, Bijlage 6). Werkende moeders zijn in 60% van de gevallen hoger opgeleid, bij de niet werkende moeders is 2/3 niet hoger opgeleid. De helft van de tewerkgestelde vaders is hoger opgeleid, bij de niet tewerkgestelde vaders is 73% niet hoger opgeleid (zie Tabel 55, Bijlage 6).

Mening ouders omtrent gezinsinkomen

Ouders die aangeven geen problemen te ondervinden om met het gezinsinkomen te voorzien in gezonde voeding voor het hele gezin, delen deze mening met elkaar in bijna alle gevallen. Bij de moeders die aangeven dat er problemen zijn met het gezinsinkomen is er ongeveer 20% van de partners die dit toch niet zo ervaart. Terwijl bij de vaders die menen over onvoldoende inkomen te beschikken om gezonde voeding te kopen, er zo'n 17% van de moeders vindt dat dit geen probleem is. (zie Tabel 74 en 75, Bijlage 6). Wat betreft de keuze om al dan niet borstvoeding te geven zien we geen verschil tussen de moeders. Voor de duur van de borstvoeding echter zien we dat moeders die aangeven dat het gezinsinkomen niet toelaat om te voorzien in gezonde voeding voor het hele gezin, vaker langer dan 4 maand borstvoeding geven (zie Tabel 77, Bijlage 6).. We zien ook dat 1/4 van de moeders die problemen ondervinden met het gezinsinkomen in een niet traditionele gezinssituatie leeft (in vergelijking met 6% in de andere groep) en dat ze vaker lager geschoold zijn en vaker niet tewerkgesteld zijn buitenshuis dan moeders die geen problemen hebben met het gezinsinkomen (zie Tabel 72, 73 en 76,

Bijlage 6). Bij de ouders die aangeven dat het gezinsinkomen hen niet toelaat gezonde voeding te voorzien voor alle gezinsleden, heeft 1 op 3 kleuters te kampen met overgewicht in vergelijking met 10% van de kleuters wiens ouders geen problemen aangeven met het gezinsinkomen (zie Figuur 35Figuur 36 en Tabel 78 en 79, Bijlage 6).

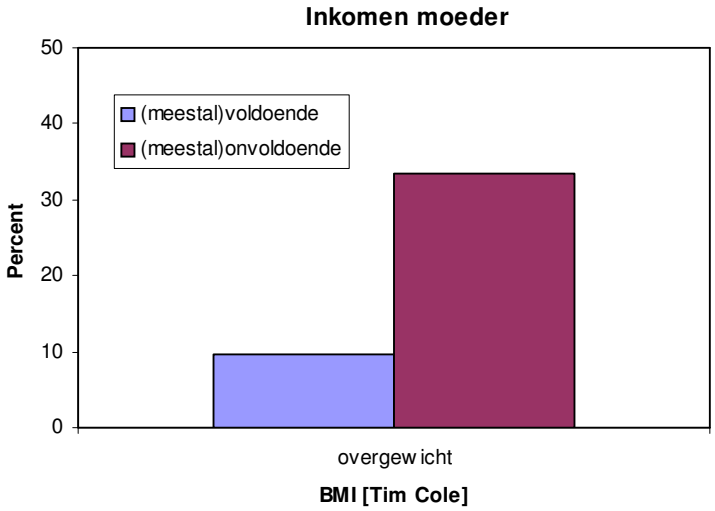

Figuur 35: Mening moeder omtrent inkomen en BMI kind

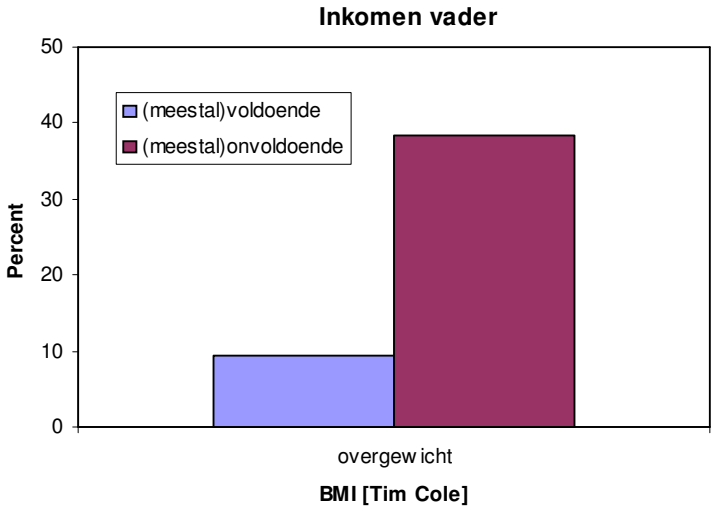

Figuur 36: Mening vader omtrent inkomen en BMI kind

Totale vochtinname

De gemiddelde vochtinname bij ouders die geen problemen aangeven met het gezinsinkomen is 643,9 ml/d bij de moeders en 640 ml/d bij de vaders. Bij de ouders die wel problemen hebben met het gezinsinkomen is de gemiddelde vochtinname 813,9 ml/d bij de moeders en 785 ml/d bij de vaders. Meer dan 1 op 4 van de kinderen van moeders die problemen aangeven met het gezinsinkomen, drinkt meer dan 900 ml vocht per dag ten opzichte van 15% van de kleuters van moeders die een voldoende inkomen hebben (zie Figuur 37 en Tabel 64 en 65, Bijlage 6).

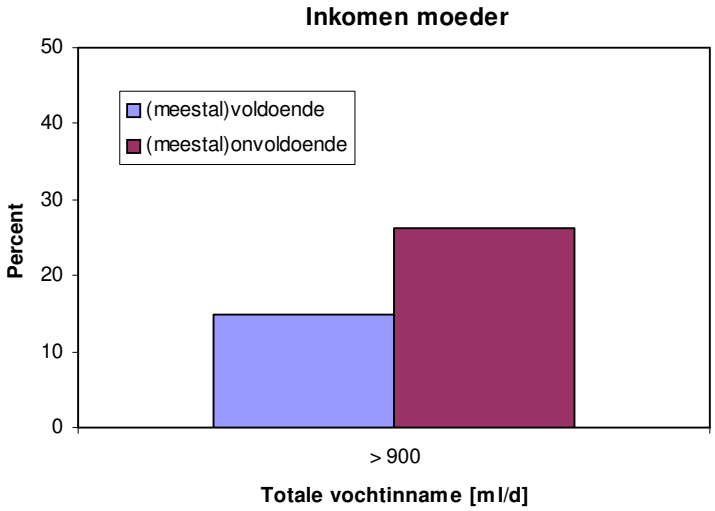

Figuur 37: Mening moeder omtrent inkomen en totale vochtinname

Water

Kinderen van vaders die geen problemen aangeven om met het gezinsinkomen te voorzien in gezonde voeding drinken gemiddeld 217,1 ml water per dag, kinderen van vaders die wel problemen ervaren drinken gemiddeld 142,6 ml water per dag (zie Tabel 66, Bijlage 6).

Gesuikerde dranken

Kleuters van moeders die geen problemen ondervinden met het gezinsinkomen drinken gemiddeld 258,6 ml gesuikerde dranken per dag, 18% van hen drinkt meer dan 450 ml/d. Bij moeders die wel problemen hebben met het gezinsinkomen drinken kinderen gemiddeld 432,8 ml/d, 45% van hen drinkt meer dan 450 ml (zie Figuur 38 en Tabel 67, Bijlage 6).

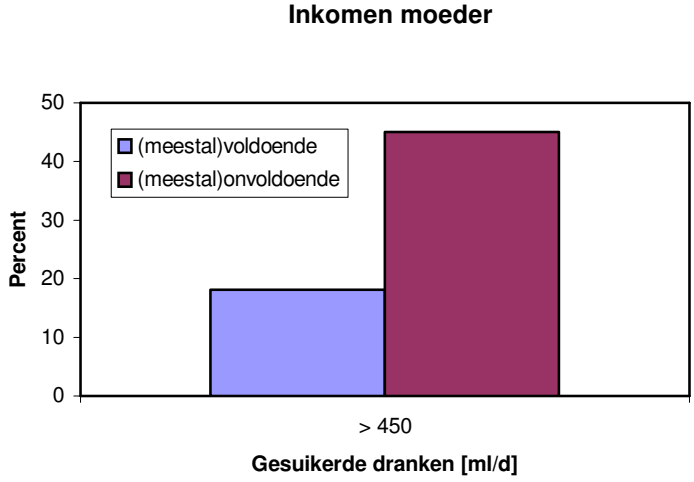

.

Figuur 38: Mening moeder omtrent inkomen en inname gesuikerde dranken

Bij de vaders ligt het gemiddeld verbruik van het kind op 257,1 ml/d als er geen problemen met het inkomen zijn en op 502,5 ml als er wel problemen zijn. Meer dan de helft van de kleuters

wiens vader problemen met het gezinsinkomen ervaart, drinkt meer dan 450ml gesuikerde dranken per dag (zie Figuur 39 en Tabel 68, Bijlage 6).

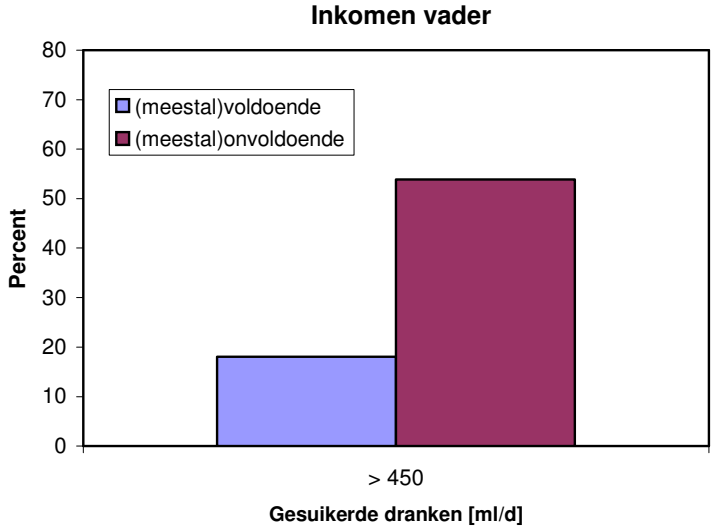

Figuur 39: Mening vader omtrent inkomen en inname gesuikerde dranken

Vis

Bij moeders die tevreden zijn met het gezinsinkomen, eten kleuters gemiddeld 7,1 gram vis per dag. Kinderen van moeders die wel aangeven problemen te hebben om te voorzien in gezonde voeding eten gemiddeld 3,9 gram per dag. Indien de vader geen problemen ervaart met het inkomen eten de kleuters gemiddeld 7,1 gram vis per dag, bij kleuters wiens vader problemen aangeeft is dat dagelijks 3,7 gram. Meer dan 1/3 van de kleuters wiens ouders problemen aangeven om met het inkomen te voorzien in gezonde voeding, eet nooit vis en ongeveer 1 op 4 eet meer dan 7,5 g/d, bij de ouders die geen problemen hebben eet bijna de helft van de kleuters meer dan 7,5 gram vis per dag (zie Tabel 69 en 70, Bijlage 6).

Snacks

Bij de vaders die het gezinsinkomen positief beoordelen, eten de kleuters gemiddeld 43,1 gram snacks per dag. Kinderen van vaders die wel problemen aangeven met het gezinsinkomen eten gemiddeld 56 gram per dag (zie Tabel 71, Bijlage 6).

Geboorteland

Hieronder worden de voedingsgewoonten van kleuters bij wie de ouders België als geboorteland hebben (autochtone ouders) vergeleken met kleuters bij wie de ouders in een ander land geboren werden (allochtone ouders).

Light dranken

Het verbruik van light dranken ligt hoger bij kinderen van autochtone moeders (gemiddeld 35,8 ml/d) ten opzichte van kinderen van allochtone moeders (gemiddeld 28,5 ml/d). Ook het percentage kinderen dat nooit light dranken drinkt (77%) ligt hoger bij de allochtone moeders dan bij de kinderen van moeders in België geboren (66%) (zie Tabel 80, Bijlage 6).

Gesuikerde dranken

Kleuters van Belgische moeders drinken gemiddeld 256,4 ml gesuikerde dranken per dag, bij kleuters van allochtone moeders is dit gemiddeld 335 ml per dag. Meer dan 1/3 kinderen van Belgische moeders drinkt minder dan 150 ml gesuikerde dranken per dag terwijl meer dan de helft van de kinderen van allochtone moeders meer dan 300 ml gesuikerde dranken per dag drinken, waarvan 22,5% zelfs meer dan 450 ml/d (zie Figuur 40 en Tabel 81, Bijlage 6).

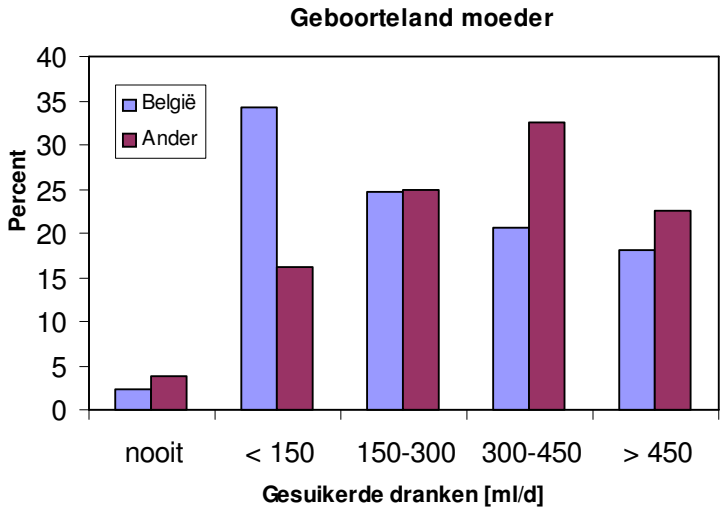

Figuur 40: Geboorteland moeder en inname gesuikerde dranken

Aardappelen

Kinderen van Belgische vaders eten gemiddeld 144,8 g aardappelen per dag en 38,7% komt aan een gemiddeld dagelijks verbruik van 150 tot 250 g. Kinderen van allochtone vaders eten gemiddeld 162,2 g per dag en in deze groep komt de helft aan een gemiddelde consumptie van 150 tot 250 gram per dag (zie Tabel 82, Bijlage 6).

Fruit

In een gezin met Belgische ouders eten de kinderen gemiddeld minder fruit. Kinderen van allochtone moeders eten gemiddeld 126,4 g fruit per dag, bij allochtone vaders is het 133 g fruit per dag. Bij Belgische moeders en vaders eten kinderen respectievelijk 112,3 g en 111,8 g fruit per dag. 55% van de kinderen van allochtone ouders eten meer dan 150 g fruit per dag, in vergelijking met 42% van de kinderen van Belgische ouders (zie Figuur 41 en Tabel 83, Bijlage 6).)

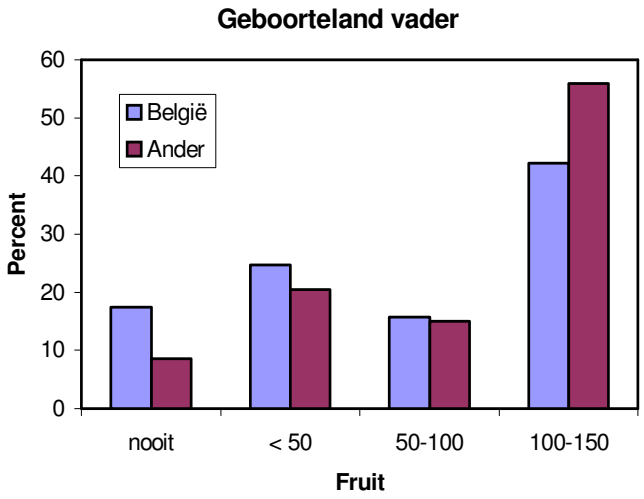

Figuur 41: Geboorteland vader en inname fruit

Groenten

De gemiddelde dagelijkse groenteconsumptie bedraagt 78,1 g bij kinderen met een moeder geboren in België en 72,6 g bij de kinderen van allochtone moeders. De helft van de kinderen van allochtone moeders eet minder dan 50g groenten per dag en 1/5 eet zelfs minder dan 25 g per dag. 14,5% van de kinderen van allochtone moeders eet echter wel meer dan 150 g groenten per dag. Bij de kinderen van Belgische moeders eet 1/3 minder dan 50g groenten per dag en 11,9% minder dan 25g. In tegenstelling tot kinderen van allochtone moeders, is er bij autochtone moeders slechts 6,8% (de helft van de allochtone moeders) dat elke dag meer dan 150 g groenten eet (zie Tabel 84, Bijlage 6).

Melk

Kinderen van Belgische vaders drinken gemiddeld 306 ml melk per dag, 38% drinkt minder dan 300 ml per dag, 1/4 drinkt elke dag meer dan 450 ml. Kinderen met een allochtone vader drinken dagelijks gemiddeld 266,4 ml, 54% drinkt minder dan 300 ml/d, 17,7% drinkt meer dan 450ml per dag (zie Tabel 85, Bijlage 6).

Kaas

Kinderen van Belgische moeders eten gemiddeld 41,2 g kaas per dag, kinderen van allochtone moeders gemiddeld 30,5 g/d. Bijna 40% van de kinderen van Belgische moeders eet 45 g kaas of meer per dag, in vergelijking met 1/4 van de kinderen van allochtone moeders. Bij kinderen van allochtone moeders eet zelfs 17% nooit kaas, terwijl er maar 7% van de kleuters van Belgische moeders nooit kaas eet (zie Tabel 86, Bijlage 6).

Smeervet

Uit onderstaande grafieken blijkt duidelijk dat kinderen van allochtone ouders vaker dierlijke boters (hoeve- en melkerijboter en halfvolle boter) eten dan kinderen van Belgische ouders (respectievelijk 10% tov 20%). Zij eten ook veel minder frequent minarine (9% bij allochtone moeders en 14% bij allochtone vaders), terwijl 1/4 kleuters van Belgische ouders voornamelijk minarine eet (zie Figuur 42Figuur 43 en Tabel 87 en 88, Bijlage 6).

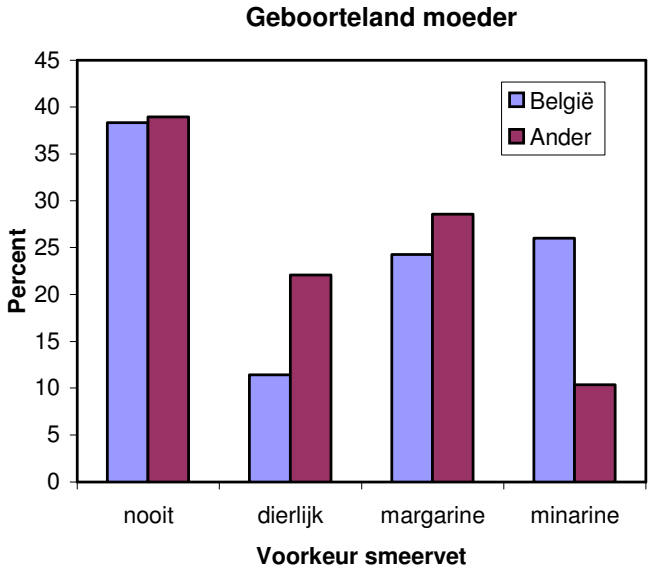

Figuur 42: Geboorteland moeder en voorkeur smeervet

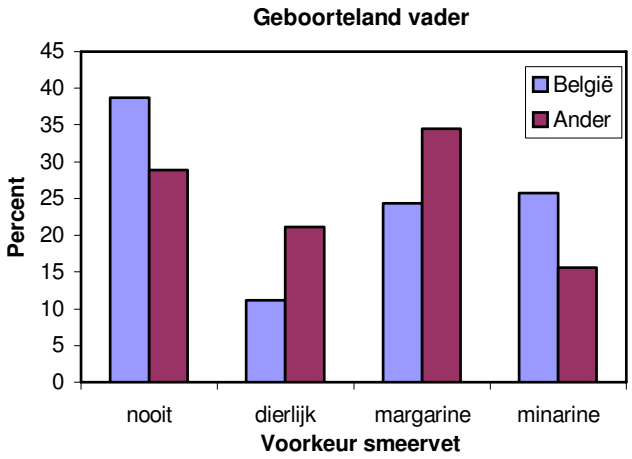

Figuur 43: Geboorteland vader en voorkeur smeervet

Voorkeur melk

We zien dat bij allochtone moeders 40% van de kleuters volle melk drinkt in vergelijking met 30% van de kinderen van Belgische moeders (zie Tabel 89, Bijlage 6).

Voorkeur brood

Kinderen van allochtone ouders eten vaker volkoren brood dan kinderen van Belgische ouders (resp. 17% tov 11%). Verschillen tussen beide groepen worden geïllustreerd in tabellen 90 en 91 in bijlage 6.

Wat betreft het verband met andere sociodemografische variabelen zien we dat de werkstatus van moeder en vader gecorreleerd is aan het geboorteland: 3/4 van de Belgische moeders gaat uit werken ten opzichte van ongeveer de helft van de allochtone moeders en bijna 9/10 van de Belgische vaders uit onze studie gaat uit werken ten opzichte van 3/4 van de allochtone vaders (zie Tabel 92 en 97, Bijlage 6). 83% van de allochtone moeders kiest voor borstvoeding in vergelijking met 61% van de Belgische moeders, ook kleuters van allochtone vaders kregen vaker borstvoeding in vergelijking met kinderen van Belgische vaders (zie Figuur 44Figuur 45 en Tabel 95 en 96, Bijlage 6). De allochtone moeders blijven ook vaker dan de Belgische moeders borstvoeding doorgeven: 46% van hen houdt het vol tot na de leeftijd van 4 maand, bij de Belgische moeders lukt dat nog bij 1/3 van de moeders (zie Tabel 94, Bijlage 6).

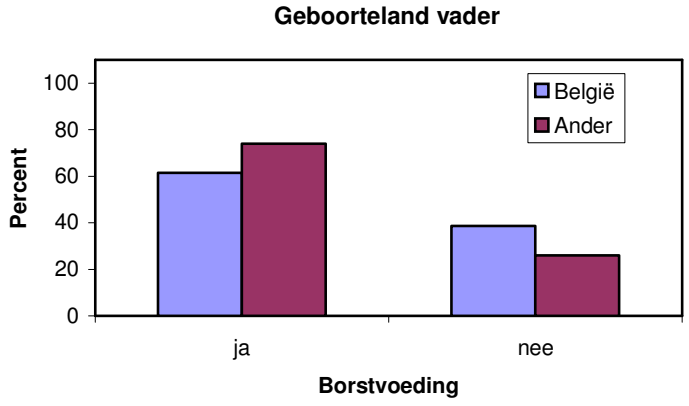

Figuur 44: Geboorteland vader en borstvoeding

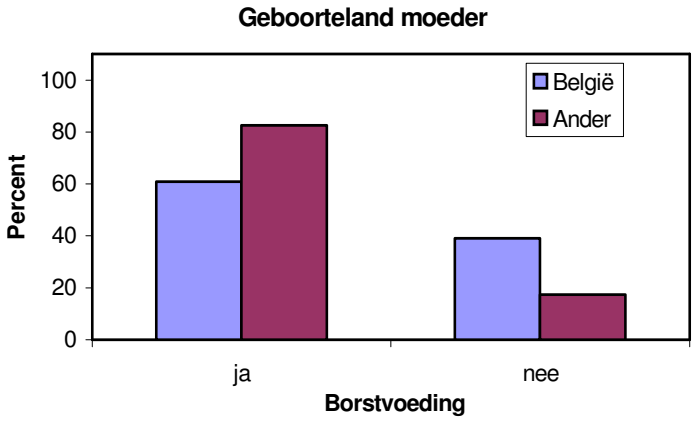

Figuur 45: Geboorteland moeder en borstvoeding

Als we de index voor overgewicht bekijken zien we een opmerkelijk verschil tussen beide groepen. Bij de kinderen van allochtone moeders heeft 1/5 te kampen met overgewicht, in vergelijking met 9,4% van de kinderen van Belgische moeders (zie Figuur 46).

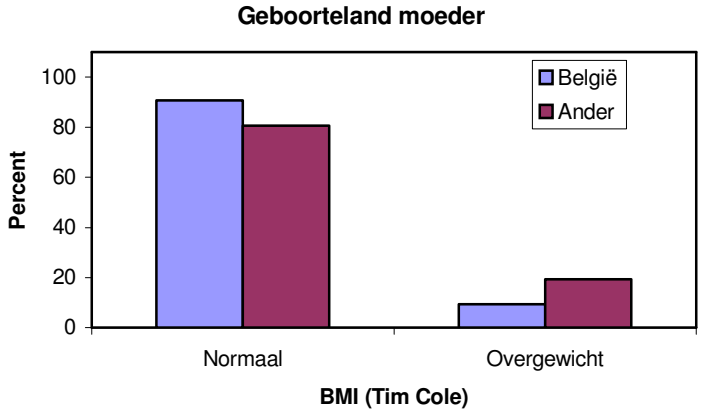

Figuur 46: Geboorteland moeder en BMI kind

Gezinssituatie

Er is in onze onderzoekspopulatie blijkbaar ook een verband tussen de gezinssituatie van de moeder en de werkstatus: 3 op 4 van de moeders in traditionele gezinnen is tewerkgesteld ten opzichte van 65% van de moeders in andere gezinssituaties (zie Tabel 106, Bijlage 6). 6 % van de moeders in een niet traditionele gezinssituatie geeft aan dat hun inkomen hen niet altijd toelaat om te voorzien in gezonde voeding voor het hele gezin. Dit in tegenstelling tot 1% van de moeders in traditionele gezinnen (zie Tabel 108, Bijlage 6). In het traditionele gezin is iets meer dan de helft van de moeders hoger opgeleid terwijl moeders die in een andere gezinsvorm leven vaker(60%) lager geschoold zijn (zie Tabel 107, Bijlage 6).

Totale vochtinname

De gemiddelde totale dagelijkse vochtinname bij kinderen uit traditionele gezinnen is 637,6 ml, bij kinderen die opgroeien in een andere gezinssituatie is de gemiddelde inname 731,7 ml per dag. 12% van de kleuters uit niet traditionele gezinnen drinkt meer dan 1,2 liter vocht per dag in vergelijking met maar 3% van de kleuters uit traditionele gezinnen (zie Figuur 47 en Tabel 101, Bijlage 6).

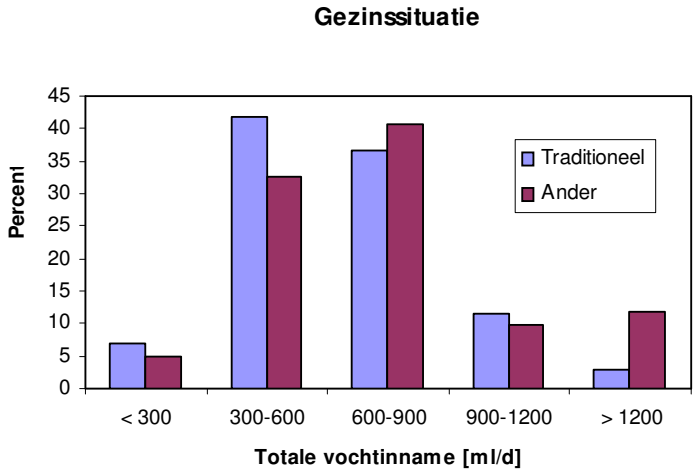

Figuur 47: Gezinssituatie en totale vochtinname

Light dranken

De gemiddelde dagelijkse inname van light dranken ligt bij kleuters uit traditionele gezinnen rond 34 ml per dag, bij kleuters die opgroeien in een niet traditoneel gezin ligt de inname merkelijk hoger: gemiddeld drinken deze laatste 63,5 ml light dranken per dag. Meer dan 2/3van de kleuters uit een traditioneel gezin drinkt nooit light dranken, terwijl het in de andere groep maar de helft van de kleuters is die nooit light dranken drinkt. Ook drinken kinderen uit niet traditionele gezinnen vaker grote hoeveelheden: 22,6% drinkt meer dan 100 ml light drank per dag, bij de kleuters uit traditionele gezinnen drinkt maar 12,3% meer dan 100 ml light dranken per dag (zie Figuur 48 en Tabel 102, Bijlage 6).

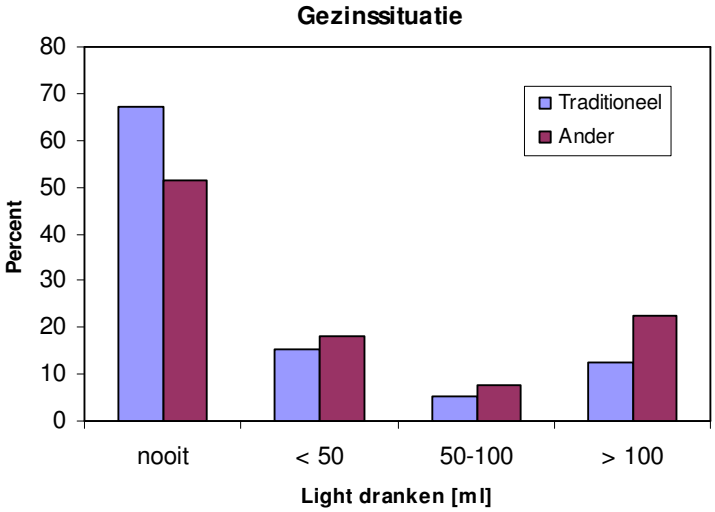

Figuur 48: Gezinssituatie en inname light dranken

Voorkeur melk

Kleuters binnen een traditioneel gezin drinken in 30% van de gevallen volle melk, in andere gezinsvormen drinkt 20% van de kleuters bij voorkeur volle melk (zie Tabel 103, Bijlage 6).

Borstvoeding

Hieronder bekijken we het verschil in voedingsinname tussen borstgevoede kinderen en kinderen die flesvoeding kregen.

Totale vochtinname

Borstgevoede kinderen drinken gemiddeld 622,5 ml vocht per dag en niet borstgevoede kinderen gemiddeld 680,5 ml/d. De verschillen tussen beide groepen worden geïllustreerd in onderstaande grafiek (zie Figuur 49 en Tabel 110, Bijlage 6). We zien onmiddellijk dat de vochtinname bij beide groepen ver onder de aanbevolen hoeveelheid ligt.

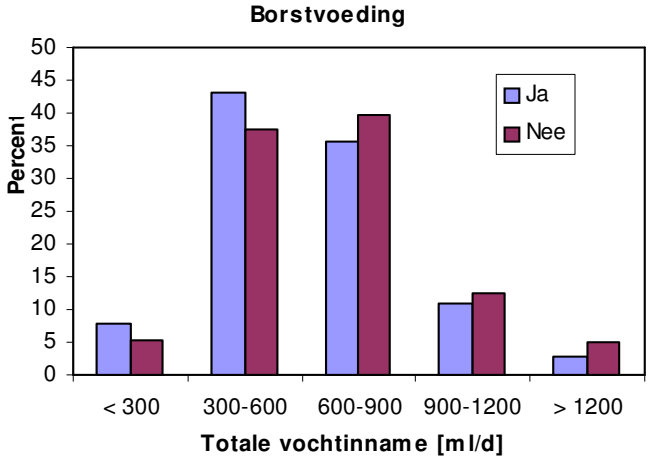

Figuur 49: Borstvoeding en totale vochtinname

Dagelijkse portie water

Wat betreft de dagelijkse inname van water zien we een duidelijk verschil tussen de 2 groepen. Bij borstgevoede kinderen ligt de gemiddelde inname op 225,4 ml per dag, bij niet borstgevoede kinderen op 198,8 ml/dag. In onderstaande grafiek wordt het verschil tussen beide groepen duidelijk weergegeven (zie Figuur 50 en Tabel 111, Bijlage 6).

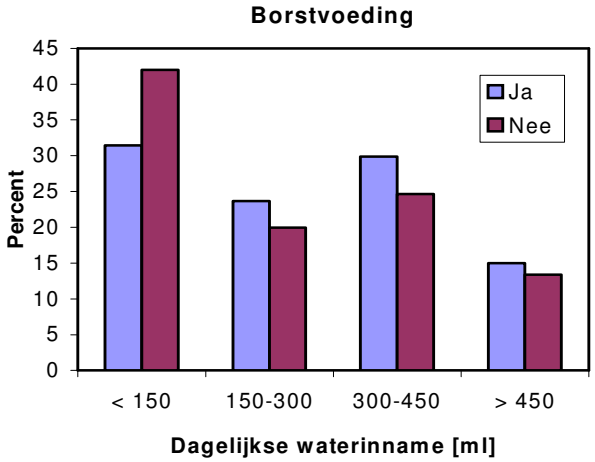

Figuur 50: Borstvoeding en inname water

Light dranken

Kinderen die borstvoeding kregen, consumeren gemiddeld 26,7 ml light frisdrank per dag en niet borstgevoede kinderen gemiddeld 51,2 ml/d. Gemiddeld drinken 65,8% van de kleuters nooit light frisdranken. Bij de borstgevoede groep is het 69,5%, bij de niet borstgevoede groep 60%. 17,1% van de niet borstgevoede kleuters drinkt meer dan 100ml light drank per dag ten opzichte van 10,6% van de borstgevoede kleuters (zie Figuur 51 en Tabel 112, Bijlage 6).

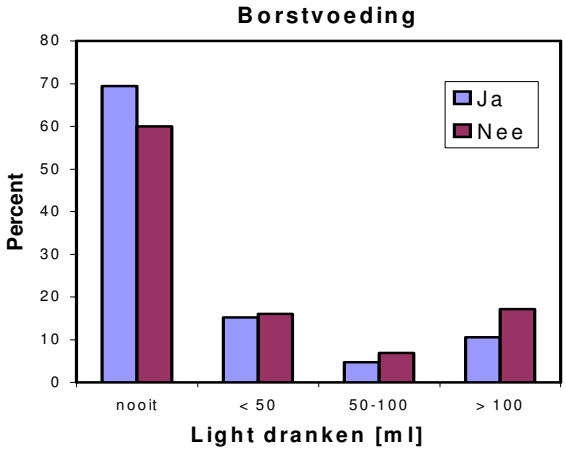

Figuur 51: Borstvoeding en inname light dranken

Gesuikerde dranken

Borstgevoede kinderen drinken gemiddeld 244,2 ml frisdrank per dag en niet borstgevoede kinderen gemiddeld 286,5 ml per dag. 3% van de borstgevoede kleuters drinkt nooit gesuikerde dranken ten opzichte van 1,6% van de flesgevoede kleuters. En 23,1% van de flesgevoede kleuters drinkt meer dan 450 ml gesuikerde dranken per dag in vergelijking met 15,5% bij de borstgevoede kleuters (zie Figuur 52 en Tabel 113, Bijlage 6).

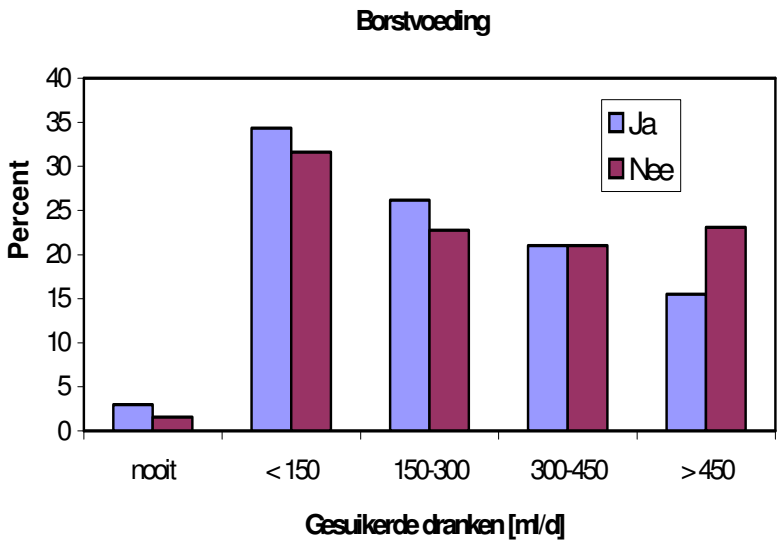

Figuur 52: Borstvoeding en inname gesuikerde dranken

Brood en broodproducten

Borstgevoede kinderen eten gemiddeld 67,9 gram brood per dag en niet borstgevoede kinderen 64,5 g/d. Wanneer we alle broodproducten in rekening brengen (incl. fantasiebrood en ontbijtgranen) komen we voor de eerste groep op 86,3 g/d en voor de voor de kinderen uit de tweede groep op 78,7 g/d. In onderstaande grafiek worden de verschillen voor beide groepen weergegeven (zie Figuur 53 en Tabel 114, Bijlage 6).

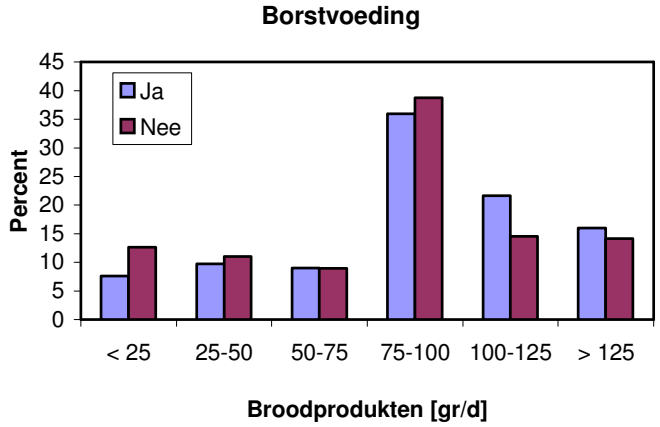

Figuur 53: Borstvoeding en inname broodproducten

Fruit

Borstgevoede kinderen eten gemiddeld 117,5 g fruit per dag, 2/3 kinderen eet meer dan 100 g/d, niet borstgevoede kinderen eten gemiddeld 104,3 g/d, ongeveer de helft van hen eet meer dan 100 g fruit per dag. Onderstaande grafiek verduidelijkt de verschillen tussen de 2 groepen (zie Figuur 54 en Tabel 115, Bijlage 6).

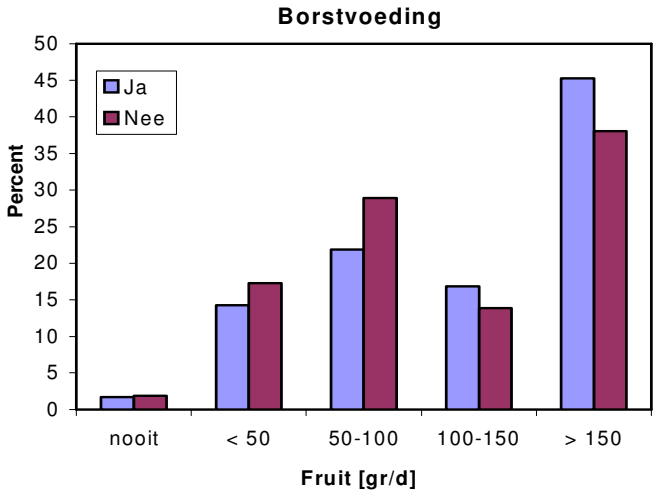

Figuur 54: Borstvoeding en inname fruit

Groenten

We stellen vast dat kinderen die de borst kregen, gemiddeld 80,1 g groenten per dag eten, bij de andere kinderen lag dit gemiddelde op 72,7 g. 34% van de borstgevoede kinderen eet minimum 100 g groenten per dag, 8% eet meer dan 150 g per dag, dit ten opzichte van 29,6% en 5,7% bij de flesgevoede kinderen (zie Figuur 55 en Tabel 116, Bijlage 6).

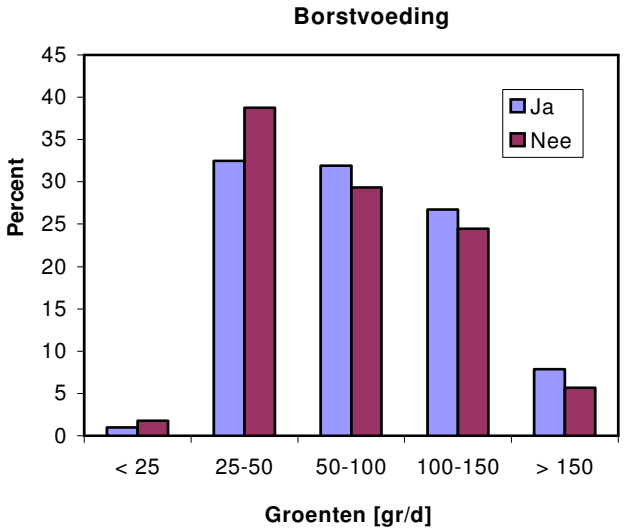

Figuur 55: Borstvoeding en inname groenten

Melk en Melkproducten

We stelden een gemiddelde dagelijkse melkconsumptie van 320,9 ml vast bij kinderen die borstvoeding kregen, bij hun leeftijdsgenoten die de fles kregen was dit 278,8 ml per dag. Als we de totale inname van melkproducten bekijken, dus ook yoghurt en platte kaas wordt dit dan gemiddeld 395,5 ml/d bij de borstgevoede kinderen en 351,2ml/d voor de niet borstgevoede

kinderen. Het valt op dat 8,9% van de flesgevoede kleuters nooit melk drinkt in vergelijking met slechts 4,2% bij de borstgevoede kleuters(zie Figuur 56 en Tabel 117, Bijlage 6).

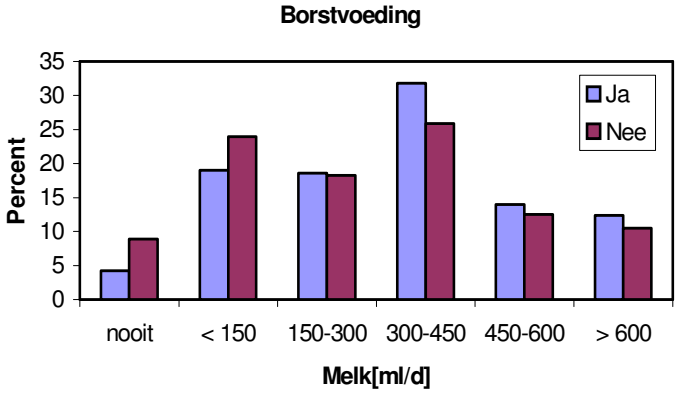

Figuur 56: Borstvoeding en inname melk

Als we het totaal van melkproducten beschouwen (incl. yoghurt en platte kaas) daalt het aantal kinderen dat nooit melkproducten verbruikt tot 2,8% bij de flesgevoede kleuters en 1,8% bij de borstgevoede kleuters (zie Figuur 57 en Tabel 118, Bijlage 6).Toch blijft de gemiddelde inname voor melk en melkproducten laag in beide groepen.

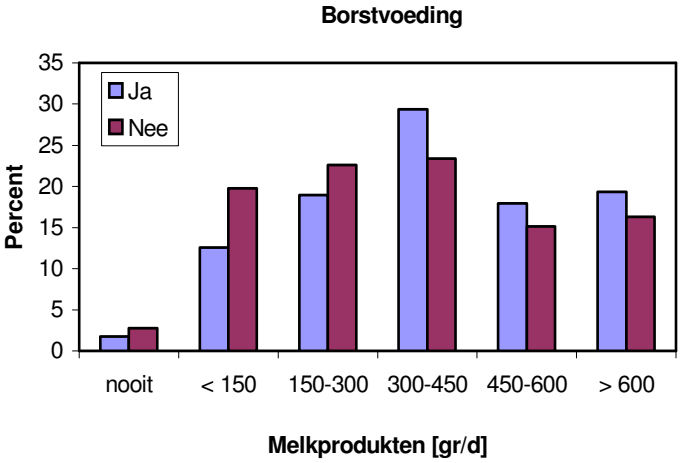

Figuur 57: Borstvoeding en inname melkproducten

Vis

Kleuters die met moedermelk groot gebracht werden, eten gemiddeld 7,5 g vis. Wanneer dit niet het geval was, lag de gemiddelde dagelijkse visconsumptie lager, namelijk op 6,1g. 17,4% van de kinderende uit de borstgevoede groep eet nooit vis, in vergelijking met meer dan een kwart van de flesgevoede kleuters. 6% van de borstgevoede kleuters eet meer dan 22,5 g vis per dag ten opzichte van 3,6% bij de flesgevoede kleuters (zie Figuur 58 en Tabel 120, Bijlage 6).

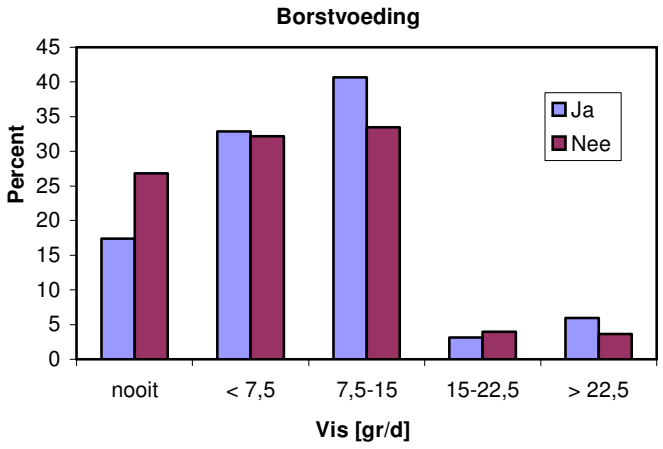

Figuur 58: Borstvoeding en inname vis

Snacks

Borstgevoede kinderen eten gemiddeld 41,9 gram snacks per dag en niet borstgevoede kinderen 45,2 g/d. 32% van de borstgevoede kinderen eet minder dan 25 g snacks in vergelijking met 27,6% bij de flesgevoede kinderen. 8,2% van de borstgevoede kleuters eet meer dan 75 g snacks per dag ten opzichte van 14% bij de flesgevoede kleuters (zie Tabel 119, Bijlage 6).

Voorkeur brood

In de groep borstgevoede kinderen eet 68,7% bruin of volkoren brood, bij de niet borstgevoede kinderen is dat maar 51,5%. Uit de resultaten blijkt een duidelijke voorkeur voor wit brood bij de niet borstgevoede groep (zie Figuur 59 en Tabel 121, Bijlage 6).

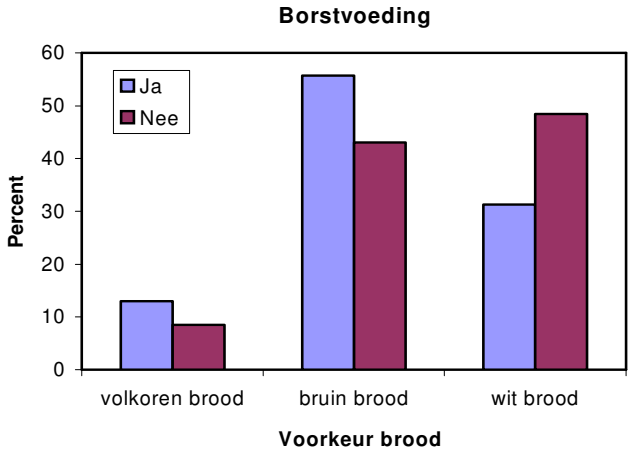

Figuur 59: Borstvoeding en voorkeur brood

Ontbijt

Wat betreft de ontbijtgewoonten zijn er opvallende verschillen: 7,5 % van de niet borstgevoede kinderen neemt minder dan 2 dagen per week een ontbijt ten opzichte van 3,3% bij de borstge-

voede groep. Bij de borstgevoede kleuters neemt 83,6 % dagelijks een ontbijt, bij de niet borstgevoede groep is dit 75,6% (zie Figuur 60 en Tabel 122, Bijlage 6).

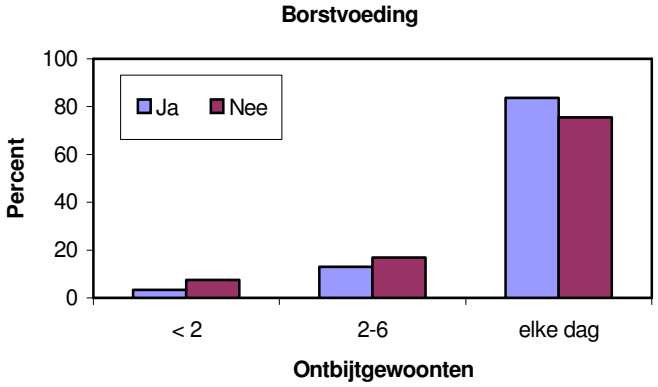

Figuur 60: Borstvoeding en ontbijtgewoonten

Calciuminname

Borstgevoede kinderen hebben een gemiddelde calciuminname van 816,0mg/d, terwijl niet borstgevoede kinderen slechts aan een gemiddelde dagelijkse inname van 760,1mg komen. Meer dan de helft van de borstgevoede kinderen (55,4%) neemt meer dan 750 mg calcium per dag in en slechts 14,6% neemt minder dan 500 mg/d in, dit ten opzichte van 45,7% in de flesgevoede groep die meer dan 750 mg/d innemen en 23,1% die dagelijks minder dan 500 mg innemen (Figuur 61 en Tabel 124, Bijlage 6).

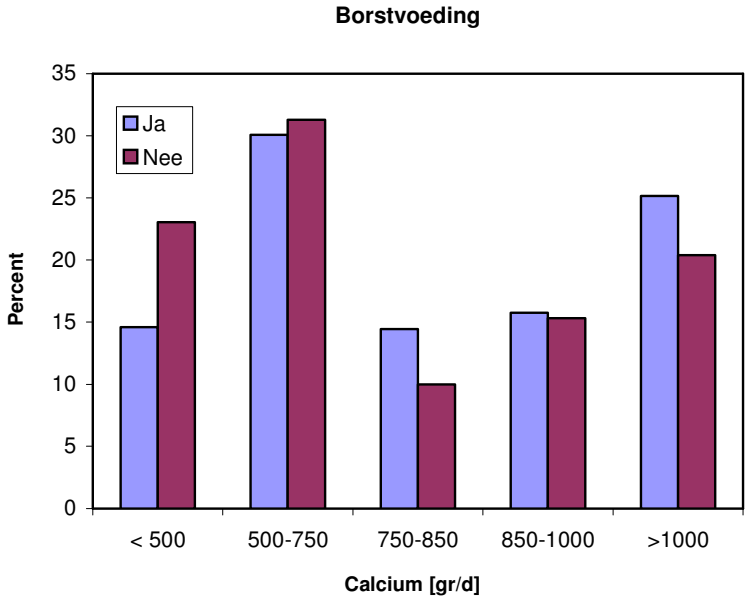

Figuur 61: Borstvoeding en calciuminname

Van de kleuters die voldoende (750-850mg/d) calcium innemen kreeg 71% borstvoeding in vergelijking met 58,4% van de kleuters die minder dan de aanbevolen hoeveelheid innemen en 66,5% van de kleuters die meer dan de aanbevolen hoeveelheid innemen (zie Figuur 62)

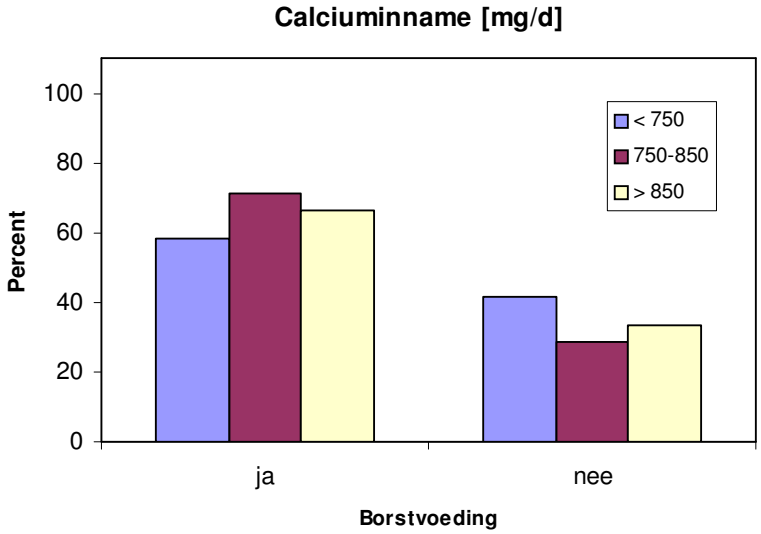

Figuur 62: Calciuminname en borstvoeding

Wat betreft het verband met andere sociodemografische variabelen herhalen we kort dat allochtone ouders vaker kiezen voor borstvoeding dan de autochtone ouders, dit geldt voor beide ouders maar komt vooral duidelijk naar voor bij de allochtone moeders (zie Tabel 99 en 100, bijlage 6). Moeders kiezen binnen het traditionele gezin vaker voor borstvoeding (62,6%) dan moeders in andere gezinssituaties (52,1%). Tewerkgestelde ouders kiezen vaker voor borstvoeding dan niet tewerkgestelde ouders (zie Tabel 61 en 62, Bijlage 6). Er blijkt ook een duidelijke invloed van het onderwijsniveau op de keuze voor al dan niet borstvoeding te geven. Bij hoger opgeleide ouders kiest 3/4 voor borstvoeding, bij lager opgeleide ouders is dat de helft (zie Tabel 36 en 37, Bijlage 6). We zien geen verschillen tussen keuze voor al dan niet borstvoeding geven als we de totale groep oudere of jongere moeders bekijken, maar er blijken wel verschillen in de keuze voor het geven van borstvoeding als we bekijken welke leeftijd de moeders hadden op het ogenblijk van de geboorte van het eerste kind. Zowel de jongere als de oudere moeders kiezen duidelijk minder voor borstvoeding, bij deze groepen is er ongeveer de helft die kiest voor borstvoeding terwijl er in de middelgroep 2 op 3 moeders kiest voor borstvoeding (zie Tabel 123, Bijlage 6).

Borstvoedingsduur

De borstvoedingsduur werd op basis van de literatuur onderverdeeld in 3 categorieën : minder dan 1 maand borstvoeding, van 1 tot 4 maand en meer dan 4 maand borstvoeding. Tussen deze 3 categorieën zijn er merkbare verschillen in voedingsgewoonten.

Dagelijkse portie water

Gemiddeld drinken kleuters die minder dan 1 maand borstvoeding kregen 196,1 ml water per dag. Kleuters uit de middengroep (1 tot 4 maand borstvoeding) drinken 233,9 ml water per dag en langdurig borstgevoede kleuters drinken 225,6 ml water per dag. In alle groepen drinkt meer dan de helft van de kinderen minder dan 300ml water per dag (zie Figuur 63 en Tabel 125, Bijlage 6).

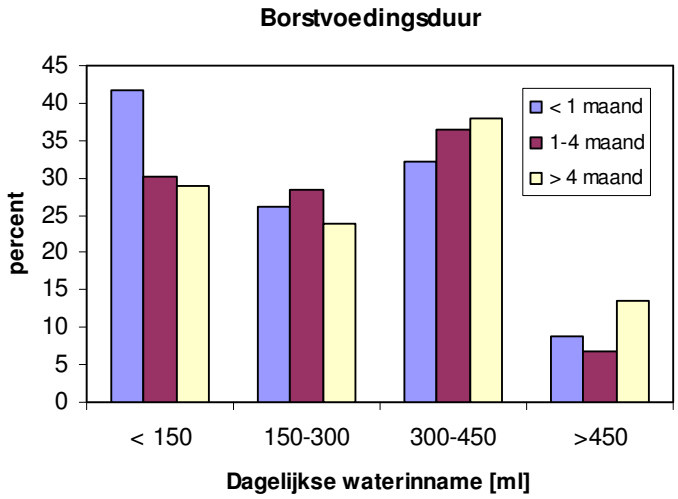

Figuur 63: Borstvoedingsduur en inname water

Gesuikerde dranken

Het gebruik van gesuikerde dranken daalt met de borstvoedingsduur. In de groep die tot 1 maand borstvoeding gaf, is de gemiddelde inname 277,8 ml per dag, in de middengroep bedraagt het 241 ml per dag en bij de langdurig borstgevoede kinderen is de gemiddelde inname 235,7 ml per dag. Het verschil tussen de 3 groepen wordt geïllustreerd in tabel 126 in bijlage 6.

Broodproducten

De inname van broodproducten stijgt met de borstvoedingsduur. Kortdurend borstgevoede kleuters nemen gemiddeld 82,5 g broodproducten per dag, kleuters die 1 tot 4 maand borstvoeding kregen, komen aan een dagelijks gemiddelde van 85,4 g en langdurig borstgevoede kinderen eten per dag gemiddeld 89,6 g van deze voedingsmiddelen. Bijna 1 op 4 van de kortdurend borstgevoede kinderen eet minder dan 50 g broodproducten per dag in vergelijking met 14% bij de langdurig borstgevoede kleuters (zie Tabel 130, Bijlage 6).

Fruit

De fruitconsumptie neemt toe met de borstvoedingduur. Kinderen die minder dan 1 maand borstvoeding kregen, eten gemiddeld 108,3 g fruit per dag. Kinderen die 1 tot 4 maand borstvoeding kregen eten gemiddeld 114,2 g fruit per dag en langdurig borstgevoede kinderen eten de grootste hoeveelheid fruit met gemiddeld 126,6 gram per dag. Meer dan de helft van de

borstgevoede kinderen eet 150 g fruit of meer in vergelijking met 40,4% bij de kortdurend borstgevoede groep en 42,7% bij de midden groep. 44% van de kortdurend borstgevoede kinderen eet minder dan 100 g fruit per dag, in vergelijking met 32,4% bij de langdurig borstgevoede kinderen (zie Figuur 64 en Tabel 129, Bijlage 6).

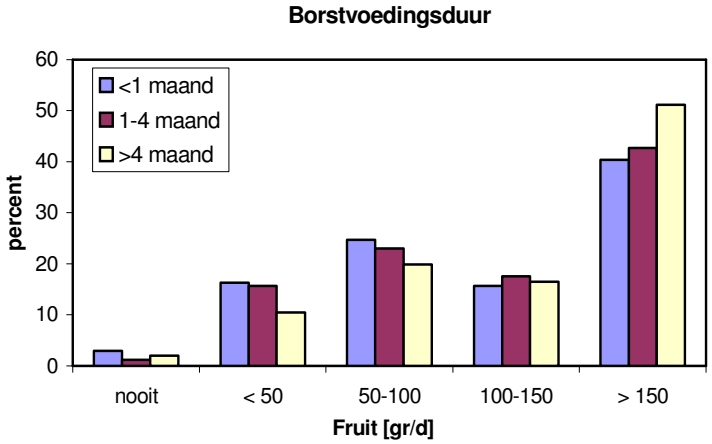

Figuur 64:Borstvoedingsduur en inname fruit

Groenten

Ook de inname van groenten neemt duidelijk toe met de borstvoedingsduur. Kinderen die minder dan 1 maand moedermelk kregen, vertonen een beperkte gemiddelde groenteconsumptie van 73,7 g per dag. De kleuters die 1 tot 4 maand borstvoeding kregen, eten gemiddeld 79,8 g groenten per dag en langdurig borstgevoede kinderen eten dagelijks gemiddeld 85 g groenten. 30% van de kinderen uit de langdurig borstgevoede groep eet 100 tot 150 gram groenten per dag in vergelijking met 25% bij de kortdurend borstgevoede kinderen en bij de kinderen die borstvoeding kregen tot 4 maand. Bijna 10% van de langdurig borstgevoede kinderen eet zelfs meer dan 150 gram groenten per dag, in vergelijking met 5% bij de kortdurend borstgevoede kinderen (zie Tabel 132, Bijlage 6).

Melk en melkproducten

Kleuters die minder dan 1 maand borstvoeding kregen drinken gemiddeld 286,6 ml melk per dag, kleuters die 1 tot 4 maand borstvoeding kregen drinken gemiddeld 317,5 ml melk per dag. Kleuters die meer dan 4 maand borstvoeding kregen drinken gemiddeld 340,7 ml melk per dag. Als we de melkproducten beschouwen dan loopt dit verschil tussen de groepen nog op. Kortdurend borstgevoede kinderen consumeren gemiddeld 350 ml melkproducten per dag, dit gemiddelde stijgt in de volgende groep naar 394,5 ml en langdurig borstgevoede kleuters verbruiken duidelijk het meest melkproducten met dagelijks gemiddeld 417,1 ml. 28,7% van de langdurig borstgevoede kinderen drinkt 450 ml melk of meer in vergelijking met 21% in de kortdurend borstgevoede groep(zie Figuur 65 en Tabel 127, Bijlage 6).Minder dan 1% van de langdurig

borstgevoede kinderen verbruikt nooit melkproducten in vergelijking met 3,1% bij de kortdurend borstgevoede kinderen en 2% bij de middengroep(zie Figuur 66 en Tabel 128, Bijlage 6).

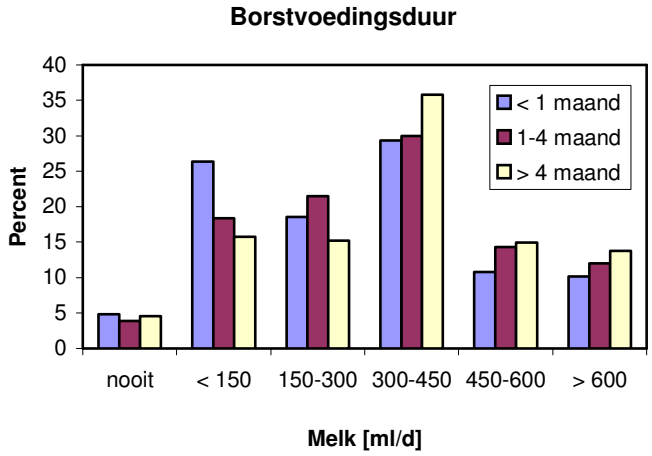

Figuur 65: Borstvoedingsduur en inname melk

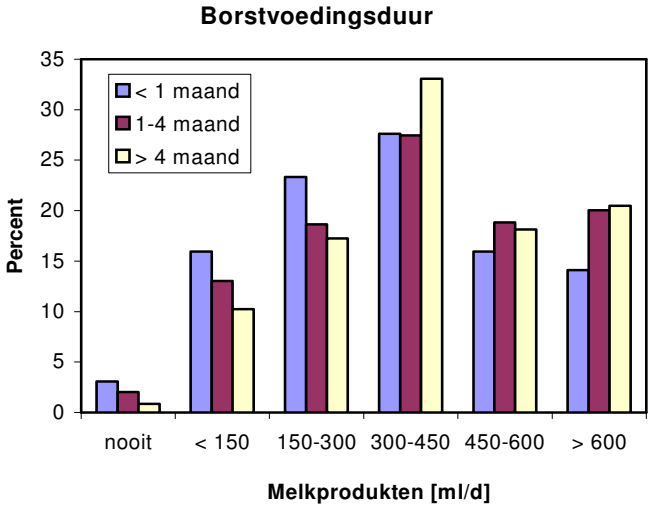

Figuur 66: Borstvoedingsduur en inname melkproducten

Vleesproducten (zonder vegetarische)

Kleuters die tot de leeftijd van 1 maand moedermelk kregen, eten gemiddeld 70,6 g vlees per dag, kinderen die 1 tot 4 maand borstvoeding kregen, eten gemiddeld 71,1 g per dag en zij die langer dan 4 maand borstvoeding kregen, eten gemiddeld 67,6 g per dag. In tabel 131 in bijlage 6 wordt duidelijk dat 26,8% van de langdurig borstgevoede kleuters minder dan 50 g vlees per dag eet, in vergelijking met 20% bij de midden groep en 19,3% bij de kortdurend borstgevoede groep.

Voorkeur brood

Bij de kinderen die langdurig borstvoeding kregen eet 3 op 4 kleuters bruin en/of volkoren brood ten opzichte van 59,5% bij de kleuters die minder dan 1 maand borstvoeding kregen(zie Figuur 67 en Tabel 133, Bijlage 6).

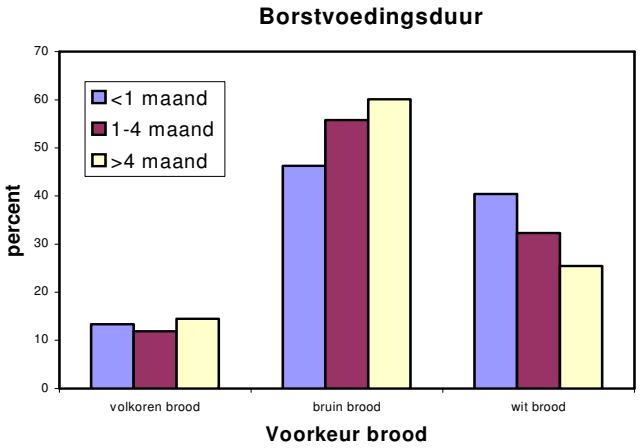

Figuur 67:Borstvoedingsduur en voorkeur brood

Ontbijt

89% van de langdurig borstgevoede kinderen neemt dagelijks een ontbijt ten opzichte van 81% bij de kortdurend borstgevoede en middengroep. Zie onderstaande grafiek voor verschillen tussen de groepen (zie Figuur 68 en Tabel 134, Bijlage 6).

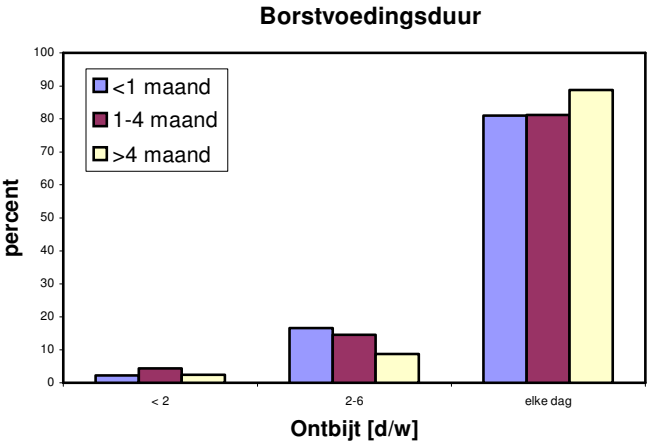

Figuur 68: Borstvoedingsduur en ontbijtgewoonten

Calcium

De calciuminname stijgt met de borstvoedingsduur. Kinderen die kortdurend borstgevoed werden nemen gemiddeld dagelijks 760,5 mg calcium in, kinderen die 1 tot 4 maand borstvoeding kregen nemen gemiddeld 814,1 mg calcium in per dag en langdurig borstgevoede kinde-

ren nemen 841,3 mg calcium in per dag. 1 op 5 van de kortdurend borstgevoede kinderen neemt minder dan 500 mg calcium per dag in vergelijking met 10,6% bij de kinderen die langer dan 4 maand borstvoeding kregen. 60% van de langdurig borstgevoede kleuters neemt meer dan 750 mg calcium per dag in, in vergelijking met 46,7% bij de kinderen die minder dan 1 maand borstvoeding kregen (zie Tabel 135, Bijlage 6). Van de kleuters die voldoende calcium innemen kreeg 38% langer dan 4 maand borstvoeding in vergelijking met 30% van de kleuters die onvoldoende calcium innemen (zie Tabel 136, Bijlage 6).

Wat betreft het verband met andere sociodemografische factoren zien we dat de helft van de Belgische moeders stopt met borstvoeding na 1 tot 4 maand terwijl bij de allochtone moeder 45,8% na 4 maand blijft borstvoeding geven. Niet tewerkgestelde moeders geven minder vaak borstvoeding dan tewerkgestelde moeders, maar de niet werkende moeders die borstvoeding geven, doen dit frequenter langer dan 4 maand (zie Tabel 63, Bijlage 6). Wat betreft het opleidingsniveau van de ouders kunnen we opmaken uit de gegevens dat dit vooral een verschil uitmaakt bij de borstvoedingsduur tot 1 maand. We zien een groter aantal van de lager opgeleide ouders die stoppen met borstvoeding voor het kind 1 maand oud is (zie Tabel 38 en 39, Bijlage 6).

Overgewicht/Obesitas

Van de kleuters met overgewicht is 54 % van de moeders lager opgeleid, 46% is hoger opgeleid. Bij de kleuters met normaal gewicht is 57% van de moeders hoger opgeleid, 43% is lager opgeleid (zie Tabel 141, Bijlage 6). 8,8% van de kleuters van allochtone moeders lijdt aan overgewicht in vergelijking met 4% van de kinderen van Belgische moeders (zie Tabel 140, Bijlage 6). Bij de kinderen met overgewicht geeft 3,5% van de ouders aan met het gezinsinkomen niet te kunnen voorzien in gezonde voeding voor elk gezinslid. Bij kinderen met normaal gewicht is dat minder dan 1% van de ouders(zie Tabel 139, Bijlage 6).

Brood

Kinderen met normaal lichaamsgewicht eten gemiddeld 68 gram brood per dag, kinderen met een te hoog gewicht eten gemiddeld 61,3 gram per dag. 22% van de kleuters met overgewicht eet minder dan 25 gram brood per dag, in vergelijking bij slechts 14,8% bij de andere kleuters. Bijna 60% van de kinderen met normaal gewicht eet 75-100 gram brood ten opzichte van bijna 50% van de kinderen die te zwaar zijn (zie Tabel 137, Bijlage 6).

Voorkeur melk

Meer dan 30% van de kinderen met normaal gewicht krijgt volle melk, in vergelijking met 19,4% van de kinderen met overgewicht. Ook drinken merkelijk meer kinderen met overgewicht vaker magere melk: 7,3% in tegenstelling tot 3,3% bij de kinderen met normaal gewicht (zie Figuur 70 en Tabel 143, Bijlage 6).

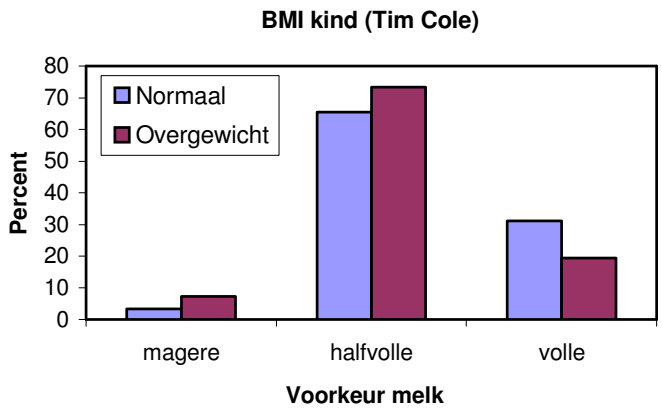

Figuur 69: BMI kind en voorkeur melk

Voorkeur brood

Bijna de helft van de kinderen met overgewicht eet bij voorkeur wit brood in vergelijking met 38% bij de kinderen met normaal gewicht (zie Figuur 70 en Tabel 142, Bijlage 6).

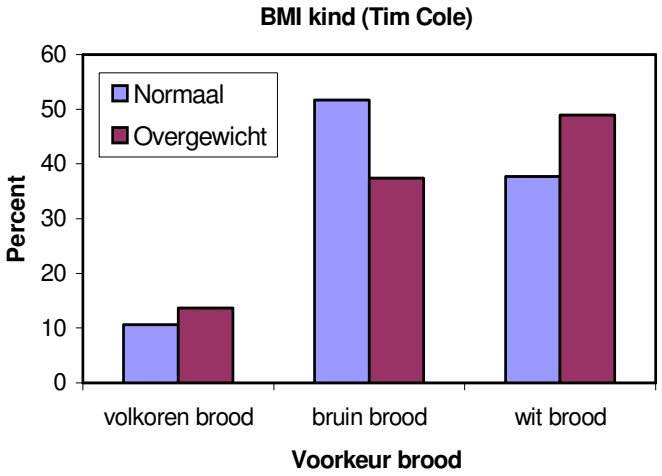

Figuur 70: BMI kind en voorkeur brood

Calcium inname

Kinderen met normaal lichaamsgewicht nemen dagelijks 801,2 mg calcium in, kinderen met overgewicht gemiddeld 745mg/d. De verschillen tussen beide groepen worden verduidelijkt in onderstaande grafiek (zie ook Tabel 138, Bijlage 6). Van de kinderen die onvoldoende calcium innemen, lijdt 11% aan overgewicht in vergelijking met 6% van de kinderen die voldoende calcium innemen. Bij de kinderen die meer dan de aanbevolen hoeveelheid calcium (> 850mg/d) innemen, heeft 7,5% te kampen met overgewicht(zie Tabel 144, Bijlage 6).

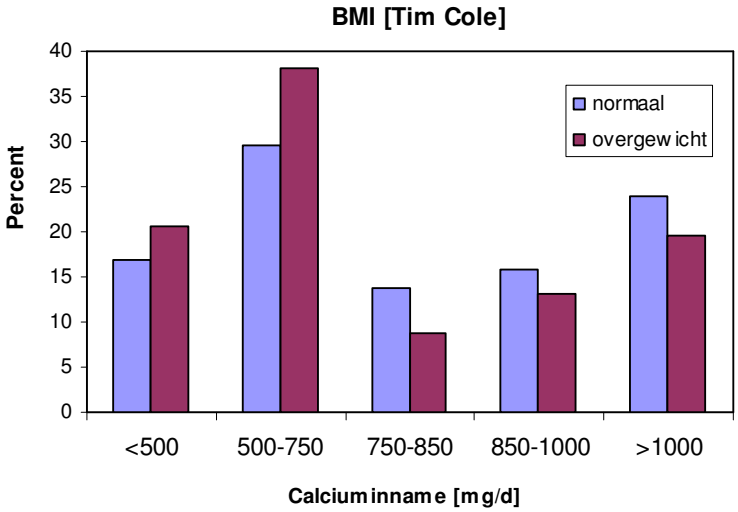

Figuur 71: BMI en calciuminname

Discussie

Kritische beschouwing en vergelijking van de literatuurgegevens met de eigen onderzoeksresultaten

Er is volgens onze resultaten een significant verschil tussen de *opleiding van beide ouders* en het starten en volhouden van borstvoeding; het blijkt dat ouders met een lagere opleiding vaker stoppen met borstvoeding voor de baby 1 maand oud is. Dit vinden we ook frequent in de literatuur terug (12,35,36). Kinderen van hoger opgeleide moeders consumeren volgens onze gegevens meer water, fruit en (vooral) meer groenten, meer vis en minder gesuikerde dranken en snacks, wat we ook in verschillende andere studies zagen (6,15). Ook blijken deze kinderen een hogere calciuminname te hebben. Verder komt zowel in onze eigen bevindingen als in de literatuur een hoger verbruik van bruin brood naar voor bij kinderen van moeders met een hogere opleiding. In ons eigen onderzoek bleken nog significante verschillen bij het gebruik van smeervet en de ontbijtgewoonten.

Wanneer we nu het verband tussen *de werksituatie* van de ouders en de voeding van de kinderen bekijken, dan blijkt uit ons onderzoek dat een aantal voedingsmiddelen significant verschillend zijn. De studies die eerder over dit verband uitgevoerd zijn, komen echter tot tegenstrijdige resultaten. In sommige artikels vermeldt men geen significante bijdrage van de werksituatie van de ouders aan de variatie in het dieet van de kinderen (20). In een andere studie vindt men de neiging om minder gezond te eten, dit betekent vooral het gebruik van bepaalde vetrijke voedingswaren, het meest bij kinderen wiens moeder full-time huisvrouw is. In hetzelfde onderzoek heeft men aangetoond dat deze associatie duidelijk aanwezig is voor bereide vleeswaren en volle melk (19). In onze eigen studie werd bij kinderen waarvan de moeder werkt, een hogere consumptie van kaas en een hogere calciuminname gezien, een lagere totale vochtinname en een lager verbruik van gesuikerde dranken.

Opmerkelijk is dat opleidingsniveau en werkstatus positief geassocieerd zijn, maar een omgekeerd resultaat geven voor fruitinname.

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat kinderen uit gezinnen met een *laag inkomen***,** frequent voedingswaren eten rijk aan vet en suiker en arm aan voedingsvezels (21) en hiermee samenhangend een hogere BMI vertonen dan kinderen uit andere gezinnen (23,24). Onze eigen onderzoeksresultaten tonen daarenboven dat kinderen van moeders met een laag inkomen een hogere totale vochtinname hebben en frequenter gesuikerde dranken drinken. Deze kinderen hebben ook vaker een hoge BMI. Opmerkelijk hierbij volgens de bevindingen van één artikel, is dat moeders uit armere gezinnen zich minder ongerust maken over het gewicht van hun kind (59). Deze studie besluit dat de communicatie tussen hulpverlener en ouder niet altijd op een zelfde lijn verloopt en de hulpverlener zich daar goed bewust van moet zijn. Ook blijkt hieruit dat de nieuwe curven, vooral de nieuwe BMI curven, die men nu in het CLB gebruikt, voor sommige

populaties totaal betekenisloos en onbegrijpelijk zijn. Eén artikel vermeldt specifiek dat in deze arme gezinnen minder frequent borstvoeding gegeven wordt, hetgeen in onze resultaten bevestigd wordt door een negatieve associatie tussen het gezinsinkomen van de moeder en de duur van de borstvoeding langer dan 3 of 4 maanden (21).

Ook het *geboorteland van de ouders*, voornamelijk de moeder, bleek bepalend te zijn voor de inname van bepaalde voedingsmiddelen door de kinderen. Zo stelden wij vast dat volgende voeding in hogere mate wordt geconsumeerd door kleuters van allochtone ouders: gesuikerde dranken en fruit. Bijkomend zagen we dat kinderen van allochtone moeders frequenter dierlijk smeervet gebruiken en dat ze frequenter met overgewicht kampen. Wij vonden geen relevante studies over associaties tussen het geboorteland van vader of moeder en het voedselgebruik van hun kinderen. Wel waren er verschillende studies die de invloed van verschillende culturen (binnen één land) op het voedingspatroon van de kinderen bekeek. Onze eigen onderzoeksresultaten kunnen hier dus niet getoetst worden aan literatuur.

De bestaande onderzoeken over de *gezinssituatie* en voeding van het kind, definiëren de gezinssituatie als de samenhorigheid van het gezin, dit wordt uitgedrukt in de frequentie waarmee samen maaltijden gegeten worden en de voedingsmiddelen die het kind gebruikt. De conclusie van verschillende onderzoekers was dat de kinderen die maaltijden samen met de familie nuttigden beter en gezonder aten dan de kinderen die dat niet deden (33). Binnen deze groepen waren de verschillen in voedingsmiddelen groter in de basisschool dan in het secundair onderwijs. Een reden zou volgens de auteurs kunnen zijn dat in het basisonderwijs de ouders meestal de maaltijden voor hun kinderen klaarmaken en dat hun familiesituatie een meer directe invloed heeft op de voeding van de kinderen dan bij kinderen uit het secundair onderwijs. Moeilijker is het om literatuur te vinden specifiek over de voeding van kinderen in traditionele gezinnen, in vergelijking met kinderen uit niet-traditionele gezinnen. De stelling dat in traditionele gezinnen de samenhorigheid en frequentie waarmee samen gegeten wordt groter is en de onderzoeksresultaten dus doorgetrokken kunnen worden, is gevaarlijk en vaak incorrect. Ons onderzoek toonde aan dat meer dan 5 keer zoveel moeders uit een niet-traditionele gezinssituatie aangeeft dat hun inkomen het niet altijd toelaat om in gezonde voeding te voorzien voor het gezin. We hebben verschillende literatuurstudies gevonden die een significant verschil tonen tussen de adequaatheid van het dieet bij alleenstaande moeders en hun kinderen, in vergelijking met moeders en kinderen uit traditionele gezinnen (28,29). Uit onze eigen resultaten blijkt dat kinderen uit een traditioneel gezin een kleinere totale vochtinname hebben en duidelijk minder light dranken consumeren.

Bij het onderzoeken van de relatie tussen voeding en het *geven van borstvoeding*, kwamen wij tot de vaststelling dat het gebruik van verschillende voedingsmiddelen (o.a. fruit en groenten) significant verschillend is bij borstgevoede kinderen en niet-borstgevoede kinderen. Dit vinden we ook in de literatuur terug. Eén studie toont specifiek aan dat, door de smaakbeïnvloeding via

de moedermelk, borstgevoede kinderen meer groenten eten (41). Ander onderzoek vermeldt dat borstgevoede kinderen significant minder brood, vlees en vis aten. De consumptie van groenten en aardappelen was gelijk in beide groepen terwijl deze van fruit duidelijk hoger was bij de borstgevoede kinderen (42). Volgens onze bevindingen consumeren borstgevoede kinderen significant meer water, melk en melkproducten, fruit, brood en broodproducten, vis en groenten. Bij kinderen die moedermelk kregen, wordt een hogere calciuminname gezien. Borstgevoede kinderen drinken volgens studies minder gesuikerde dranken dan niet-borstgevoede kinderen (42). Dit wordt in ons onderzoek bevestigd en reflecteert in een kleinere totale vochtinname. Uit onze studie blijkt eveneens dat borstgevoede kinderen minder light dranken gebruiken dan niet-borstgevoede kinderen. Kinderen die moedermelk krijgen, eten vaker bruin en volkoren brood en ontbijten frequenter. Verder merken we op dat zowel jongere (<21 jaar) en oudere (>35 jaar) moeders beduidend minder voor borstvoeding kiezen. In de literatuur vinden we wel terug dat jongere moeders inderdaad minder borstvoeding geven maar blijkt, in tegenstelling tot onze gegevens, dat de oudere leeftijd van een moeder een sterk positieve associatie heeft met het geven van borstvoeding (35,36). Onderzoek toonde aan dat bij de reden waarom moeders geen borstvoeding geven, 10% combinatiemoeilijkheden met het werk aangeeft en 14% medische en psychische problemen. De meerderheid van de moeders geeft echter als reden aan gewoon flesvoeding te verkiezen boven borstvoeding (37). Kennis blijkt een belangrijke determinant te zijn bij het starten en volhouden van borstvoeding. Bovendien blijkt, zoals eerder vermeld uit het eigen onderzoek, dat de duur van de borstvoeding ook een significant verband vertoont met het gebruik van bepaalde voedingsmiddelen bij kleuters. Naargelang de borstvoedingsduur toeneemt, zien we een hoger verbruik van water en fruit en een merkbare lagere inname van gesuikerde dranken. Ook blijkt uit eigen onderzoek dat langdurig borstgevoede kinderen een voorkeur voor bruin brood hebben en frequenter ontbijt eten. Hierover worden geen relevante studies gevonden. Wel werden verschillende artikels gevonden betreffende een omgekeerd evenredig verband tussen de duur van de borstvoeding en de prevalentie van obesitas (13,36,38,39), iets wat binnen onze onderzoekspopulatie niet kon worden aangetoond. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de lengte en het gewicht die in onze studie door de ouders gerapporteerd werden met de nodige voorzichtigheid dienen geïnterpreteerd te worden en dus eveneens een mogelijk verband tussen duur borstvoeding en obesitas kunnen teniet doen (62).

Bij de studie van *overgewicht* tonen onze resultaten enigszins verrassend aan dat kinderen die te zwaar zijn, aangeven frequenter wit brood te eten en magere melk te drinken dan kinderen met een normaal gewicht. Deze resultaten worden door de literatuur bevestigd (6,46-48,50,53). Eén artikel wijt dit aan een registratiefout (46). De meeste onderzoeken gebeuren immers op basis van gegevens van de kinderen zelf en obese kinderen geven dan aan magere melk te drinken omdat ze weten dat dit een ‘gunstig’ antwoord is. Een alternatieve oorzaak van deze verrassende bevinding zou kunnen zijn dat kinderen die overgewicht hebben door hun ouders

of arts op een dieet gezet worden en daardoor op het tijdstip van onderzoek reeds magere melk gebruiken! Wij vinden ook een significant lagere calciuminname bij kinderen met overgewicht. Ook dit komt overeen met bevindingen uit de literatuur, waar men stelt dat calcium, dus vooral zuivelproducten, gunstige effecten kunnen hebben op het lichaamsgewicht van kinderen en volwassenen (26).

Opmerkelijk is dat bij veel van de bestudeerde variabelen, een hogere totale vochtinname wordt vastgesteld bij kleuters die op andere vlakken een ongezond voedingspatroon vertonen. Hoewel deze kinderen minder water drinken, leidt een hogere inname van gesuikerde en light drank tot een hogere totale vochtinname.

Relevante opmerkingen over de beperkingen van het onderzoek

Het is belangrijk te vermelden dat specifieke artikels over (determinanten van) de voeding bij kleuters schaars zijn. Vooral over het verband tussen de leeftijd en geboorteland van de ouders enerzijds en de voedingsinname van de kleuter anderzijds, vonden we weinig artikels.

Het meeste onderzoek dat reeds verricht is naar voedingsgewoonten bij kinderen, is ook op een andere leeftijdsgroep dan 2- tot 6-jarigen gebaseerd. Over de voeding bij kleuters bestaan dus niet zoveel studies en is er, zoals eerder ook vermeld, weinig gerichte literatuur voorhanden.

Sommige van de door ons besproken artikels zijn dan ook gebaseerd op kinderen jonger dan 2 jaar of ouder dan 6 jaar, waarbij we het interessant en relevant vonden om de resultaten in deze leeftijdscategorieën te vergelijken met onze eigen onderzoeksresultaten bij kleuters.

Onze eigen onderzoeksresultaten zijn gebaseerd op een onderzoek dat in Vlaanderen werd uitgevoerd en de sociodemografische variabelen uit dit onderzoek zijn dus heel specifiek.

Het merendeel van de relevante artikels die gevonden werden, is gebaseerd op Amerikaanse studies.

Hoewel bepaalde variabelen universeel zijn, kan dit de resultaten en conclusies soms zeer sterk beïnvloeden. Een gedetailleerde en verregaande vergelijking tussen de literatuur en de resultaten moet dus met de nodige voorzichtigheid gebeuren.

De vraag kan gesteld worden in welke mate weigeringen of gevallen die bij de exclusie groep worden geplaatst, de resultaten van het onderzoek kunnen beïnvloeden. Zo kan de reden van weigering bij verscheidene ouders, gebrek aan tijd zijn, wat op zich reeds een invloed kan hebben op het voedingspatroon van hun kind. Ook gebrek aan interesse in het onderwerp kan een mogelijke reden van weigering zijn, wat eveneens geassocieerd kan zijn met het voedingspatroon van het kind.

Zoals reeds werd vermeld, zijn voor een aantal individuen niet alle vragen beantwoord. De frequentie van missende waarden is uiteraard afhankelijk van de vraag in kwestie. Helaas is het

effect van het niet meenemen van ontbrekende gegevens op de analyse van de onderzoeksresultaten ons onbekend.

Een andere beperking die we tijdens ons onderzoek ondervonden, was dat voor sommige variabelen de onderzochte populaties te klein bleken. Dit was onder meer het geval voor de variabelen: mening ouders omtrent gezinsinkomen, het geboorteland van de ouders en de gezinssituatie. Het is belangrijk om bij de interpretatie van de resultaten met deze beperkingen rekening te houden.

Uit eerder onderzoek, uitgevoerd op onze onderzoekspopulatie, blijkt dat ouders het gewicht van hun kind vaak foutief inschatten (63). Uit deze studie blijkt dat kinderen die in werkelijkheid lijden aan ondergewicht, overgewicht of obesitas vaak niet in deze BMI-categorieën terechtkomen indien afgegaan wordt op gewicht en lengte, door ouders gerapporteerd. Als gevolg hiervan hebben wij in ons onderzoek ervoor gekozen om BMI slechts op te delen in twee categorieen: 'normaal' en 'overgewicht'.

Aanbevelingen voor de hulpverlener

Als hulpverlener kan je niet zomaar de omgeving waarin een kleuter opgroeit veranderen. Dit betekent niet dat je helemaal machteloos staat tegenover al deze factoren. Enkele goede, duidelijke en informatieve gesprekken met de ouders alleen al, kunnen wonderen doen (63,64). Leg hierbij de nadruk op gezonde voeding en fysieke activiteit voor alle familieleden. Leer de familie voedingslabels lezen, moedig ze aan om voedingswaren te selecteren met lagere hoeveelheid calorieën en verzadigd vet. Informeer de ouders over risico's van complicaties bij overgewicht. Stel haalbare doelen voorop, bijvoorbeeld 2 à 3 lepels groenten en 1 à 2 stukken fruit per dag of 30 tot 60 minuten fysieke activiteit. Moedig de ouders aan het zelfvertrouwen bij hun kinderen te stimuleren, dit kan een aanzet zijn tot het maken van gezonde en verantwoorde keuzes. Vanuit het CLB kunnen we ook zelf proberen meewerken aan veranderingen in de gemeenschap door bijvoorbeeld het invoeren van gezondere maaltijden op scholen. Concrete maatregelen kunnen zijn: het invoeren van producten met weinig calorieën, meer verse voeding en groenten aanbieden, verminderen van de grootte van de aangeboden porties en minder energie-dense , voedingsarme zaken aanbieden als desserts (bv. een stuk fruit als dessert of een yoghurt ipv een koek of cake). Ook programma's die de fysieke activiteit van de leerling bevorderen, kunnen gesteund worden; net zoals recente campagnes om de fruit-en groenteconsumptie te doen stijgen (65,66). Deze richtten zich voornamelijk op kinderen: enerzijds omdat men kan verwachten dat interventies vroeg in de levenscyclus maximum gezondheidsvoordelen met zich meebrengen, anderzijds is het aangetoond dat eetgewoonten die zich in de kindertijd instellen, geneigd zijn sporen na te laten in het volwassenen leven. Verder bestaat er over de hele wereld bezorgdheid onder ouders over het voedingspatroon van hun kinderen en voornamelijk de consumptie van fruit en groenten en is onderzoek naar nieuwe strategieën om

dit te verbeteren dus zeker nuttig. Het is belangrijk de doelgroep gericht te kiezen; zoals blijkt uit onze resultaten zijn het in de eerste plaats de minder opgeleide en armere gezinnen die nood hebben aan voorlichting, veeleer dan de hoger opgeleide ouders. Verspil de middelen voor voorlichting dus niet eerst aan deze laatste groep, want de kostenbaten zullen hierbij veel lager zijn dan bij de eerste groep. Tracht ouders ervan bewust te maken dat belonen met snoep fout is en dat men juist dient te belonen met voedingsmiddelen die gezond zijn (zoals een stuk fruit), want dat dan het kind dit gezonde voedingsmiddel als iets speciaals en positiefs gaat ervaren. Het spreekt voor zich dat dit vanaf het begin dient toegepast te worden, want als een kind altijd beloond wordt met snoep, wordt het moeilijk om hem/haar plots te gaan paaien met een stuk fruit.

Kinderen leren vooral van elkaar en lusten vooral iets wanneer ook hun vriendjes dit eten. Ook het omgekeerde kan gelden: wanneer een kind graag groenten eet, maar alle vriendjes zeggen dat dit niet lekker is, kan het kind dat graag groenten eet dit minder gaan eten omdat het negatief beïnvloed wordt door zijn/haar leeftijdsgenootjes. Zo zijn er reeds scholen die ouders stimuleren om hun lievelingsfruit van hun kind mee te geven naar school. Zo zien de andere kinderen dat ook hun vriendjes fruit eten en leren ze ook andere soorten fruit kennen dan hetgeen zij dagdagelijks eten.

Tracht de ouders ook het belang van een goede voorbeeldrol duidelijk te maken. Als de kinderen verplicht worden om fruit te eten, terwijl mama en papa brood met choco eten, dan zal het kind dit uiteraard niet appreciëren en van zodra het de kans krijgt ook een snede brood met choco verkiezen. Het betrekken van de kinderen bij het bereiden van gezonde voedingsmiddelen zoals groenten kan ook helpen om het hen achteraf gemakkelijker te laten opeten. Iets wat een kind zelf mee bereid heeft, is altijd specialer voor het kind en daar zal het ook veel sneller van mee-eten dan wanneer dit aan tafel gewoon wordt voorgeschoteld.

Hoewel we dus onmogelijk de volledige omgeving van het kind kunnen veranderen zijn er taken genoeg die de hulpverlener, school of het CLB wel kan doen.

Conclusie

Zowel in de literatuur als in ons eigen onderzoek werd nagegaan of er een relatie bestaat tussen de sociodemografische factoren en de voedingsinname bij kleuters.

Hoewel we een aantal relevante studies gevonden hebben om onze resultaten aan te toetsen, blijkt uit de literatuurstudie dat er op internationaal niveau nog maar weinig onderzoek bij jonge kinderen is verricht. Er blijken bepaalde verbanden aanwezig te zijn, maar op basis van de gevonden literatuur en door sommige tegenstrijdigheden blijft het moeilijk om concrete conclusies te trekken binnen de besproken leeftijdscategorie. Voor bepaalde karakteristieken lijkt een verder doorgedreven onderzoek specifiek bij deze leeftijdspopulatie ons dus zeker aangewezen.

Uit het eigen onderzoek blijkt vooral het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en de inname van bepaalde voedingsmiddelen zeer significant te zijn. Ook bij het al dan niet krijgen van borstvoeding zagen we dergelijke significante resultaten.

Wat wel steeds terugkomt, zowel in onze resultaten als in de bestaande literatuur, is dat dit verband niet uniform is. Er bestaat niet zoiets als hét voedingsprofiel bij bijvoorbeeld kinderen uit een gezin met laag inkomen. Veel hangt immers af van de ouders zelf, hun karakter, verleden, opvoedingsstijl. Wij bestudeerden met andere woorden de externe variabelen, maar in de realiteit vullen externe en interne variabelen elkaar aan.

Tot slot kon uit ons onderzoek besloten worden dat in Vlaanderen dus zeker nood is aan aangepaste voedingscampagnes en voorlichtingsprogramma's die zich richten tot de kleuters en hun ouders met hun specifieke sociodemografische achtergrond én de scholen. Vanuit CB en CLB dient ook rekening te worden gehouden met deze achtergrond van het kind en de ouders bij voedingsadvies.

Literatuurlijst

(1) Huybrechts I, Matthys C, De Henauw S. Het voedingsprofiel van de Vlaamse kleuter. Tijdschrift voor Jeugdgezondheidszorg 2004; 3:49-55.

(2) Huybrechts I, Matthys C, Bellemans M, De Maeyer M, De Henauw S, De Backer G. Onderzoek naar het voedingspatroon van de Vlaamse kleuter (3-6 jaar), rapport. 2003.

(3) Voedingsaanbevelingen voor peuters en kleuters 2003, URL:http://www.vig.be

(4) De voedingsdriehoek, URL:http://www.kindengezin.be

(5) Taylor L, Gallagher M, McCullough F. The role of parental influence and additional factors in the determination of food choices for pre-school children. Int J Cons Stud 2004; 28(4):337.

(6) Campbell K, Crawford D, Jackson M, Cashel K, Worsley A, Gibbons K et al. Family food environments of 5-6-year-old-children: does socioeconomic status make a difference? Asia Pac J Clin Nutr 2002; 11 Suppl 3:S553-S561.

(7) Navia B, Ortega RM, Requejo AM, Perea JM, Lopez-Sobaler AM, Faci M. Influence of maternal education on food consumption and energy and nutrient intake in a group of pre-school children from Madrid. Int J Vitam Nutr Res 2003; 73(6):439-445.

(8) Vereecken C, Keukelier E, Maes L. Influence of mother's educational level on food parenting practices and food habits of young children. Appetite 2004; 43(1):93-103.

(9) Wachs T, Creed-Kanashiro H, Cueto S, Jacoby E. Maternal education and intelligence predict offspring diet and nutritional status. J Nutr 2005; 135(9):2179-2186.

(10) Hood M, Moore L, Sundarajan-Ramamurti A, Singer M, Cupples L, Ellison R. Parental eating attitudes and the development of obesity in children. The Framingham Children's Study. Int J Obes Relat Metab Disord 2000; 24(10):1319-1325.

(11) Hughes S, Power TG, Orlet Fisher J, Mueller S, Nicklas TA. Revisiting a neglected construct: parenting styles in a child-feeding context. Appetite 2005; 44(1):83-92.

(12) Hendricks K, Briefel R, Novak T, Ziegler P. Maternal and child characteristics associated with infant and toddler feeding practices. J Am Diet Assoc 2006; 106(1 Suppl 1):S135-S148.

(13) Ritchie L, Welk G, Styne D, Gerstein D, Crawford P. Family environment and pediatric overweight: what is a parent to do? J Am Diet Assoc 2005; 105(5 Suppl 1):S70-S79.

(14) Welsh J, Cogswell M, Rogers S, Rockett H, Mei Z, Grummer-Strawn LM. Overweight among low-income preschool children associated with the consumption of sweet drinks: Missouri, 1999-2002. Pediatrics 2005; 115(2):e223-e229.

(15) Cooke L, Wardle J, Gibson E, Sapochnik M, Sheiham A, Lawson M. Demographic, familial and trait predictors of fruit and vegetable consumption by pre-school children. Public Health Nutr 2004; 7(2):295-302.

(16) Benton D. Role of parents in the determination of the food preferences of children and the development of obesity. Int J Obes Relat Metab Disord 2004; 28(7):858-869.

(17) Hupkens CL. Class differences in the food rules mothers impose on their children: a cross-national study. Social science & medicine 1998; 47(9):1331-1339.

(18) Lissau I, I. Action, prevention and epidemiology of paediatric obesity. Acta pµdiatrica Supplement 2005; 94(448):30-37.

(19) Sweeting H, West P. Dietary habits and children's family lives. J Hum Nutr Diet 2005; 18(2):93-97.

(20) Johnson RK, Smiciklas-Wright H, Crouter AC, Willits FK. Maternal employment and the quality of young children's diets: empirical evidence based on the 1987-1988 Nationwide Food Consumption Survey. Pediatrics 1992; 90(2 Pt 1):245-249.

(21) Nelson M. Childhood nutrition and poverty. Proc Nutr Soc 2000; 59(2):307-315.

(22) Lee S, Hoerr S, Schiffman RF. Screening for infants' and toddlers' dietary quality through maternal diet. MCN Am J Matern Child Nurs 2005; 30(1):60-66.

(23) Sothern MS. Obesity prevention in children: physical activity and nutrition. Nutrition 2004; 20(7-8):704-708.

(24) Jain A, Sherman SN, Chamberlin LA, Carter Y, Powers SW, Whitaker RC. Why don't low-income mothers worry about their preschoolers being overweight? Pediatrics 2001; 107(5):1138-1146.

(25) Sherry B, McDivitt J, Birch L, Cook F, Sanders S, Prish J et al. Attitudes, practices, and concerns about child feeding and child weight status among socioeconomically diverse white, Hispanic, and African-American mothers. J Am Diet Assoc 2004; 104(2):215-221.

(26) Nicklas T. Calcium intake trends and health consequences from childhood through adulthood. J Am Coll Nutr 2003; 22(5):340-356.

(27) Novotny R, Boushey C, Bock M, Peck L, Auld G, Bruhn C et al. Calcium intake of Asian, Hispanic and white youth. J Am Coll Nutr 2003; 22(1):64-70.

(28) McIntyre L, Glanville N, Raine K, Dayle J, Anderson B, Battaglia N. Do low-income lone mothers compromise their nutrition to feed their children? CMAJ 2003; 168(6):686-691.

(29) Glanville N, McIntyre L. Diet quality of Atlantic families headed by single mothers. Can J Diet Pract Res 2006; 67(1):28-35.

(30) Kelly E. Assessment of dietary intake of preschool children living in a homeless shelter. Appl Nurs Res 2001; 14(3):146-154.

(31) Taylor J, Evers S, McKenna M. Determinants of healthy eating in children and youth. Can J Public Health 2005; 96 Suppl 3:S20-S29.

(32) Campbell K, Crawford D. Family food environments as determinants of preschool-aged children's eating behaviours: implications for obesity prevention policy. A review. Austr J Nutr Diet 2001; 58(1):19.

(33) Kusano-Tsunoh A, Nakatsuka H, Satoh H, Shimizu H, Sato S, Ito I et al. Effects of family-togetherness on the food selection by primary and junior high school students: family-togetherness means better food. Tohoku J Exp Med 2001; 194(2):121-127.

(34) Brochure Kind en Gezin: borstvoeding, de ideale start. 2006.

(35) Stewart-Knox B. What is the problem with breast-feeding? A qualitative analysis of infant feeding perceptions. J Hum Nutr Diet 2003; 16(4):265-273.

(36) Li R, Darling N, Maurice E, Barker L, Grummer-Strawn L. Breastfeeding rates in the United States by characteristics of the child, mother, or family: the 2002 National Immunization Survey. Pediatrics 2005; 115(1):e31-e37.

(37) Forste R, Weiss J, Lippincott E. The decision to breastfeed in the United States: does race matter? Pediatrics 2001; 108(2):291-296.

(38) von Kries R, Koletzko B, Sauerwald T, von Mutius E. Does breast-feeding protect against childhood obesity? Adv Exp Med Biol 2000; 478:29-39.

(39) von Kries R, Koletzko B, Sauerwald T, von Mutius E, Barnert D, Grunert V et al. Breast feeding and obesity: cross sectional study. BMJ 1999; 319(7203):147-150.

(40) Addessi E, Galloway A, Visalberghi E, Birch L. Specific social influences on the acceptance of novel foods in 2-5-year-old children. Appetite 2005; 45(3):264-271.

(41) Sullivan S, Birch L. Infant dietary experience and acceptance of solid foods. Pediatrics 1994; 93(2):271-277.

(42) Lande B, Frost AL, Veierod M, Baerug A, Johansson L, Trygg K et al. Breastfeeding at 12 months of age and dietary habits among breast-fed and non-breast-fed infants. Public Health Nutr 2004; 7:495-503.

(43) Alaimo K, Olson C, Frongillo EJr, Briefel R. Food insufficiency, family income, and health in US preschool and school-aged children. Am J Public Health 2001; 91(5):781-786.

(44) Agras W, Hammer L, McNicholas F, Kraemer H. Risk factors for childhood overweight: a prospective study from birth to 9.5 years. J Pediatr 2004; 145(1):20-25.

(45) Bradley R, Corwyn R. Socioeconomic status and child development. Annu Rev Psychol 2002; 53:371-399.

(46) Bruss M, Morris J, Dannison L, Orbe M, Quitugua J, Palacios R. Food, culture, and family: exploring the coordinated management of meaning regarding childhood obesity. Health Commun 2005; 18(2):155-175.

(47) Caballero B. Obesity prevention in children: opportunities and challenges. Int J Obes Relat Metab Disord 2004; 28 Suppl 3:S90-S95.

(48) Baughcum A, Burklow K, Deeks C, Powers S, Whitaker R. Maternal feeding practices and childhood obesity: a focus group study of low-income mothers. Arch Pediatr Adolesc Med 1998; 152(10):1010-1014.

(49) Wardle J, Guthrie C, Sanderson S, Birch L, Plomin R. Food and activity preferences in children of lean and obese parents. Int J Obes Relat Metab Disord 2001; 25(7):971-977.

(50) Burke V, Beilin L, Dunbar D. Family lifestyle and parental body mass index as predictors of body mass index in Australian children: a longitudinal study. Int J Obes 2001; 25(2):147-157.

(51) Wardle J, Carnell S, Cooke L. Parental control over feeding and children's fruit and vegetable intake: how are they related? J Am Diet Assoc 2005; 105(2):227-232.

(52) Liem D, Mars M, De Graaf C. Sweet preferences and sugar consumption of 4- and 5-year-old children: role of parents. Appetite 2004; 43(3):235-245.

(53) Hannon P, Bowen D, Moinpour C, McLerran D. Correlations in perceived food use between the family food preparer and their spouses and children. Appetite 2003; 40(1):77-83.

(54) Feunekes G, Stafleu A, De Graaf C, van Staveren WA. Family resemblance in fat intake in The Netherlands. Eur J Clin Nutr 1997; 51(12):793-799.

(55) Danielzik S, Czerwinski-Mast M, Langnase K, Dilba B, Muller M. Parental overweight, socioeconomic status and high birth weight are the major determinants of overweight and obesity in 5-7 y-old children: baseline data of the Kiel Obesity Prevention Study (KOPS). Int J Obes Relat Metab Disord 2004; 28(11):1494-1502.

(56) Wind M, de Bourdeaudhuij I, te Velde S, Sandvik C, Due P, Klepp K et al. Correlates of Fruit and Vegetable Consumption Among 11-Year-Old Belgian-Flemish and Dutch Schoolchildren. J Nutr Educ Behav 2006; 38(4):211.

(57) Cullen K. Social-environmental influences on children's diets: results from focus groups with African-, Euro- and Mexican-American children and their parents. Health education research 2000; 15(5):581-590.

(58) Billon S, Lluch A, Guéguen R, Berthier A, Siest G, Herbeth B. Family resemblance in breakfast energy intake: the Stanislas Family Study. Eur J Clin Nutr 2002; 56(10):1011-1019.

(59) Nicklas T, Yang S, Baranowski T, Zakeri I, Berenson G. Eating patterns and obesity in children: The Bogalusa Heart Study. Am J Prev Med 2003; 25(1):9.

(60) Blanchette L, Brug J. Determinants of fruit and vegetable consumption among 6-12-year-old children and effective interventions to increase consumption. J Hum Nutr Diet 2005; 18(6):431-443.

(61) Tremblay M, Wihlms J. Is the Canadian childhood obesity epidemic related to physical inactivity? Int J Obes Relat Metab Disord 2003; 27:1100-1105.

(62) Huybrechts I, De Bacquer D, Van Trimpont I, De Backer G, De Henauw S. Validity of parentally reported weight and height of pre-school children in Belgium and its impact on classification into BMI-categories. Pediatrics 2006.

(63) Brochure : URL: http://www.123aantafel.be. 2006.

(64) Brochure : voedingsaanbevelingen 'lekker aanbevolen voor bengels van 3 tot 12 en hun ouders', URL:http://www.health.fgov.be/CSH_HGR. 2006.

(65) Wardle J, Cooke LJ, Gibson EL, Sapochnik M, Sheiham A, Lawson M. Increasing children's acceptance of vegetables; a randomized trial of parent-led exposure. Appetite 2003; 40:155-162.

(66) Wardle J, Herrera M-L, Cooke L, Gibson E. Modifying children's food preferences: the effects of axposure and reward on acceptance of an unfamiliar vegetable. Eur J Clin Nutr 2003; 57:341-348.

KU LEUVEN UNIVERSITEIT GENT UNIVERSITEIT ANTWERPEN VU BRUSSEL

INTERUNIVERSITAIRE GGS-OPLEIDING JEUGDGEZONDHEIDSZORG

Onderzoek naar het verband tussen sociodemografische variabelen en de voedingsinname bij kleuters (3-6j) in Vlaanderen

Bijlagen

Karen De Leeneer
Eva Wittevrongel

Promotor: Prof. De Henauw S.

Co-promotor: Lic. Huybrechts I.

Verhandeling voorgedragen tot het behalen van de graad van Gediplomeerde in de Gespecialiseerde Studies in de Jeugdgezondheidszorg
11 September 2006

INHOUDSTABEL

BIJLAGE 1: GOEDKEURING ETHISCHE COMMISSIE 2

BIJLAGE 2: ALGEMENE VRAGENLIJST 3

BIJLAGE 3: VOEDSELFREQUENTIE VRAGENLIJST 10

BIJLAGE 4: LIJST MET VOEDINGSMIDDELEN 26

BIJLAGE 5: NORMAALVERDELINGEN CONTINUE VARIABELEN 27

BIJLAGE 6: CROSS TABULATIES 28

Opleidingsniveau ouders 28

Werkstatus ouders 37

Mening omtrent gezinsinkomen 44

Geboorteland ouders 47

Gezinssituatie 52

Borstvoeding 54

Borstvoedingsduur 58

Overgewicht 61

BIJLAGE 7: GEMIDDELDE, MEDIAAN EN SIGNIFICANTIENIVEAU VAN DE VARIABELEN 63

BIJLAGE 8: VOORSTELLING MEDIAAN DMV BOXPLOTS 76

Opleidingsniveau ouders 76

Werkstatus ouders 81

Mening ouders omtrent gezinsinkomen 83

Geboorteland Ouders 85

Gezinssituatie 87

Borstvoeding 87

Borstvoedingsduur 91

Overgewicht 93

Bijlage 1: Goedkeuring ethische commissie

ETHISCH COMITE
Universitair Ziekenhuis

Prof. Dr. R. Rubens, voorzitter
Prof. Dr. D. Matthys, secretaris
Mevr. S. Van de Moortele, stafmedewerker

Gent, 25 april 2005

Prof. dr. G. DE BACKER
Maatschappelijke Gezondheidszorg
Blok A
ALHIER

Project 2002/300:
Onderzoek naar het voedingspatroon van de Vlaamse kleuters (3-6jaar)
(Prof. Dr. G. DE BACKER & Dr. S. DE HENAUW)

Geachte collega

In aansluiting met het telefoongesprek en de mail van Mevr. Inge Huybrechts van 22 april 2005 kan ik u het volgende meedelen.

Het amendement zoals beschreven in de mail van 6 december 2004 werd bekeken door het Ethisch Comité en werd goedgekeurd. Voor het meten en wegen, buiten de voorziene CLB-bezoeken, dient geen toestemming van de ouders gevraagd te worden.
Hiervan werd melding gemaakt in het verslag van de vergadering van 21 december 2004.

Gelieve ons wel te verontschuldigen voor het laattijdig antwoord.

Met collegiale groeten

Prof. dr. R. Rubens
voorzitter

cc. Mevr. Inge HUYBRECHTS, Maatschappelijke Gezondheidszorg, Blok A, alhier

De Pintelaan 185 – 2P4
9000 Gent
e-mail: leen.vandeputte@uzgent.be - tel. +32 9 240 33 36 (van 8u00 tot 12u00 – niet op woensdag)
fax. +32 9 240 49 62

Bijlage 2: Algemene Vragenlijst

☐ - ☐☐ - ☐☐☐ ☐☐☐☐☐

Algemene vragenlijst

Algemene opmerking:

*In deze algemene vragenlijst peilen we naar enkele karakteristieken van uw kind en ook van het gezin, waarin uw kind opgroeit. Het is daarom van belang, dat deze vragenlijst wordt ingevuld, door de persoon die - buiten de schooltijden - de **meeste tijd** doorbrengt samen met het kind.*

1 Vragen over uw kind

1.1 Algemene gegevens

- Geboortejaar? ○ 1995 ○ 1996 ○ 1997 ○ 1998 ○ 1999 ○ 2000

- Geboortemaand?

○ januari ○ februari ○ maart ○ april ○ mei ○ juni ○ juli ○ augustus ○ september ○ oktober ○ november ○ december

- Geslacht? ○ jongen ○ meisje

- Woonplaats? ---------- postcode? ☐☐☐☐

- Nationaliteit? ○ Belg ○ Andere, namelijk ----------

- Hoe groot is uw kind zonder schoenen aan? ☐☐☐ cm

- Hoeveel weegt uw kind zonder kleding en zonder schoenen aan? ☐☐ kg

1.2 Specifiek dieet of voedingspatroon

Volgt uw kind een specifiek dieet omwille van gezondheidsredenen? ○ ja ○ nee

Indien ja, welk type dieet?

- ○ specifiek dieet voor diabetes
- ○ glutenvrij (gluten-intolerantie)
- ○ lactosevrij (lactose-intolerantie)
- ○ specifiek dieet voor voedselallergieën
- ○ energie-arm of vermageringsdieet (overgewicht)
- ○ andere, specificeer, ...

☐ - ☐☐ - ☐☐☐ ☐☐☐☐☐

Algemene vragenlijst

Algemene opmerking:

*In deze algemene vragenlijst peilen we naar enkele karakteristieken van uw kind en ook van het gezin, waarin uw kind opgroeit. Het is daarom van belang, dat deze vragenlijst wordt ingevuld, door de persoon die - buiten de schooltijden - de **meeste tijd** doorbrengt samen met het kind.*

1 Vragen over uw kind

1.1 Algemene gegevens

- Geboortejaar? ○ 1995 ○ 1996 ○ 1997 ○ 1998 ○ 1999 ○ 2000

- Geboortemaand?

○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december

- Geslacht? ○ jongen ○ meisje

- Woonplaats? ---------- postcode? ☐☐☐☐

- Nationaliteit? ○ Belg ○ Andere, namelijk ----------

- Hoe groot is uw kind zonder schoenen aan? ☐☐☐ cm

- Hoeveel weegt uw kind zonder kleding en zonder schoenen aan? ☐☐ kg

1.2 Specifiek dieet of voedingspatroon

Volgt uw kind een specifiek dieet omwille van gezondheidsredenen? ○ ja ○ nee

Indien ja, welk type dieet?

- ○ specifiek dieet voor diabetes
- ○ glutenvrij (gluten-intolerantie)
- ○ lactosevrij (lactose-intolerantie)
- ○ specifiek dieet voor voedselallergieën
- ○ energie-arm of vermageringsdieet (overgewicht)
- ○ andere, specificeer, ...

Volgt uw kind een specifiek voedingspatroon? ○ ja ○ nee

Indien ja, welk?

○ semi-vegetarisch (vorm van vegetarisme waabij wel vis en schaaldieren, gevogelte, melkproducten en eieren, maar geen rood vlees wordt gebruikt)
○ pesco-vegetarisch (vorm van vegetarisme waabij wel vis en schaaldieren, melkproducten en eieren, maar geen vlees wordt gebruikt)
○ lacto-ovo-vegetarisch (geen voedsel eten dat door het doden van dieren is verkregen, maar wel melkproducten en eieren gebruiken)
○ ovo-vegetarisch (vorm van vegetarisme waarbij wel eieren, maar geen melkproducten worden gebruikt)

○ lacto-vegetarisch (vorm van vegetarisme waarbij wel melkproducten, maar geen eieren worden gebruikt)

○ veganistisch (vorm van vegetarisme waarbij geen enkele vorm van dierlijk voedsel wordt gegeten)

○ macrobiotisch

○ biologisch-dynamisch

○ religieus (bijv. volgens de Joodse, Islamitische, ... godsdienst)

○ andere, specificeer, _

1.3 Voedingssupplementen

Heeft uw kind de laatste 6 maanden voedingssupplementen (vitaminen en/of mineralen of andere) genomen?
(Indien minder dan 1 keer per maand, "nee" aanduiden)

○ ja ○ nee

Indien ja, duid dan bij het (de) betreffende supplement(en) aan **hoe vaak** uw kind het gebruikt.
(Bij twijfel, gelieve de verpakking te raadplegen)

Supplement met enkel ijzer ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag	**Supplement met enkel calcium** ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag	**Supplement met enkel vitamine C** ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag	**Supplement met enkel vitamine B-complex** ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag
Multi-mineralen supplement ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag	**Multi-vitaminen supplement** ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag	**Multi-mineralen & vitaminen supplement** ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag	**Andere supplementen, specificeer,** .... ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag

p. 1 - 2

1.4 Fysieke activiteit

Hoe kan u de vrijetijdsbesteding van uw kind het best omschrijven (slechts 1 keuze zwart kleuren, namelijk de best passende)?

- ○ heel actief (lopen, zwemmen, fietsen, ...)
- ○ actief (wandelen, actieve spelletjes, ...)
- ○ minder actief (boeken kijken, spelen met lego, playmobile, poppen, tekenen, knutselen, computerspelletjes, TV-kijken of andere zittende activiteiten)

Doet uw kind naschoolse georganiseerde bewegingsactiviteiten (zoals zwemmen, turnen, voetbal, netbal, veldlopen, ballet, ...)? ○ ja ○ nee

Indien ja, hoeveel uur per week?

- ○ minder dan 1 uur
- ○ 1 uur
- ○ 2 uur
- ○ 3 uur
- ○ 4 uur
- ○ meer dan 4 uur

1.5 Borstvoeding

Heeft uw kind borstvoeding gekregen? ○ ja ○ nee

Indien ja, hoe lang?

- ○ minder dan 2 weken
- ○ 2 weken tot 1 maand
- ○ tussen 1 en 2 maanden
- ○ tussen 2 en 3 maanden
- ○ tussen 3 en 4 maanden
- ○ meer dan 4 maanden

2 Vragen in verband met het gezin

Gezinssituatie: waar wordt het kind opgevoed?

- ○ twee-ouder gezin: (vader en moeder; vader en partner of moeder en partner)
- ○ co-ouderschap
- ○ één-ouder gezin
- ○ andere, specificeer, ...

Hoeveel kinderen leven in het gezin?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	meer dan 9
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

In rangorde van leeftijd, wat is de positie van het kind?

oudste	2de	3de	4de	5de	6de	7de	8ste	9de	jonger dan 9de kind
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

3 Vragen over de ouders

3.1 Socio-demografische vragen

Opmerking:
Gelieve in de kolommen uiterst links en rechts het bolletje bij het juiste cijfer zwart te kleuren.
In geval van één-ouder gezin of co-ouderschap dient slechts 1 kolom ingevuld te worden, namelijk de kolom die voor u van toepassing is.

Moeder of vrouwelijke partner *		**Vader of mannelijke partner ***
○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8	**Wat is uw leeftijd?** 1. jonger dan 18 jaar 2. tussen 18 en 20 jaar 3. tussen 21 en 25 jaar 4. tussen 26 en 30 jaar 5. tussen 31 en 35 jaar 6. tussen 36 en 40 jaar 7. tussen 41 en 45 jaar 8. meer dan 45 jaar oud	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8
○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8	**Wat is het hoogste onderwijsniveau dat met succes werd behaald?** 1. lager onderwijs 2. onvolledig secundair onderwijs (bv. enkel eerste 3 jaar) 3. volledig secundair onderwijs 4. post secundair onderwijs (7de jaar sec. onderwijs, aanvullend sec. beroeps onderwijs (4de graad), ondernemersopleiding) 5. hoger niet-universitair onderwijs 6. post hogeschoolvorming 7. universitair onderwijs 8. post universitaire studies	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8
○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6, ...	**Wat is uw huidige werkstatus?** 1. voltijds tewerkgesteld 2. deeltijds tewerkgesteld 3. huisvrouw/huisman 4. werkloos 5. student 6. andere situatie, specificeer	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6, ...
○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4	**Vindt u dat uw gezinsinkomen u toelaat om gezonde voeding aan te kopen voor alle gezinsleden?** 1. ja 2. meestal wel 3. meestal niet 4. nee	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4
○ 1 ○ 2, ...	**Wat is uw geboorteland?** 1. België 2. andere, specificeer	○ 1 ○ 2, ...

* Met "**partner**" wordt bedoeld een volwassen persoon, die in het gezin leeft als partner van één van de ouders.

3.2 Vragen naar gedrag (attitude) en voedingskennis

Moeder of vrouwelijke partner*		**Vader of mannelijke partner***
○ ja ○ nee	**Roken** Rookt u?	○ ja ○ nee
○ ja ○ nee ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8 ○ 9 ○ 10 ○ 11, ...	**Specifiek voedingspatroon** Volgt u een specifiek voedingspatroon? Indien ja, welk? 1. semi-vegetarisch (vorm van vegetarisme waabij wel vis en schaaldieren, gevogelte, melkproducten en eieren, maar geen rood vlees wordt gebruikt) 2. pesco-vegetarisch (vorm van vegetarisme waabij wel vis en schaaldieren, melkproducten en eieren, maar geen vlees wordt gebruikt) 3. lacto-ovo vegetarisch (geen voedsel eten dat door het doden van dieren is verkregen, maar wel melkproducten en eieren gebruiken) 4. ovo-vegetarisch (vorm van vegetarisme waarbij wel eieren, maar geen melkproducten worden gebruikt) 5. lacto-vegetarisch (vorm van vegetarisme waarbij wel melkproducten, maar geen eieren worden gebruikt) 6. veganistisch (vorm van vegetarisme waarbij geen enkele vorm van dierlijk voedsel wordt gegeten) 7. macrobiotisch 8. antroposofisch 9. biologisch-dynamisch 10. religieus (bijv. volgens de Joodse, Islamitische, ... godsdienst) 11. andere, specificeer, ...	○ ja ○ nee ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8 ○ 9 ○ 10 ○ 11, ...
○ ja ○ nee ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8, ...	**Specifiek dieet** Volgt u een specifiek dieet omwille van gezondheidsredenen? Indien ja, welk type dieet? 1. specifiek dieet voor diabetes (suikerziekte) 2. zoutarm (hart- en vaatlijden) 3. vetarm (hart- en vaatlijden, leverlijden, zwaarlijvigheid) 4. cholesterolarm 5. energie-arm (zwaarlijvigheid) 6. vezelarm (slikstoornissen, ziekte van Crohn, darmproblemen) 7. eiwitarm (lever- of nierlijden) 8. andere, specificeer Zijn er andere gezinsleden die een specifiek dieet volgen omwille van gezondheidsredenen? ○ ja ○ nee Indien ja, welk type dieet volgt hij/zij? ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8, ...	○ ja ○ nee ○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ 5 ○ 6 ○ 7 ○ 8, ...

Moeder of vrouwelijke partner*		**Vader of mannelijke partner***
○ ja ○ nee	**Kennis inzake voeding** Heeft u via uw studies en/of beroep enige voedingskennis verworven? Indien ja, specificeer deze studies en/of uw beroep:	○ ja ○ nee
○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ ja ○ nee ○ - 1 uur ○ 1 uur ○ 2 uur ○ 3 uur ○ 4 uur ○ + 4 uur	**Fysieke activiteit** Hoe kan u uw persoonlijke vrijetijdsbesteding best omschrijven? 1. heel actief (competitiesport, harde trainingen, ...) 2. actief (tuinieren, joggen of andere recreatiesporten) 3. minder actief (wandelen, fietsen of andere niet-inspannende activiteiten) 4. niet actief (lezen, TV-kijken of andere zittende activiteiten) Doet u in uw vrije tijd georganiseerde bewegingsactiviteiten (zoals zwemmen, turnen, voetbal, basketbal, netbal, badminton, lopen, dansen, ...)? Indien ja, hoeveel uur per week? minder dan 1 uur 1 uur 2 uur 3 uur 4 uur meer dan 4 uur	○ 1 ○ 2 ○ 3 ○ 4 ○ ja ○ nee ○ - 1 uur ○ 1 uur ○ 2 uur ○ 3 uur ○ 4 uur ○ + 4 uur

In geval van een twee-ouder gezin: gelieve nog eens na te kijken of zowel de linker als rechter kolom ingevuld is.

Invuldatum ☐☐ / ☐☐ / ☐☐☐☐

Wie heeft deze algemene vragenlijst ingevuld?

○ vader / mannelijke partner

○ moeder / vrouwelijke partner

○ andere, specificeer .....

Bijlage 3: Voedselfrequentie vragenlijst

☐ - ☐☐ - ☐☐☐ ☐☐☐☐

Voedselfrequentie-vragenlijst

Algemene opmerking:

In deze voedselfrequentie-vragenlijst peilen we naar de algemene voedingsgewoonten van uw kind. Het is daarom van belang, dat deze vragenlijst wordt ingevuld, door de persoon die - buiten de schooltijden - de ***meeste tijd*** *doorbrengt samen met het kind.*

1 Het maaltijdenpatroon

Gelieve in onderstaande tabel aan te geven hoe vaak uw kind de opgesomde maaltijden gebruikt.
Opmerking: Een drankje alleen (bv. een tas melk) kan niet als maaltijd beschouwd worden.

Hoe vaak neemt uw kind:	(bijna) nooit	1-3 dagen per maand	1 dag per week	2 - 4 dagen per week	5 - 6 dagen per week	elke dag
een ontbijt	○	○	○	○	○	○
een middagmaal	○	○	○	○	○	○
een avondmaal	○	○	○	○	○	○

2 Het algemeen voedingspatroon

In onderstaande tabel staat een hele reeks voedingsmiddelen(groepen). Probeer (zo exact mogelijk) weer te geven **hoe vaak** uw kind de opgesomde producten eet of drinkt en **hoeveel** uw kind ervan gebruikt. Denk hierbij ook aan de schoolmaaltijden of voedingsmiddelen die uw kind op school gebruikt.

Hoe vaak (frequentie)?
In de kolom onder de titel "**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten", staan 6 keuzemogelijkheden:
- nooit of minder dan 1 dag per maand
- 1 tot 3 dagen per maand
- 1 dag per week
- 2 tot 4 dagen per week
- 5 tot 6 dagen per week
- elke dag

Duid uw keuze aan door een bolletje zwart te kleuren bij het antwoord dat voor uw kind het meest toepasselijk is.

Hoeveel?
In de kolom onder de titel "en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?", staan 3 of 4 keuzemogelijkheden.
Onder "Voorbeeld portiegroottes" vindt u een aantal richtinggevende maten en gewichten. Die helpen u de door uw kind gebruikte hoeveelheden in gewichten om te zetten.

Voorbeeld

Als voorbeeld nemen we een kleuter die elke ochtend 2 grote sneden brood eet en 's avonds 3 grote sneden brood. Op zondag eet hij/zij 's morgens 2 kleine sneden suikerbrood i.p.v gewoon brood.
Elke ochtend drinkt hij/zij thuis een beker melk en op school (5 dagen per week) als 10-uurtje een brikje chocolademelk. Gedurende het weekend neemt hij/zij in plaats van een brikje chocolademelk een beker volle melk als 10-uurtje.

Voedingsmiddelengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Fantasiebrood *(suikerbrood, rozijnenbrood ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ● 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	● 40 g of minder ○ tussen 40 en 120 g ○ 120 g of meer	*1 snede groot brood = 30 g* *1 snede klein brood = 20 g*
Brood / beschuit / pistolet / stokbrood / rijstwafel	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ● elke dag	○ 40 g of minder ○ tussen 40 en 120 g ● 120 g of meer	*1 snede groot brood = 30 g* *1 snede klein brood = 20 g* *1 beschuit = 10 g* *1 piccolo/ sandwich = 40 g*
Gesuikerde melkproducten *(type Fristi, chocolademelk, pap, karnemelk met suiker ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ● 5-6 dagen per week ○ elke dag	● 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 beker = 225 ml* *1 glas = 150 ml* *1 brik = 200 ml* *1 tas = 125 ml* *1 boltas = 250 ml*
Melk natuur *(niet gearomatiseerd en zonder suikertoevoeging)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ● elke dag	○ 200 ml of minder ● tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 beker = 225 ml* *1 glas = 150 ml* *1 brik = 200 ml* *1 tas = 125 ml* *1 ontbijtkom = 125 ml*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Water *(leidingwater, flessenwater,...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 glas = 150 ml* *1 beker = 225 ml*
Koffie en thee zonder suiker	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 tas = 125 ml* *1 beker = 225 ml*
Koffie en thee met suiker	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 tas = 125 ml* *1 beker = 225 ml*
Fruitsap	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 brik = 200 ml* *1 beker = 225 ml* *1 glas = 150 ml*
Light dranken *(light frisdranken, bv. light cola, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 glas = 150 ml* *1 blikje = 330 ml* *1 beker = 225 ml*
Gesuikerde dranken *(frisdranken zoals cola, limonade, ice tea, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 glas = 150 ml* *1 blikje = 330 ml* *1 brik = 200 ml* *1 beker = 225 ml*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Soep	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 soepkom = 250 ml* *1 boltas = 250 ml* *1 beker = 225 ml*
Groente-dranken	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 glas = 150 ml* *1 tas = 125 ml* *1 beker = 225 ml* *1 V8 blik = 330 ml* *1 Looza of Trudo flesje = 200 ml*
Yakult, Actimel en dergelijke	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 40 ml of minder ○ tussen 40 en 120 ml ○ 120 ml of meer	*1 Yakult = 65 ml* *1 Actimel = 100 ml*
Sojadranken	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 sojadrink = 250 ml* *1 beker = 225 ml* *1 glas = 150 ml* *1 ontbijtkom (met ontbijtgranen) = 125 ml*
Gesuikerde melkproducten *(type Fristi, chocolademelk, pap, karnemelk met suiker ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 beker = 225 ml* *1 glas = 150 ml* *1 brik = 200 ml* *1 tas = 125 ml* *1 boltas = 250 ml*
Melk natuur *(niet gearoma-tiseerd en zonder suikertoevoeging)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 200 ml of minder ○ tussen 200 en 400 ml ○ tussen 400 en 600 ml ○ 600 ml of meer	*1 beker = 225 ml* *1 glas = 150 ml* *1 brik = 200 ml* *1 tas = 125 ml* *1 ontbijtkom (met ontbijtgranen) = 125 ml*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Platte kaas *(bv. Petit Gervais, Jogging, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 65 g of minder ○ tussen 65 en 195 g ○ 195 g of meer	*1 klein potje Petit Gervais = 55 g* *1 groot potje Petit Gervais (maxi) = 100 g* *1 potje Jogging (Aldi) = 150 g*
Gesuikerde of gearomatiseerde yoghurt *(fruityoghurt, yoghurt waar je zelf suiker aan toevoegt, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 65 g of minder ○ tussen 65 en 195 g ○ 195 g of meer	*1 potje yoghurt = 125 g* *1 klein potje yoghurt (type Teletubbies Stassano) = 100 g*
Yoghurt natuur *(zonder suikertoevoeging)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 65 g of minder ○ tussen 65 en 195 g ○ 195 g of meer	*1 potje yoghurt = 125 g* *1 schaaltje = 150 g* *1 boltas = 250 ml* *1 tas = 125 ml*
Desserts op basis van soja	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 65 g of minder ○ tussen 65 en 195 g ○ 195 g of meer	*1 potje Alpro Soja dessert = 125 g*
Desserts op basis van melk *(pudding, rijstepap, milkshake, flan, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 65 g of minder ○ tussen 65 en 195 g ○ 195 g of meer	*1 potje pudding = 125 g* *1 potje rijstepap = 100 g*
Chocolademousse, ijs, tiramisu, ...	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 65 g of minder ○ tussen 65 en 195 g ○ 195 g of meer	*1 potje chocolademousse = 100 g* *1 bolletje ijs = 50 g*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Noten en zaden	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*10 stuks gepelde pindanoten = 20 g* *1 eetlepel nootjes = 25 g*
Olijven	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 20 g of minder ○ tussen 20 en 60 g ○ 60 g of meer	*5 stuks olijven = 20 g* *15 stuks olijven = 60 g*
Gedroogd fruit	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 1 eetlepel ○ 1 - 3 eetlepels ○ 3 eetlepels	*1 eetlepel gedroogd fruit = 1 gedroogde vijg = 20 g*
Blikfruit	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 75 g of minder ○ tussen 75 en 225 g ○ 225 g of meer	*1 snede ananas uit blik = 35 g* *1 schaaltje krieken uit blik = 100 g* *1 halve abrikoos op siroop = 17 g*
Vers fruit	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 75 g of minder ○ tussen 75 en 225 g ○ 225 g of meer	*1 kiwi = 75 g* *1 sinaasappel = 140 g* *1 mandarijn = 60 g* *1 kleine appel = 125 g* *ander fruit = 130 g*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Chocolade	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*1 individuele reep chocolade = 50 g* *1 reep van een groot pak van 200 g = 25 g* *1 plakje (type Mignonnette) = 10 g* *1 kinder surprise ei = 22 g*
Zoete snacks *(gebak, koeken, ...) GEEN melkdesserts of sojadesserts*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*1 Luikse wafel = 50 g* *1 pakje Vitabis = 25 g* *1 gevulde koek (type chocoprince) = 25 g*
Hartige snacks *(chips, gezouten koekjes, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*1 klein pakje chips = 30 g* *1 Tuc koekje = 3 g* *(1 pakje Tuc koekjes = 100 g)*
Koffiekoeken *(chocolade-broodje, croissant, rozijnenkoek)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ een halve koffiekoek of minder ○ 1 koffiekoek ○ anderhalve koffiekoek of meer	*1 middelgrote koffiekoek = 55 g*
Ontbijtgranen *(muesli, havermout, cornflakes)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 15 g of minder ○ tussen 15 en 45 g ○ 45 g of meer	*1 kop (kommetje) ontbijtgranen = 30 g* *1 individueel doosje = 30 g*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Fantasiebrood *(suikerbrood, rozijnenbrood, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 40 g of minder ○ tussen 40 en 120 g ○ 120 g of meer	*1 snede groot brood = 30 g* *1 snede klein brood = 20 g*
Brood / beschuit / pistolet / stokbrood / rijstwafel	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 40 g of minder ○ tussen 40 en 120 g ○ 120 g of meer	*1 snede groot brood = 30 g* *1 snede klein brood = 20 g* *1 beschuit = 10 g* *1 piccolo/ sandwich = 40 g*
Chocoladepasta, -hagelslag of -vlokken	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 15 g of minder ○ tussen 15 en 45 g ○ 45 g of meer	*15 g voor 1 snede van een groot brood* *10 g voor 1 snede van een klein brood*
Ander zoet beleg *(honing, jam of confituur, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 15 g of minder ○ tussen 15 en 45 g ○ 45 g of meer	*15 g voor 1 snede van een groot brood* *10 g voor 1 snede van een klein brood*
Smeerkaas / smeltkaas *(fonduesneetjes kaas)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 10 g of minder ○ tussen 10 en 30 g ○ 30 g of meer	*1 driehoekje = 20 g* *1 sneetje = 25 g*
Harde kaas *(bv. Gouda, Gruyère, Emmental, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 10 g of minder ○ tussen 10 en 30 g ○ 30 g of meer	*1 snede kaas (10 op 10 cm) = 25 g*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Viswaren *(gerookte zalm / heilbot, tonijnsla, krabsla, ...)* *(ENKEL voor bij een koude / broodmaaltijd)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 15 g of minder ○ tussen 15 en 45 g ○ 45 g of meer	*15 g voor 1 snede brood*
Vleeswaren (charcuterie) *(gerookte ham, kippenwit, salami, pâté, ...)* *(ENKEL voor bij een koude / broodmaaltijd)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 15 g of minder ○ tussen 15 en 45 g ○ 45 g of meer	*15 g voor 1 snede brood*
Eieren *(niet verwerkt in bereidingen zoals puree of gebak, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 1 stuk of minder ○ 2 stuks ○ 3 stuks of meer	*per stuks*
Vegetarische producten *(bv. Quorn, tofu, peulvruchten sesampasta, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*1 plakje tempé = 75 g* *1 kleine vegetarische burger = 55 g* *1 grote vegetarische burger = 95 g* *2 eetlepels gekookte peulvruchten = 50 g*
Vis / schelp- en schaaldieren *(vb. verse zalm, kabeljauw, garnalen, mosselen, ...)* *(GEEN viswaren)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*1 maatje / haringfilet = 80g* *4 eetlepels garnalen = 80 g* *1 verse kabeljauwfilet = 200 g* *1 visstick = 30 g*
Gevogelte	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*1 kipfilet = 150 g* *1 kippennugget = 25 g*
Vlees *(GEEN gevogelte en vleeswaren)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 25 g of minder ○ tussen 25 en 75 g ○ 75 g of meer	*1 varkenslapje of 1 braadworst (20 cm) of 1 grote kotelet = 130 g* *1 biefstuk = 175 g*

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten?	en hoeveel dan **gemiddeld** op zo'n dag?	Voorbeeld portiegroottes
Deegwaren *(spaghetti, macaroni, lasagne, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 75 g gekookt of minder ○ tussen 75 en 225 g gekookt ○ 225 g gekookt of meer	*50 g ongekookte deegwaren geeft 125 g gekookte deegwaren* *1 eetlepel gekookte deegwaren = 25 g*
Rijst	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 75 g gekookt of minder ○ tussen 75 en 225 g gekookt ○ 225 g gekookt of meer	*40 g ongekookte rijst of 1/3 tweepersoons-builtje geeft 100 g gekookte rijst* *1 eetlepel gekookte rijst = 25 g*
Gefrituurde aardappel-producten *(kroketten, frieten, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 50 g of minder ○ tussen 50 en 150 g ○ 150 g of meer	*2 gesneden aardappelen of 3-4 kroketten of 20 frieten = 100 g*
Aardappelen *(gekookt, gestoomd, gebakken, puree, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 75 g gekookt of minder ○ tussen 75 en 225 g gekookt ○ 225 g gekookt of meer	*1 gekookte aardappel (grootte kippenei) = 50 g* *1 eetlepel puree = 50 g*
Rauwe groenten	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 40 g of minder ○ tussen 40 en 120 g ○ 120 g of meer	*1 eetlepel worteltjes = 20 g* *1 tomaat = 150 g*
Bereide groenten	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2-4 dagen per week ○ 5-6 dagen per week ○ elke dag	○ 60 g of minder ○ tussen 60 en 180 g ○ 180 g of meer	*1 eetlepel bereide groenten = 30 g*

Gelieve bij de volgende vragen het voedingsmiddel of de groep aan te duiden die uw kind het meest gebruikt:

Indien uw kind water drinkt, welke soort drinkt het dan meestal?

- ○ leidingwater
- ○ flessenwater
- ○ niet van toepassing (mijn kind drinkt nooit water)

Indien flessenwater, welk merk drinkt uw kind meestal?.....

Indien uw kind fruitsap drinkt, welke soort drinkt het dan meestal?

- ○ vers geperst fruitsap
- ○ industrieel fruitsap
- ○ niet van toepassing (mijn kind drinkt nooit fruitsap)

Indien uw kind melk drinkt, welke soort drinkt het dan meestal?

- ○ magere melk
- ○ halfvolle melk
- ○ volle melk
- ○ niet van toepassing (mijn kind drinkt nooit melk)

Indien uw kind yoghurt eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ magere yoghurt
- ○ halfvolle yoghurt
- ○ volle yoghurt
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit yoghurt)

Indien uw kind platte kaas eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ magere platte kaas
- ○ halfvolle platte kaas
- ○ volle platte kaas
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit platte kaas)

Indien uw kind smeerkaas / smeltkaas eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ magere smeerkaas / smeltkaas
- ○ halfvette smeerkaas / smeltkaas
- ○ vette smeerkaas / smeltkaas
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit smeerkaas / smeltkaas)

Indien uw kind chocolade eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ pure of fondant chocolade
- ○ melkchocolade
- ○ witte chocolade
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit chocolade)

Gelieve bij de volgende vragen het voedingsmiddel of de groep aan te duiden die uw kind het meest gebruikt:

Indien uw kind chocoladehagelslag of chocoladevlokken eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ pure of fondant chocoladehagelslag of -vlokken
- ○ melkchocoladehagelslag of -vlokken
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit chocoladehagelslag of -vlokken)

Indien uw kind chocoladepasta eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ pure of fondant chocoladepasta
- ○ chocoladepasta met noten
- ○ melkchocoladepasta
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit chocoladepasta)

Indien uw kind ook andere zoete toespijs, welke soort eet het dan meestal?

- ○ pindakaas
- ○ (Luikse) stroop
- ○ jam of confituur
- ○ honing
- ○ andere, specificeer, ...
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit dergelijke zoete toespijs)

Indien uw kind brood eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ volkoren brood
- ○ bruin brood
- ○ wit brood
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit brood)

Indien uw kind rijst eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ volkoren rijst
- ○ witte rijst
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit rijst)

Indien uw kind deegwaren (pasta) eet, welke soort eet het dan meestal?

- ○ volkoren deegwaren
- ○ witte deegwaren
- ○ niet van toepassing (mijn kind eet nooit pasta)

Gelieve bij de volgende vragen het voedingsmiddel of de groep aan te duiden die uw kind het meest gebruikt:

Waarmee besmeert uw kind meestal zijn/haar brood, beschuit, ...?

- ○ niets
- ○ boter (melkerij-, hoeve-,...)
- ○ halfvolle boter (bv. Balade, ...)
- ○ margarine, margarineproduct
- ○ minarine
- ○ andere, specificeer, ...

Gebruikt uw kind voedingsmiddelen die **verrijkt** zijn **met calcium** (bv. sojadranken verrijkt met calcium, ontbijtgranen verrijkt met calcium, ...)?

○ ja ○ nee

Indien ja, specificeer: .....
.....

3 Tussendoortjes

Met de volgende vragen wensen wij te weten hoe vaak uw kind volgende producten **als tussendoortje** gebruikt. Hierbij willen we benadrukken dat u hier enkel en alleen de voedingsmiddelen(groepen) dient aan te duiden die tussen de maaltijden door (als tussendoortje) gebruikt worden!

Daarnaast dient u ook aan te geven of deze producten **op school verkregen** of aangekocht worden (bv. "Schoolmelk") of **van thuis uit meegegeven** worden.

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten **als tussendoortje**?	Worden deze **op school** verkregen of **van thuis uit** meegegeven?
Zuivelproducten *(melk, yoghurt, platte kaas, ..., maar GEEN sojadranken)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Sojaproducten *(sojadranken, desserts op basis van soja, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Groenten	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Fruit	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Graanproducten *(cornflakes, muesli(repen), brood, rijstwafels, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide

Voedingsmid-delengroepen	**Hoe vaak** gebruikt uw kind de opgesomde producten **als tussendoortje**?	Worden deze **op school** verkregen of **van thuis uit** meegegeven?
Zoete / hartige snacks *(chocolade, koeken, chips, ...)*	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Fruitsap	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Groentedrank	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Water	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Frisdranken	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide
Andere, nl.....	○ nooit of minder dan 1 dag per maand ○ 1-3 dagen per maand ○ 1 dag per week ○ 2 - 4 dagen per week ○ 5 - 6 dagen per week ○ elke dag ○ 2 of meer keren per dag	○ op school verkregen ○ van thuis uit meegegeven ○ afwisselend of beide

4 Middagmaal op school

Blijft uw kind 's middags op school eten? ○ ja ○ nee ○ afwisselend

Indien ja of afwisselend, wat eet hij/zij dan meestal?
(indien zowel soep als brood, beide bolletjes zwart kleuren a.u.b.)

- ○ soep
- ○ een broodmaaltijd verkregen op school
- ○ een broodmaaltijd meegenomen van thuis
- ○ een volledige warme schoolmaaltijd

5 Het voedingsmiddelenaanbod op school

Bent u tevreden over het voedingsmiddelenaanbod op school? ○ ja ○ nee

Indien nee, waarom bent u niet tevreden? .....
.....

Invuldatum ☐☐ / ☐☐ / ☐☐☐☐

Wie heeft deze algemene voedselfrequentie-vragenlijst ingevuld?

- ○ vader / mannelijke partner
- ○ moeder / vrouwelijke partner
- ○ andere, specificeer, ...

Hartelijk dank voor uw bereidwillige medewerking!

Bijlage 4: Lijst met voedingsmiddelen

Voedinsmiddel:	
Water	water
Light dranken	light dranken
Vocht	vocht uit alle dranken, melk niet inbegrepen
Gesuikerde dranken	gesuikerde thee, gesuikerde dranken en fruitsap
Melk	melk en gesuikerde melkdranken
Melkproducten	melk en gesuikerde melkdranken, (gesuikerde) yoghurt en platte kaas
Fruit	vers fruit, blik fruit, gedroogd fruit en olijven
Groenten	groenten
Aardappelen	aardappelen en vervangproducten (rijst, pasta, frieten)
Snacks	chocolade, zoete en hartige snacks
Visproducten	vis en viswaren
Vleesproducten	vlees, gevogelte, vleeswaren en ei
Vleesproducten (met vegetarische producten)	vlees, gevogelte, vleeswaren, ei en vegetarische produkten
Kaas	kaas, smeerkaas en platte kaas
Brood	brood en fantasiebrood
Broodproducten	brood, fantasiebrood en ontbijtgranen
Calcium	calcium, berekend uit alle voedingsmiddelen

Bijlage 5: Normaalverdelingen continue variabelen

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	Asymp. Sig. (2-tailed)
Voedingsmiddel:	
water	0,001
light dranken	0,001
melk	0,001
vocht uit dranken (zonder melk)	0,001
gesuikerde dranken	0,001
melkproducten	0,001
fruit	0,001
snacks	0,001
brood	0,001
broodproducten	0,001
kaas met platte kaas	0,001
visproducten	0,001
vlees en vleeswaren	0,001
vleesproducten zonder vegetarische producten	0,001
vleesproducten en vegetarische producten	0,001
aardappelen en vervangproducten	0,001
groenten	0,001
Calcium	0,013

Bijlage 6: Cross Tabulaties

Opleidingsniveau ouders

Tabel 1: Opleidingsniveau moeder en totale vochtinname

Totaal vocht [ml/d]	**Opleidingsniveau moeder**				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 300	39	**5,5**	67	**7,8**	106	6,8
300-600	240	**34,0**	401	**46,6**	641	41,0
600-900	285	**40,4**	300	**34,9**	585	37,4
900-1200	104	**14,8**	76	**8,8**	180	11,5
> 1200	37	**5,2**	16	**1,9**	53	3,4
Totaal	705	100	860	100	1565	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 2: Opleidingsniveau vader en totale vochtinname

Totaal vocht [ml/d]	**Opleidingsniveau vader**				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 300	51	**6,4**	53	**7,5**	104	6,9
300-600	279	**35,2**	346	**49,0**	625	41,7
600-900	316	**39,9**	237	**33,6**	553	36,9
900-1200	109	**13,8**	62	**8,8**	171	11,4
> 1200	37	**4,7**	8	**1,1**	45	3,0
Totaal	792	100	706	100	1498	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 3: Opleidingsniveau moeder en inname water

Portie water [ml/d]	**Opleidingsniveau moeder**				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 150	351	**44,8**	247	**27,0**	598	35,2
150-300	155	**19,8**	224	**24,5**	379	22,3
300-450	171	**21,8**	303	**33,1**	474	27,9
> 450	107	**13,6**	141	**15,4**	248	14,6
Totaal	784	100	915	100	1699	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 4: Opleidingsniveau vader en inname water

Portie water [ml/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 150	368	**42,2**	199	**26,6**	567	35,0
150-300	190	**21,8**	176	**23,5**	366	22,6
300-450	192	**22,0**	264	**35,2**	456	28,1
> 450	123	**14,1**	110	**14,7**	233	14,4
Totaal	873	100	749	100	1622	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 5: Opleidingsniveau moeder en inname light dranken

Portie light dranken [ml/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	480	**62,1**	645	**70,6**	1125	66,7
< 50	109	**14,1**	150	**16,4**	259	15,4
50-100	54	**7,0**	42	**4,6**	96	5,7
> 100	130	**16,8**	77	**8,4**	207	12,3
Totaal	773	100	914	100	1687	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 6: Opleidingsniveau vader en inname light dranken

Portie light dranken [ml/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	534	**61,8**	549	**73,4**	1083	67,2
< 50	133	**15,4**	111	**14,8**	244	15,1
50-100	51	**5,9**	36	**4,8**	87	5,4
> 100	146	**16,9**	52	**7,0**	198	12,3
Totaal	864	100	748	100	1612	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 7: Opleidingsniveau moeder en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	12	**1,6**	27	**3,0**	39	2,4
< 150	194	**25,9**	361	**40,4**	555	33,8
150-300	186	**24,8**	218	**24,4**	404	24,6
300-450	170	**22,7**	175	**19,6**	345	21,0
> 450	188	**25,1**	113	**12,6**	301	18,3
Totaal	750	100	894	100	1644	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 8: Opleidingsniveau vader en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	16	**1,9**	23	**3,2**	39	2,5
< 150	244	**29,0**	289	**39,6**	533	33,9
150-300	200	**23,8**	188	**25,8**	388	24,7
300-450	180	**21,4**	149	**20,4**	329	20,9
> 450	201	**23,9**	81	**11,1**	282	18,0
Totaal	841	100	730	100	1571	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 9: Opleidingsniveau moeder en inname broodproducten

Brood producten [g/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 25	81	**10,8**	72	**8,1**	153	9,3
25-50	85	**11,3**	79	**8,9**	164	10,0
50-75	78	**10,4**	70	**7,9**	148	9,0
75-100	262	**34,9**	347	**39,0**	609	37,2
100-125	120	**16,0**	190	**21,4**	310	18,9
> 125	124	**16,5**	131	**14,7**	255	15,6
Totaal	750	100	889	100	1639	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,004

Tabel 10: Opleidingsniveau moeder en inname fruit

Fruit [g/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	21	**2,8**	9	**1,0**	30	1,8
< 50	131	**17,4**	119	**13,3**	250	15,1
50-100	205	**27,2**	203	**22,6**	408	24,7
100-150	93	**12,3**	166	**18,5**	259	15,7
> 150	305	**40,4**	401	**44,7**	706	42,7
Totaal	755	100	898	100	1653	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 11: Opleidingsniveau vader en inname fruit

Fruit [g/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	19	**2,2**	10	**1,4**	29	1,8
< 50	141	**16,7**	99	**13,5**	240	15,2
50-100	220	**26,0**	165	**22,5**	385	24,4
100-150	118	**14,0**	128	**17,5**	246	15,6
> 150	347	**41,1**	330	**45,1**	677	42,9
Totaal	845	100	732	100	1577	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,029

Tabel 12: Opleidingsniveau moeder en inname groenten

Groenten [g/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	125	**17,2**	69	**7,9**	194	12,1
< 50	155	**21,3**	228	**26,2**	383	24,0
50-100	233	**32,0**	253	**29,1**	486	30,4
100-150	159	**21,9**	262	**30,1**	421	26,4
> 150	55	**7,6**	58	**6,7**	113	7,1
Totaal	727	100	870	100	1597	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 13: Opleidingsniveau vader en inname groenten

Groenten [g/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	9	**1,1**	7	**1,0**	16	1,0
< 50	307	**37,4**	233	**33,0**	540	35,4
50-100	262	**31,9**	206	**29,2**	468	30,7
100-150	187	**22,8**	210	**29,8**	397	26,0
> 150	56	**6,8**	49	**7,0**	105	6,9
Totaal	821	100	705	100	1526	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,038

Tabel 14: Opleidingsniveau moeder en inname melk

Melk [ml/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	52	**6,9**	43	**4,8**	95	5,8
< 150	165	**21,9**	177	**19,9**	342	20,8
150-300	153	**20,3**	149	**16,8**	302	18,4
300-450	204	**27,1**	284	**32,0**	488	29,7
450-600	85	**11,3**	139	**15,7**	224	13,6
> 600	95	**12,6**	96	**10,8**	191	11,6
Totaal	754	100	888	100	1642	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,005

Tabel 15: Opleidingsniveau moeder en inname melkproducten

Melk producten [ml/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	17	**2,3**	14	**1,6**	31	1,9
< 150	122	**16,7**	123	**14,2**	245	15,4
150-300	158	**21,7**	161	**18,6**	319	20,0
300-450	189	**25,9**	248	**28,7**	437	27,4
450-600	105	**14,4**	167	**19,3**	272	17,1
> 600	138	**18,9**	151	**17,5**	289	18,1
Totaal	729	100	864	100	1593	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,040

Tabel 16: Opleidingsniveau moeder en inname vis

Vis [g/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	194	**26,1**	149	**16,8**	343	21,0
< 7,5	242	**32,6**	283	**31,9**	525	32,2
7,5-15	244	**32,9**	376	**42,3**	620	38,0
15-22,5	26	**3,5**	30	**3,4**	56	3,4
> 22,5	36	**4,9**	50	**5,6**	86	5,3
Totaal	742	100	888	100	1630	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 17: Opleidingsniveau vader en inname vis

Vis [g/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	210	**25,2**	117	**16,1**	327	20,9
< 7,5	279	**33,5**	230	**31,6**	509	32,6
7,5-15	286	**34,3**	308	**42,3**	594	38,0
15-22,5	27	**3,2**	25	**3,4**	52	3,3
> 22,5	32	**3,8**	48	**6,6**	80	5,1
Totaal	834	100	728	100	1562	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 18: Opleidingsniveau vader en inname vleesproducten

Vlees-producten [g/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 25	30	**3,8**	29	**4,2**	59	4,0
25-50	135	**17,0**	135	**19,6**	270	18,2
50-75	286	**36,0**	264	**38,3**	550	37,1
75-100	206	**25,9**	180	**26,1**	386	26,0
100-125	95	**11,9**	64	**9,3**	159	10,7
> 125	43	**5,4**	17	**2,5**	60	4,0
Totaal	795	100	689	100	1484	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,029

Tabel 19: Opleidingsniveau moeder en voorkeur smeervet

Smeervet	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	253	**33,7**	367	**42,4**	620	38,4
Dierlijk	111	**14,8**	81	**9,4**	192	11,9
Margarine	201	**26,8**	192	**22,2**	393	24,3
Minarine	185	**24,7**	226	**26,1**	411	25,4
Totaal	750	100	866	100	1616	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 20: Opleidingsniveau vader en voorkeur smeervet

Smeervet	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	295	**35,3**	297	**42,0**	592	38,4
Dierlijk	112	**13,4**	68	**9,6**	180	11,7
Margarine	216	**25,8**	163	**23,1**	379	24,6
Minarine	213	**25,5**	179	**25,3**	392	25,4
Totaal	836	100	707	100	1543	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,015

Tabel 21: Opleidingsniveau moeder en inname snacks

Snacks [g/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 25	187	**26,6**	278	**33,2**	465	30,2
25-50	196	**27,9**	202	**24,1**	398	25,8
50-75	216	**30,8**	300	**35,8**	516	33,5
> 75	103	**14,7**	58	**6,9**	161	10,5
Totaal	702	100	838	100	1540	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 22: Opleidingsniveau moeder en voorkeur melk

Voorkeur melk	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Mager	34	**5,0**	21	**2,6**	55	3,7
Halfvol	439	**65,1**	551	**67,8**	990	66,6
Vol	201	**29,8**	241	**29,6**	442	29,7
Totaal	674	100	813	100	1487	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,040

Tabel 23: Opleidingsniveau vader en voorkeur melk

Voorkeur melk	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Mager	40	**5,3**	13	**1,9**	53	3,7
Halfvol	485	**64,2**	470	**69,3**	955	66,6
Vol	230	**30,5**	195	**28,8**	425	29,7
Totaal	755	100	678	100	1433	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 24: Opleidingsniveau moeder en voorkeur brood

Voorkeur brood	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Volkoren	75	**9,4**	118	**12,8**	193	11,2
Bruin	345	**43,5**	524	**56,7**	869	50,6
Wit	374	**47,1**	282	**30,5**	656	38,2
Totaal	794	100	924	100	1718	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 25: Opleidingsniveau vader en voorkeur brood

Voorkeur brood	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Volkoren	80	**9,0**	109	**14,4**	189	11,5
Bruin	421	**47,6**	409	**54,1**	830	50,6
Wit	384	**43,4**	238	**31,5**	622	37,9
Totaal	885	100	756	100	1641	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 26: Opleidingsniveau moeder en ontbijtgewoonten

Ontbijt	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 2d/w	59	**7,5**	27	**2,9**	86	5,0
2-6 d/w	141	**17,8**	104	**11,3**	245	14,3
Elke dag	591	**74,7**	792	**85,8**	1383	80,7
Totaal	791	100	923	100	1714	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 27: Opleidingsniveau vader en ontbijtgewoonten

Ontbijt	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 2d/w	59	**6,7**	24	**3,2**	83	5,1
2-6d/w	88	**10,0**	48	**6,3**	136	8,3
Elke dag	736	**83,4**	684	**90,5**	1420	86,6
Totaal	883	100	756	100	1639	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 28: Opleidingsniveau vader en fysieke activiteit kind

Fysieke activiteit kind [u/w]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 1u	39	**15,8**	27	**9,5**	66	12,4
> 1u	208	**84,2**	258	**90,5**	466	87,6
Totaal	247	100	285	100	532	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,028

Tabel 29: Opleidingsniveau moeder en calciuminname

Calcium [mg/d]	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 500	116	**21,7**	96	**14,2**	212	17,5
500-750	161	**30,1**	211	**31,1**	372	30,7
750-850	54	**10,1**	102	**15,0**	156	12,9
850-1000	68	**12,7**	120	**17,7**	188	15,5
> 1000	135	**25,3**	149	**22,0**	284	23,4
Totaal	534	100	678	100	1212	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 30: Opleidingsniveau vader en calciuminname

Calcium [mg/d]	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 500	122	**20,0**	85	**15,3**	207	17,8
500-750	186	**30,4**	171	**30,9**	357	30,6
750-850	70	**11,5**	82	**14,8**	152	13,0
850-1000	83	**13,6**	98	**17,7**	181	15,5
> 1000	150	**24,5**	118	**21,3**	268	23,0
Totaal	611	100	554	100	1165	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,033

Tabel 31: Opleidingsniveau moeder en opleidingsniveau vader

Opleidings-niveau vader	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Lager	601	**81,1**	275	**31,0**	876	53,8
Hoger	140	**18,9**	613	**69,0**	753	46,2
Totaal	741	100	888	100	1629	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 32: Opleidingsniveau moeder en werkstatus

Werkstatus	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Tewerk-gesteld	484	**61,7**	767	**83,2**	1251	73,3
Niet tewerk gesteld	301	**38,3**	155	**16,8**	456	26,7
Totaal	785	100	922	100	1707	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 33: Opleidingsniveau vader en werkstatus

Werkstatus	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Tewerkgesteld	734	**84,0**	700	**93,1**	1434	88,2
Niet Tewerk-gesteld	140	**16,0**	52	**6,9**	192	11,8
Totaal	874	100	752	100	1626	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 34: Opleidingsniveau moeder en mening omtrent inkomen

Mening omtrent inkomen	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
(Meestal) voldoende	772	**97,8**	919	**99,5**	1691	98,7
(Meestal) onvoldoende	17	**2,2**	5	**0,5**	22	1,3
Totaal	789	100	924	100	1713	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,003

Tabel 35: Opleidingsniveau moeder en gezinssituatie

Gezins-situatie	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Traditioneel	721	**91,7**	886	**95,8**	1607	93,9
Ander	65	**8,3**	39	**4,2**	104	6,1
Totaal	786	100	925	100	1711	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 36: Opleidingsniveau moeder en borstvoeding

Borst-voeding	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Ja	378	**47,8**	687	**74,6**	1065	62,2
Nee	413	**52,2**	234	**25,4**	647	37,8
Totaal	791	100	921	100	1712	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 37: Opleidingsniveau vader en borstvoeding

Borst-voeding	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
Ja	463	**52,5**	558	**74,1**	1021	62,4
Nee	419	**47,5**	195	**25,9**	614	37,6
Totaal	882	100	753	100	1635	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 38: Opleidingsniveau moeder en borstvoedingsduur

Duur borst-voeding	Opleidingsniveau moeder				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 1 maand	76	**20,3**	96	**14,0**	172	16,2
1-4 maand	176	**47,1**	354	**51,5**	530	49,9
> 4 maand	122	**32,6**	238	**34,6**	360	33,9
Totaal	374	100	688	100	1062	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,026

Tabel 39: Opleidingsniveau vader en borstvoedingsduur

Duur borst-voeding	Opleidingsniveau vader				Totaal	
	Lager		Hoger			
	N	%	N	%	N	%
< 1 maand	93	**20,1**	72	**13,0**	165	16,2
1-4 maand	223	**48,2**	283	**51,0**	506	49,7
> 4 maand	147	**31,7**	200	**36,0**	347	34,1
Totaal	463	100	555	100	1018	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,008

Werkstatus ouders

Tabel 40: Werkstatus moeder en totale vochtinname

Totaal vocht [ml/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 300	79	**6,9**	28	**6,8**	107	6,9
300-600	492	**42,7**	144	**35,2**	636	40,7
600-900	420	**36,5**	160	**39,1**	580	37,2
900-1200	127	**11,0**	54	**13,2**	181	11,6
> 1200	34	**3,0**	23	**5,6**	57	3,7
Totaal	1152	100	409	100	1561	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,018

Tabel 41: Werkstatus moeder en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	25	**2,1**	11	**2,5**	36	2,2
< 150	415	**34,4**	135	**30,9**	550	33,5
150-300	312	**25,9**	91	**20,8**	403	24,5
300-450	257	**21,3**	92	**21,1**	349	21,3
> 450	196	**16,3**	108	**24,7**	304	18,5
Totaal	1205	100	437	100	1642	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 42: Werkstatus moeder en inname aardappelen

Aardappelen [g/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	16	**1,4**	12	**2,9**	28	1,8
< 50	344	**29,3**	99	**23,8**	443	27,9
50-100	284	**24,2**	97	**23,3**	381	24,0
100-150	298	**25,4**	106	**25,5**	404	25,4
150-200	157	**13,4**	65	**15,6**	222	14,0
> 200	74	**6,3**	37	**8,9**	111	7,0
Totaal	1173	100	416	100	1589	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,027

Tabel 43: Werkstatus moeder en inname broodproducten

Brood-producten [ml/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 25	119	**9,9**	34	**7,8**	153	9,4
25-50	116	**9,7**	47	**10,7**	163	10,0
50-75	111	**9,3**	36	**8,2**	147	9,0
75-100	456	**38,1**	151	**34,5**	607	37,1
100-125	225	**18,8**	88	**20,1**	313	19,1
> 125	170	**14,2**	82	**18,7**	252	15,4
Totaal	1197	100	438	100	1635	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,054

Tabel 44: Werkstatus moeder en inname fruit

Fruit [g/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	22	**1,8**	8	**1,8**	30	1,8
< 50	191	**15,8**	59	**13,5**	250	15,2
50-100	301	**24,9**	105	**24,0**	406	24,6
100-150	203	**16,8**	59	**13,5**	262	15,9
> 150	494	**40,8**	207	**47,3**	701	42,5
Totaal	1211	100	438	100	1649	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,059

Tabel 45: Werkstatus moeder en inname melkproducten

Melk-producten [ml/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	26	**2,2**	6	**1,4**	32	2,0
< 150	189	**16,1**	54	**12,9**	243	15,3
150-300	233	**19,9**	88	**21,0**	321	20,2
300-450	322	**27,5**	116	**27,6**	438	27,5
450-600	215	**18,3**	57	**13,6**	272	17,1
> 600	188	**16,0**	99	**23,6**	287	18,0
Totaal	1173	100	420	100	1593	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,004

Tabel 46: Werkstatus moeder en inname kaas

Kaas [g/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	88	**7,4**	33	**7,7**	121	7,5
< 15	307	**26,0**	97	**22,6**	404	25,1
15-30	260	**22,0**	65	**15,1**	325	20,2
30-45	107	**9,1**	42	**9,8**	149	9,2
> 45	420	**35,5**	193	**44,9**	613	38,0
Totaal	1182	100	430	100	1612	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,004

Tabel 47: Werkstatus moeder en inname vleesproducten

Vlees-producten [g/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 25	48	**4,2**	16	**3,9**	64	4,1
25-50	202	**17,8**	73	**17,7**	275	17,8
50-75	441	**39,0**	128	**31,0**	569	36,8
75-100	286	**25,3**	118	**28,6**	404	26,1
100-125	119	**10,5**	45	**10,9**	164	10,6
> 125	36	**3,2**	33	**8,0**	69	4,5
Totaal	1132	100	413	100	1545	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 48: Werkstatus moeder en inname vlees- en vegetarische producten

Vlees-en vegetarische producten [g/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 25	30	**2,7**	13	**3,2**	43	2,8
25-50	197	**17,5**	70	**17,0**	267	17,4
50-75	453	**40,3**	128	**31,1**	581	37,9
75-100	283	**25,2**	120	**29,2**	403	26,3
100-125	124	**11,0**	47	**11,4**	171	11,1
> 125	36	**3,2**	33	**8,0**	69	4,5
Totaal	1123	100	411	100	1534	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 49: Werkstatus vader en voorkeur smeervet

Smeervet	Werkstatus vader				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	525	**38,5**	66	**35,9**	591	38,2
Dierlijk	142	**10,4**	36	**19,6**	178	11,5
Margarine	341	**25,0**	42	**22,8**	383	24,8
Minarine	355	**26,0**	40	**21,7**	395	25,5
Totaal	1363	100	184	100	1547	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,004

Tabel 50: Werkstatus moeder en voorkeur melk

Voorkeur melk	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Mager	33	**3,1**	23	**5,6**	56	3,8
Halfvol	729	**67,7**	257	**62,7**	986	66,3
Vol	315	**29,2**	130	**31,7**	445	29,9
Totaal	1077	100	410	100	1487	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,033

Tabel 51: Werkstatus moeder en ontbijtgewoonten

Ontbijt	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet Tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 2d/w	53	**4,2**	33	**7,2**	86	5,0
2-4d/w	177	**14,1**	68	**14,9**	245	14,3
Elke dag	1027	**81,7**	356	**77,9**	1383	80,7
Totaal	1257	100	457	100	1714	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,039

Tabel 52: Werkstatus vader en ontbijtgewoonten

Ontbijt	Werkstatus vader				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 2d/w	70	**4,8**	15	**7,6**	85	5,2
2-6d/w	114	**7,9**	23	**11,6**	137	8,3
Elke dag	1261	**87,3**	160	**80,8**	1421	86,5
Totaal	1445	100	198	100	1643	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,044

Tabel 53: Werkstatus moeder en calciuminname

Calcium [mg/d]	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 500	170	**18,6**	40	**13,5**	210	17,4
500-750	286	**31,4**	86	**29,0**	372	30,8
750-850	121	**13,3**	36	**12,1**	157	13,0
850-1000	146	**16,0**	43	**14,5**	189	15,6
> 1000	189	**20,7**	92	**31,0**	281	23,2
Totaal	912	100	297	100	1209	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 54: Calciuminname en werkstatus moeder

Werkstatus moeder	Calcium [mg/d]						Totaal	
	< 750		750-850		> 850			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Tewerkgesteld	457	**78,4**	121	**77,1**	334	**71,2**	912	75,4
Niet Tewerkgesteld	126	**21,6**	36	**22,9**	135	**28,8**	297	24,6
Totaal	583	100	157	100	469	100	1209	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,049

Tabel 55: Werkstatus vader en opleidingsniveau

Opleidings-niveau	Werkstatus vader				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Lager	734	**51,2**	140	**72,9**	874	53,8
Hoger	700	**48,8**	52	**27,1**	752	46,2
Totaal	1434	100	192	100	1626	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 56: Werkstatus moeder en werkstatus vader

Werkstatus vader	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Tewerk-gesteld	1104	**92,5**	328	**75,4**	1432	87,9
Niet tewerk-gesteld	90	**7,5**	107	**24,6**	197	12,1
Totaal	1194	100	435	100	1629	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 57: Werkstatus moeder en mening omtrent inkomen

Mening omtrent inkomen	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
(Meestal) voldoende	1251	**99,3**	439	**96,9**	1690	98,7
(Meestal) onvoldoende	9	**0,7**	14	**3,1**	23	1,3
Totaal	1260	100	453	100	1713	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 58: Werkstatus moeder en geboorteland

Geboorte-land	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
België	1215	**96,8**	414	**89,8**	1629	94,9
Ander	40	**3,2**	47	**10,2**	87	5,1
Totaal	1255	100	461	100	1716	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 59: Werkstatus vader en geboorteland

Geboorte-land	Werkstatus vader				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
België	1359	**94,6**	169	**87,6**	1528	93,7
Ander	78	**5,4**	24	**12,4**	102	6,3
Totaal	1437	100	193	100	1630	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 60: Werkstatus moeder en gezinssituatie

Gezins-situatie	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Traditioneel	1189	**94,7**	418	**92,1**	1607	94,0
Ander	67	**5,3**	36	**7,9**	103	6,0
Totaal	1256	100	454	100	1710	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,046

:

Tabel 61: Werkstatus moeder en borstvoeding

Borst-voeding	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Ja	814	**64,9**	251	**54,8**	1065	62,2
Nee	440	**35,1**	207	**45,2**	647	37,8
Totaal	1254	100	458	100	1712	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 62: Werkstatus vader en borstvoeding

Borst-voeding	Werkstatus vader				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
Ja	926	**64,2**	96	**48,7**	1022	62,3
Nee	517	**35,8**	101	**51,3**	618	37,7
Totaal	1443	100	197	100	1640	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 63: Werkstatus moeder en borstvoedingsduur

Duur borst-voeding	Werkstatus moeder				Totaal	
	Tewerkgesteld		Niet tewerkgesteld			
	N	%	N	%	N	%
< 1 maand	131	**16,2**	42	**16,7**	173	16,3
1-4 maand	421	**51,9**	109	**43,3**	530	49,9
> 4 maand	259	**31,9**	101	**40,1**	360	33,9
Totaal	811	100	252	100	1063	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,035

Mening omtrent gezinsinkomen

Tabel 64: Inkomen moeder en totale vochtinname

Totaal vocht [ml/d]	Inkomen moeder				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
< 900	1323	**85,0**	14	**73,7**	1337	84,9
> 900	233	**15,0**	5	**26,3**	238	15,1
Totaal	1556	100	19	100	1575	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,074

Tabel 65: Inkomen vader en totale vochtinname

Totaal vocht [ml/d]	Inkomen vader				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
< 900	1267	**85,4**	9	**69,2**	1276	85,2
> 900	217	**14,6**	4	**30,8**	221	14,8
Totaal	1484	100	13	100	1497	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,102

Tabel 66: Inkomen vader en inname water

Portie water [ml/d]	Inkomen vader				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
< 150	556	**34,7**	10	**58,8**	566	35,0
>150	1046	**65,3**	7	**41,2**	1053	65,0
Totaal	1602	100	17	100	1619	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,038

Tabel 67: Inkomen moeder en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml]	Inkomen moeder				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
< 450	1337	**81,9**	11	**55,0**	1348	81,5
> 450	296	**18,1**	9	**45,0**	305	18,5
Totaal	1633	100	20	100	1653	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 68: Inkomen vader en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml]	Inkomen vader				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
< 450	1274	**81,9**	6	**46,2**	1280	81,6
> 450	281	**18,1**	7	**53,8**	288	18,4
Totaal	1555	100	13	100	1568	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 69: Inkomen moeder en inname vis

Vis [g/d]	Inkomen moeder				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
nooit	336	**20,8**	7	**33,3**	343	21,0
< 7,5	519	**32,2**	8	**38,1**	527	32,2
> 7,5	759	**47,0**	6	**28,6**	765	46,8
Totaal	1614	100	21	100	1635	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,094

Tabel 70: Inkomen vader en inname vis

Vis [g/d]	Inkomen vader				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
nooit	315	**20,5**	6	**35,3**	321	20,6
< 7,5	501	**32,6**	7	**41,2**	508	32,6
> 7,5	723	**47,0**	4	**23,5**	727	46,7
Totaal	1539	100	17	100	1556	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,125

Tabel 71: Inkomen vader en inname snacks

Snacks [g/d]	Inkomen vader				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
< 50	880	**57,2**	5	**33,3**	885	56,9
>50	659	**42,8**	10	**66,7**	669	43,1
Totaal	1539	100	15	100	1554	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,063

Tabel 72: Inkomen moeder en opleidingsniveau moeder

Opleidings-niveau	Inkomen moeder				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
Lager	772	**45,7**	17	**77,3**	789	46,1
Hoger	919	**54,3**	5	**22,7**	924	53,9
Totaal	1691	100	22	100	1713	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,003

Tabel 73: Inkomen moeder en werkstatus moeder

Werkstatus	**Inkomen moeder**				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
Tewerkgesteld	1251	**74,0**	9	**39,1**	1260	73,6
Niet tewerkgesteld	439	**26,0**	14	**60,9**	453	26,4
Totaal	1690	100	23	100	1713	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 74: Inkomen moeder en inkomen vader

Inkomen vader	**Inkomen moeder**				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
(Meestal) voldoende	1602	**99,8**	3	**17,6**	1605	98,9
(Meestal) onvoldoende	4	**0,2**	14	**82,4**	18	1,1
Totaal	1606	100	17	100	1623	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 75: Inkomen vader en inkomen moeder

Inkomen moeder	**Inkomen vader**				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
(Meestal) voldoende	1602	**99,8**	4	**22,2**	1606	99,0
(Meestal) onvoldoende	3	**0,2**	14	**77,8**	17	1,0
Totaal	1605	100	18	100	1623	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 76: Inkomen moeder en gezinssituatie

Gezins-situatie	**Inkomen moeder**				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
Traditioneel	1595	**94,1**	17	**73,9**	1612	93,8
Ander	100	**5,9**	6	**26,1**	106	6,2
Totaal	1695	100	23	100	1718	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 77: Inkomen moeder en borstvoedingsduur

Duur Borstvoeding	Inkomen moeder				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
< 4 maand	697	**66,5**	5	**35,7**	702	66,1
> 4 maand	351	**33,5**	9	**64,3**	360	33,9
Totaal	1048	100	14	100	1062	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,016

Tabel 78: Inkomen moeder en BMI kind

BMI [Tim Cole]	Inkomen moeder				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
normaal	1247	**90,4**	10	**66,7**	1257	90,2
overgewicht	132	**9,6**	5	**33,3**	137	9,8
Totaal	1379	100	15	100	1394	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 79: Inkomen vader en BMI kind

BMI [Tim Cole]	Inkomen vader				Totaal	
	(Meestal) voldoende		(Meestal) onvoldoende			
	N	%	N	%	N	%
normaal	1197	**90,6**	8	**61,5**	1205	90,3
overgewicht	124	**9,4**	5	**38,5**	129	9,7
Totaal	1321	100	13	100	1334	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,003

Geboorteland ouders

Tabel 80: Geboorteland moeder en inname light dranken

Portie light dranken [ml/d]	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	1060	**66,0**	67	**77,0**	1127	66,6
< 50	254	**15,8**	8	**9,2**	262	15,5
50-100	92	**5,7**	4	**4,6**	96	5,7
> 100	200	**12,5**	8	**9,2**	208	12,3
Totaal	1606	100	87	100	1693	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,079

Tabel 81: Geboorteland moeder en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml/d]	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	36	**2,3**	3	**3,8**	39	2,4
< 150	541	**34,3**	13	**16,3**	554	33,5
150-300	388	**24,6**	20	**25,0**	408	24,6
300-450	325	**20,6**	26	**32,5**	351	21,2
> 450	286	**18,1**	18	**22,5**	304	18,4
Totaal	1576	100	80	100	1656	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,099

Tabel 82: Geboorteland vader en inname aardappelen

Aardappelen [g/d]	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	22	**1,5**	5	**5,6**	27	1,8
< 50	422	**29,6**	13	**14,6**	435	28,7
50-100	340	**23,8**	20	**22,5**	360	23,7
100-150	366	**25,6**	22	**24,7**	388	25,6
150-200	187	**13,1**	22	**24,7**	209	13,8
> 200	90	**6,3**	7	**7,9**	97	6,4
Totaal	1427	100	89	100	1516	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 83: Geboorteland moeder en inname fruit

Fruit [g/d]	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	30	**1,9**	0	**0,0**	30	1,8
< 50	239	**15,1**	12	**15,6**	251	15,1
50-100	396	**25,0**	12	**15,6**	408	24,6
100-150	252	**15,9**	10	**13,0**	262	15,8
> 150	667	**42,1**	43	**55,8**	710	42,7
Totaal	1584	100	77	100	1661	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,095

Tabel 84: Geboorteland moeder en inname groenten

Groenten [g/d]	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	179	**11,7**	16	**21,1**	195	12,1
< 50	364	**23,8**	22	**28,9**	386	24,0
50-100	476	**31,1**	16	**21,1**	492	30,6
100-150	410	**26,8**	11	**14,5**	421	26,2
> 150	102	**6,7**	11	**14,5**	113	7,0
Totaal	1531	100	76	100	1607	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 85: Geboorteland vader en inname melk

Melk [ml/d]	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	86	**5,8**	5	**5,2**	91	5,8
< 150	306	**20,8**	26	**27,1**	332	21,2
150-300	254	**17,3**	26	**27,1**	280	17,9
300-450	455	**30,9**	22	**22,9**	477	30,4
450-600	208	**14,1**	8	**8,3**	216	13,8
> 600	163	**11,1**	9	**9,4**	172	11,0
Totaal	1472	100	96	100	1568	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,052

Tabel 86: Geboorteland moeder en inname kaas

Kaas [g/d]	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	107	**6,9**	0	**0,0**	107	6,5
< 15	396	**25,6**	8	**8,6**	404	24,6
15-30	308	**19,9**	19	**20,4**	327	19,9
30-45	141	**9,1**	14	**15,1**	155	9,4
> 45	597	**38,5**	52	**55,9**	649	39,5
Totaal	1549	100	93	100	1642	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,011

Tabel 87: Geboorteland moeder en voorkeur smeervet

Smeervet	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	594	**38,3**	30	**39,0**	624	38,4
Dierlijk	177	**11,4**	17	**22,1**	194	11,9
Margarine	376	**24,3**	22	**28,6**	398	24,5
Minarine	403	**26,0**	8	**10,4**	411	25,3
Totaal	1550	100	77	100	1627	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 88: Geboorteland vader en voorkeur smeervet

Smeervet	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	563	**38,7**	26	**28,9**	589	38,2
Dierlijk	162	**11,1**	19	**21,1**	181	11,7
Margarine	354	**24,4**	31	**34,4**	385	25,0
Minarine	374	**25,7**	14	**15,6**	388	25,1
Totaal	1453	100	90	100	1543	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 89: Geboorteland moeder en voorkeur melk

Voorkeur melk	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Mager	54	**3,8**	3	**3,8**	57	3,8
Halfvol	954	**67,1**	44	**56,4**	998	66,5
Vol	414	**29,1**	31	**39,7**	445	29,7
Totaal	1422	100	78	100	1500	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,045

Tabel 90: Geboorteland moeder en voorkeur brood

Voorkeur brood	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Volkoren	178	**10,8**	15	**17,0**	193	11,2
Bruin	835	**50,9**	43	**48,9**	878	50,8
Wit	629	**38,3**	30	**34,1**	659	38,1
Totaal	1642	100	88	100	1730	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,088

Tabel 91: Geboorteland vader en voorkeur brood

Voorkeur brood	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Volkoren	170	**11,0**	18	**17,6**	188	11,4
Bruin	795	**51,6**	39	**38,2**	834	50,8
Wit	576	**37,4**	45	**44,1**	621	37,8
Totaal	1541	100	102	100	1643	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,017

Tabel 92:Geboorteland moeder en werkstatus moeder

Werkstatus	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Tewerkgesteld	1215	**74,6**	40	**46,0**	1255	73,1
Niet tewerkgesteld	414	**25,4**	47	**54,0**	461	26,9
Totaal	1629	100	87	100	1716	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 93: Geboorteland vader en geboorteland moeder

Geboorteland moeder	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
België	1493	**97,6**	54	**52,9**	1547	94,8
Ander	36	**2,4**	48	**47,1**	84	5,2
Totaal	1529	100	102	100	1631	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 94: Geboorteland moeder en borstvoedingsduur

Duur borst-voeding	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
< 1 maand	161	**16,2**	11	**15,3**	172	16,2
1–4 maand	505	**50,9**	28	**38,9**	533	50,0
> 4 maand	327	**32,9**	33	**45,8**	360	33,8
Totaal	993	100	72	100	1065	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,022

Tabel 95: Geboorteland moeder en borstvoeding

Borst-voeding	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Ja	997	**60,9**	71	**82,6**	1068	61,9
Nee	641	**39,1**	15	**17,4**	656	38,1
Totaal	1638	100	86	100	1724	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 96: Geboorteland vader en borstvoeding

Borst-voeding	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Ja	944	**61,5**	74	**74,0**	1018	62,2
Nee	592	**38,5**	26	**26,0**	618	37,8
Totaal	1536	100	100	100	1636	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,012

Tabel 97: Geboorteland vader en werkstatus vader

Werkstatus	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Tewerkgesteld	1359	**88,9**	78	**76,5**	1437	88,2
Niet tewerkgesteld	169	**11,1**	24	**23,5**	193	11,8
Totaal	1528	100	102	100	1630	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 98: Geboorteland moeder en geboorteland vader

Geboorteland vader	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
België	1493	**96,5**	36	**42,9**	1529	93,7
Ander	54	**3,5**	48	**57,1**	102	6,3
Totaal	1547	100	84	100	1631	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 99: Geboorteland moeder en borstvoeding

Borst-voeding	Geboorteland moeder				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Ja	997	**60,9**	71	**82,6**	1068	61,9
Nee	641	**39,1**	15	**17,4**	656	38,1
Totaal	1638	100	86	100	1724	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 100: Geboorteland vader en borstvoeding

Borst-voeding	Geboorteland vader				Totaal	
	België		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Ja	944	**61,5**	74	**74,0**	1018	62,2
Nee	592	**38,5**	26	**26,0**	618	37,8
Totaal	1536	100	100	100	1636	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,012

Gezinssituatie

Tabel 101: Gezinssituatie en totale vochtinname

Totale vochtinname [ml/d]	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
< 300	104	**7,0**	5	**5,0**	109	6,9
300-600	619	**41,7**	33	**32,7**	652	41,1
600-900	544	**36,7**	41	**40,6**	585	36,9
900-1200	173	**11,7**	10	**9,9**	183	11,5
> 1200	44	**3,0**	12	**11,9**	56	3,5
Totaal	1484	100	101	100	1585	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 102: Gezinssituatie en inname light dranken

Portie light dranken [ml/d]	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	1071	**67,0**	59	**51,3**	1130	66,0
< 50	244	**15,3**	21	**18,3**	265	15,5
50-100	86	**5,4**	9	**7,8**	95	5,5
> 100	197	**12,3**	26	**22,6**	223	13,0
Totaal	1598	100	115	100	1713	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 103: Gezinssituatie en voorkeur melk

Voorkeur melk	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Mager	53	**3,7**	4	**4,3**	57	3,8
Halfvol	937	**66,1**	71	**75,5**	1008	66,7
Vol	428	**30,2**	19	**20,2**	447	29,6
Totaal	1418	100	94	100	1512	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,040

Tabel 104: Gezinssituatie en voorkeur brood

Voorkeur brood	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Volkoren	187	**11,5**	9	**7,6**	196	11,2
Bruin	825	**50,7**	63	**53,4**	888	50,9
Wit	615	**37,8**	46	**39,0**	661	37,9
Totaal	1627	100	118	100	1745	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,036

Tabel 105: Gezinssituatie en onderwijsniveau moeder

Onderwijs-niveau moeder	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Lager	721	**44,9**	65	**62,5**	786	45,9
Hoger	886	**55,1**	39	**37,5**	925	54,1
Totaal	1607	100	104	100	1711	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 106: Gezinssituatie en werkstatus moeder

Werkstatus moeder	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Tewerk-gesteld	1189	**74,0**	67	**65,0**	1256	73,5
Niet tewerk-gesteld	418	**26,0**	36	**35,0**	454	26,5
Totaal	1607	100	103	100	1710	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,046

Tabel 107: Gezinssituatie en onderwijsniveau moeder

Onderwijs-niveau moeder	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Lager	721	**44,9**	65	**62,5**	786	45,9
Hoger	886	**55,1**	39	**37,5**	925	54,1
Totaal	1607	100	104	100	1711	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

:

Tabel 108: Gezinssituatie en mening inkomen moeder

Mening inkomen moeder	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
(Meestal) voldoende	1595	**98,9**	100	**94,3**	1695	98,7
(Meestal) onvoldoende	17	**1,1**	6	**5,7**	23	1,3
Totaal	1612	100	106	100	1718	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 109: Gezinssituatie en borstvoeding

Borst-voeding	Gezinssituatie				Totaal	
	Traditioneel		Ander			
	N	%	N	%	N	%
Ja	1014	**62,6**	62	**52,1**	1076	61,8
Nee	607	**37,4**	57	**47,9**	664	38,2
Totaal	1621	100	119	100	1740	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,023

Borstvoeding

Tabel 110: Borstvoeding en totale vochtinname

Totale vochtinname [ml/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
< 300	77	**7,7**	32	**5,4**	109	6,9
300-600	430	**43,1**	220	**37,4**	650	41,0
600-900	354	**35,5**	233	**39,6**	587	37,0
900-1200	109	**10,9**	74	**12,6**	183	11,5
> 1200	27	**2,7**	29	**4,9**	56	3,5
Totaal	997	100	588	100	1585	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,009

Tabel 111: Borstvoeding en inname water

Portie water [ml/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
< 150	336	**31,5**	276	**42,0**	612	35,5
150-300	253	**23,7**	131	**19,9**	384	22,3
300-450	319	**29,9**	162	**24,7**	481	27,9
> 450	160	**15,0**	88	**13,4**	248	14,4
Totaal	1068	100	657	100	1725	100

Chi –kwadraat test pearson sign : 0,001

Tabel 112: Borstvoeding en inname light dranken

Portie light dranken [ml/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	735	**69,5**	393	**60,0**	1128	65,8
< 50	161	**15,2**	105	**16,0**	266	15,5
50-100	50	**4,7**	45	**6,9**	95	5,5
> 100	112	**10,6**	112	**17,1**	224	13,1
Totaal	1058	100	655	100	1713	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 113: Borstvoeding en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	31	**3,0**	10	**1,6**	41	2,5
< 150	358	**34,3**	197	**31,6**	555	33,3
150-300	273	**26,2**	142	**22,8**	415	24,9
300-450	219	**21,0**	131	**21,0**	350	21,0
> 450	162	**15,5**	144	**23,1**	306	18,4
Totaal	1043	100	624	100	1667	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 114: Borstvoeding en inname broodproducten

Brood-producten [g/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
< 25	162	**15,4**	115	**18,1**	277	16,4
25-50	132	**12,6**	94	**14,8**	226	13,4
50-75	38	**3,6**	32	**5,0**	70	4,1
75-100	627	**59,7**	335	**52,7**	962	57,0
> 100	92	**8,8**	60	**9,4**	152	9,0
Totaal	1051	100	636	100	1687	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,070

Tabel 115: Borstvoeding en inname fruit

Fruit [g/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	18	**1,7**	12	**1,9**	30	1,8
< 50	148	**14,3**	110	**17,3**	258	15,4
50-100	227	**21,9**	184	**28,9**	411	24,6
100-150	175	**16,9**	88	**13,8**	263	15,7
> 150	470	**45,3**	242	**38,1**	712	42,5
Totaal	1038	100	636	100	1674	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 116: Borstvoeding en inname groenten

Groenten [g/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
nooit	10	**1,0**	11	**1,8**	21	1,3
< 50	326	**32,5**	239	**38,7**	565	34,9
50-100	320	**31,9**	181	**29,3**	501	30,9
100-150	268	**26,7**	151	**24,5**	419	25,9
> 150	79	**7,9**	35	**5,7**	114	7,0
Totaal	1003	100	617	100	1620	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,036

Tabel 117: Borstvoeding en inname melk

Melk [ml/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	44	**4,2**	56	**8,9**	100	6,0
< 150	197	**19,0**	151	**24,0**	348	20,9
150-300	193	**18,6**	115	**18,3**	308	18,5
300-450	330	**31,8**	163	**25,9**	493	29,6
450-600	145	**14,0**	79	**12,5**	224	13,4
> 600	128	**12,3**	66	**10,5**	194	11,6
Totaal	1037	100	630	100	1667	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 118: Borstvoeding en inname melkproducten

Melk-producten [ml/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	18	**1,8**	17	**2,8**	35	2,2
< 150	127	**12,6**	120	**19,8**	247	15,3
150-300	191	**18,9**	137	**22,6**	328	20,3
300-450	296	**29,4**	142	**23,4**	438	27,1
450-600	181	**18,0**	92	**15,2**	273	16,9
> 600	195	**19,3**	99	**16,3**	294	18,2
Totaal	1008	100	607	100	1615	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 119: Borstvoeding en inname snacks

Snacks [g/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
< 25	311	**32,0**	163	**27,6**	474	30,3
25-50	253	**26,1**	152	**25,7**	405	25,9
50-75	327	**33,7**	193	**32,7**	520	33,3
> 75	80	**8,2**	83	**14,0**	163	10,4
Totaal	971	100	591	100	1562	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 120: Borstvoeding en inname vis

Vis [g/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
Nooit	178	**17,4**	169	**26,8**	347	21,0
< 7,5	336	**32,8**	203	**32,2**	539	32,6
7,5-15	416	**40,7**	211	**33,4**	627	37,9
15-22,5	32	**3,1**	25	**4,0**	57	3,4
> 22,5	61	**6,0**	23	**3,6**	84	5,1
Totaal	1023	100	631	100	1654	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 121: Borstvoeding en voorkeur brood

Voorkeur brood	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
Volkoren	140	**13,0**	57	**8,5**	197	11,3
Bruin	602	**55,7**	287	**43,0**	889	50,9
Wit	338	**31,3**	323	**48,4**	661	37,8
Totaal	1080	100	667	100	1747	100

Chi –kwadraat test pearson sign:0,001

Tabel 122: Borstvoeding en ontbijtgewoonten

Ontbijt	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
< 2d/w	36	**3,3**	50	**7,5**	86	4,9
2-6d/w	86	**8,0**	63	**9,4**	149	8,5
Elke dag	954	**88,7**	554	**83,1**	1508	86,5
Totaal	1076	100	667	100	1743	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Tabel 123: Leeftijd moeder en borstvoeding

Borst-voeding	Leeftijd moeder						Totaal	
	< 21 jaar		21-35 jaar		> 35 jaar			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja	10	**31,7**	437	**66,3**	28	**51,9**	475	66,2
Nee	11	**34,9**	205	**31,1**	26	**48,1**	242	33,8
Totaal	21	67	642	97	54	100	717	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,079

Tabel 124: Borstvoeding en calciuminname

Calcium [mg/d]	Borstvoeding				Totaal	
	Ja		Nee			
	N	%	N	%	N	%
< 500	113	**14,6**	104	**23,1**	217	17,7
500-750	233	**30,1**	141	**31,3**	374	30,5
750-850	112	**14,5**	45	**10,0**	157	12,8
850-1000	122	**15,7**	69	**15,3**	191	15,6
> 1000	195	**25,2**	92	**20,4**	287	23,4
Totaal	775	100	451	100	1226	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,001

Borstvoedingsduur

Tabel 125: Borstvoedingsduur en inname water

Portie water [ml/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 150	72	**41,6**	162	**30,3**	103	**28,9**	337	31,7
150-300	38	**22,0**	117	**21,9**	96	**27,0**	251	23,6
300-450	41	**23,7**	170	**31,8**	106	**29,8**	317	29,8
> 450	22	**12,7**	86	**16,1**	51	**14,3**	159	14,9
Totaal	173	100	535	100	356	100	1064	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,041

Tabel 126: Borstvoedingsduur en inname gesuikerde dranken

Gesuikerde dranken [ml/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nooit	4	**2,4**	14	**2,7**	13	**3,7**	31	3,0
< 150	51	**30,4**	176	**33,7**	127	**36,4**	354	34,0
150-300	39	**23,2**	138	**26,4**	95	**27,2**	272	26,2
300-450	45	**26,8**	115	**22,0**	61	**17,5**	221	21,3
> 450	29	**17,3**	80	**15,3**	53	**15,2**	162	15,6
Totaal	168	100	523	100	349	100	1040	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,805

Tabel 127: Borstvoedingsduur en inname melk

Melk [ml/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nooit	8	**4,8**	20	**3,9**	16	**4,6**	44	4,3
< 150	44	**26,3**	95	**18,4**	55	**15,8**	194	18,8
150-300	31	**18,6**	111	**21,5**	53	**15,2**	195	18,9
300-450	49	**29,3**	155	**30,0**	125	**35,8**	329	31,8
450-600	18	**10,8**	74	**14,3**	52	**14,9**	144	13,9
> 600	17	**10,2**	62	**12,0**	48	**13,8**	127	12,3
Totaal	167	100	517	100	349	100	1033	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,066

Tabel 128: Borstvoedingsduur en inname melkproducten

Melk-producten [ml/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nooit	5	**3,1**	10	**2,0**	3	**0,9**	18	1,8
< 150	26	**16,0**	65	**13,0**	35	**10,2**	126	12,5
150-300	38	**23,3**	93	**18,6**	59	**17,3**	190	18,9
300-450	45	**27,6**	137	**27,5**	113	**33,0**	295	29,4
450-600	26	**16,0**	94	**18,8**	62	**18,1**	182	18,1
> 600	23	**14,1**	100	**20,0**	70	**20,5**	193	19,2
Totaal	163	100	499	100	342	100	1004	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,113

Tabel 129: Borstvoedingsduur en inname fruit

Fruit [g/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nooit	5	**3,0**	6	**1,2**	7	**2,0**	18	1,7
< 50	27	**16,3**	81	**15,6**	37	**10,5**	145	14,0
50-100	41	**24,7**	119	**23,0**	70	**19,9**	230	22,2
100-150	26	**15,7**	91	**17,6**	58	**16,5**	175	16,9
> 150	67	**40,4**	221	**42,7**	180	**51,1**	468	45,2
Totaal	166	100	518	100	352	100	1036	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,035

Tabel 130: Borstvoedingsduur en inname broodproducten

Brood-producten [g/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 25	22	**13,3**	42	**8,1**	15	**4,3**	79	7,7
25-50	18	**10,9**	48	**9,3**	34	**9,7**	100	9,7
50-75	9	**5,5**	45	**8,7**	40	**11,5**	94	9,1
75-100	56	**33,9**	194	**37,6**	118	**33,8**	368	35,7
100-125	32	**19,4**	111	**21,5**	80	**22,9**	223	21,7
> 125	28	**17,0**	76	**14,7**	62	**17,8**	166	16,1
Totaal	165	100	516	100	349	100	1030	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,028

Tabel 131: Borstvoedingsduur en inname vleesproducten

Vlees-producten [g/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 25	6	**3,8**	18	**3,7**	21	**6,3**	45	4,6
25-50	24	**15,3**	80	**16,3**	68	**20,5**	172	17,6
50-75	65	**41,4**	194	**39,5**	117	**35,3**	376	38,4
75-100	37	**23,6**	125	**25,5**	87	**26,3**	249	25,4
100-125	21	**13,4**	54	**11,0**	22	**6,6**	97	9,9
> 125	4	**2,5**	20	**4,1**	16	**4,8**	40	4,1
Totaal	157	100	491	100	331	100	979	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,021

Tabel 132: Borstvoedingsduur en inname groenten

Groenten [g/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nooit	24	**14,5**	47	**9,6**	39	**11,3**	110	11,0
< 50	41	**24,8**	118	**24,1**	68	**19,7**	227	22,7
50-100	51	**30,9**	164	**33,5**	103	**29,8**	318	31,8
100-150	41	**24,8**	123	**25,1**	104	**30,1**	268	26,8
> 150	8	**4,8**	38	**7,8**	32	**9,2**	78	7,8
Totaal	165	100	490	100	346	100	1001	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,049

Tabel 133: Borstvoedingsduur en voorkeur brood

Voorkeur brood	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Volkoren	23	**13,3**	64	**11,9**	53	**14,5**	140	13,0
Bruin	80	**46,2**	300	**55,8**	220	**60,1**	600	55,7
Wit	70	**40,5**	174	**32,3**	93	**25,4**	337	31,3
Totaal	173	100	538	100	366	100	1077	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,007

Tabel 134: Borstvoedingsduur en ontbijtgewoonten

Ontbijt	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 2d/w	4	**2,3**	23	**4,3**	9	**2,5**	36	3,4
2-6d/w	29	**16,7**	78	**14,6**	32	**8,8**	139	12,9
Elke dag	141	**81,0**	435	**81,2**	323	**88,7**	899	83,7
Totaal	174	100	536	100	364	100	1074	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,015

Tabel 135: Borstvoedingsduur en calciuminname

Calcium [mg/d]	Duur borstvoeding						Totaal	
	< 1 maand		1-4 maand		> 4 maand			
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 500	24	**20,0**	60	**15,5**	28	**10,6**	112	14,5
500-750	40	**33,3**	116	**29,9**	77	**29,3**	233	30,2
750-850	14	**11,7**	57	**14,7**	43	**16,3**	114	14,8
850-1000	18	**15,0**	57	**14,7**	45	**17,1**	120	15,6
> 1000	24	**20,0**	98	**25,3**	70	**26,6**	192	24,9
Totaal	120	100	388	100	263	100	771	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,026

Tabel 136: Calciuminname en borstvoedingsduur

Duur borst-voeding	Calcium [mg/d]						Totaal	
	< 750 mg		750-850 mg		> 850 mg			
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 1 maand	64	**18,6**	14	**12,3**	42	**13,5**	120	15,6
1-4 maanden	176	**51,0**	57	**50,0**	155	**49,7**	388	50,3
> 4 maanden	105	**30,4**	43	**37,7**	115	**36,9**	263	34,1
Totaal	345	100	114	100	312	100	771	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,042

Overgewicht

Tabel 137: BMI kind en inname brood

Brood [g/d]	BMI [Tim Cole]				Totaal	
	Normaal		Overgewicht			
	N	%	N	%	N	%
< 25	184	**14,8**	29	**22,1**	213	15,5
25-50	158	**12,7**	20	**15,3**	178	13,0
50-75	59	**4,7**	7	**5,3**	66	4,8
75-100	732	**58,9**	64	**48,9**	796	57,9
> 100	110	**8,8**	11	**8,4**	121	8,8
Totaal	1243	100	131	100	1374	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,055

Tabel 138: BMI kind en calciuminname

Calcium [mg/d]	BMI [Tim Cole]				Totaal	
	Normaal		Overgewicht			
	N	%	N	%	N	%
< 500	156	**16,8**	19	**20,7**	175	17,2
500-750	275	**29,7**	35	**38,0**	310	30,4
750-850	127	**13,7**	8	**8,7**	135	13,2
850-1000	147	**15,9**	12	**13,0**	159	15,6
> 1000	222	**23,9**	18	**19,6**	240	23,6
Totaal	927	100	92	100	1019	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,049

Tabel 139: BMI kind en mening vader omtrent inkomen

Mening vader inkomen	BMI [Tim Cole]				Totaal	
	Normaal		Overgewicht			
	N	%	N	%	N	%
(Meestal) voldoende	1247	**99,2**	132	**96,4**	1379	98,9
(Meestal) onvoldoende	10	**0,8**	5	**3,6**	15	1,1
Totaal	1257	100	137	100	1394	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,002

Tabel 140: BMI kind en geboorteland moeder

Geboorte-land moeder	BMI [Tim Cole]				Totaal	
	Normaal		Overgewicht			
	N	%	N	%	N	%
België	1207	**96,0**	125	**91,2**	1332	95,6
Ander	50	**4,0**	12	**8,8**	62	4,4
Totaal	1257	100	137	100	1394	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,010

Tabel 141: BMI kind en opleidingsniveau moeder

Opleidings-niveau moeder	BMI [Tim Cole]				Totaal	
	Normaal		Overgewicht			
	N	%	N	%	N	%
Lager	540	**43,2**	74	**54,4**	614	44,3
Hoger	709	**56,8**	62	**45,6**	771	55,7
Totaal	1249	100	136	100	1385	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,013

Tabel 142: BMI kind en voorkeur brood

Voorkeur brood	BMI [Tim Cole]				Totaal	
	Normaal		Overgewicht			
	N	%	N	%	N	%
Volkoren	135	**10,6**	19	**13,7**	154	10,9
Bruin	658	**51,7**	52	**37,4**	710	50,3
Wit	480	**37,7**	68	**48,9**	548	38,8
Totaal	1273	100	139	100	1412	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,006

Tabel 143: BMI kind en voorkeur melk

Voorkeur melk	BMI [Tim Cole]				Totaal	
	Normaal		Overgewicht			
	N	%	N	%	N	%
Mager	37	**3,3**	9	**7,3**	46	3,7
Halfvol	729	**65,6**	91	**73,4**	820	66,3
Vol	346	**31,1**	24	**19,4**	370	29,9
Totaal	1112	100	124	100	1236	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,004

Tabel 144: Calciuminname en BMI kind

BMI [Tim Cole]	Calcium [mg/d]						Totaal	
	< 750 mg		750-850 mg		> 850 mg			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Normaal	431	**88,9**	127	**94,1**	369	**92,5**	927	91,0
Overgewicht	54	**11,1**	8	**5,9**	30	**7,5**	92	9,0
Totaal	485	100	135	100	399	100	1019	100

Chi –kwadraat test pearson sign: 0,039

Bijlage 7: Gemiddelde, mediaan en significantieniveau van de variabelen

		Borstvoeding						Significantie niveau *
		Ja (N = 1083)			Nee (N = 670)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	225,4	(167,0)	150,0	198,8	(170,2)	150,0	0,001
	light dranken	26,7	(70,1)	0,0	51,2	(113,3)	0,0	0,001
	vocht	622,5	(280,4)	588,8	680,6	(313,2)	643,1	0,001
	gesuikerde dranken	244,2	(203,7)	193,1	286,5	(226,4)	246,6	0,001
	melk	320,9	(217,5)	300,0	278,8	(219,9)	278,7	0,001
	melkproducten	395,5	(237,5)	366,9	351,2	(242,2)	325,1	0,001
	fruit	117,5	(65,4)	121,7	104,3	(62,6)	108,3	0,001
	groenten	80,7	(47,4)	85,8	72,7	(44,1)	56,8	0,001
	aardappelen	148,1	(68,7)	141,2	145,7	(67,3)	145,5	0,599
	snacks	42,0	(24,8)	39,3	45,2	(27,3)	43,9	0,028
	vis	7,5	(8,2)	6,2	6,1	(6,8)	5,0	0,001
	vleesproducten (zonder vegetarische)	69,8	(28,5)	66,6	73,0	(29,9)	70,0	0,051
	vleesproducten (met vegetarische)	71,5	(27,8)	68,3	73,3	(29,6)	70,0	0,319
	kaas	41,4	(41,5)	26,6	39,0	(39,4)	26,6	0,211
	brood	67,9	(34,0)	80,0	64,5	(35,7)	80,0	0,013
	broodproducten	86,3	(38,1)	85,5	78,7	(39,6)	83,5	0,001
	calcium	816,0	(303,1)	793,0	760,1	(327,1)	699,5	0,001

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Borstvoedingsduur									Significantie niveau *
		< 1 maand (N = 175)			1-4 maand (N = 539)			> 4 maand (N = 366)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	196,1	(166,4)	150,0	230,7	(168,5)	235,8	225,6	(163,3)	150,0	0,003
	light dranken	33,8	(83,4)	0,0	22,7	(74,2)	0,0	21,3	(56,7)	0,0	0,919
	vocht	642,1	(327,4)	610,2	621,4	(257,1)	600,0	612,7	(288,7)	578,7	0,643
	gesuikerde dranken	277,8	(227,9)	256,6	243,0	(189,2)	214,4	235,7	(211,2)	171,5	0,014
	melk	286,6	(216,1)	300,0	301,5	(214,0)	300,0	340,7	(217,3)	320,1	0,012
	melkproducten	350,0	(231,6)	313,5	373,7	(234,3)	369,3	417,1	(239,2)	391,6	0,020
	fruit	108,3	(64,6)	117,9	116,8	(64,1)	121,7	126,6	(66,6)	150,0	0,001
	groenten	73,7	(45,1)	56,8	83,6	(46,5)	75,1	85,0	(49,3)	85,8	0,030
	aardappelen	147,0	(63,0)	139,2	145,0	(69,7)	134,0	150,7	(69,6)	145,4	0,261
	snacks	42,5	(25,5)	41,8	41,6	(24,4)	38,8	41,4	(24,7)	38,8	0,683
	vis	6,5	(6,9)	5,4	6,7	(8,1)	7,2	7,8	(9,1)	5,4	0,896
	vleesproducten (zonder vegetarische)	70,6	(27,2)	68,0	70,3	(28,4)	67,8	67,6	(29,6)	64,4	0,038
	vleesproducten (met vegetarische)	71,6	(27,2)	68,9	72,4	(28,4)	68,3	70,1	(28,2)	66,3	0,116
	kaas	39,2	(38,6)	26,6	41,5	(42,6)	25,9	41,1	(41,0)	26,9	0,908
	brood	64,1	(39,4)	80,0	70,0	(33,3)	80,0	69,0	(32,2)	80,0	0,324
	broodproducten	82,5	(44,6)	83,5	89,0	(37,7)	85,5	89,6	(35,3)	87,6	0,039
	calcium	760,5	(308,4)	731,9	803,1	(311,6)	787,8	841,3	(280,1)	819,6	0,026

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		BMI kind [Tim Cole]						Significantie niveau *
		Normaal (N = 1278)			Overgewicht (N = 139)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	213,0	(164,4)	150,0	225,4	(182,0)	150,0	0,802
	light dranken	37,4	(95,0)	0,0	43,1	(84,3)	0,0	0,123
	vocht	631,1	(277,1)	600,0	666,9	(343,6)	621,8	0,240
	gesuikerde dranken	251,9	(199,4)	203,7	247,0	(215,8)	192,9	0,992
	melk	312,1	(219,4)	300,0	288,7	(212,4)	267,9	0,240
	melkproducten	382,6	(240,3)	357,6	362,9	(237,1)	321,5	0,247
	fruit	111,3	(64,8)	117,9	118,6	(63,7)	128,0	0,112
	groenten	78,6	(46,3)	69,7	76,2	(42,2)	75,0	0,682
	aardappelen	147,7	(67,9)	145,2	140,5	(64,4)	132,8	0,253
	snacks	43,2	(25,0)	41,8	41,1	(25,1)	39,7	0,255
	vis	7,2	(8,0)	5,4	6,1	(7,0)	4,3	0,070
	vleesproducten (zonder vegetarische)	70,7	(28,5)	67,4	70,7	(30,9)	69,3	0,892
	vleesproducten (met vegetarische)	71,9	(28,1)	68,3	72,2	(30,1)	70,1	0,811
	kaas	39,5	(40,3)	24,4	37,9	(37,4)	26,6	0,806
	brood	68,0	(33,7)	80,0	61,3	(36,8)	80,0	0,024
	broodproducten	84,7	(37,3)	85,4	78,1	(41,7)	83,5	0,143
	calcium	801,2	(304,3)	779,6	745,0	(274,5)	681,0	0,039

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Opleidingsniveau Vader						Significantie niveau *
		Lager (N = 889)			Hoger (N = 758)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	199,5	(174,5)	150,0	234,4	(157,9)	235,8	0,001
	light dranken	45,8	(101,3)	0,0	19,2	(57,3)	0,0	0,001
	vocht	683,8	(326,9)	650,0	585,6	(229,0)	557,4	0,001
	gesuikerde dranken	295,4	(236,0)	257,3	212,8	(169,0)	171,5	0,001
	melk	299,2	(223,7)	300,0	312,6	(209,1)	300,0	0,051
	melkproducten	374,1	(246,7)	345,6	384,9	(224,1)	366,9	0,121
	fruit	109,2	(66,2)	117,9	117,2	(62,7)	121,7	0,015
	groenten	75,2	(46,6)	62,9	80,9	(46,0)	82,2	0,004
	aardappelen	147,2	(68,1)	146,9	145,4	(65,3)	137,0	0,636
	snacks	44,5	(27,6)	42,7	41,6	(23,4)	40,2	0,161
	vis	6,2	(7,4)	4,8	7,8	(8,1)	7,2	0,001
	vleesproducten (zonder vegetarische)	72,8	(29,5)	69,5	68,3	(27,0)	65,8	0,004
	vleesproducten (met vegetarische)	73,3	(29,4)	69,6	70,3	(26,1)	67,3	0,059
	kaas	40,2	(41,6)	25,0	40,3	(38,8)	27,2	0,207
	brood	66,6	(35,1)	80,0	67,2	(34,0)	80,0	0,817
	broodproducten	82,5	(38,9)	83,5	84,7	(38,3)	85,5	0,120
	calcium	791,6	(333,2)	745,4	793,3	(280,6)	780,9	0,030

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Opleidingsniveau Moeder						Significantie niveau *
		Lager (N = 797)			Hoger (N = 972)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	194,3	(174,9)	150,0	235,2	(161,5)	235,8	0,001
	light dranken	48,0	(106,2)	0,0	22,0	(61,6)	0,0	0,001
	vocht	701,1	(324,1)	664,5	596,4	(252,1)	567,5	0,001
	gesuikerde dranken	309,4	(239,5)	267,9	217,7	(178,8)	171,5	0,001
	melk	295,1	(221,1)	300,0	315,8	(217,5)	300,0	0,014
	melkproducten	371,5	(248,6)	333,7	387,0	(232,0)	370,2	0,047
	fruit	107,2	(66,9)	117,9	117,5	(62,3)	121,7	0,001
	groenten	74,3	(46,8)	62,9	81,2	(45,9)	85,8	0,001
	aardappelen	149,2	(72,3)	148,5	145,9	(64,7)	140,7	0,066
	snacks	45,8	(28,8)	43,2	41,3	(23,1)	40,2	0,014
	vis	6,4	(8,1)	4,3	7,5	(7,6)	7,2	0,001
	vleesproducten (zonder vegetarische)	73,0	(31,4)	69,5	69,4	(26,9)	66,6	0,067
	vleesproducten (met vegetarische)	73,6	(31,5)	69,6	71,1	(25,8)	68,2	0,276
	kaas	41,7	(42,8)	25,9	39,6	(38,5)	27,2	0,167
	brood	65,6	(36,5)	80,0	68,2	(32,8)	80,0	0,074
	broodproducten	81,7	(41,0)	83,5	85,6	(36,8)	85,6	0,008
	calcium	790,0	(351,4)	740,8	801,8	(277,7)	783,9	0,001

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Werkstatus Vader						Significantie niveau *
		Tewerkgesteld (N = 1454)			Niet Tewerkgesteld (N = 199)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	217,7	(167,0)	150,0	202,5	(176,4)	150,0	0,122
	light dranken	35,0	(88,9)	0,0	30,5	(73,0)	0,0	0,884
	vocht	639,1	(294,3)	600,2	660,6	(289,7)	637,3	0,229
	gesuikerde dranken	255,9	(211,9)	214,4	287,8	(226,9)	251,9	0,066
	melk	303,7	(215,8)	300,0	304,3	(219,3)	300,0	0,906
	melkproducten	376,1	(233,8)	349,3	387,7	(246,1)	359,3	0,618
	fruit	113,0	(64,2)	118,4	112,3	(68,4)	121,4	0,959
	groenten	77,7	(46,2)	69,7	75,9	(47,4)	56,8	0,500
	aardappelen	146,1	(68,0)	141,2	149,8	(64,0)	153,3	0,282
	snacks	43,1	(25,4)	41,1	43,6	(28,4)	41,5	0,850
	vis	7,0	(8,0)	5,4	6,9	(6,8)	5,4	0,725
	vleesproducten (zonder vegetarische)	70,8	(28,6)	67,8	71,3	(29,0)	69,0	0,756
	vleesproducten (met vegetarische)	72,1	(28,1)	68,4	72,0	(28,6)	69,0	0,994
	kaas	40,0	(40,2)	25,9	42,7	(42,5)	28,7	0,491
	brood	66,6	(34,2)	80,0	67,5	(36,4)	80,0	0,380
	broodproducten	83,7	(38,1)	84,3	81,6	(41,0)	84,8	0,681
	calcium	790,0	(303,2)	759,9	803,9	(338,3)	753,0	0,887

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Werkstatus Moeder						Significantie niveau *
		Tewerkgesteld (N = 1262)			Niet Tewerkgesteld (N = 462)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	217,3	(163,9)	150,0	214,5	(182,8)	150,0	0,233
	light dranken	34,0	(87,2)	0,0	36,4	(88,7)	0,0	0,909
	vocht	630,8	(277,3)	600,0	689,4	(337,3)	643,1	0,002
	gesuikerde dranken	250,8	(203,9)	193,1	291,8	(238,2)	257,3	0,008
	melk	300,5	(217,1)	300,0	317,5	(223,6)	300,0	0,279
	melkproducten	370,1	(236,8)	346,1	403,9	(243,7)	366,9	0,021
	fruit	110,8	(64,2)	117,9	118,2	(65,7)	127,0	0,015
	groenten	77,5	(45,9)	69,7	78,5	(47,6)	69,7	0,739
	aardappelen	144,6	(64,9)	139,8	155,4	(76,7)	154,2	0,016
	snacks	42,8	(24,9)	41,5	45,3	(28,6)	43,2	0,260
	vis	6,8	(7,5)	5,4	7,4	(8,6)	5,4	0,387
	vleesproducten (zonder vegetarische)	69,8	(27,5)	67,4	75,0	(32,9)	71,0	0,018
	vleesproducten (met vegetarische)	70,9	(26,8)	68,1	76,2	(32,8)	72,6	0,014
	kaas	39,1	(40,1)	24,3	45,1	(42,5)	32,5	0,010
	brood	66,2	(34,4)	80,0	68,8	(34,8)	80,0	0,445
	broodproducten	82,4	(38,2)	83,5	87,5	(40,1)	85,5	0,031
	calcium	777,8	(303,9)	748,4	852,7	(322,2)	813,3	0,001

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Inkomen Vader						Significantie niveau *
		(meestal) Voldoende (N = 1629)			(meestal) Onvoldoende (N = 17)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	217,1	(168,1)	150,0	142,6	(183,9)	117,9	0,022
	light dranken	34,9	(87,4)	0,0	14,5	(30,5)	0,0	0,637
	vocht	640,4	(293,2)	600,2	785,1	(232,3)	771,5	0,024
	gesuikerde dranken	257,1	(213,1)	214,4	502,5	(234,4)	457,4	0,001
	melk	303,7	(216,6)	300,0	298,5	(237,1)	300,0	0,786
	melkproducten	377,7	(236,1)	350,2	380,0	(256,2)	317,9	0,915
	fruit	113,3	(64,8)	118,9	104,3	(60,9)	106,5	0,467
	groenten	77,5	(46,4)	69,7	67,1	(34,9)	69,7	0,524
	aardappelen	146,5	(67,7)	142,6	134,5	(72,3)	99,0	0,344
	snacks	43,1	(25,8)	40,6	56,0	(27,9)	56,7	0,047
	vis	7,0	(7,9)	5,4	3,7	(5,2)	1,6	0,020
	vleesproducten (zonder vegetarische)	70,9	(28,7)	67,9	60,7	(24,6)	67,0	0,274
	vleesproducten (met vegetarische)	72,1	(28,2)	68,3	60,7	(24,6)	67,0	0,208
	kaas	40,5	(40,5)	26,1	40,1	(38,9)	23,1	0,948
	brood	66,7	(34,6)	80,0	59,0	(37,5)	80,0	0,181
	broodproducten	83,4	(38,6)	84,3	83,3	(44,9)	81,8	0,714
	calcium	791,7	(307,8)	759,0	799,2	(346,2)	709,4	0,836

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Inkomen Moeder						Significantie niveau *
		(meestal) Voldoende (N = 1709)			(meestal) Onvoldoende (N = 23)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	216,6	(168,9)	150,0	192,7	(181,9)	150,0	0,415
	light dranken	35,4	(89,6)	0,0	23,3	(41,0)	0,0	0,670
	vocht	643,9	(294,9)	609,6	813,9	(208,0)	771,5	0,001
	gesuikerde dranken	258,6	(213,4)	214,4	432,8	(230,9)	332,3	0,001
	melk	305,9	(219,2)	300,0	290,5	(246,4)	225,1	0,482
	melkproducten	379,9	(239,8)	350,2	369,0	(265,5)	300,0	0,490
	fruit	112,9	(64,6)	118,9	117,9	(71,1)	117,9	0,979
	groenten	78,1	(46,6)	69,7	75,2	(35,7)	69,7	0,968
	aardappelen	147,2	(68,2)	143,6	153,7	(75,3)	141,1	0,791
	snacks	43,3	(26,0)	41,5	51,4	(23,5)	56,7	0,062
	vis	7,1	(7,9)	5,4	3,9	(5,0)	3,3	0,020
	vleesproducten (zonder vegetarische)	71,2	(29,2)	68,1	64,4	(22,6)	67,2	0,463
	vleesproducten (met vegetarische)	72,4	(28,7)	68,6	64,9	(22,3)	67,2	0,420
	kaas	40,7	(40,9)	26,6	45,2	(34,1)	42,9	0,233
	brood	66,9	(34,6)	80,0	63,1	(32,8)	80,0	0,479
	broodproducten	83,7	(38,8)	84,3	86,0	(35,0)	83,5	0,968
	calcium	796,4	(311,4)	761,9	826,6	(359,3)	709,4	0,898

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Geboorteland Moeder						Significantie niveau *
		België (N = 1648)			Ander (N = 88)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	214,6	(167,2)	150,0	244,7	(200,3)	150,0	0,317
	light dranken	35,8	(89,8)	0,0	28,5	(88,1)	0,0	0,044
	vocht	640,1	(281,5)	607,3	750,3	(447,1)	643,4	0,065
	gesuikerde dranken	256,4	(208,0)	214,4	335,0	(286,8)	300,0	0,006
	melk	307,8	(220,5)	300,0	264,1	(179,8)	278,7	0,161
	melkproducten	381,6	(241,0)	350,5	345,9	(210,2)	322,3	0,295
	fruit	112,3	(64,6)	117,9	126,4	(64,8)	150,0	0,024
	groenten	78,1	(45,3)	69,7	72,6	(62,5)	49,3	0,019
	aardappelen	146,6	(67,3)	142,6	156,0	(76,4)	153,4	0,260
	snacks	43,3	(25,6)	41,8	42,1	(31,1)	37,5	0,216
	vis	6,9	(7,7)	5,4	8,7	(9,7)	6,3	0,335
	vleesproducten (zonder vegetarische)	71,1	(28,9)	68,3	70,2	(33,0)	66,2	0,662
	vleesproducten (met vegetarische)	72,2	(28,3)	68,6	73,1	(34,8)	68,3	0,915
	kaas	41,2	(41,1)	27,2	30,5	(32,7)	20,9	0,019
	brood	67,0	(34,6)	80,0	66,2	(34,6)	80,0	0,187
	broodproducten	83,8	(38,7)	84,3	86,2	(39,3)	83,5	0,679
	calcium	798,6	(312,7)	762,2	761,9	(295,8)	665,0	0,436

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Geboorteland Vader						Significantie niveau *
		België (N = 1547)			Ander (N = 102)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	213,2	166,2	150,0	233,6	180,7	150,0	0,205
	light dranken	34,5	86,1	0,0	34,0	98,5	0,0	0,096
	vocht	635,6	279,1	600,2	691,6	426,2	621,9	0,608
	gesuikerde dranken	254,9	207,0	214,4	304,4	273,7	278,7	0,083
	melk	306,0	215,7	300,0	266,4	217,5	240,8	0,041
	melkproducten	378,7	235,3	350,3	358,8	241,7	329,0	0,303
	fruit	111,8	64,5	117,9	133,0	64,4	150,0	0,001
	groenten	77,5	45,9	69,7	72,8	50,3	56,8	0,222
	aardappelen	144,8	66,1	139,9	162,6	80,7	154,2	0,026
	snacks	43,2	25,5	41,5	41,2	30,7	32,0	0,140
	vis	6,9	7,7	5,4	7,9	8,1	6,3	0,255
	vleesproducten (zonder vegetarische)	70,5	28,1	68,0	69,1	34,7	61,1	0,225
	vleesproducten (met vegetarische)	71,7	27,4	68,3	71,1	36,7	62,7	0,298
	kaas	40,3	40,1	26,6	38,0	43,3	21,3	0,155
	brood	67,0	34,3	80,0	66,1	36,7	80,0	0,562
	broodproducten	83,6	38,2	84,3	85,4	44,5	87,6	0,476
	calcium	793,7	309,7	761,6	760,8	288,8	707,3	0,405

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

		Gezinssituatie						Significantie niveau *
		Traditioneel (N = 1632)			Ander (N = 119)			
		Gemiddelde	(SD)	Mediaan	Gemiddelde	(SD)	Mediaan	
Gemiddelde dagelijkse inname	water	216,3	(168,5)	150,0	212,0	(177,6)	150,0	0,552
	light dranken	34,0	(86,4)	0,0	63,5	(126,0)	0,0	0,001
	vocht	637,6	(287,5)	600,2	731,7	(348,0)	685,8	0,010
	gesuikerde dranken	257,1	(210,5)	214,4	294,1	(231,5)	257,4	0,065
	melk	304,5	(215,6)	300,0	310,7	(267,7)	257,3	0,418
	melkproducten	377,9	(234,5)	350,2	388,0	(311,1)	304,7	0,547
	fruit	113,4	(64,7)	118,9	103,0	(64,9)	104,6	0,150
	groenten	77,4	(46,3)	69,7	82,1	(46,9)	85,8	0,243
	aardappelen	146,0	(66,1)	142,6	164,5	(90,8)	156,8	0,085
	snacks	42,9	(25,6)	40,6	46,1	(28,3)	43,9	0,339
	vis	6,9	(7,8)	5,4	7,0	(7,1)	5,5	0,723
	vleesproducten (zonder vegetarische)	70,8	(28,9)	67,4	73,7	(32,4)	72,1	0,222
	vleesproducten (met vegetarische)	72,0	(28,5)	68,3	74,0	(31,4)	72,1	0,323
	kaas	40,2	(40,3)	25,9	43,9	(46,5)	30,8	0,570
	brood	66,7	(34,4)	80,0	64,7	(39,0)	80,0	0,322
	broodproducten	83,4	(38,3)	83,5	83,9	(46,9)	86,4	0,697
	calcium	793,1	(306,5)	759,5	828,3	(396,6)	812,8	0,643

* Significante verschillen berekend met behulp van de Mann-Whitney U test

Bijlage 8: Voorstelling mediaan dmv boxplots

Opleidingsniveau ouders

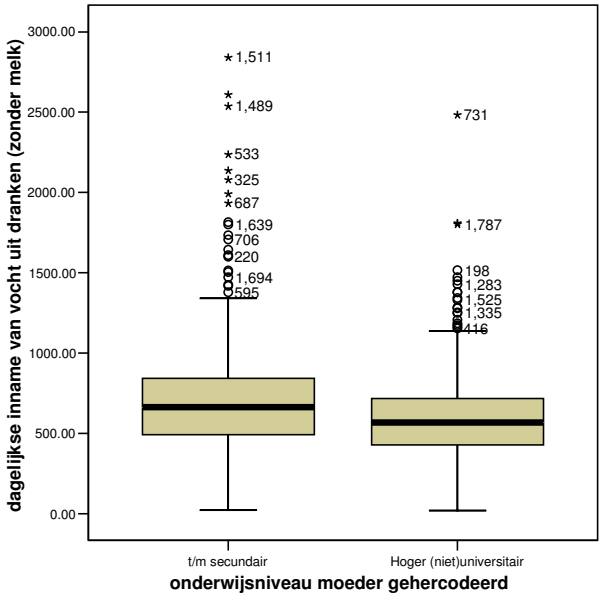

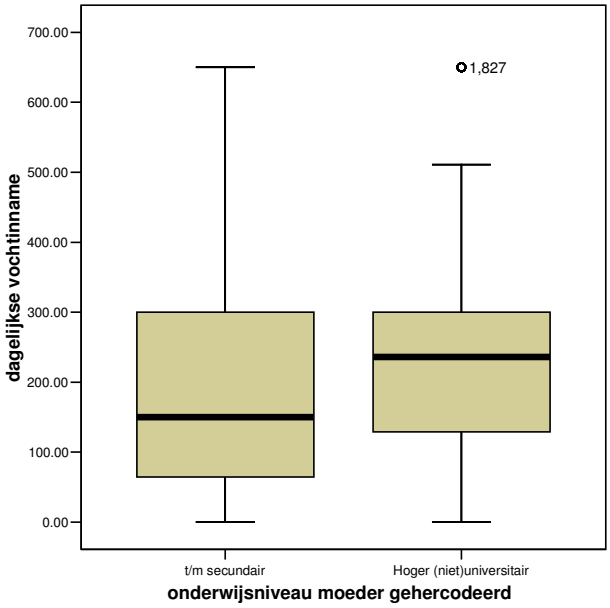

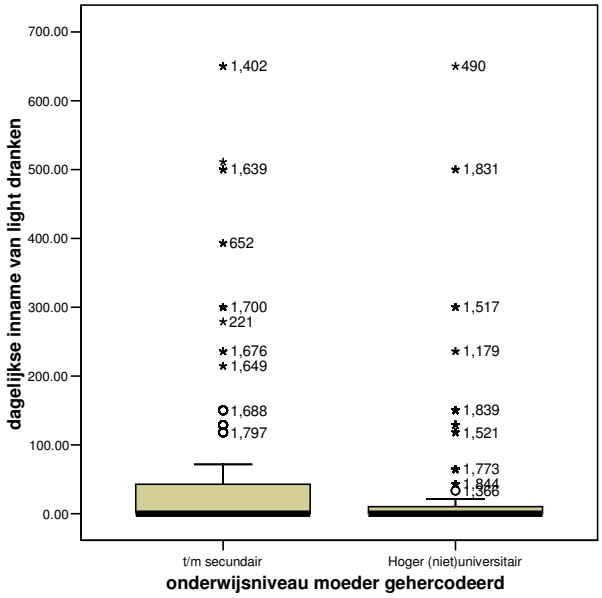

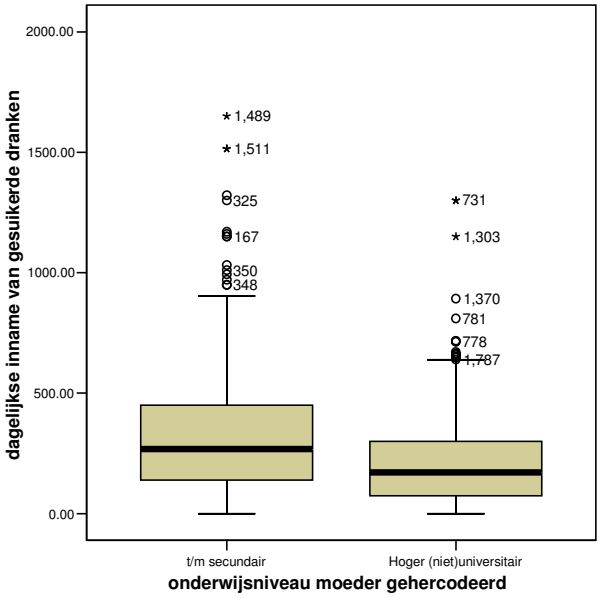

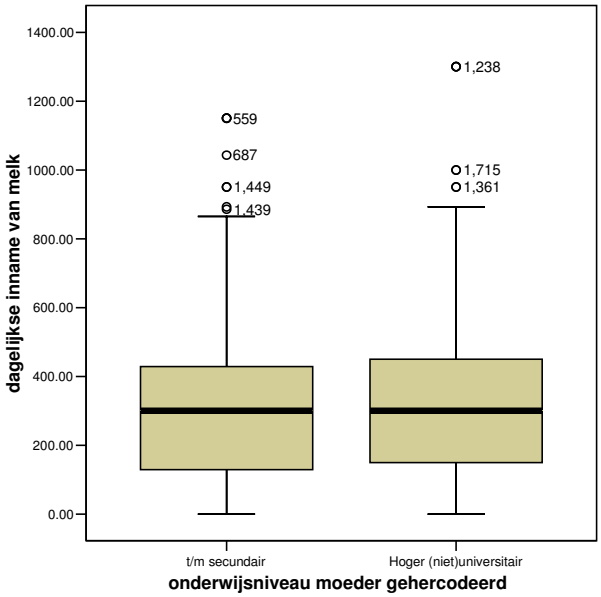
dagelijkse inname van melk
1400.00
1200.00
1000.00
800.00
600.00
400.00
200.00
0.00
559
687
1,449
1,439
1,238
1,715
1,361
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

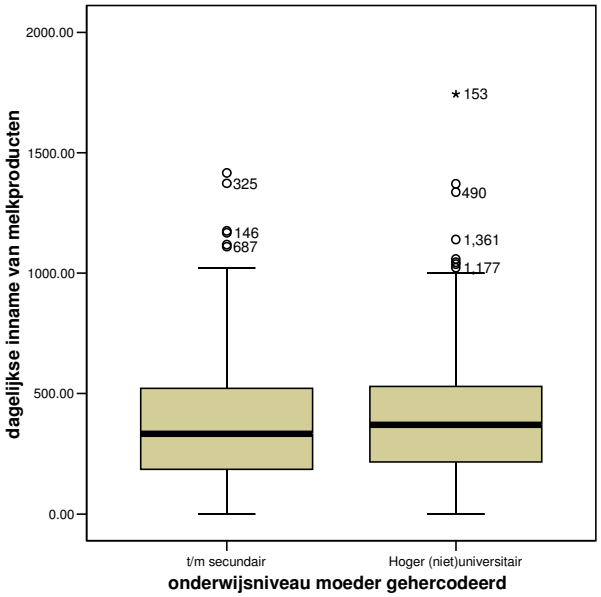
dagelijkse inname van melkproducten
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
325
146
687
153
490
1,361
1,177
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

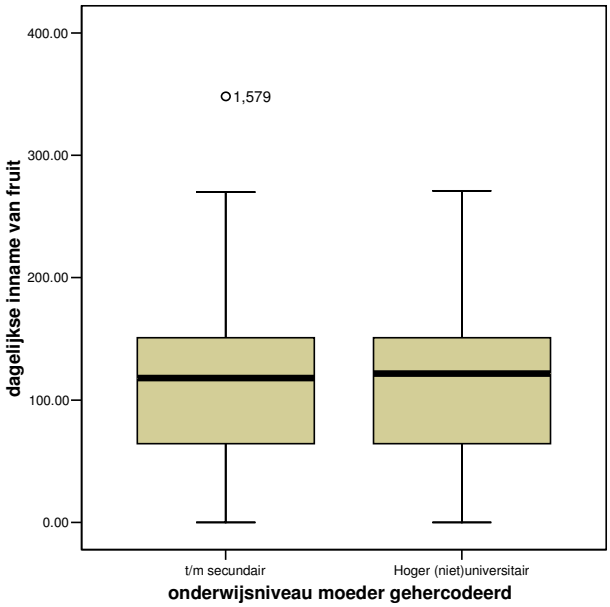
dagelijkse inname van fruit
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
1,579
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

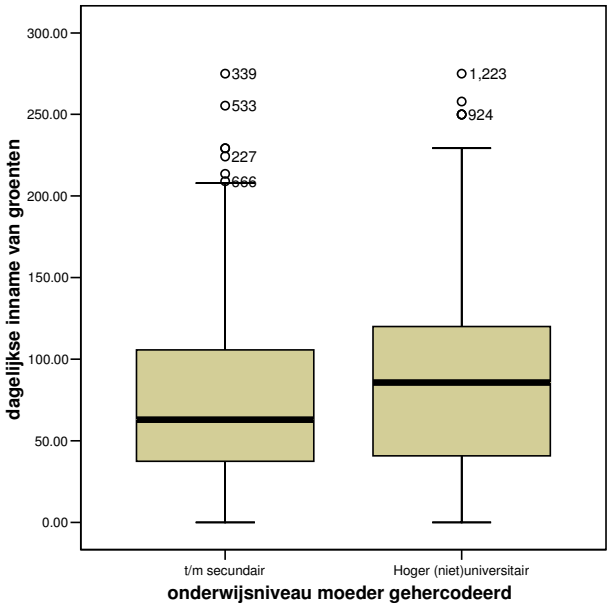
dagelijkse inname van groenten
300.00
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
339
533
227
666
1,223
924
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

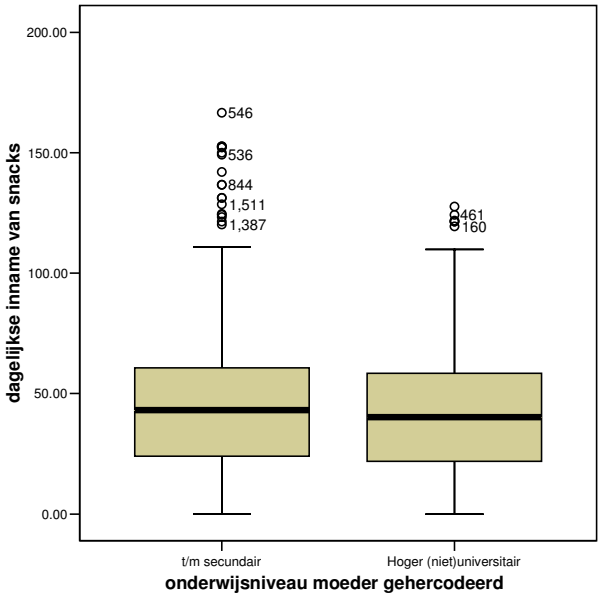
dagelijkse inname van snacks
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
546
536
844
1,511
1,387
461
160
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

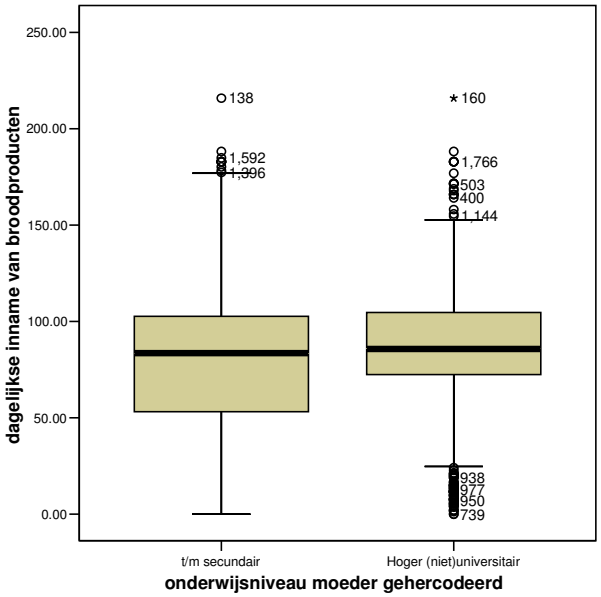
dagelijkse inname van broodproducten
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
138
160
1,592
1,396
1,766
503
400
1,144
938
977
950
739
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

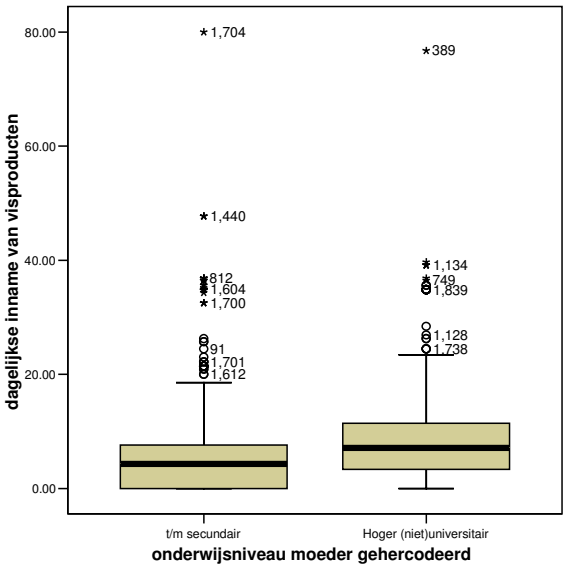
dagelijkse inname van visproducten
80.00
60.00
40.00
20.00
0.00
1,704
389
1,440
812
1,604
1,700
91
1,701
1,612
1,134
749
1,839
1,128
1,738
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

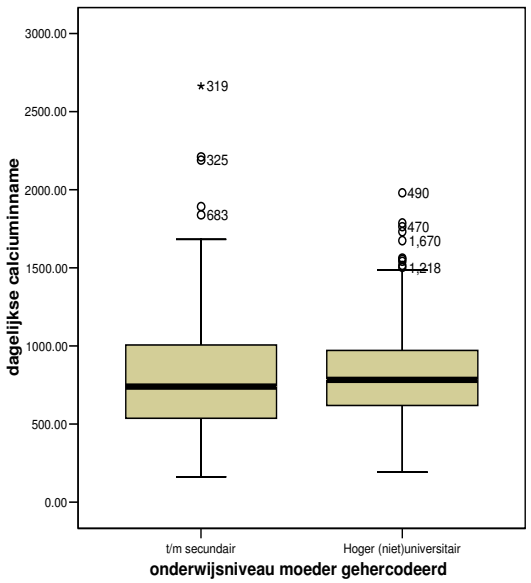
dagelijkse calciuminname
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
319
325
683
490
470
1,670
1,218
t/m secundair
Hoger (niet)universitair
onderwijsniveau moeder gehercodeerd

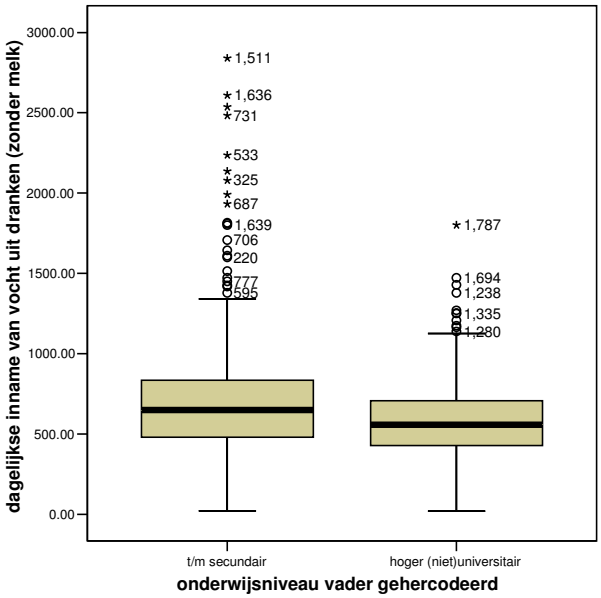
dagelijkse inname van vocht uit dranken (zonder melk)
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
1,511
1,636
731
533
325
687
1,639
706
220
1,787
1,694
1,238
1,335
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

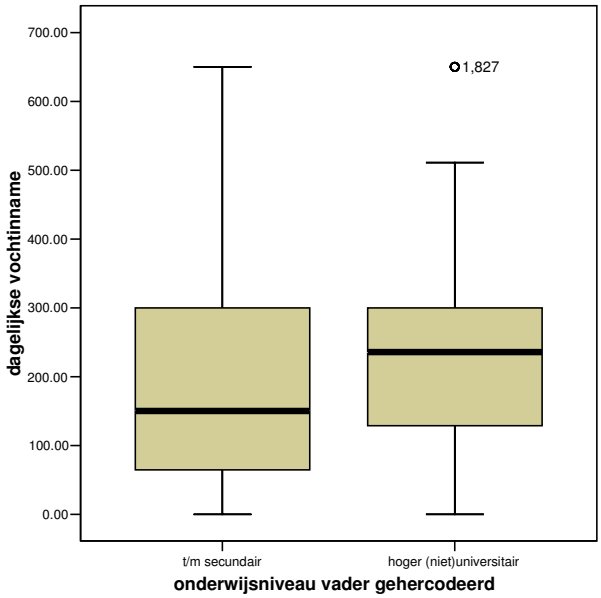
dagelijkse vochtinname
700.00
600.00
500.00
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
1,827
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

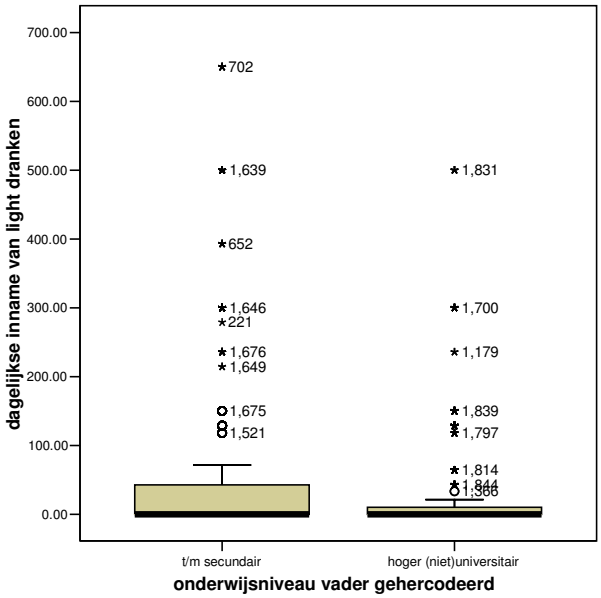
dagelijkse inname van light dranken
700.00
600.00
500.00
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
702
1,639
652
1,646
221
1,676
1,649
1,675
1,521
1,831
1,700
1,179
1,839
1,797
1,814
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

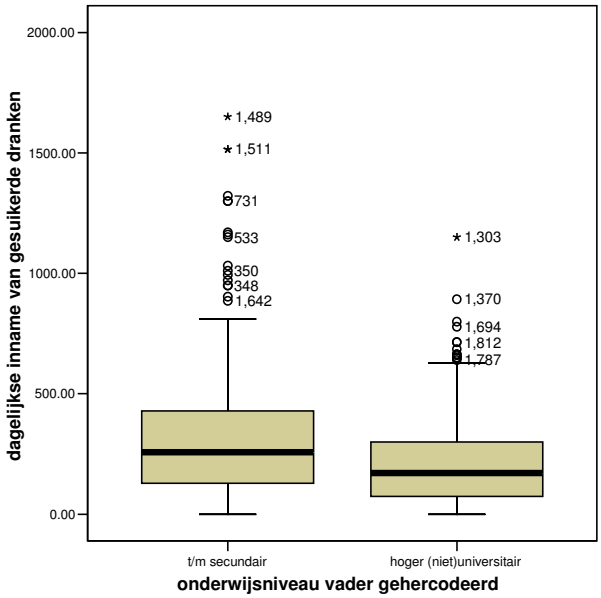
dagelijkse inname van gesuikerde dranken
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
1,489
1,511
731
533
350
348
1,642
1,303
1,370
1,694
1,812
1,787
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

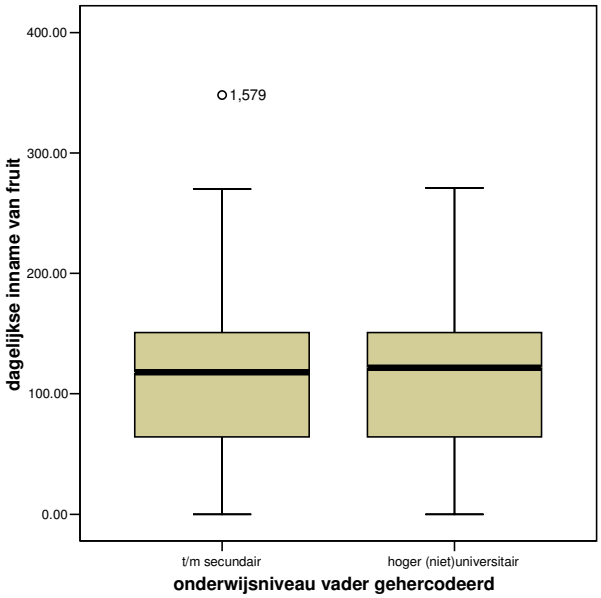
dagelijkse inname van fruit
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
1,579
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

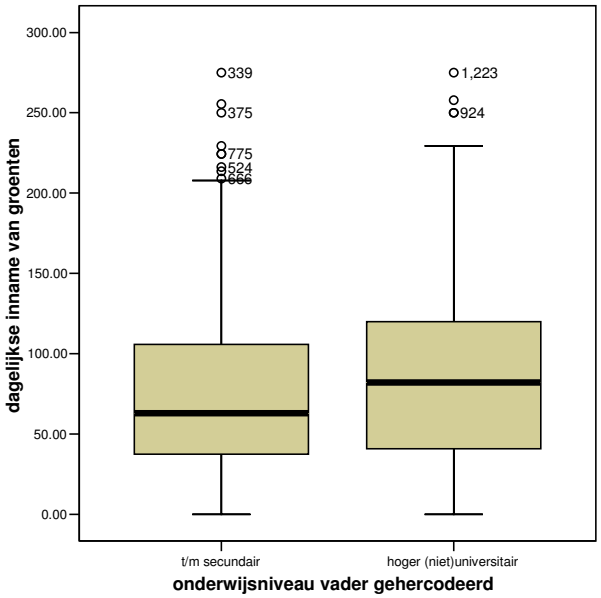
dagelijkse inname van groenten
300.00
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
339
375
775
524
1,223
924
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

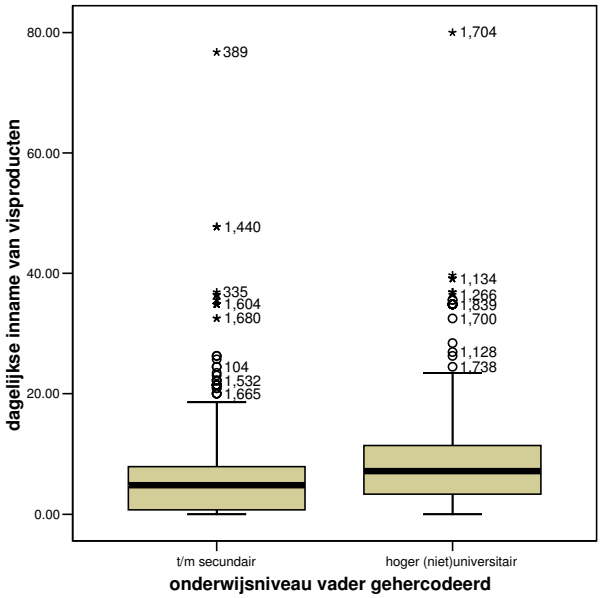
dagelijkse inname van visproducten
80.00
60.00
40.00
20.00
0.00
389
1,440
335
1,604
1,680
104
1,532
1,665
1,704
1,134
1,266
1,839
1,700
1,128
1,738
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

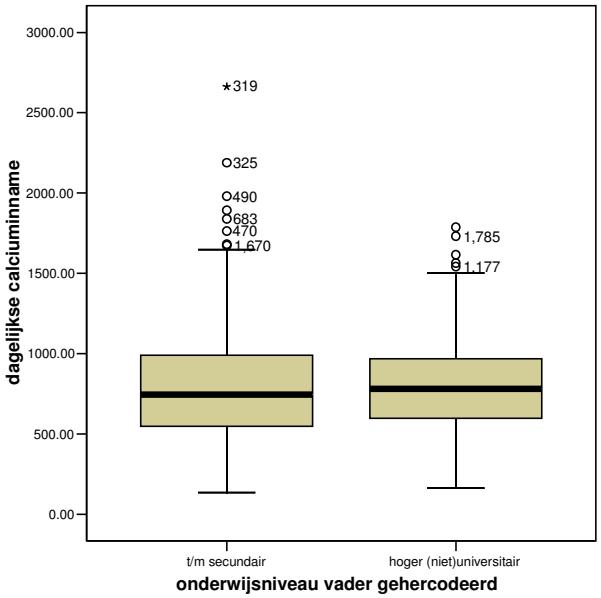
dagelijkse calciuminname
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
319
325
490
683
470
1,670
1,785
1,177
t/m secundair
hoger (niet)universitair
onderwijsniveau vader gehercodeerd

Werkstatus ouders

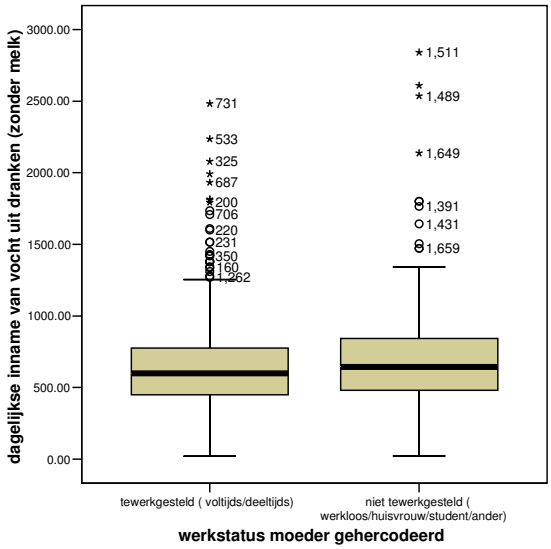

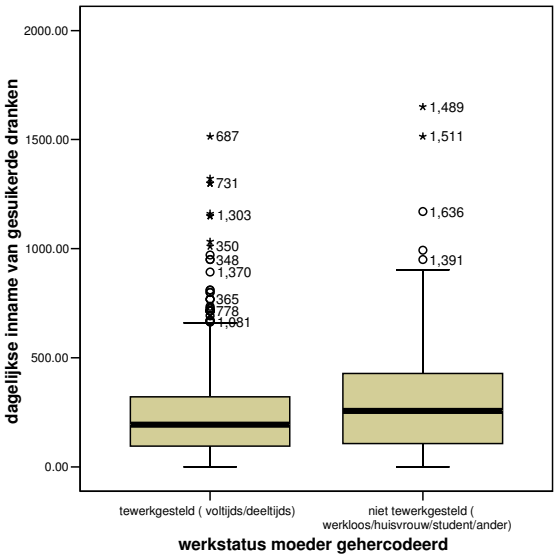

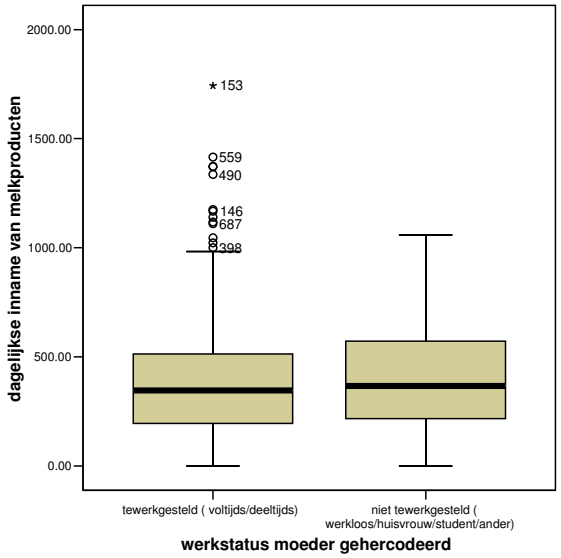

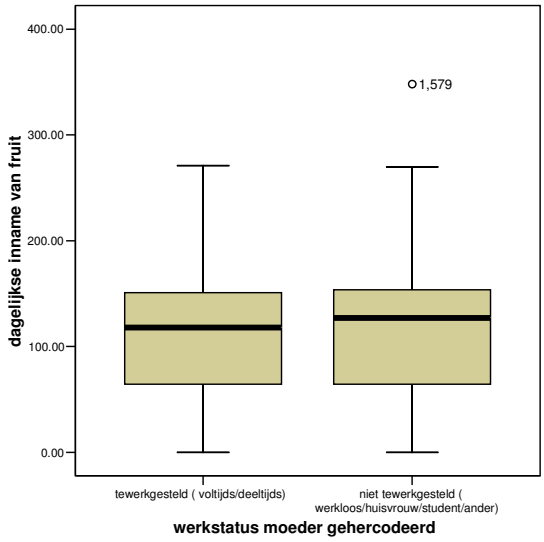

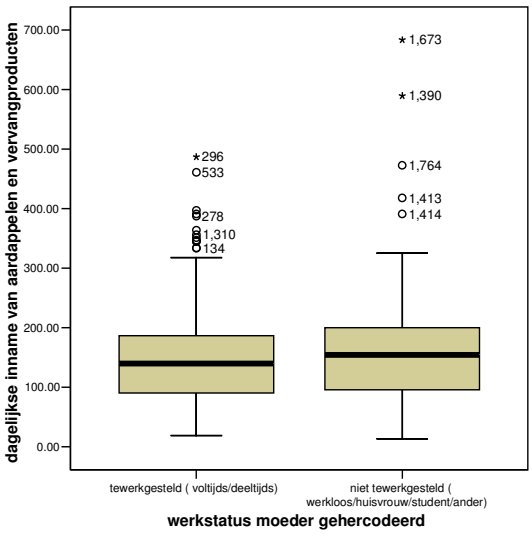
dagelijkse inname van aardappelen en vervangproducten
700.00
600.00
500.00
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
1,673
1,390
296
533
1,764
1,413
278
1,414
1,310
134
tewerkgesteld (voltijds/deeltijds)
niet tewerkgesteld (werkloos/huisvrouw/student/ander)
werkstatus moeder gehercodeerd

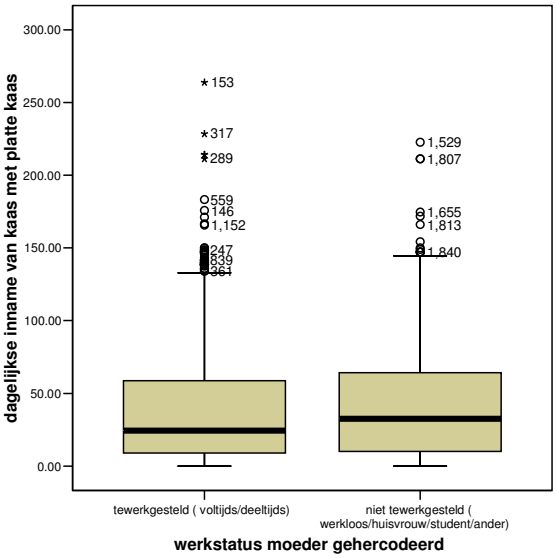
dagelijkse inname van kaas met platte kaas
300.00
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
153
317
289
1,529
1,807
559
146
1,152
1,655
1,813
1,840
tewerkgesteld (voltijds/deeltijds)
niet tewerkgesteld (werkloos/huisvrouw/student/ander)
werkstatus moeder gehercodeerd

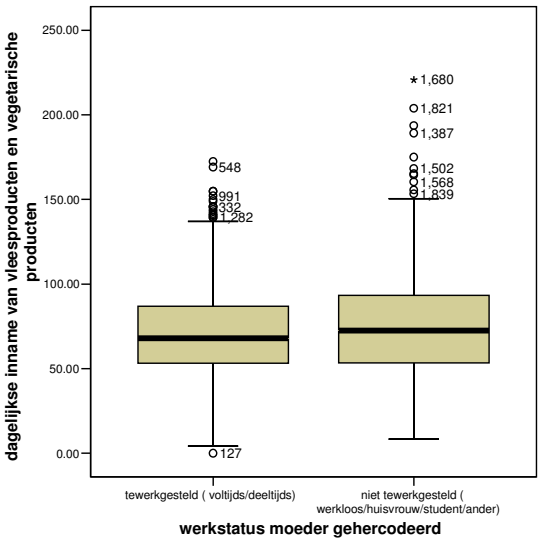
dagelijkse inname van vleesproducten en vegetarische producten
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
1,680
1,821
1,387
548
1,502
1,568
1,839
991
332
1,282
127
tewerkgesteld (voltijds/deeltijds)
niet tewerkgesteld (werkloos/huisvrouw/student/ander)
werkstatus moeder gehercodeerd

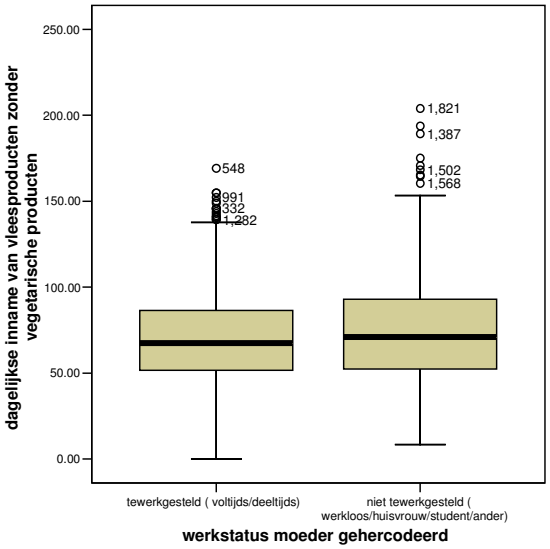
dagelijkse inname van vleesproducten zonder vegetarische producten
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
1,821
1,387
548
1,502
1,568
991
332
1,282
tewerkgesteld (voltijds/deeltijds)
niet tewerkgesteld (werkloos/huisvrouw/student/ander)
werkstatus moeder gehercodeerd

Mening ouders omtrent gezinsinkomen

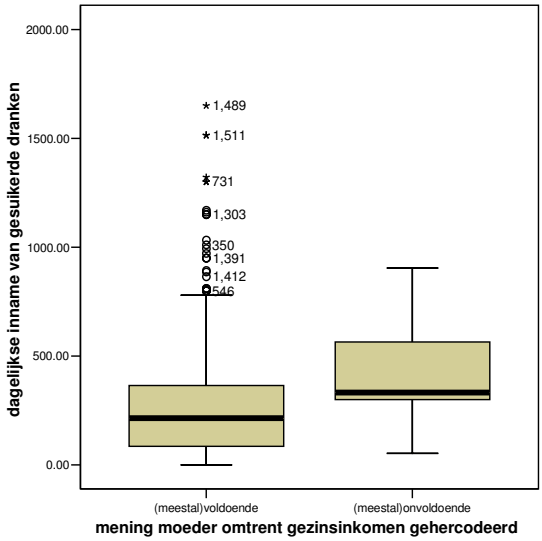

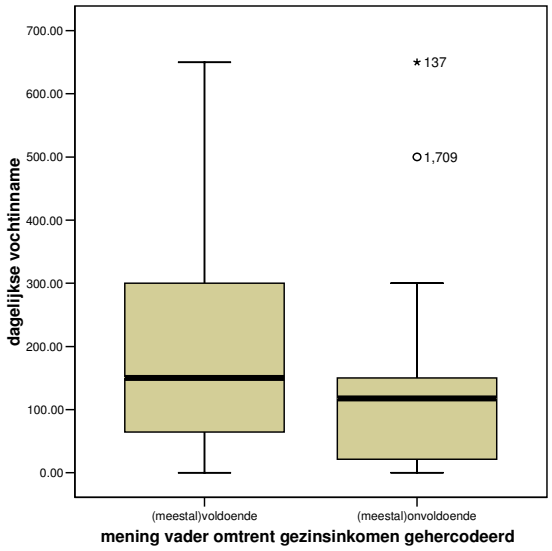

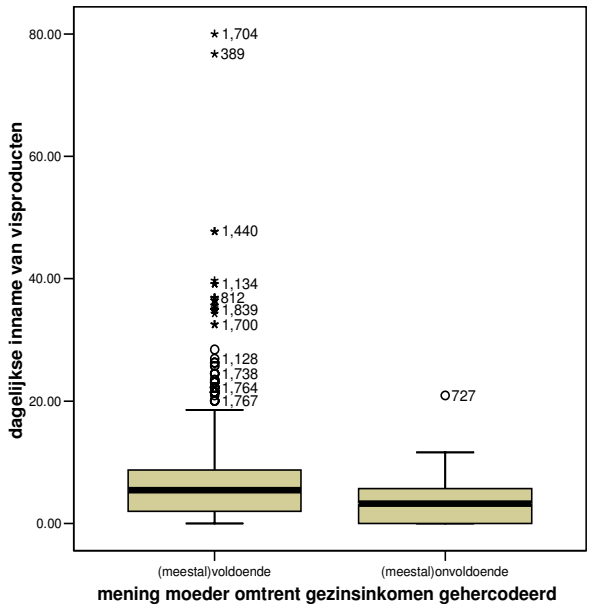

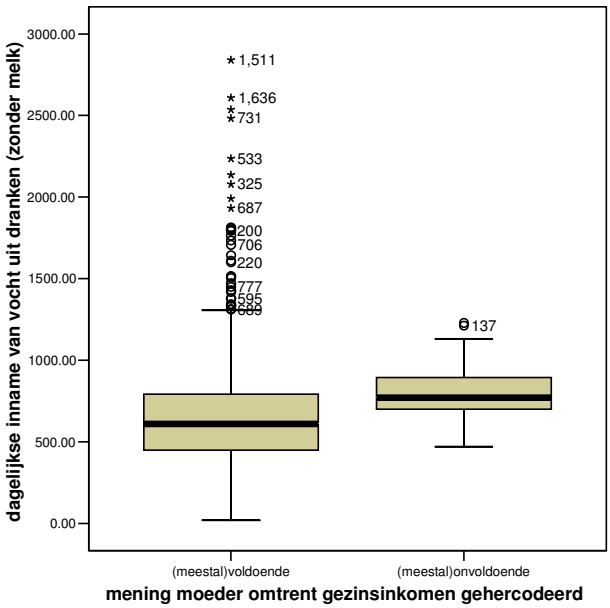

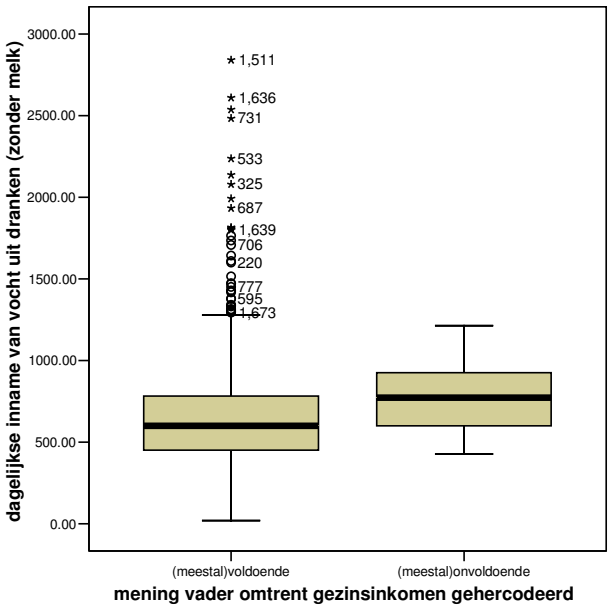
dagelijkse inname van vocht uit dranken (zonder melk)
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
1,511
1,636
731
533
325
687
1,639
706
220
777
595
1,673
(meestal)voldoende
(meestal)onvoldoende
mening vader omtrent gezinsinkomen gehercodeerd

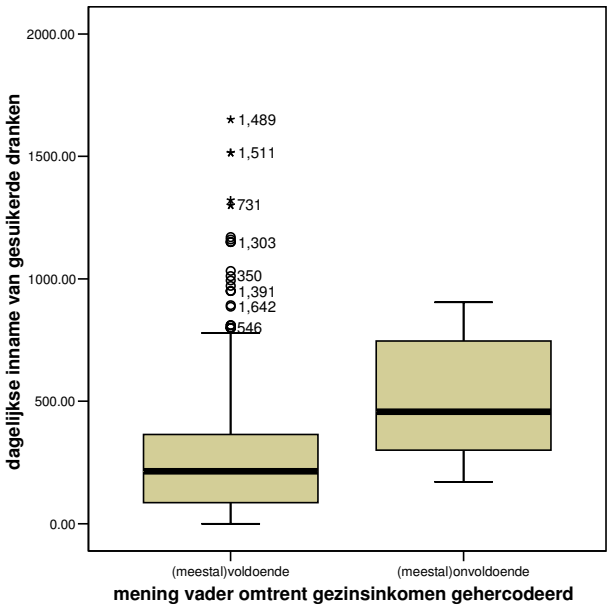
dagelijkse inname van gesuikerde dranken
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
1,489
1,511
731
1,303
350
1,391
1,642
546
(meestal)voldoende
(meestal)onvoldoende
mening vader omtrent gezinsinkomen gehercodeerd

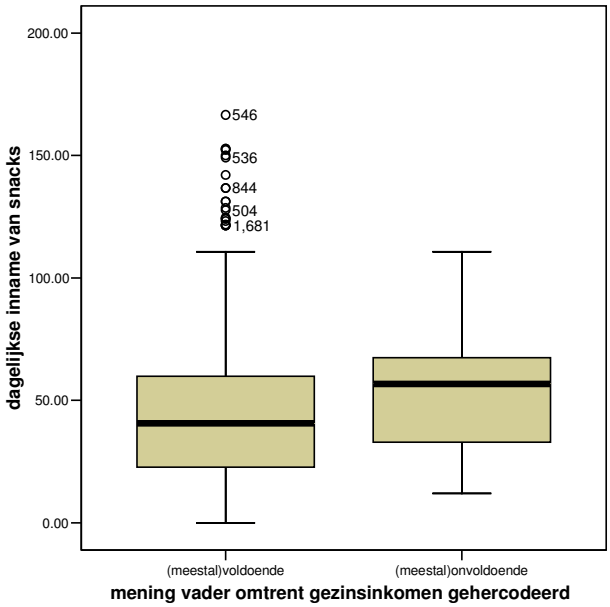
dagelijkse inname van snacks
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
546
536
844
504
1,681
(meestal)voldoende
(meestal)onvoldoende
mening vader omtrent gezinsinkomen gehercodeerd

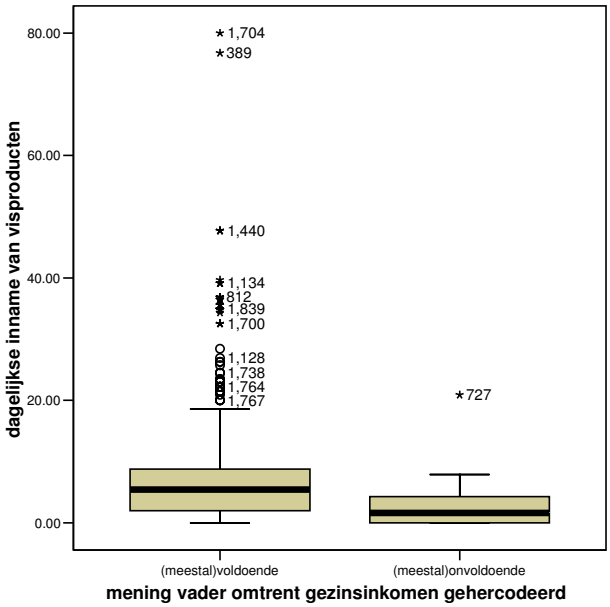
dagelijkse inname van visproducten
80.00
60.00
40.00
20.00
0.00
1,704
389
1,440
1,134
812
1,839
1,700
1,128
1,738
1,764
1,767
727
(meestal)voldoende
(meestal)onvoldoende
mening vader omtrent gezinsinkomen gehercodeerd

Geboorteland Ouders

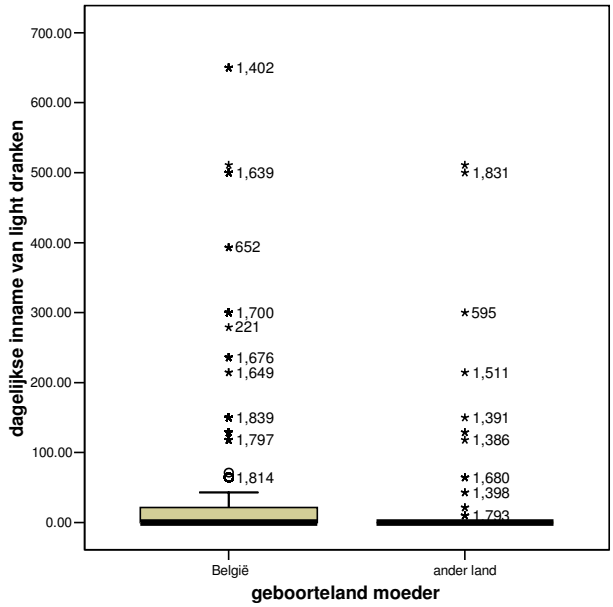

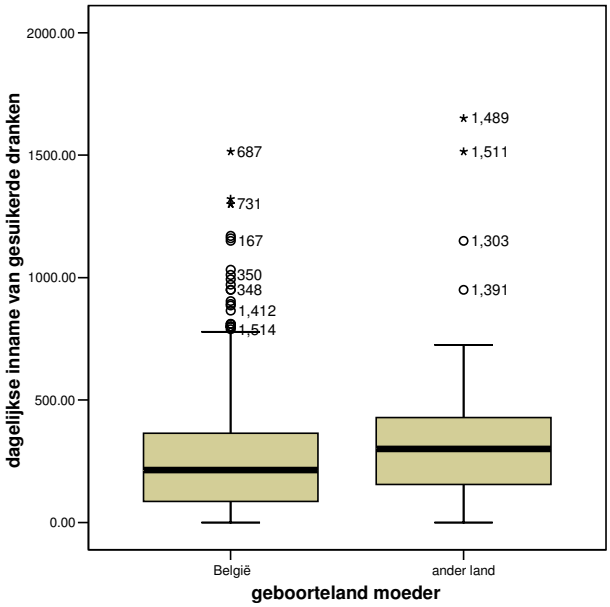

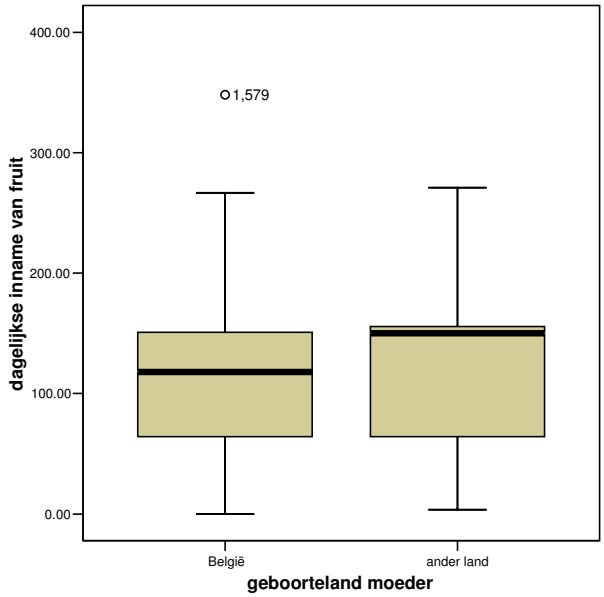

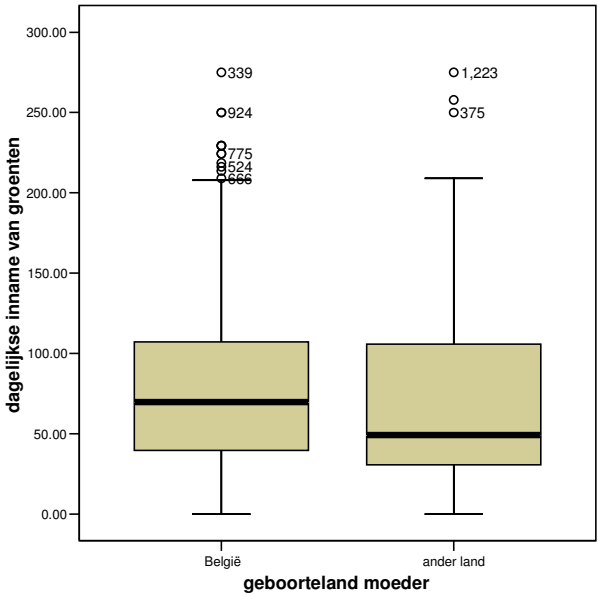

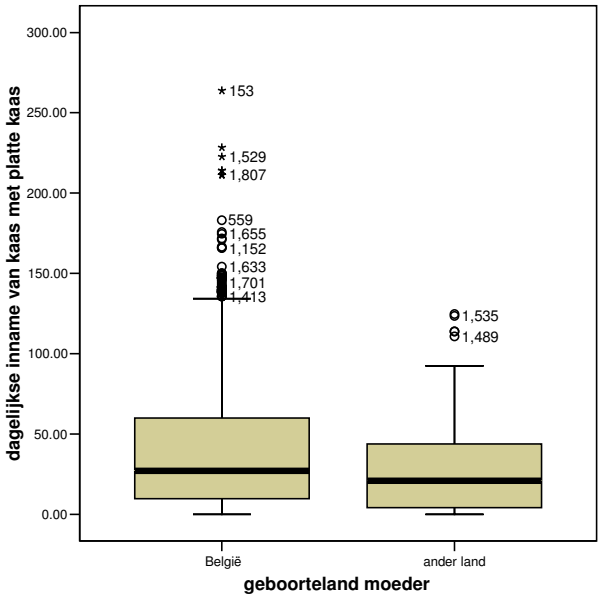
dagelijkse inname van kaas met platte kaas
300.00
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
153
1,529
1,807
559
1,655
1,152
1,633
1,701
1,413
1,535
1,489
België
ander land
geboorteland moeder

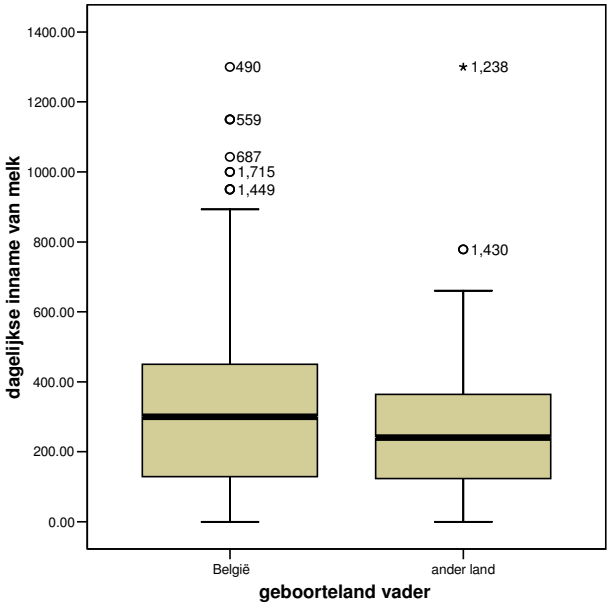
dagelijkse inname van melk
1400.00
1200.00
1000.00
800.00
600.00
400.00
200.00
0.00
490
559
687
1,715
1,449
1,238
1,430
België
ander land
geboorteland vader

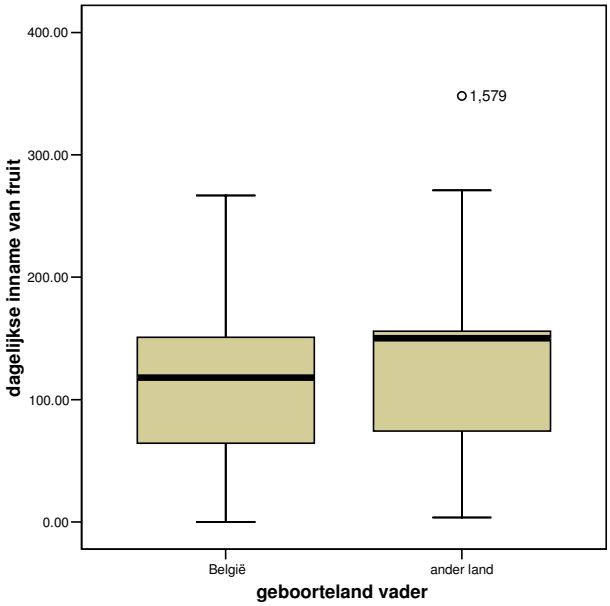
dagelijkse inname van fruit
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
1,579
België
ander land
geboorteland vader

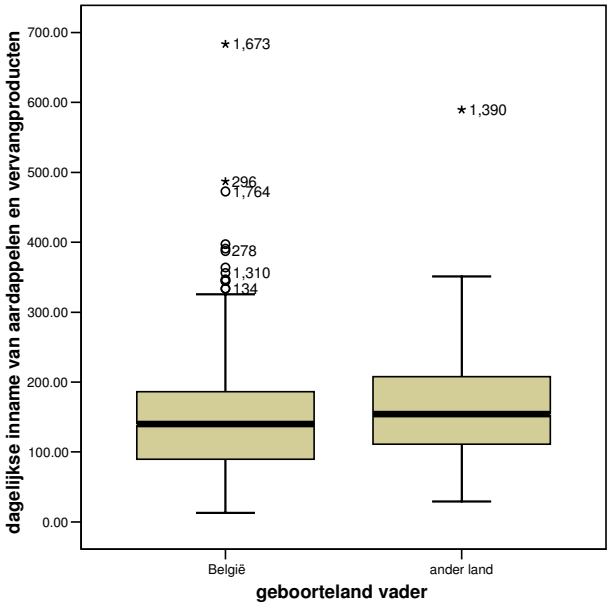
dagelijkse inname van aardappelen en vervangproducten
700.00
600.00
500.00
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
1,673
1,390
296
1,764
278
1,310
134
België
ander land
geboorteland vader

Gezinssituatie

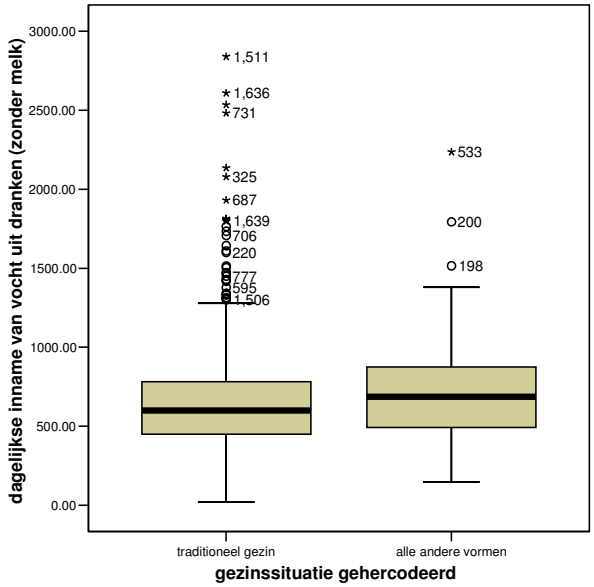

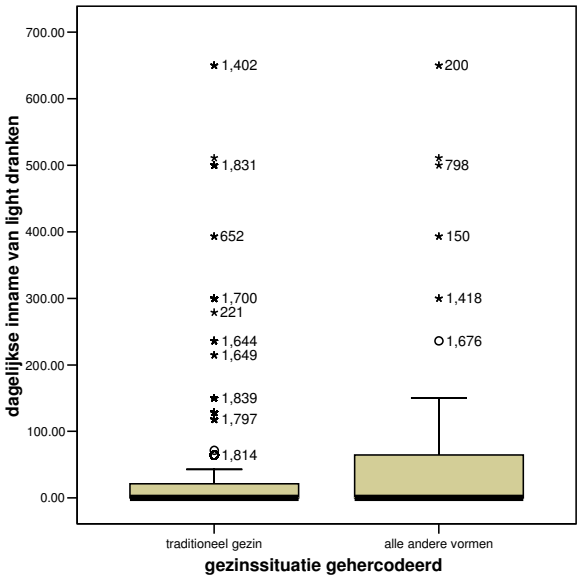

Borstvoeding

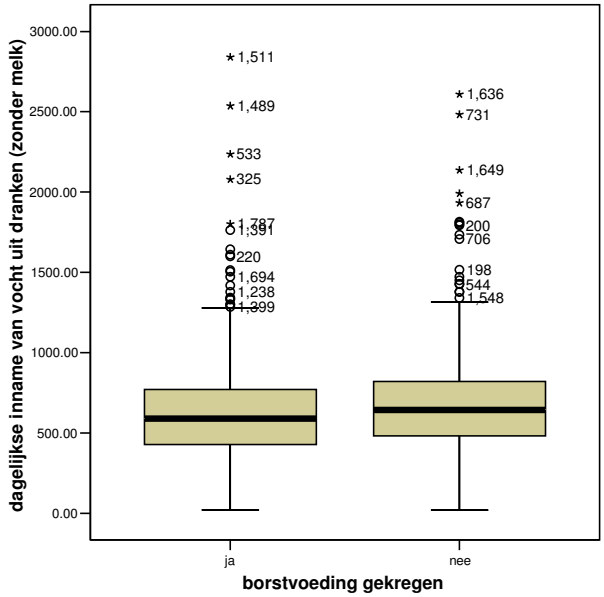

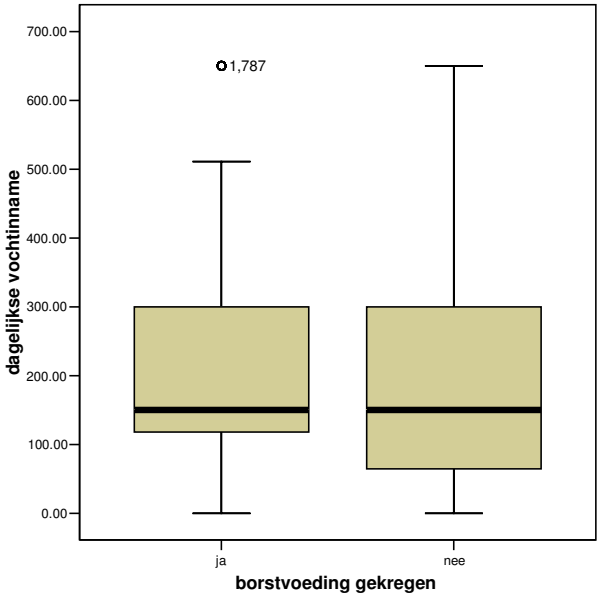

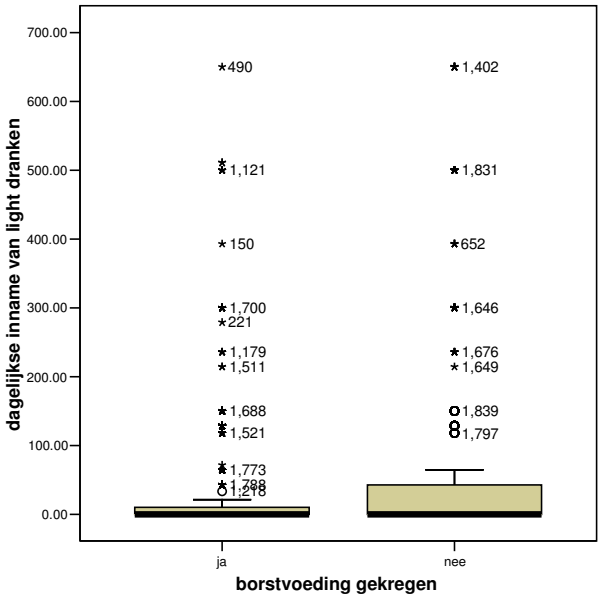
dagelijkse inname van light dranken
700.00
600.00
500.00
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
490
1,121
150
1,700
221
1,179
1,511
1,688
1,521
1,773
1,788
1,218
1,402
1,831
652
1,646
1,676
1,649
1,839
1,797
ja
nee
borstvoeding gekregen

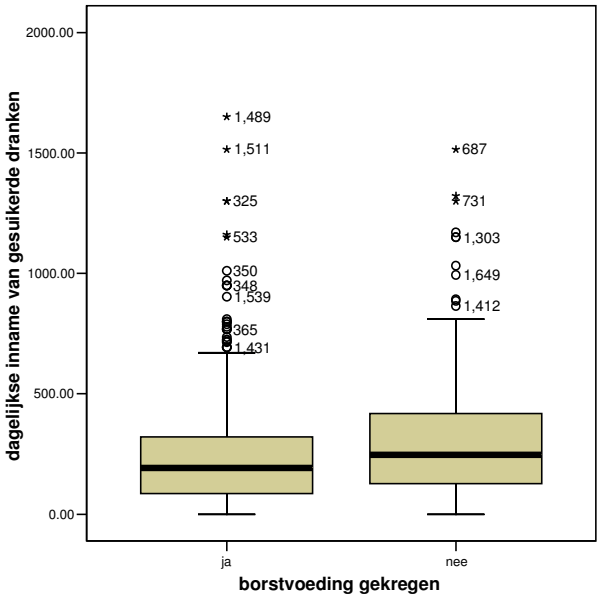
dagelijkse inname van gesuikerde dranken
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
1,489
1,511
325
533
350
348
1,539
365
1,431
687
731
1,303
1,649
1,412
ja
nee
borstvoeding gekregen

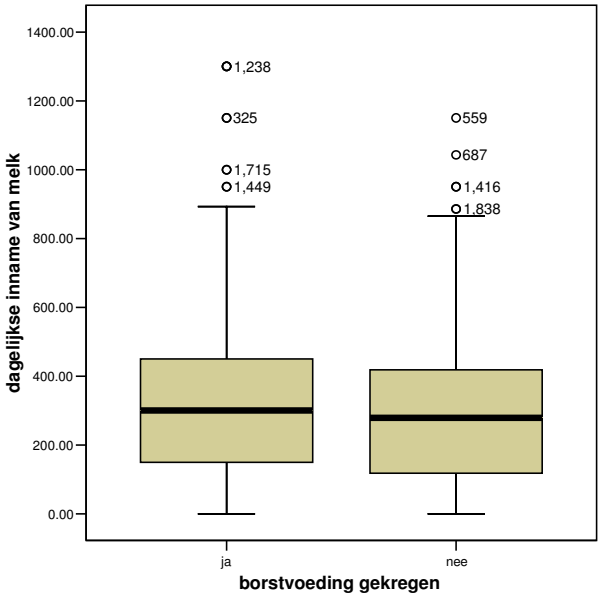
dagelijkse inname van melk
1400.00
1200.00
1000.00
800.00
600.00
400.00
200.00
0.00
1,238
325
1,715
1,449
559
687
1,416
1,838
ja
nee
borstvoeding gekregen

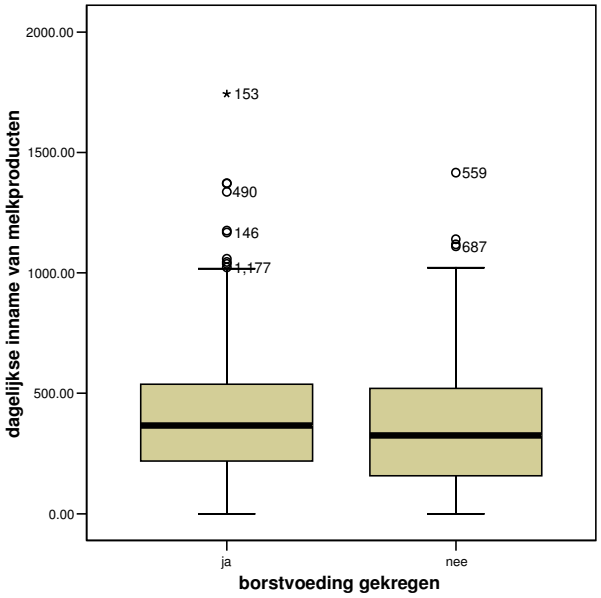
dagelijkse inname van melkproducten
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
153
490
146
1,177
559
687
ja
nee
borstvoeding gekregen

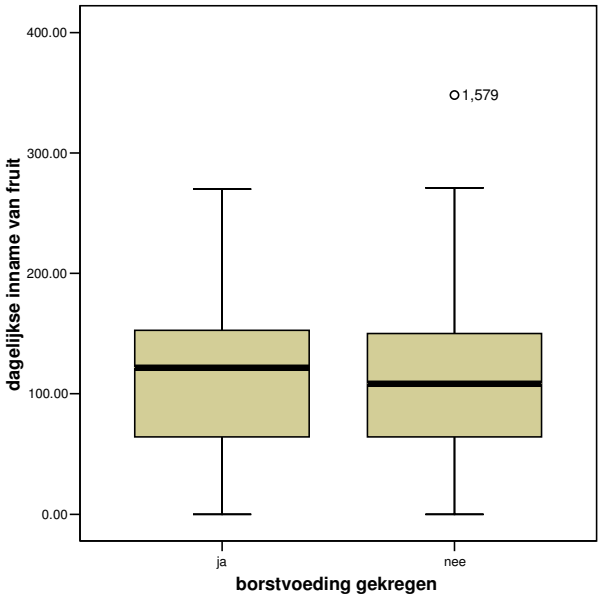
dagelijkse inname van fruit
400.00
300.00
200.00
100.00
0.00
1,579
ja
nee
borstvoeding gekregen

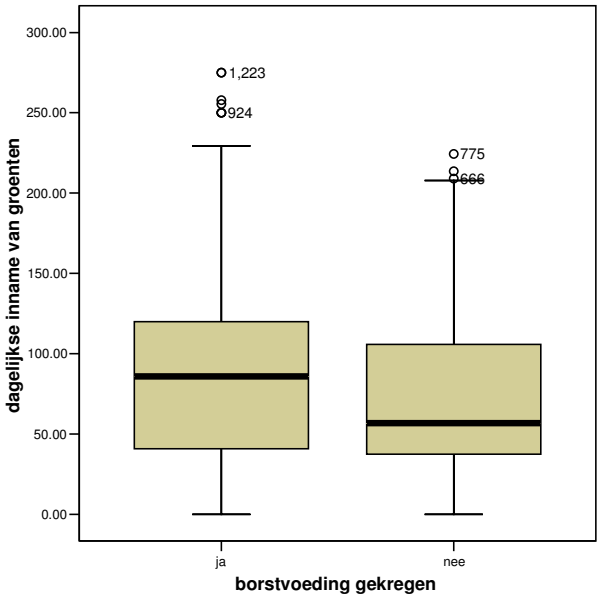
dagelijkse inname van groenten
300.00
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
1,223
924
775
666
ja
nee
borstvoeding gekregen

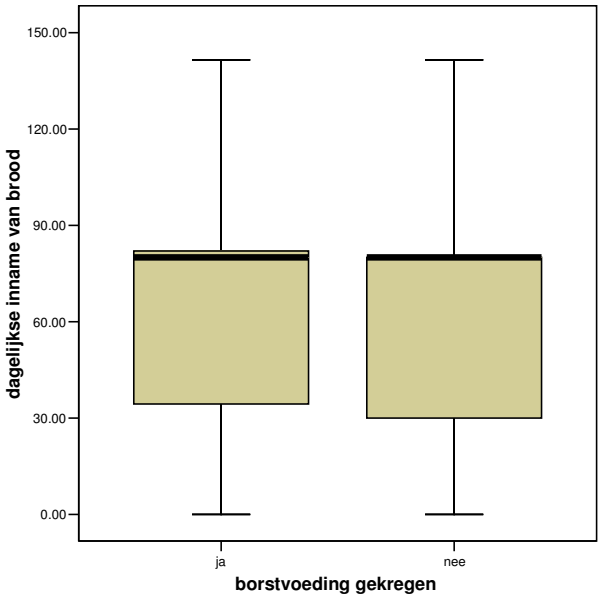
dagelijkse inname van brood
150.00
120.00
90.00
60.00
30.00
0.00
ja
nee
borstvoeding gekregen

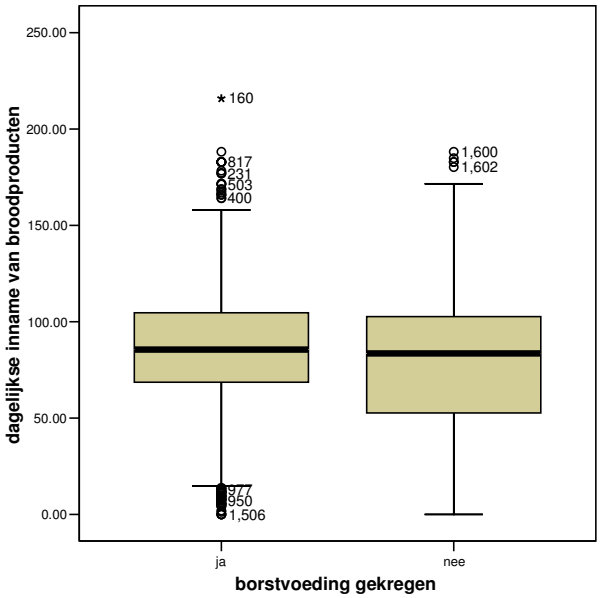
dagelijkse inname van broodproducten
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
160
817
231
503
400
1,600
1,602
977
950
1,506
ja
nee
borstvoeding gekregen

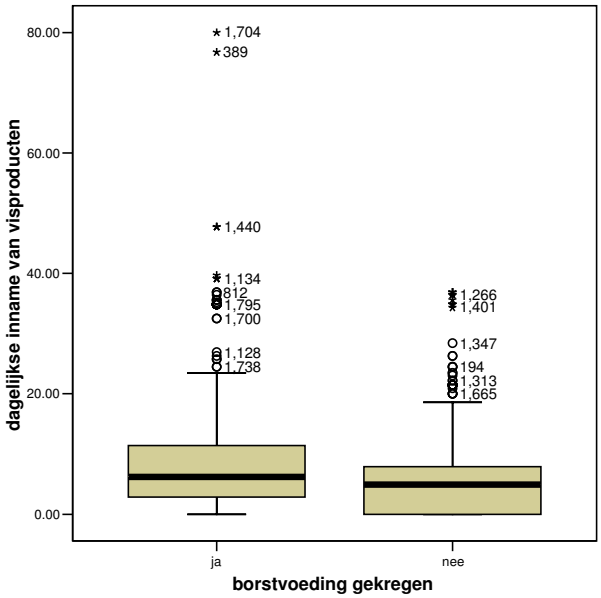
dagelijkse inname van visproducten
80.00
60.00
40.00
20.00
0.00
1,704
389
1,440
1,134
812
1,795
1,700
1,128
1,738
1,266
1,401
1,347
194
1,313
1,665
ja
nee
borstvoeding gekregen

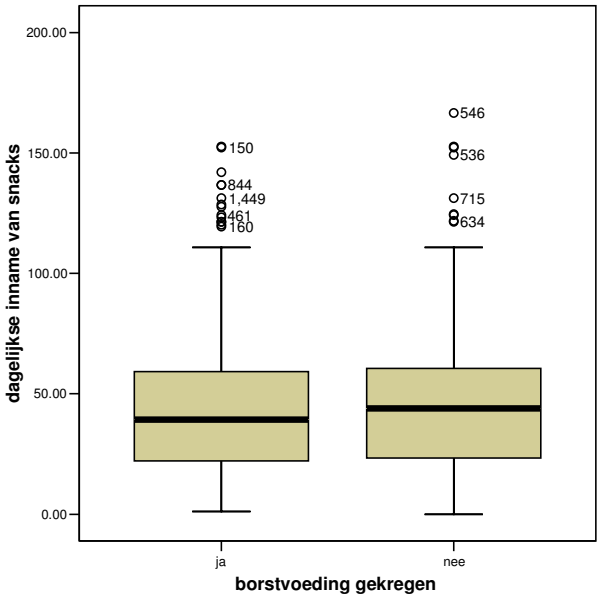
dagelijkse inname van snacks
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
546
150
536
844
1,449
715
461
634
160
ja
nee
borstvoeding gekregen

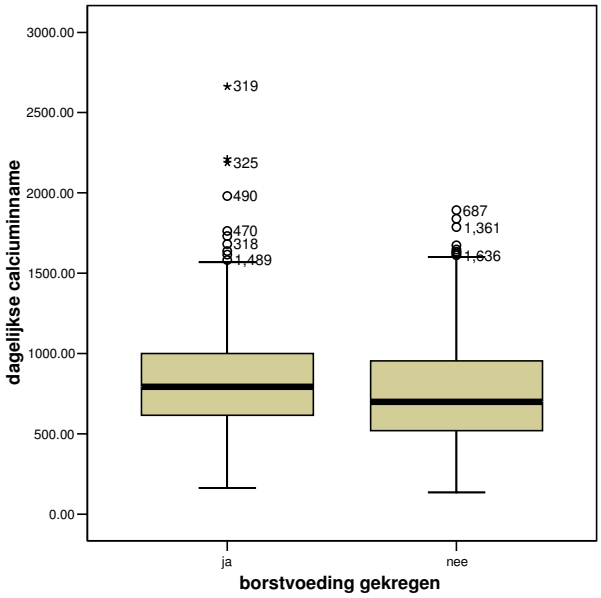
dagelijkse calciuminname
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
319
325
490
687
1,361
470
318
1,489
1,636
ja
nee
borstvoeding gekregen

Borstvoedingsduur

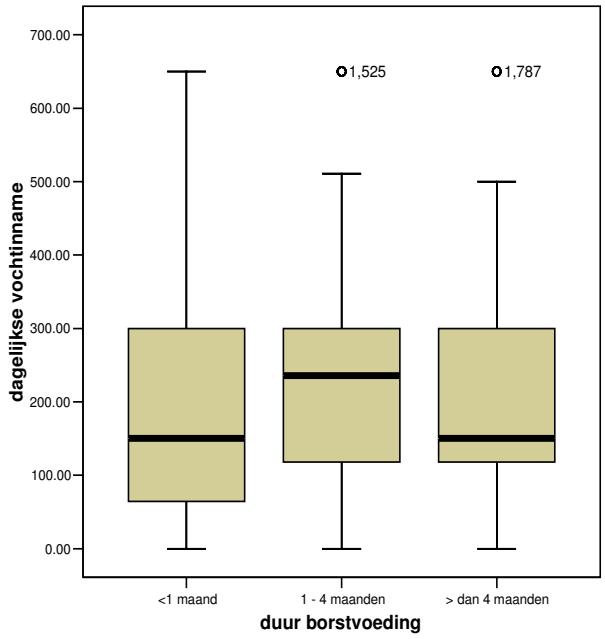

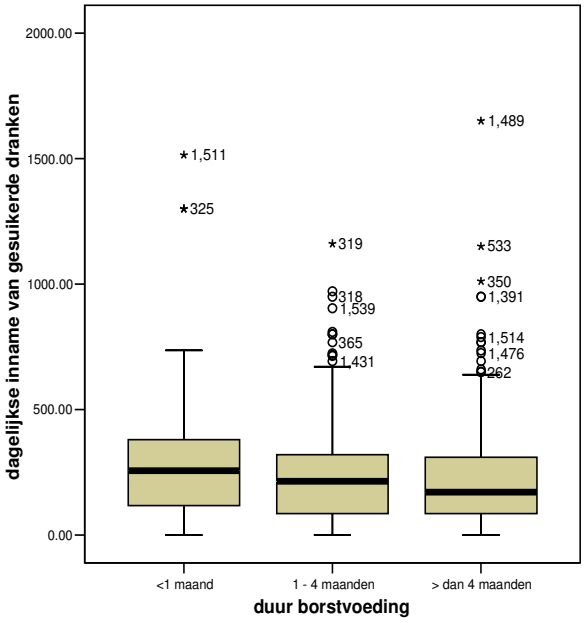

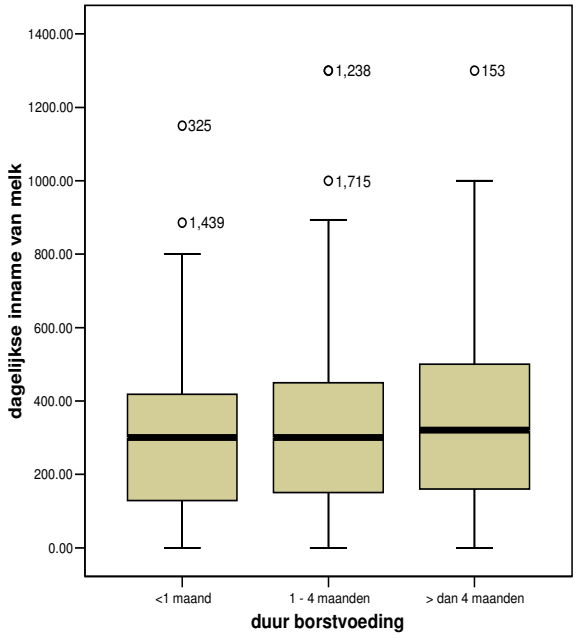

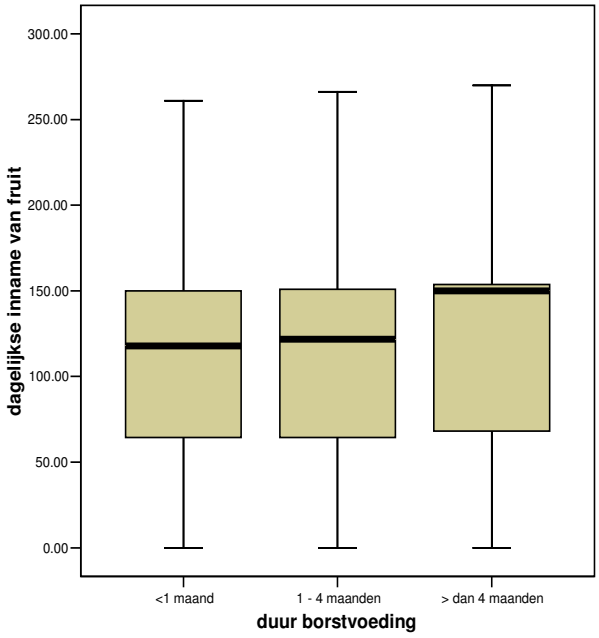

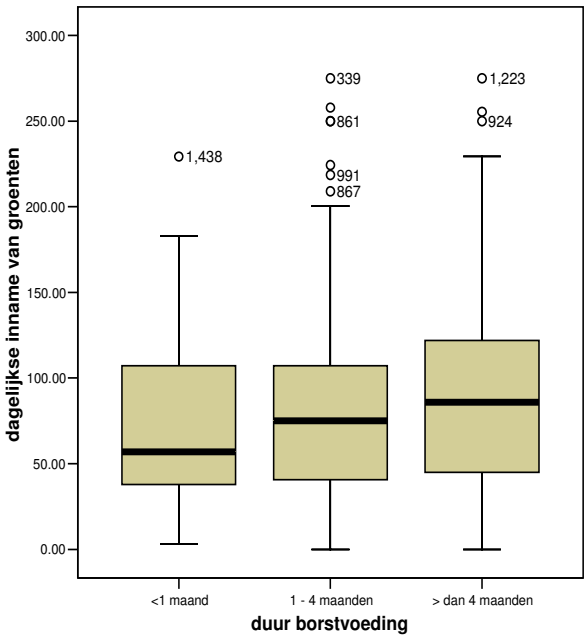
dagelijkse inname van groenten
300.00
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
339
1,223
861
924
1,438
991
867
<1 maand
1 - 4 maanden
> dan 4 maanden
duur borstvoeding

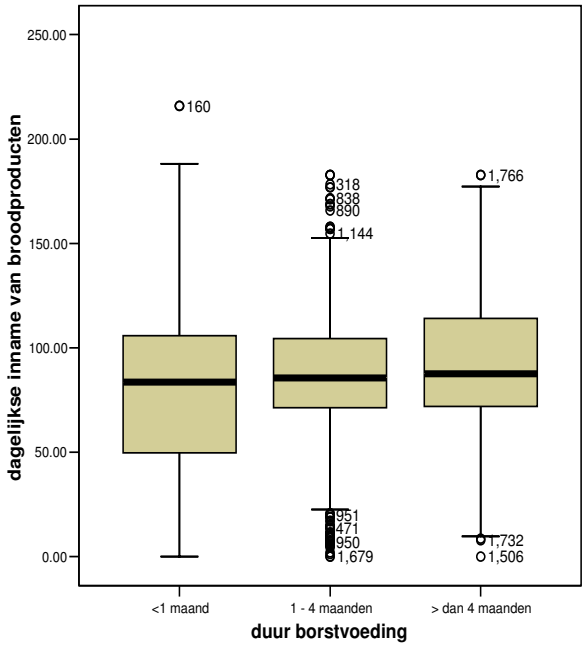
dagelijkse inname van broodproducten
250.00
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
160
1,766
318
838
890
1,144
951
471
950
1,679
1,732
1,506
<1 maand
1 - 4 maanden
> dan 4 maanden
duur borstvoeding

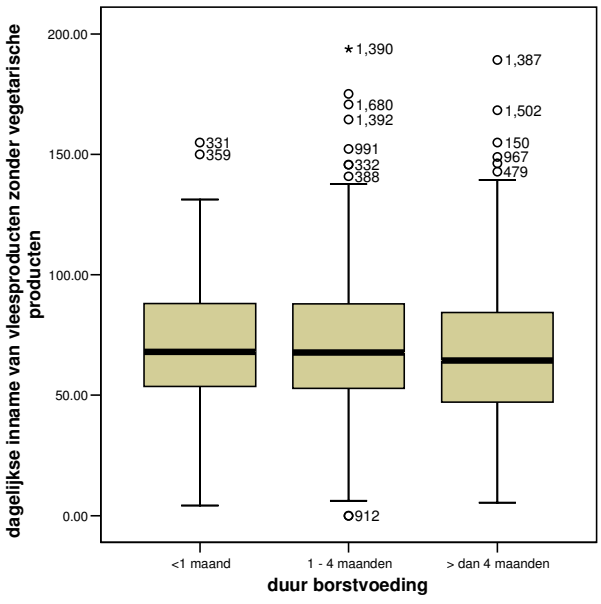
dagelijkse inname van vleesproducten zonder vegetarische producten
200.00
150.00
100.00
50.00
0.00
1,390
1,387
1,680
1,392
1,502
331
359
991
150
332
967
388
479
912
<1 maand
1 - 4 maanden
> dan 4 maanden
duur borstvoeding

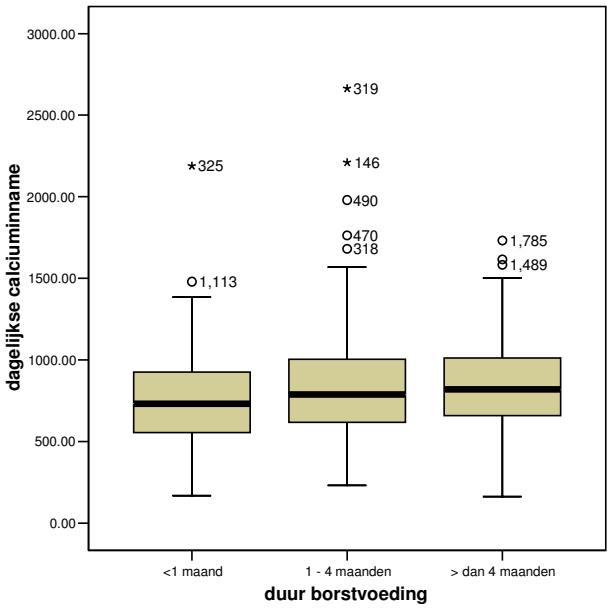
dagelijkse calciuminname
3000.00
2500.00
2000.00
1500.00
1000.00
500.00
0.00
319
325
146
490
470
318
1,785
1,489
1,113
<1 maand
1 - 4 maanden
> dan 4 maanden
duur borstvoeding

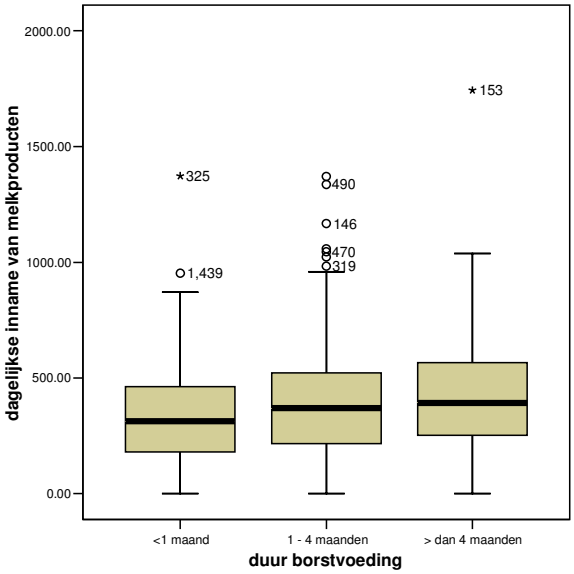
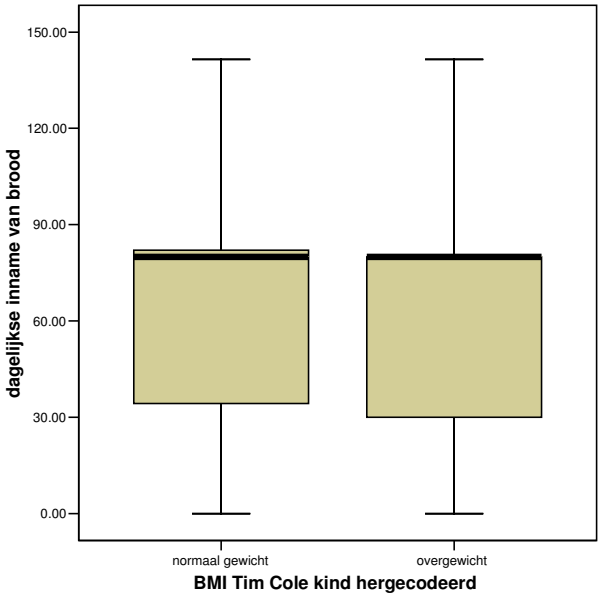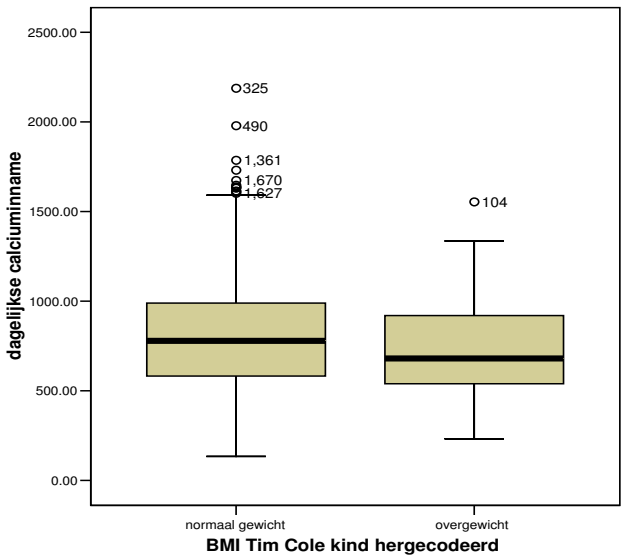
Overgewicht